

การประชุมทางวิชาการ

การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”

การประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ ประจำปี ๒๕๕๖

ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา วันที่ ๒๓-๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๖

การประชุมทางวิชาการ
การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15
The 15th National Symposium on Education Research

“การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”

23-24 มิถุนายน 2556

ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

370.7
ส 691 ก

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15
“การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” /กรุงเทพฯ: สกศ., 2556.
225 หน้า
ISBN : 978-616-270-042-2
1. การวิจัยทางการศึกษา 2. การศึกษา..วิจัย 3. ชื่อเรื่อง

การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15 “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”
โดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สิ่งพิมพ์ สกศ.	อันดับที่ 14/2556
พิมพ์ครั้งที่ 1	มิถุนายน 2556
จำนวนพิมพ์	2,000 เล่ม
ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่	สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 99/20 ถนนสุขุวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2668 7123 ต่อ 1312 1314 1318 โทรสาร. 0 2243 0084 web-site: http://www.onec.go.th
พิมพ์ที่	ห้างหุ้นส่วนจำกัด อีเลฟเว่น สตาร์ อินเตอร์เทรต 89/303 หมู่ 7 ซอยพหลโยธิน 54 ถนนพหลโยธิน แขวงสายไหม เขตสายไหม กรุงเทพฯ 10220 โทรศัพท์ 0 2523 3810 โทรสาร 0 2734 7143

คำนำ

นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลให้ความสำคัญยิ่งต่อการวิจัยและพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ ระดมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาระบบเครือข่ายการวิจัยแห่งชาติเพื่อสร้างทุนปัญญาและนวัตกรรม พร้อมผลักดันให้ประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การสร้างรากฐานใหม่ของเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม โดยเห็นว่าการวิจัยด้านการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เป็นการสร้างเสริมความคิดและปัญญาให้สามารถสรรค์สร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ในการนำไปดำเนินการพัฒนาการศึกษา อันจะช่วยพัฒนาคน สังคม และประเทศในอนาคต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทในด้านการพัฒนาระบบวิจัยทางการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุน เผยแพร่ และกระตุ้นให้มีการนำผลงานวิจัยทางการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา จึงได้จัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15 ระหว่างวันที่ 23-24 มิถุนายน 2556 ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” มีจุดมุ่งหมายให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์ เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนาการศึกษาตามนโยบายของรัฐบาล ที่เป็นข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยที่มีคุณค่า องค์ความรู้ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ บนฐานความรู้ของงานวิจัย เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนและผลักดันให้มีการนำสู่การปฏิบัติได้จริง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดียิ่งขึ้นทางการศึกษาและมุ่งสร้างอนาคตที่ดีของประเทศไทย

การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15 นับว่าเป็นการรวมตัวของประชาคมการวิจัยทางการศึกษา ตลอดจนเป็นการยกย่องและมอบรางวัลผลงานวิจัยและนักวิจัยดีเด่นทางการศึกษา เป็นการส่งเสริมขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่มีคุณค่าเพื่อพัฒนาการศึกษาสู่การพัฒนาคน สังคม และประเทศต่อไปในอนาคต เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลงานวิจัยทางการศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ให้นำเสนอในการประชุม จำนวน 24 เรื่องจากผู้ส่งผลงานวิจัยเข้ามารับการคัดเลือกจำนวน 339 เรื่อง เป็นงานวิจัยที่มีสาระสำคัญสอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและองค์กรทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ที่สามารถนำไปประยุกต์ต่อยอดและใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและการศึกษาที่กรุณาให้แนวคิด แนวทาง ขอบเขต และประเด็นการวิจัย พร้อมทั้งพิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการและคัดเลือกงานวิจัยการศึกษาที่มีคุณภาพนำเสนอในการประชุม และขอขอบคุณนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ ครูที่ส่งผลงานวิจัยเข้ามารับการคัดเลือก รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินการในครั้งนี้

(ดร.ศศิธรา พิชัยชาญณรงค์)

เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	ก
โครงการประชุมวิชาการ	ง
ผลงานวิจัยทางการศึกษา “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”	ฉ
1. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา	1
● รูปแบบและการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า <i>รองศาสตราจารย์ ดร.บุบผา อนันต์สุชาติกุล</i>	2
● สื่อภาพพูน “สัตว์หิมพานต์” เพื่อผู้พิการทางสายตา <i>นางจันทนา อินสระ</i>	10
● การพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด ภาษาไทย สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับปฐมวัยโรงเรียนบ้านใหม่หนองบัวด้วยกระบวนการทวิภาษา <i>นางกัญญาภักดิ์ อัจฉาญ</i>	18
2. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา	27
● การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 <i>นายอานนท์ สายคำฟู</i>	28
● นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ <i>รองศาสตราจารย์ พิชิต ตริวิทย์รัตน์</i>	37
● การพัฒนาและประเมินสื่อการสอนทางคอมพิวเตอร์ <i>ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์พงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล</i>	45
3. การพัฒนาคุณภาพการอุดมศึกษา และการอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานและการมีงานทำ	53
● การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาลเพื่อการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษา <i>ดร.ปัทมธร ชัชวรัตน์</i>	54
● เกษศาสตร์ศึกษาเชิงบูรณาการเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ : นวัตกรรมสร้างสรรค์เกษตร พันธุ์ใหม่ <i>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์ทิพย์ กาญจนศิลป์</i>	63
● การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ศรีสะเกษ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม <i>ดร.สิทธิศักดิ์ อัจฉาญ</i>	73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. การปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน	81
<ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ รองศาสตราจารย์ ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร 82 ● การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอชมา วัฒนบูรานนท์ 91 ● การพัฒนาเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา รองศาสตราจารย์ ดร.ศจีรา คุปพิทยานันท์ 100 ● กลยุทธ์การสร้างคามยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนจากผลการวิเคราะห์เอสอีเอ็ม: การพัฒนาและการนำไปปฏิบัติ นางสาวบังกช วงศ์หล่อสายชล 109 ● การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่: การวิเคราะห์คุณสมบัติทางจิตมิติโดยใช้เอสอีเอ็ม กลุ่มพหุ นางสาวพนิดา มารุ่งเรือง 120 	
5. การปฏิรูปครู โดยยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง	129
<ul style="list-style-type: none"> ● การวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤตินันท์ สมุทร์ทัย และคณะ 130 ● การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย ระยะที่สอง รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรธน์ และคณะ 140 ● การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รองศาสตราจารย์ พรทิพย์ ไชยโส 150 	
6. พัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้	157
<ul style="list-style-type: none"> ● การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลกระทบต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูนสุข อุดม 158 ● ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง 167 	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. การพัฒนาทุนทางปัญญาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน	177
● นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ <i>ดร.กิตติชัย นวลทอง</i>	178
● ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน <i>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุธรรมราช</i>	188
● การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียน สู่ความเป็นพลเมืองโลก <i>ดร.พูนภัทธา พูลผล</i>	198
● ผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ต่อตัวแทนความคิด เรื่อง ปรัชญาการณดาราศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น <i>นายสิทธิศักดิ์ จินดาวงศ์</i>	206
● คู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ <i>รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์</i>	217
ภาคผนวก	227
ทำเนียบผู้วิจัย	229
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและการศึกษาพิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการและคัดเลือกผลงานวิจัย	235
คณะทำงาน	237
คณะผู้จัดทำเอกสาร	241

โครงการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 15

The 15th National Symposium on Education Research

เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”

วันที่ 23-24 มิถุนายน 2556

ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ

1. หลักการและเหตุผล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ได้มีแนวนโยบายที่ตอบสนองบทบัญญัติดังกล่าวที่ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับคณะรัฐมนตรี ฯพณฯ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ที่เห็นนโยบายทางด้านการศึกษาไว้ ซึ่งมีนโยบายประการหนึ่งที่สำคัญ คือ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ โดยระดมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาระบบเครือข่ายการวิจัยแห่งชาติเพื่อสร้างทุนทางปัญญาและนวัตกรรม ผลักดันให้ประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่การสร้างรากฐานใหม่ของเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศเพื่อการวิจัยสำหรับสาขาวิชาที่จำเป็น และพัฒนาโครงสร้างการบริหารงานวิจัยของชาติโดยเน้นความสัมพันธ์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพระหว่างองค์กรบริหารงานวิจัยกับสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานในการสร้างกลไกขับเคลื่อนการวิจัยและพัฒนา กอปรกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา) ได้เห็นนโยบายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากการวิจัยทางการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาของชาติอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับคนไทยทุกเพศทุกวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทัดเทียมกัน

นโยบายและแผนด้านการวิจัยข้างต้นให้ความสำคัญกับการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการสำคัญที่ใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาของประเทศ และตอบสนองเป้าหมายของนโยบายรัฐบาลที่เน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาคนให้มีทักษะที่หลากหลาย มีความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งในการยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบมีความจำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่อย่างมีระบบและมีความต่อเนื่อง อีกทั้งต้องสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้จริง โดยพื้นฐานการวิจัยเป็นศาสตร์ที่มีหลักวิชาและเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ที่เชื่อถือได้ ดังนั้นการวิจัยทางการศึกษาจึงเป็นตัวจักรสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถนำไปใช้

ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา อันเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นเป้าหมายและฐานหลักของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา มีภารกิจด้านพัฒนานโยบาย แผน มาตรฐานการศึกษาของชาติ และวิจัย ประสาน ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ได้จัดทำยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยตามนโยบายรัฐบาล เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับโลก และเตรียมพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ งานวิจัย และหลักฐานเชิงประจักษ์ รวมทั้งความร่วมมือและบูรณาการอย่างแท้จริงระหว่างทุกภาคส่วน สำนักงานฯ จึงจัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาครั้งที่ 15 เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” เพื่อขับเคลื่อนการใช้การวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรม และแบบปฏิบัติที่ดีทางการศึกษาที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาการศึกษา และเป็นเวทีทางวิชาการในการนำเสนอ เผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัยทางการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้มีการนำเสนอผลงานวิจัยทางการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ที่ได้รับการคัดสรรว่ามีคุณค่าทางวิชาการ เป็นองค์ความรู้และนวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งผลกระทบและนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา พัฒนาคณะและสังคม และพัฒนาประเทศ

2. วัตถุประสงค์

1) เพื่อนำเสนอ เผยแพร่ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการนำกรอบแนวทางและเส้นทางความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษาไทยตามประเด็นนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคณะ สังคม ที่นำไปสู่การสร้างอนาคตที่ดีของประเทศไทย

2) เพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัย องค์ความรู้ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ และแบบปฏิบัติที่ดีทางการศึกษาตามกรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษา ที่มีคุณค่าทางวิชาการ สนับสนุนและส่งผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนแผนและยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศ และสามารถสนองตอบประเด็นสำคัญๆ ของนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล อาทิ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปคุณภาพครู การจัดการศึกษาทุกระดับเพื่อการมีงานทำและให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน การใช้ ICT เพื่อการศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์แบบพกพา (แท็บเล็ต) การเพิ่มขีดความสามารถเพื่อเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การพัฒนาความรู้เพื่อการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

3) เพื่อยกย่องและมอบรางวัลผลงานวิจัยและนักวิจัยดีเด่นทางการศึกษา ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาที่มีคุณค่าต่อไปในอนาคต

4) เพื่อสร้างความเชื่อมโยงของเครือข่ายประชาคมวิจัยทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง โดยให้นักวิจัย หน่วยงานวิจัย ผู้สนับสนุนทุนวิจัย และผู้ใช้ผลงานวิจัย ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนางานวิจัยให้มีคุณค่าในการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้มากยิ่งขึ้นเพื่อมุ่งสร้างอนาคตที่ดีของประเทศไทย

3. เป้าหมาย

การจัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 15 (The 15th National Symposium on Educational Research) เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” วันที่ 23 - 24 มิถุนายน ๒๕๕๖ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการนำกรอบแนวทางและเส้นทางความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษาไทย รวมถึงผลงานวิจัย องค์ความรู้ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์และแบบปฏิบัติที่ดี ไปสู่การปฏิบัติ โดยนำเสนอในรูปแบบการปาฐกถาพิเศษ การเสวนา การอภิปราย การจัดนิทรรศการ แผ่นป้าย VCD และเสนอผลงานวิจัยในห้องประชุมย่อย จำนวน 24 เรื่อง

๔. กิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน

การจัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 15 (The 15th National Symposium on Education Research) เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนารอบแนวทางและเส้นทางความสำเร็จของการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยในทุกกระดับและประเภทการศึกษา ให้มุ่งสู่การเพิ่มศักยภาพ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมถึงเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับโลก และเตรียมพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีสำนัก/ศูนย์ ของสำนักงานฯ เป็นผู้รับผิดชอบตามภาระงาน ซึ่งมีสาระสำคัญหลักๆ เกี่ยวกับงานต่อไปนี้

(1) ยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 สู่ความสำเร็จในการยกระดับการศึกษาและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยตามนโยบายรัฐบาล

(2) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2555-2558)

(3) ผลการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของประเทศไทย

(4) กรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษา (พ.ศ. 2555-2558) เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การศึกษาและนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล

(5) โปรแกรมประยุกต์งานวิจัยทางการศึกษา (Research Application) หรือ App. Store

(6) ผลการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย: คาราวานส่งเสริมเด็กปฐมวัยรักการอ่าน

(7) ยุทธศาสตร์การเรียนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีระดับชาติ

(8) สถิติและตัวชี้วัดเพื่อการวางแผนและการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

(9) ผลสัมฤทธิ์ของงานตามภารกิจของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

2. จัดทำกรอบทิศทางและประเด็นการวิจัยที่สอดคล้องและสามารถนำไปขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล สำหรับใช้เป็นฐานในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และเชิญชวนให้บุคคลและองค์กร รวมถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ส่งผลงานวิจัยเข้ามารับการคัดเลือกให้นำเสนอในการประชุม และคัดเลือกผลงานและนักวิจัยดีเด่น รวมทั้งใช้เป็นฐานในการจัดทำโปรแกรมประยุกต์งานวิจัยทางการศึกษา (Research Application) หรือ App. Store

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติในการพัฒนาการศึกษาได้จริงและกว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งนี้กรอบทิศทางและประเด็นการวิจัยรายละเอียดมีดังนี้

(1) พัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทย

(1.1) ปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียมมาตรฐานสากล

(1.2) การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาทุกระดับชั้น โดยวัดผลจากการผ่านการทดสอบมาตรฐานในระดับชาติและนานาชาติ (Measures of Achievement)

(1.3) พัฒนาระบบการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม สร้างจริยธรรมในระดับปัจเจก สร้างความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ความเสมอภาค และดำเนินการให้การศึกษาเป็นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง (Global Citizenship)

(1.4) จัดให้มีโครงการตำราแห่งชาติ

(1.5) ส่งเสริมการอ่าน และขจัดความไม่รู้หนังสือ (Literacy campaign)

(1.6) ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่น

(1.7) ปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาโดยกระจายอำนาจสู่พื้นที่

(1.8) ยกกระดับองค์ความรู้ให้ได้ตามมาตรฐานสากล

(1.9) จัดให้มีระบบการจัดการความรู้

(2) สร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษา

(2.1) สร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางการศึกษาให้เกิดขึ้นแก่ประชากรทุกกลุ่ม รวมถึงผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้บกพร่องทางกายและการเรียนรู้ รวมทั้งชนกลุ่มน้อย

(2.2) ส่งเสริมการให้ความรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาถึงแรกเกิด ให้ได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพแก่แม่และเด็ก

(2.3) สนับสนุนการจัดการศึกษาตามวัยและพัฒนาการอย่างมีคุณภาพตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(2.4) จัดให้มีการเทียบโอนวุฒิการศึกษา (Credit Transfers) สำหรับกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

(2.5) จัดให้มีระบบสะสมผลการศึกษา (Credit Bank) และการเทียบโอน เพื่อขยายโอกาสให้กว้างขวางและลดปัญหาคนออกจากระบบการศึกษา

(2.6) จัดให้มีโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต และพักชำระหนี้แก่ผู้เป็นหนี้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กรอ. และ กยศ.)

(2.7) ปรับปรุงระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อทุกระดับให้เอื้อต่อการกระจายโอกาส

(2.8) จัดให้มีระบบคัดเลือกกลางเพื่อเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

(2.9) กองทุนตั้งตัวได้

(2.10) ดำเนินการโครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน เปิดโอกาสให้เด็กไทยได้เรียนต่อต่างประเทศ

(2.11) จัดการศึกษาชุมชนเพื่อมุ่งให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต

(3) ปฏิรูปครู โดยยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

(3.1) ปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ

(3.2) สร้างแรงจูงใจให้คนเรียนดีและมีคุณธรรมเข้าสู่วิชาชีพครู

(3.3) ขจัดปัญหาการขาดแคลนครูในสาระวิชาหลัก และจัดให้มีครูตีเพียงพอในทุก

ห้องเรียน

(3.4) จัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพครูอย่างต่อเนื่อง

(3.5) ปรับปรุงระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนครู

(3.6) พัฒนาระบบความก้าวหน้าของครู โดยใช้การประเมินเชิงประจักษ์

(3.7) แก้ปัญหาหนี้สินครู โดยการพักชำระหนี้และการปรับโครงสร้างหนี้

(3.8) พัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อใช้ในการกระจายครู

(4) จัดการศึกษาขั้นอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

(4.1) จัดกระบวนการสร้างประสบการณ์ระหว่างเรียนอย่างเหมาะสม สนับสนุนการสร้างรายได้ระหว่างเรียน สนับสนุนผู้สำเร็จการศึกษามีงานทำได้ทันที

(4.2) ส่งเสริมให้มีศูนย์อบรมอาชีวศึกษา

(4.3) จัดให้มีศูนย์ซ่อมสร้างประจำชุมชน (Fix – it – Centre)

(4.4) ให้มีโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาที่มีคุณภาพสูงในทุกพื้นที่

(4.5) ดำเนินการกับภาคเอกชนอย่างจริงจังเพื่อส่งเสริมการศึกษาในสายอาชีวศึกษา

(5) พัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ICT in Education)

(5.1) จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์แท็บเล็ตให้แก่โรงเรียน ควบคู่กับการเร่งพัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสมตามหลักสูตรบรรจุลงในคอมพิวเตอร์แท็บเล็ต และส่งเสริมให้นักเรียนทุกระดับชั้นได้ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการศึกษา

(5.2) จัดหาระบบอินเทอร์เน็ตไร้สายตามมาตรฐานการให้บริการในสถานศึกษาที่กำหนด

(5.3) จัดให้มีระบบการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ

(5.4) พัฒนาเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษา

(5.5) ขยายระบบโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กว้างขวาง

(5.6) ปรับปรุงห้องเรียนนาร์่องให้ได้มาตรฐานห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์

(5.7) ดำเนินการให้กองทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสามารถดำเนินการตามภารกิจ

(5.8) พัฒนาระบบไซเบอร์โฮมที่สามารถส่งความรู้มายังผู้เรียนโดยใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง

(6) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ

(6.1) พัฒนาระบบเครือข่ายการวิจัยแห่งชาติ

(6.2) จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศเพื่อการวิจัยสำหรับสาขาวิชาที่จำเป็น

(6.3) พัฒนาโครงสร้างการบริหารงานวิจัยของชาติ

(6.4) พัฒนามหาวิทยาลัยให้มุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยระดับโลก

(6.5) ผลักดันให้ประเทศพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่การสร้างรากฐานใหม่ของเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม

(7) เพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน

(7.1) ร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอสอดคล้องตามความต้องการของภาคการผลิตและบริการ

(7.2) เร่งรัดการจัดทำมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพ

(7.3) รับรองสมรรถนะการปฏิบัติงานตามมาตรฐานอาชีพ

(7.4) จัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานให้ครบทุกอุตสาหกรรม

(8) การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. จัดจ้างดำเนินการจัดทำโปรแกรมประยุกต์งานวิจัยทางการศึกษา (Research Application) หรือ App. Store กระบวนการคัดเลือกผลงานวิจัย และจัดทำเอกสารประกอบการประชุม โดยดำเนินการตามกรอบทิศทางและประเด็นการวิจัย (ตามในข้อ ๒) ที่สอดคล้องและสามารถนำไปขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล

4. วางแผนประชาสัมพันธ์งานประชุมทางวิชาการฯ ผ่านหนังสือพิมพ์ ทีวี วิทยุ เว็บไซต์ แผ่นพับ และช่องทางอื่นๆ รวมทั้งขอความร่วมมือจากหน่วยงาน/องค์กรวิจัย สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษาของสำนักงานฯ ในการประชาสัมพันธ์ สรรหางานวิจัย และเชิญชวนให้เสนอผลงานวิจัยทางการศึกษาตามกรอบทิศทางและประเด็นการวิจัยที่กำหนด เพื่อรับการคัดเลือกให้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการฯ รวมทั้งประกวด ตัดสิน และมอบรางวัลผลงานวิจัยและนักวิจัยดีเด่น

5. ประสาน แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาและการวิจัยเป็นคณะกรรมการ และประชุมเพื่อกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพงานวิจัยและเกณฑ์พิจารณาและคัดเลือกผลงานวิจัยให้นำเสนอ และตัดสินผลงานวิจัยและนักวิจัยดีเด่น พร้อมทั้งประชุมคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการ และคัดเลือกผลงานวิจัยที่มีคุณภาพให้นำเสนอในการประชุมฯ และออกแบบการนำเสนอผลงานวิจัยและการตัดสินให้รางวัล

6. ประสานและจัดประชุมสำนัก/ศูนย์ ภายในสำนักงานฯ ที่รับผิดชอบตามภาระงาน รวมทั้งเจ้าของผลงานวิจัยที่ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมฯ ให้จัดทำรายละเอียดของเนื้อหาสาระสำคัญของผลงาน พร้อมกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จ สำหรับนำไปจัดทำวิธีการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ทั้งในภาคการประชุม และภาคนิทรรศการ เช่น นิทรรศการ VCD แผ่นป้าย เป็นต้น

7. จัดทำรายละเอียดกำหนดการประชุมฉบับสมบูรณ์และเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการฯ รวมทั้งจัดพิมพ์ผลผลิตเกี่ยวกับกรอบแนวทางและเส้นทางความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษาตามภาระงานของสำนัก/ศูนย์ ของสำนักงานฯ ให้เป็นรูปเล่มที่มีรูปแบบลักษณะเดียวกัน

8. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมงาน การลงทะเบียนร่วมงาน และเตรียมการจัดประชุม ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก คือ การประชุมรวม ปาฐกถาพิเศษ การเสวนา การอภิปราย การนำเสนอผลงานทางการศึกษาในกลุ่มย่อย การนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับกรอบแนวทางและเส้นทางความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษาในรูปแบบนิทรรศการ แผ่นป้าย VCD

5. วัน เวลา สถานที่จัดประชุม และจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม

การจัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 15 (The 15th National Symposium on Education Research) เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย” วันที่ 23 - 24 มิถุนายน 2556 ณ ห้องคอนเวนชัน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม (ผู้เรียน ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรทางการศึกษา และที่เกี่ยวข้อง ผู้ใช้ผลงานวิจัย ผู้สนับสนุนทุนวิจัย และผู้สนใจ) จำนวน 1,500 คน ต่อวัน

6. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทุกภาคส่วนของสังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกรอบแนวทางและเส้นทางความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษาไทยตามยุทธศาสตร์การศึกษาที่ตอบสนองประเด็นนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในการพัฒนาคน สังคม ที่นำไปสู่การสร้างอนาคตที่ดีของประเทศไทย

2. บุคลากรทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องนำผลงานวิจัยทางการศึกษาที่มีคุณภาพไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลมากขึ้น รวมทั้งเกิดความเข้มแข็งของประชาคมวิจัยทางการศึกษาในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่มีคุณค่ายิ่งขึ้น

ผลงานวิจัยทางการศึกษา
“การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”

1. พัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างและกระจายโอกาสทาง การศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

รูปแบบและการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า

Education Models for the Second Generation Migrants from Myanmar

รองศาสตราจารย์ ดร.บุบผา อนันต์สุชาติกุล

ข้าราชการบำนาญ-อาจารย์พิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2554

บทคัดย่อ

การอพยพมาสู่ประเทศไทยครั้งใหญ่ของชาวพม่าจากภัยความขัดแย้งทางการเมืองภายในตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 กอปรกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมของประเทศไทยที่ต้องการแรงงานสูง ทำให้การอยู่ร่วมกันของคนไทยและผู้อพยพเป็นไปในลักษณะ 2 ชั้นความสัมพันธ์ มีการพึ่งพิงเอื้อประโยชน์ต่อกันในมิติเศรษฐกิจ แต่ในด้านสังคม-วัฒนธรรมเกิดช่องว่างในการอยู่ร่วมกัน การจัดการศึกษาภายใต้บริบทสังคมไทยปัจจุบันที่ผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน ได้ทำบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร การวิจัยนี้ได้ศึกษารูปแบบและการจัดการศึกษาสำหรับทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพจากประเทศพม่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะด้านนโยบายเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพในการสร้างความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสงบสันติระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมโดยตระหนักในความสำคัญของการอ้างไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

จากเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดที่ศึกษาวิจัย พบการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพจากประเทศพม่าที่สำคัญ 3 รูปแบบ 1) รูปแบบที่นำไปสู่การหลอมรวมปลูกฝังความเป็นไทยภายใต้แนวคิดเอกวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงของชาติ โดยใช้หลักสูตรและการสอนแบบเดียวกับเด็กไทย ไม่อ่อนไหวตอบสนองความต้องการเฉพาะของเด็กไร้สัญชาติ 2) รูปแบบที่ปลูกฝังความเป็นไทยแนวพหุวัฒนธรรมแม้เพียงบางส่วน หลักสูตรมีความยืดหยุ่น ให้โอกาสเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง เปิดทางเลือกเพื่อการอยู่ในประเทศไทยหรือคืนสู่มาตุภูมิ 3) รูปแบบที่คำนึงถึงการคืนสู่มาตุภูมิหรือไปประเทศที่สาม ในรูปแบบแรก ทั้งหมดดำเนินการโดยสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ สำหรับสองรูปแบบหลังส่วนใหญ่ดำเนินการโดยองค์กรเอกชนไม่หวังผลกำไรและโดยผู้อพยพที่มีศักยภาพ พบการดำเนินงานในโรงเรียนของรัฐบางส่วนแต่เป็นเพียงการเริ่มต้นและเป็นจำนวนน้อยมาก

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐยังขาดคุณภาพและทิศทางการที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการและความด้อยโอกาสของเด็กไร้สัญชาติ ด้วยเหตุผล 2 ประการ 1) จากการที่รัฐไม่กำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตสถานะของทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพ ทำให้ขาดรูปธรรมชัดเจนในระดับปฏิบัติงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ 2) ทักษะและความเข้าใจของบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้ไม่มีสัญชาติไทย ต่อนิยาม “คนไทย” และการปลูกฝัง “ความเป็นไทย” ที่ผูกติดกับแนวคิดวัฒนธรรมเชิงเดี่ยว หรือ “เอกวัฒนธรรม” ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน การแบ่งแยกกีดกันต่อบุคคลที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาวะ ความสามารถ รวมทั้งถิ่นที่อยู่อาศัย

คำสำคัญ

คำสำคัญ : รูปแบบและการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า

Keyword : Education Models for the Second Generation Migrants from Myanmar

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

จากการที่ประเทศพม่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนมาโดยตลอด ส่งผลให้ประชาชนพม่ายังคงหลั่งไหลเข้ามาลี้ภัยในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และบนหลักมนุษยธรรมทำให้ประเทศไทยไม่สามารถจัดการกับปัญหานี้ โดยผลักดันส่งกลับบุคคลเหล่านี้คืนยังประเทศพม่าได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงวางมาตรการการแก้ปัญหาบนพื้นฐานสำคัญด้านความมั่นคงภายในประเทศ และความต้องการแรงงานไร้ฝีมือทดแทนแรงงานไทยที่ขาดแคลนในภาคการผลิตบางส่วน โดยในปี 2535 รัฐบาลไทยเริ่มอนุญาตให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติจากพม่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-พม่า 9 จังหวัด เชียงราย เชียงใหม่ กาญจนบุรี ตาก ระนอง ประจวบคีรีขันธ์ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี และต่อมาได้ขยายไปสู่การอนุญาตผู้อพยพชาวลาวและกัมพูชาด้วย

เมื่อแรงงานผู้อพยพเหล่านี้ มิได้ถูกส่งกลับคืนประเทศมาตุภูมิตามนโยบายของรัฐบาล และการอพยพเข้ามาก็มีได้มาคนเดียว หากยังนำครอบครัวมาด้วย จากข้อมูลการจดทะเบียนแรงงาน ในปี 2547 ที่เปิดโอกาสให้ผู้ติดตามแรงงานมาขึ้นทะเบียนด้วยนั้น พบว่ามีเด็กต่างด้าวนอกวัยแรงงานที่มีอายุไม่เกิน 15 ปี มาจดทะเบียนเป็นจำนวนกว่า 9 หมื่นคน คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 9.1 ของจำนวนผู้มาจดทะเบียนวัยแรงงาน (15-60 ปี) ในจำนวนเด็กที่มาจดทะเบียนนี้ ร้อยละ 60 เป็นเด็กหญิง ในจำนวนเด็กทั้งหมดมาจากประเทศพม่ามากที่สุดคือร้อยละ 82.8 รองลงมาคือมาจากประเทศลาว ร้อยละ 8.8 และประเทศกัมพูชา ร้อยละ 8.4 ตามลำดับ จากการจดทะเบียน พบว่ามีเด็กต่างชาติอยู่ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะมีเป็นจำนวนมากในจังหวัดชายแดน และจังหวัดที่มีแรงงานต่างชาติอยู่เป็นหนาแน่น จังหวัดที่มีเด็กต่างชาติมาจดทะเบียนมากที่สุดคือ จังหวัดเชียงใหม่ รองลงมาคือ จังหวัดตาก และจังหวัดระนอง (กรมแรงงาน 2549) และจากการไม่มาจดทะเบียนของแรงงานต่างด้าวและครอบครัวจำนวนมาก จึงคาดว่าจำนวนเด็กต่างชาติที่มีอยู่จริงในประเทศไทยจะสูงกว่าจำนวนที่ปรากฏอยู่ในทะเบียนเป็นอันมาก

จากรายงานสถานการณ์เด็กต่างชาติ พบว่ามีจำนวนไม่น้อยที่ต้องทำงานในสภาพที่เลวร้าย เช่น ขอบทาน เร่ร่อน ธุรกิจทางเพศ ซึ่งพบมากทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใหญ่ๆ ในภูมิภาค (http://www.moe.go.th/data_stat/student_For45.htm) เด็กอพยพเหล่านี้มีทั้งที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน เด็กจำนวนไม่น้อยเกิดในประเทศไทย ซึ่งจากการจับกุมคนต่างชาติรวมทั้งคนเร่ร่อน ขอบทาน จะพบเด็กต่างชาติรวมอยู่ด้วยเสมอ (ฝ่ายอำนวยการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 2544) และเด็กที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบากนี้ยังพบได้จนถึงปัจจุบัน (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก 2548)

ดังนั้นความจริงหนึ่งที่คนไทยต้องรับรู้คือ มีทายาทของบุคคลเหล่านี้เป็นจำนวนไม่น้อย ที่พักอาศัย รวมถึงมีผู้ที่ได้เกิดและเติบโตบนผืนแผ่นดินไทยและหลายส่วนต้องอยู่ในสภาพที่ต้องการความช่วยเหลือ

จากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้เปิดโอกาสให้เด็กเหล่านี้มีโอกาสศึกษาหาความรู้จากโรงเรียนไทย โดยในวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดแนวทางการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้เด็กทุกคนในประเทศไทยได้เข้าศึกษาในสถานศึกษาของไทย แม้จะไม่มีหลักฐานประจำตัวใดๆ (ยกเว้นเด็กในศูนย์พักพิง ให้เรียนได้ในศูนย์ฯ) ซึ่งนับว่าเป็นนโยบายที่เปิดโอกาสด้านการศึกษาให้กับเด็กทุกคน ทำให้เด็กที่อยู่ในสภาวะด้อยโอกาสทั้งหลายรวมถึงทายาทแรงงานข้ามชาติพม่า มีโอกาสได้เรียนรู้และซึมซับความเป็นไทย จึงเป็นความจริงที่คนไทยมีอาจปฏิเสธได้ว่า ในอนาคตบุคคลเหล่านี้ก็จะกลายเป็นพลเมืองไทยนั่นเอง

ในช่วงเวลาของการเติบโตและใช้ชีวิตในประเทศไทยของทายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่าเหล่านี้ เด็กเหล่านี้มีความเสี่ยงเป็นอันมากต่อการเผชิญและก่อปัญหาแก่สังคมในระยะยาว หากได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตไม่ดีพอ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาว่า เมื่อรัฐบาลไทยได้ใช้การศึกษาเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงภายใน การดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีกระบวนการในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อทำให้ทายาทเหล่านี้ได้เรียนรู้หรือถูกเตรียมให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีวิถีชีวิตที่ดีในผืนแผ่นดินใหม่ สามารถอยู่ร่วมกับผู้คนต่างวัฒนธรรมได้นั้นเป็นอย่างไร และค้นหาว่ามีสิ่งใดบ้างที่เป็นปัญหาและอุปสรรคทำให้การดำเนินงานของรัฐไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะในด้านของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การเพิ่มพูนองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาผู้อพยพภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา ซึ่งจะเป็นแนวทางให้รัฐบาลไทยซึ่งยังมีประสบการณ์น้อยในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศสู่ความเป็นพหุสังคมนั้น สามารถกำหนดนโยบายและวิธีการให้ความช่วยเหลือแก่ทายาทของผู้ย้ายถิ่นฐานข้ามชาติเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างเชื้อชาติและวัฒนธรรมบนผืนแผ่นดินไทยมีความสงบสันติมากขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารูปแบบและการจัดการศึกษาในระดับต่างๆ ทั้งในโรงเรียนของรัฐ ท้องถิ่น และเอกชน ที่ตอบสนองการพัฒนาความพร้อมของเด็กและเยาวชนที่เป็นทายาทของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อกระบวนการจัดการศึกษา ในด้านต่อไปนี้
 - 2.1 ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิต และการให้บริการทางการศึกษาของผู้ให้บริการการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาและการส่งเสริมการศึกษาตามสิทธิเด็ก
 - 2.2 เงื่อนไขและข้อจำกัดในการดำเนินการจัดการศึกษา
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการศึกษาที่เหมาะสมกับทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่าแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัดที่มีผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่าอยู่ในแรงงานภาคต่างๆ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ (อำเภอแม่เมาะ และอำเภอเชียงดาว -แรงงานภาคการเกษตร) จังหวัดแม่ฮ่องสอน (อำเภอปาย และปางมะผ้า -แรงงานภาคการเกษตร -ไทใหญ่-ปะโอ) จังหวัดเชียงราย (อำเภอแม่สาย-แรงงานก่อสร้าง) จังหวัดตาก (อำเภอแม่สอด-แรงงานในโรงงาน-กระเหรี่ยง) จังหวัดสมุทรสาคร (แรงงานร้านอาหารทะเล) จังหวัดระนอง (แรงงานประมง)

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ประกอบด้วย 1) ทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่าจำนวน 60 คน 2) ผู้ปกครองของทายาทรุ่นที่ 2 จำนวน 60 คน 3) ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนในพื้นที่จำนวน 36 คน 4) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ อาทิ นักวิชาการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษฯ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 30 คน เลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษามากที่สุด ด้วยวิธีสืบสาวเชื่อมโยงบุคคล (snowball)

การเข้าถึงข้อมูลใช้เทคนิคและวิธีการหลากหลาย จากการศึกษาเอกสารและการศึกษาในพื้นที่ อาทิ การสอบถาม สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สันทนาการกลุ่ม สังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้มิติของความรู้ความเข้าใจมีความครอบคลุม เชื่อมโยงเป็นองค์รวม และเป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลในขณะเดียวกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า จากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่เป้าหมายจากหน่วยงานในพื้นที่
2. ศึกษานโยบาย หลักสูตรสถานศึกษา และรวบรวมข้อมูลจำนวนนักเรียนทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า จากฐานข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในพื้นที่ และตรวจสอบความถูกต้องเป็นปัจจุบันของข้อมูลจากรายงานของโรงเรียน
3. สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการนำนโยบายการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาและการส่งเสริมการศึกษาตามสิทธิเด็กไปปฏิบัติ รูปแบบการจัดการศึกษา รวมถึงการจัดการศึกษาและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น
4. สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อศึกษาคุณภาพและความเหมาะสมในการพัฒนา นักเรียนทายาทรุ่นที่ 2 ของแรงงานข้ามชาติจากพม่า
5. จัดกลุ่มสนทนาเพื่อรวบรวมทัศนะต่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า ตลอดจนความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิเด็กโดยผู้เข้าร่วมสนทนาประกอบด้วยนักวิชาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษฯ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน
6. จัดกลุ่มสนทนาผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและทัศนะต่อการศึกษาของบุตร โดยอาศัยล่ามในพื้นที่ช่วยในการสื่อสาร

7. สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่าในมิติความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อการรับบริการและคุณภาพของบริการทางการศึกษาที่ได้รับ

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพจากประเทศพม่าที่น่าสนใจ 3 รูปแบบ 1) “การศึกษาในกระแสหลัก” เป็นรูปแบบที่นำไปสู่การหลอมรวมปลูกฝังความเป็นไทยภายใต้แนวคิดเอกวัณธรรมเพื่อความมั่นคงของชาติ โดยใช้หลักสูตรและการสอนแบบเดียวกับเด็กไทย เน้นการสอนและสื่อสารภาษาไทยและปลูกฝังวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก ไม่อ่อนไหวตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของเด็กไร้สัญชาติ พบดำเนินการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาของรัฐเกือบทั้งหมดในทุกพื้นที่การศึกษา 2) รูปแบบที่ปลูกฝังความเป็นไทยในแนวพหุวัฒนธรรมแม้จะไม่สมบูรณ์ โดยหลักสูตรมีความยืดหยุ่น ให้โอกาสนักเรียนได้เรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมและภาษาของตนเอง ให้ทางเลือกเพื่อการอยู่ในประเทศไทยหรือกลับคืนมาตุภูมิ รูปแบบนี้พบในโรงเรียนรัฐบาลบางแห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าอาจ อำเภอแม่สอด จังหวัดตากซึ่งมีหลักสูตร 3 ภาษา ตลอดจนโครงการ School within School ที่เปิดรับนักเรียนไร้สัญชาติจากศูนย์การเรียนมาเรียนร่วม และโรงเรียนวัดศิริมงคล จังหวัดสมุทรสาคร มีการใช้หลักสูตรทวิภาษา (เรียนภาษาแม่และภาษาไทย) ผู้สอนเป็นครูที่เป็นคนไทย คนมอญ และคนพม่าซึ่งจะเรียกโรงเรียนในลักษณะนี้ว่า “โรงเรียนรัฐขยายทางเลือก” และ 3) เป็นรูปแบบที่คำนึงถึงการกลับคืนมาตุภูมิหรือไปประเทศที่สาม ซึ่งจัดอยู่ในประเภท “โรงเรียนทางเลือก” ในรูปแบบหลังนี้ ดำเนินการในลักษณะที่เรียกกันในพื้นที่ว่า ศูนย์การเรียน (Learning Center) โดยองค์กรเอกชนไม่หวังผลกำไร มูลนิธิ หรือโดยผู้อพยพที่มีศักยภาพ พบส่วนมากในพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับประเทศพม่าซึ่งมีผู้อพยพมาเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ศูนย์การเรียนในจังหวัดตาก สมุทรสาคร ระนอง ใช้หลักสูตรของพม่า และใช้ภาษาพม่าในการเรียนการสอน มีการสอนภาษาไทยเพื่อให้สามารถสื่อสารกับคนไทยได้ สำหรับศูนย์การเรียนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในคุณสมบัติของผู้สอน จะมีการใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษ และใช้ภาษาอังกฤษในการสอน สอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนสามารถไปศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในต่างประเทศได้ และในระยะหลังได้เพิ่มทางเลือกให้กับนักเรียนโดยเพิ่มการสอนภาษาไทยเพื่อการปรับตัวและทำงานในประเทศไทย ศูนย์การเรียนลักษณะนี้พบในอำเภอแม่สอด จังหวัดตากเท่านั้น

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐส่วนใหญ่ยังขาดคุณภาพและทิศทางการที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการและความด้อยโอกาสของเด็กไร้สัญชาติ แม้ว่ารัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการจะมีนโยบายและมาตรการเพื่อประกันสิทธิและโอกาสการเข้าถึงการศึกษาของบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติยังขาดการดำเนินงานที่เป็นระบบและรูปธรรมชัดเจนเห็นได้จากไม่มีกิจกรรมการพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ ความตระหนัก หรือแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนให้อ่อนไหวต่อความด้อยโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียนรู้การกระทำที่ไม่เป็นการแบ่งแยกกีดกันหรือมีอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์

ในการปฏิบัติงานพบว่า บุคลากรในโรงเรียนและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานบนความไม่ชัดเจนของเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ อาทิ เป้าหมายเพื่อการดำรงชีวิตและทำงานในประเทศไทย หรือไปประเทศที่สาม หรือการกลับสู่มาตุภูมิ จึงไม่ปรากฏการปฏิบัติการในระดับการจัดทำหลักสูตร ที่รวมถึงตำรา แบบเรียน เนื้อหาสาระที่จะเรียนรู้ รวมทั้งการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของรัฐได้ใช้หลักสูตรกระแสหลักที่ใช้กับเด็กไทยเป็นมาตรฐานทั่วประเทศ โดยไม่มีการปรับให้สอดคล้องตอบสนองความต้องการเฉพาะและข้อจำกัดของเด็กไร้สัญชาติ ปัญหาพื้นฐานของเด็กไร้สัญชาติจึงไม่ได้รับการตอบสนอง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เช่น เด็กไร้สัญชาติส่วนใหญ่มีอายุเกินเกณฑ์แล้วเมื่อเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนของรัฐ มีปัญหาในการสื่อสารเนื่องจากไม่รู้ภาษาไทย และมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง เมื่อทางโรงเรียนใช้ความสามารถทางภาษาไทยในการจัดเด็กฯ เข้าชั้นเรียน จึงทำให้เกิดปัญหาการจัดการเรียนการสอน การจัดการชั้นเรียนและการปรับตัวของผู้เรียนเนื่องจากมีอายุแตกต่างกันมาก

บุคลากรทั้งในโรงเรียนและชุมชนส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม ขาดความตระหนักในสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติโดยเฉพาะในมิติการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นและการเรียนรู้เพื่อธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ รวมทั้งยังมีทัศนคติทางลบและมีอคติต่อเด็กไร้สัญชาติ ทัศนคติดังกล่าวมาจากการยึดโยงความหมายของ “ความเป็นไทย” ภายใต้อัตลักษณ์วัฒนธรรมเชิงเดี่ยว หรือ “เอกวัฒนธรรม” ทั้งๆ ที่ความเป็นจริงสังคมไทยในปัจจุบันมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การจัดการศึกษาภายใต้ทัศนคติและความเข้าใจดังกล่าวนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน การแบ่งแยกกีดกันต่อบุคคลที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ ความสามารถ รวมทั้งถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นอาทิ

การจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนซึ่งดำเนินการโดยองค์กรนอกภาครัฐไม่ได้รับการยอมรับและรับรองจากภาครัฐ ทำให้ต่างคนต่างดำเนินการ ไม่สามารถควบคุมคุณภาพได้ทั้งในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนคุณสมบัติของผู้สอน ไม่สามารถออกใบรับรองวุฒิทางการศึกษาแก่นักเรียนได้เป็นต้น ข้อเสนอแนะที่สำคัญจากผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ตลอดจนนักเรียนและผู้ปกครองในด้านต่างๆ มีดังนี้

1. รัฐต้องมีนโยบายที่ชัดเจนต่ออนาคตสถานะของทายาทของรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นว่าจะมีเงื่อนไขให้สัญชาติไทย หรืออนุญาตให้ทำงานในประเทศ หรือไปประเทศที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากทายาทรุ่นที่ 2 เหล่านี้ มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากรุ่นพ่อแม่ คือได้รับการศึกษาภาคบังคับภายใต้ พ.ร.บ.การศึกษาไทย ได้เรียนรู้การปรับตัวเข้ากับคนไทยและการใช้ชีวิตในประเทศไทยมาโดยตลอด

การมีนโยบายที่ชัดเจนจะส่งผลต่อรูปธรรมของการกำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับหน่วยงานที่รับนโยบายไปปฏิบัติ

2. นโยบายการศึกษาในทศวรรษต่อไป ต้องเป็นการศึกษาพหุวัฒนธรรม ในความหมายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ต้องแก้ไขอคติที่มีอยู่เดิมที่นำมาซึ่งการแบ่งแยกกีดกัน และต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน

การจัดการศึกษาตามแนวความคิดนี้ เท่ากับเป็นการสร้างสำนึก “ความเป็นไทย” ที่มีความหมายแตกต่างจากเดิมที่มองความเป็นไทยว่าต้องมีความเป็นหนึ่งเดียวในทุกๆ ด้าน หรือเป็นวัฒนธรรมเดียวที่เรียกว่า “เอกวัฒนธรรม” (Mono-culture) มาเป็นความเป็นไทยที่ประกอบด้วยผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม เรียกว่าสังคม “พหุวัฒนธรรม” ที่ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม หรือแม้แตกต่างในความคิดทางการเมืองไม่เป็นอุปสรรคกีดกันสำนึกความเป็นไทย

3. กำหนดกรอบการนำนโยบายการศึกษาพหุวัฒนธรรมสู่การปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน ขั้นเตรียมความพร้อม ขั้นปฏิบัติ และขั้นติดตามประเมินผล โดยเฉพาะให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อม 5 ด้านก่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนี้

3. 1) พัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานหรือครูในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักของผู้ปฏิบัติงานแต่ละระดับถึงนโยบาย สิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก สิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ แนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนา ตลอดจนการศึกษาพหุวัฒนธรรม การจัดการศึกษาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น

3. 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ปฏิบัติฝ่ายต่างๆ เพื่อการขับเคลื่อนนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. 3) ปรับปรุงระเบียบการศึกษาเขตพื้นที่ที่ยืดหยุ่นรองรับการเคลื่อนย้ายตามพ่อแม่ของเด็ก เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษา

3. 4) ปรับปรุงหลักสูตรที่เน้นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนหลากหลายวัฒนธรรมบนเป้าหมายความเท่าเทียม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการพัฒนาหลักสูตร

4. การจัดการเรียนการสอน รวมถึงตำรา แบบเรียน สื่อการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศการเรียน การสอน อยู่บนหลักการของการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรม ไม่แบ่งแยกกีดกันครอบคลุมถึง -จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กไทย เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ และเด็กไร้สัญชาติ -เนื้อหาสาระเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ทั้งเรื่องราวของตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น -เน้นการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทักษะการตัดสินใจของผู้เรียนถึงสิ่งถูกสิ่งผิด คำนึงถึงปัจจุบันและอนาคตมากกว่าความขัดแย้งในอดีต

5. การศึกษาตามแนวชายแดน ควรมีลักษณะของการเตรียมความพร้อมด้านภาษาและทักษะชีวิตให้แก่เด็กในช่วงต้น เพื่อให้สามารถปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้คนต่างวัฒนธรรม และการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

6. รัฐพึงกำหนดมาตรการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพศูนย์การเรียน ในการจัดการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน รวมทั้งกำหนดมาตรการให้การรับรองสถานภาพของศูนย์การเรียน

7. ส่งเสริมศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา (ครูและผู้บริหาร) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อทบทวนตรวจสอบหลักสูตร ตำราเรียน สื่อการสอน และการสอนของตนเองว่า ผ่างด้วยอคติ หรือได้รับอิทธิพลของการปลูกฝังวัฒนธรรมเชิงเดี่ยวหรือไม่

บทสรุป

การจัดศึกษาของประเทศไทยเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน สะท้อนการตอบสนองนโยบายของประเทศในด้านการสร้างความมั่นคงของชาติ ในความหมาย “ชาติ” ที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์เดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่ประกอบด้วยผู้คนที่มาจากหลากหลายทางวัฒนธรรม และตอบสนองนโยบายการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพ แรงงาน ขณะที่การจัดการศึกษายังไม่บรรลุความสำเร็จในการพัฒนาความมั่นคงทางด้านสังคม วัฒนธรรม ที่นำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนที่ต่างวัฒนธรรม ไม่แบ่งแยกกีดกัน เคารพในสิทธิและตระหนักในคุณค่าของการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของผู้คนในสังคมว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสร้างสังคมที่เอื้ออาทร นำไปสู่ความมั่นคงทางสังคมอันเป็นฐานของการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศ

การวิจัยนี้นำมาสู่คำถามต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้ย้อนกลับมา ทบทวนวิธีคิดเรื่องความหมายและการสร้างความมั่นคงของชาติทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรม ภายใต้สังคมไทยที่ปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งภายในประเทศและ การเข้าเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียน และประการสำคัญการนำกระบวนการทัศน์ใหม่ไปสู่การปฏิบัติผ่าน กระบวนการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจอันดีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรม

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้สนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลในมิติ การสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษา ที่นำไปสู่ความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางการศึกษาให้เกิด กับประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสจากความเป็นผู้อยู่ชายขอบไร้สัญชาติ และเป็นชนกลุ่มน้อย

รูปธรรมของการนำผลงานวิจัยนี้ไปใช้ โดยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายทาง การศึกษา เพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นภาคีประชาคมอาเซียน ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับเพื่อเพิ่มความอ่อนไหว (sensitive) ตอบสนองต่อความแตกต่างและ ความต้องการของนักเรียนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจอันดีต่อกันของผู้คนต่างวัฒนธรรม

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

สามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ เป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรและกระบวนการ จัดการเรียนรู้อันเป็นผลผลิตครู เพื่อให้ผลผลิตที่จะไปเป็นครู/ผู้สอน มีคุณสมบัติที่เหมาะสมคือ มีความ เข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้คนที่ต่างเชื้อชาติและวัฒนธรรม ตระหนักในสิทธิเด็ก และมีศักยภาพในการพัฒนา ผู้เรียนทุกกลุ่ม รวมทั้งชนกลุ่มน้อยไร้สัญชาติ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความ หลากหลายทางวัฒนธรรมได้ และนับเป็นการปูพื้นฐานการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะเสาหลักที่ 3 ความร่วมมือในด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่เน้นการส่งเสริม และรักษาเอกลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนใน แต่ละประเทศสมาชิก

สื่อภาพนูน “สัตว์หิมพานต์” เพื่อผู้พิการทางสายตา

“Himmapan Creatures” the Tactile Texture Designed for the Blind

นาง จันทนา อินสระ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสื่อภาพนูนให้ผู้พิการทางสายตา ใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม นอกเหนือจากบทเรียน เพื่อให้ผู้พิการทางสายตา ได้เกิดจินตภาพเกี่ยวกับสัตว์หิมพานต์ให้ได้ใกล้เคียงกับคนปกติทั่วไปได้มากที่สุด โดยใช้กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนที่เป็นผู้พิการทางสายตาที่สามารถอ่านอักษรเบรลล์ได้ในโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษารวบรวมข้อมูลจากภาคเอกสาร ภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตา การผลิตสื่อภาพนูน และสัตว์หิมพานต์ นำมาวิเคราะห์และออกแบบสื่อภาพนูนที่เหมาะสม จำนวน 10 ภาพ นำเสนอผลงานออกแบบต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจประเมินผล และนำสื่อไปทดลองใช้

ผลการวิจัย

ภาพสัตว์หิมพานต์ที่นำมาใช้ในการสร้างต้นแบบ ควรเป็นสัตว์หิมพานต์ประเภทที่เด็กพิการทางสายตา เคยได้ยินชื่อหรือมีอยู่ในบทเรียน เช่น กิณนร กิณรี นาค ครุฑ จะทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจได้มากกว่า

การสัมผัสสื่อภาพนูนเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีการใช้อักษรเบรลล์ประกอบ จะไม่สามารถก่อให้เกิดจินตภาพได้ การใช้อักษรเบรลล์ประกอบสื่อภาพนูน จะทำให้เกิดความเข้าใจและสร้างจินตภาพได้ง่ายขึ้น กลุ่มเป้าหมายพึงพอใจมากที่สุด ให้ความสนใจในสื่อภาพนูนที่ออกแบบ ซึ่งอยู่นอกเหนือจากบทเรียน ตื่นเต้น กระตือรือร้นในการตอบข้อซักถาม และแสดงความคิดเห็น อยากให้มีการผลิตสื่อลักษณะนี้ออกมาเป็นจำนวนมาก เพื่อเปิดสัมผัสการรับรู้ในสิ่งต่างๆมากขึ้น

คำสำคัญ

คำสำคัญ : สื่อภาพนูน, สัตว์หิมพานต์, ผู้พิการทางสายตา

Keyword : Tactile Texture, Himmapan Creatures, Blind

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาผู้พิการมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สิทธิและโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 (3) ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกๆระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ภูมิหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา

ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ หมวด 2 สิทธิและหน้าที่การศึกษา มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และการ ศึกษาสำหรับคน พิการนั้น ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าว ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎ กระทรวง (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก วันที่ 19 สิงหาคม 2542 หน้า 3 – 4) ดังนั้น ผู้พิการมีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ จำเป็นต้องอาศัยการจัดการศึกษารูปแบบพิเศษ ตลอดจนสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ที่จะช่วยทดแทนความบกพร่องของผู้พิการแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม และตรงกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม พบว่าในปัจจุบัน สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ยังขาดแคลนสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาที่เหมาะสมและมีคุณภาพที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้พิการได้พัฒนาการเรียนรู้ได้ทัดเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนไม่ทันต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สื่อและเทคโนโลยีการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้พิการทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ตลอดจนการศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี การศึกษายังสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ดังนั้นสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้พิการ จึงเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ (ส่วนสื่อการศึกษาเพื่อคนพิการ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา. 2553: ออนไลน์)

ผู้พิการทางสายตา (Blind) จัดเป็นผู้พิการกลุ่มหนึ่งที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ตั้งแต่ระดับตาบอดสนิท หรือตาบอดบางส่วน อาศัยการรับรู้เรื่องต่าง ๆ ทางเสียงและรับรู้รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และขนาดของวัตถุ โดยการใช้ปลายนิ้วสัมผัส ดังนั้น สื่อและเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม มักนิยมใช้สื่อที่มีลักษณะนูน และมีพื้นผิวสัมผัสที่สูงขึ้นมาจากแนวระนาบ เช่น สื่อภาพนูน (Tactile Texture) หมายถึงเครื่องมือในการสื่อสารในเรื่องที่เราต้องการให้คนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้รับรู้ถึงรูปร่างลักษณะ โครงสร้างและขอบเขตของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้มีมโนภาพเกิดขึ้นขณะที่ได้จับ คล้ำ และสัมผัส เพื่อนำไปประกอบการสร้างจินตนาการต่อไปอย่างมีหลักการ และสื่อภาพนูนต้องช่วยเสริมให้ผู้มีความบกพร่องทางการเห็นมีความเข้าใจในเรื่องนั้นมากขึ้น และสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกับคนทั่วไป (ทองย้อย เชียงทอง, 2531 : 3)

ในปัจจุบัน การสร้างสื่อภาพนูนสำหรับผู้พิการทางสายตายังมีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนมากมักจะใช้ประกอบบทเรียน เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ การสร้างสื่อภาพนูนที่นอกเหนือจากบทเรียน จึงเป็นการสร้างเสริมจินตนาการที่ช่วยเปิดการสัมผัสการรับรู้ที่มีต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ

การออกแบบสื่อภาพนูนสำหรับผู้พิการทางสายตา เรื่อง “สัตว์หิมพานต์” (Himmapan Creatures) จึงเป็นการนำเสนอเพื่อให้เกิดสัมผัสรับรู้เรื่องของสัตว์ ที่มีปรากฏในวรรณกรรมโบราณ จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม โดยทั่วไปเรามักพบเห็นภาพสัตว์หิมพานต์จากจิตรกรรมฝาผนังภายในวัด คือ ตามผนังโบสถ์ วิหาร ซึ่งมีภาพสัตว์

หิมพานต์ไว้อยู่ด้วยเสมอ (ส.พลายน้อย, 2532 : 15) ตลอดจนภาพสัตว์หิมพานต์จำนวนมากในสมุดไทยโบราณ ซึ่งหากผู้พิการทางสายตาสงสัยในงานศิลปะแขนงนี้ ก็จะได้สัมผัสเพียงผ่านคำบรรยายหรืออักษรเบรลล์เท่านั้น การพัฒนาสื่อภาพนูนสำหรับผู้พิการทางสายตาดังเป็นการขจัดอุปสรรคสำหรับผู้พิการทางสายตา ให้มีโอกาสได้สัมผัสสื่อภาพนูนเพื่อสร้างจินตภาพเรื่อง “สัตว์หิมพานต์” ได้โดยตรง นอกเหนือจากการได้สัมผัสผ่านอักษรเบรลล์เท่านั้น

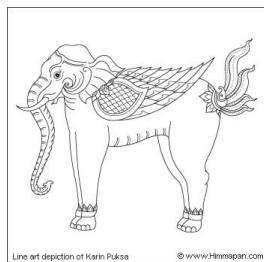
ดังนั้น การสืบค้น วิเคราะห์ รูปแบบสัตว์หิมพานต์ เพื่อนำมาศึกษาหาลักษณะที่เหมาะสม โดยนำมาใช้เป็นต้นแบบในการออกแบบสื่อภาพนูนสำหรับผู้พิการทางสายตา จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี ให้เกิดศักยภาพในการรับรู้และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้พิการทางสายตาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการออกแบบสื่อภาพนูนสำหรับผู้พิการทางสายตา
2. เพื่อสืบค้นและวิเคราะห์รูปแบบสัตว์หิมพานต์ประเภทต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบ
3. เพื่อสร้างนวัตกรรมสื่อภาพนูนต้นแบบเรื่อง “สัตว์หิมพานต์” เพื่อให้ผู้พิการทางสายตา ได้เกิดจินตภาพเกี่ยวกับสัตว์หิมพานต์ได้ใกล้เคียงกับคนปกติทั่วไปได้มากที่สุด
4. เพื่อพัฒนาต่อยอดสื่อภาพนูน เรื่อง “สัตว์หิมพานต์” สำหรับผู้พิการทางสายตา มอบให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

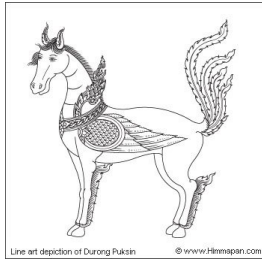
1. กลุ่มประชากร คือ นักเรียนผู้พิการทางสายตา
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนผู้พิการทางสายตาที่สามารถอ่านอักษรเบรลล์ได้ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 37 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.1 สื่อภาพนูน “สัตว์หิมพานต์” ที่ผ่านการออกแบบจัดวางพร้อมพิมพ์คำอธิบายด้วยตัวอักษรเบรลล์ และอัดสำเนาลงบนกระดาษเบรลล์ลอน จำนวน 10 ภาพ

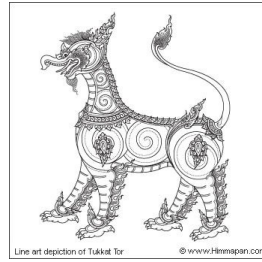
ภาพที่ 1 กรินทร์ปักษา

ภาพที่ 2 ไกรสรควี

ภาพที่ 3 ดุรงค์ปักษิน

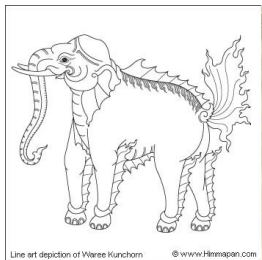
ภาพที่ 4 ทักทอ

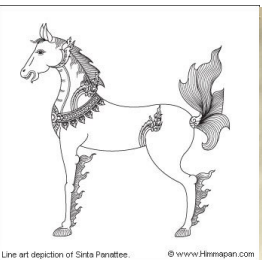
ภาพที่ 5 นกหัสดี

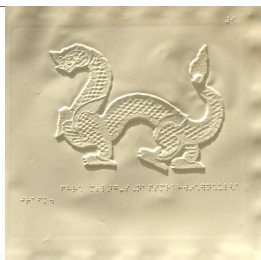
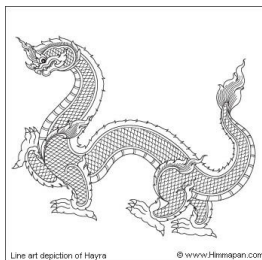
ภาพที่ 6 นกเทศ

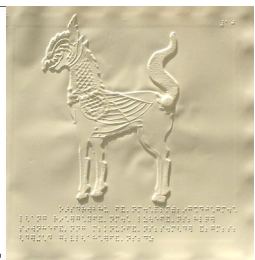
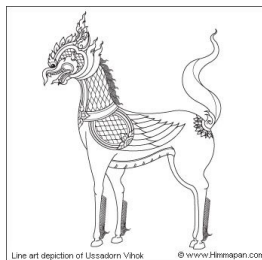
ภาพที่ 7 วารีคุณุชร

ภาพที่ 8 สิ้นธพณี

ภาพที่ 9 เหรา

ภาพที่ 10 อัสตรวิหค

ที่มา <http://www.himmapan.com/>

3.2 แบบสัมภาษณ์การใช้สื่อภาพนูนเพื่อผู้พิการทางสายตา ซึ่งประกอบไปด้วยแบบสอบถาม 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามความเข้าใจที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาพและตัวอักษรเบรลล์ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้สื่อ โดยใช้เกณฑ์ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales) ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และแบบสอบถามความเข้าใจที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาพ และตัวอักษรเบรลล์ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้อักษร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

3.4 การแปลความหมายข้อมูล ได้กำหนดเกณฑ์โดยใช้คะแนนเฉลี่ยของจุดตัด ดังนี้
(บุญชม ศรีสะอาด, 2543 : 100)

4.51 – 5.00 หมายถึง ความคิดเห็น/ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อภาพนูนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง ความคิดเห็น/ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อภาพนูนอยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง ความคิดเห็น/ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อภาพนูนอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง ความคิดเห็น/ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อภาพนูนอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง ความคิดเห็น/ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อภาพนูนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการศึกษา

จากการทดลองเครื่องมือวิจัย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายคือเด็กพิการทางสายตาที่สามารถอ่านอักษรเบรลล์ได้ ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 - 6 โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ จำนวน 37 คน เพื่อหาความพึงพอใจต่อการใช้อักษรภาพนูน และความสัมพันธ์ของการใช้ภาพประกอบกับข้อความอธิบายจากอักษรเบรลล์ พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจมาก สามารถสร้างจินตภาพและเกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (N = 37)

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษาปีที่ 4	10	27.03
ประถมศึกษาปีที่ 5	11	29.73
ประถมศึกษาปีที่ 6	16	43.24
รวม	37	100

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 27.03 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 29.73 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 43.2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนที่มีความพึงพอใจต่อวัตกรรมการสื่อภาพพูน (N = 37)

ระดับชั้น	ระดับความพึงพอใจ (คน/ร้อยละ)					รวม (คน/ร้อยละ)
	มากที่สุด (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	น้อยที่สุด (ร้อยละ)	
ประถมศึกษาปีที่ 4	9 (90)	1 (10)				10 (100)
ประถมศึกษาปีที่ 5	7 (63.64)	3 (27.27)	1 (9.09)			11 (100)
ประถมศึกษาปีที่ 6	16 (100)					16 (100)
รวม	32 (86.49)	4 (10.81)	1 (2.70)			37 (100)

ตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 รวม 37 คน มีความพึงพอใจต่อวัตกรรมการสื่อภาพพูนในระดับมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 32 คน (ร้อยละ 86.49) และรองลงมา มีความพึงพอใจในระดับมาก จำนวน 4 คน (ร้อยละ 10.81) และพึงพอใจในระดับปานกลาง จำนวน 1 คน (ร้อยละ 2.70) จำแนกตามระดับชั้น ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 9 คน (ร้อยละ 90) พึงพอใจระดับมาก จำนวน 1 คน (ร้อยละ 10)
2. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด จำนวน 7 คน (ร้อยละ 63.64) พึงพอใจระดับมาก จำนวน 3 คน (ร้อยละ 27.27) และพึงพอใจระดับปานกลาง จำนวน 1 คน (ร้อยละ 9.09)
3. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดทุกคน รวม 16 คน (ร้อยละ 100)

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อวัตกรรมการสื่อภาพพูน (N = 37)

ระดับชั้น	จำนวน นักเรียน (คน)	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
ประถมศึกษาปีที่ 4	10	4.9	0.32	มากที่สุด
ประถมศึกษาปีที่ 5	11	4.55	0.69	มากที่สุด
ประถมศึกษาปีที่ 6	16	5	0	มากที่สุด
รวม	37	4.84	0.34	มากที่สุด

ตารางที่ 3 พบว่าค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อภาพนูนในภาพรวมเท่ากับ 4.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.34 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด โดยจำแนกตามระดับชั้นดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อภาพนูนเท่ากับ 4.9 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.32 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อภาพนูนเท่ากับ 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อภาพนูนเท่ากับ 5.0 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

บทสรุป

การทดลองครั้งที่หนึ่ง

จากการสังเกตเด็กพิการทางสายตา เมื่อได้สัมผัสสื่อภาพนูนที่ผ่านการออกแบบก่อนอ่านอักษรเบรลล์ พบว่าเด็กพิการทางสายตามีพฤติกรรมที่สงสัย และแสดงความไม่มั่นใจในการอธิบายถึงสิ่งที่สัมผัสได้ ไม่สามารถสรุปรูปร่าง ลักษณะของสัตว์ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเรื่องสัตว์หิมพานต์ เป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจ ไม่ได้มีอยู่ในบทเรียน และเป็นสัตว์ในจินตนาการที่มีรูปร่างลักษณะเหนือจริง มีการนำลักษณะของสัตว์หลายชนิดมาผสมผสานกันในรูปแบบของศิลปะไทย สัตว์แต่ละประเภทมีชื่อเรียกที่ไม่เป็นที่รู้จักหรือพบเห็นได้ทั่วไป ทำให้ไม่สามารถสร้างจินตภาพได้

การทดลองครั้งที่สอง

ในการทดสอบครั้งที่สอง ให้เด็กพิการทางสายตาสัมผัสสื่อภาพนูน พร้อมกับการอ่านอักษรเบรลล์ไปพร้อม ๆ กัน พบว่าเด็กพิการทางสายตาแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างจากครั้งแรกอย่างสิ้นเชิง จากการสังเกตบรรยากาศภายในห้องเรียนพบว่า เด็กพิการทางสายตามีความตื่นตัวและให้ความสนใจอยากสัมผัสภาพที่เหลืออยู่ต่อไป และมีความกล้าในการซักถามและแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เด็กพิการทางสายตาส่วนใหญ่ไม่เคยได้ยินชื่อสัตว์หิมพานต์ที่เลือกนำมาออกแบบมาก่อน ทำให้เกิดปัญหาในการอ่าน และสะกดชื่อให้ถูกต้อง ชื่อสัตว์หิมพานต์ที่เด็กพิการทางสายตาส่วนใหญ่รู้จักคือ กิณนร กิณรี นาค ครุฑ เป็นต้น

นอกจากการสังเกตบรรยากาศภายในห้องเรียนของนักเรียนพิการทางสายตาโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ทั้ง 3 ระดับชั้น รวม 37 คน ระหว่างการทดลองใช้นวัตกรรมสื่อภาพนูนแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบเพื่อหา ความพึงพอใจต่อการใช้สื่อภาพนูน และความสัมพันธ์ของการใช้ภาพประกอบกับข้อความอธิบายจากอักษรเบรลล์ พบว่าเด็กมีความพึงพอใจมาก สามารถสร้างจินตภาพและเกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น และอยากให้มีการสร้างสื่อภาพนูนเพิ่มมากขึ้น

จากการนำเสนอผลงานการออกแบบสื่อภาพพจน ให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อประเมินผล ได้ผลสรุปว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ผลงานอยู่ในระดับดี ถึงดีมาก มีความเหมาะสมในการคัดเลือกภาพ การเลือกใช้วัสดุ มีความละเอียด ประณีตในการผลิตต้นฉบับ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้สำหรับผู้พิการทางสายตา และอยากให้มีการทำสื่อภาพพจนเพื่อถ่ายทอดความรู้ในเรื่องที่มีความจำเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพของคนตาบอดต่อไป

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

การวิจัยเรื่อง สื่อภาพพจน “สัตว์หิมพานต์” เพื่อผู้พิการทางสายตา ผลการวิจัยได้ตอบสนองยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558 หัวข้อที่ 2 การสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค และเป็นธรรม โดยได้จัดทำสื่อภาพพจน เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่อยู่นอกเหนือจากบทเรียนให้กับผู้พิการทางสายตา ได้เปิดโลกทัศน์การรับรู้ที่ทัดเทียมกับคนทั่วไป ได้มีโอกาสสัมผัสสภาพที่มาจากจินตนาการ เป็นการสร้างเสริมภูมิปัญญาให้เกิดขึ้น

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

- นำสื่อภาพพจนที่ผ่านการออกแบบ ผลิตและส่งมอบให้ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาเพื่อคนตาบอด นำไปเผยแพร่ยังโรงเรียนสอนคนตาบอดทั่วประเทศ

- นำรายงานการวิจัยเก็บเป็นฐานข้อมูลความรู้ เรื่องวิธีการทำสื่อภาพพจนสำหรับผู้พิการ ให้ผู้ที่สนใจเกิดแรงบันดาลใจ ในการผลิตสื่อสำหรับผู้พิการทางสายตาให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

การพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด ภาษาไทย สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว ด้วยกระบวนการทวิภาษา

Development of listening and speaking skills in Thai language of kindergarten Yunnannese students at Ban Mai Nongbua school by using Mother-Tongue Based Bilingual teaching process

นางกัญญาภัทร์ อัจหาญ
โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการทวิภาษา สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว และเพื่อพัฒนาความสามารถในการฟังและพูดภาษาไทยสำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย รูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรม กระบวนการสอนแบบทวิภาษาและการจัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นเป็นรายวิชา ประกอบด้วย การบรรยายและการสาธิตการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ นิทานภาพ ฉากภาพวัฒนธรรม การเล่าเรื่องผลัด หนังสือเล่มเล็ก เล่มยักษ์ และ กระบวนการสอนภาษาไทยแบบ TPR (TOTAL PHYSICAL RESPONSE: TPR) การศึกษาผลการ ใช้สื่อการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนานในระดับชั้นปฐมวัยโรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตลอด 40 สัปดาห์ในหนึ่งปีการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2555 ถึงวันที่ 20 มีนาคม 2556 ซึ่งผู้ศึกษาได้หาประสิทธิภาพของสื่อการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างเรียนและหลังเรียนในแต่ละแผนของสัปดาห์ ได้ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.39/84.51 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 ในการดำเนินงานศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้สำรวจความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อการสอน ผู้ปกครองมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัวสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้บริการแก่ประชากรในวัยเรียนในเขตบริการหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำผาผึ้งและหมู่ที่ 10 บ้านใหม่หนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ และให้บริการแก่ประชากรวัยเรียนที่อยู่นอกเขตบริการของโรงเรียนด้วย ในด้านภาษา วัฒนธรรม และประเพณี ของชาวจีนยูนนานที่นั่น พบว่าหมู่บ้านนี้มีความเข้มแข็งมาก โดยเฉพาะด้านภาษาจีน ภายในหมู่บ้านมีการสื่อสารกันด้วยภาษาจีนทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน คนที่ไปทำงานต่างถิ่นหรือเด็กที่เรียนหนังสือจากข้างนอก เมื่อกลับเข้ามาในหมู่บ้าน ยังมีความสามารถในการใช้ภาษาจีนได้ดั้งเดิม ทั้งนี้เนื่องจากภายในหมู่บ้านเองมีทั้งโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาจีนและภาษาไทย โดยตอนกลางวันเด็กจะเรียนหนังสือที่โรงเรียนไทย ส่วนตอนเย็นเด็กจะไปเรียนหนังสือต่อที่โรงเรียนจีน ถึงแม้ชุมชนจะมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ภาษาจีนให้อยู่คู่กับชาวจีนยูนนานบ้านใหม่หนองบัว แต่ในขณะเดียวกันชาวบ้านที่นี่ก็มีความต้องการที่จะเรียนรู้ภาษาไทยด้วยเช่นกัน โดยให้ความเห็นว่าขณะนี้พวกเขาทุกคนอยู่ใน

แผ่นดินไทย บางคนก็ถือได้ว่าเป็นประชากรของประเทศไทยโดยสมบูรณ์แล้ว จึงมีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการมีโอกาสนในการประกอบอาชีพที่ดีในอนาคต

จากจุดเริ่มต้นเมื่อเด็กเข้าเรียนในระดับปฐมวัยในโรงเรียน พบว่าเด็กเชื้อสายจีนยูนนานจะมีปัญหาทางการสื่อความหมายกับครู เนื่องจากฟังครูพูดครูสอนเป็นภาษาไทยไม่เข้าใจ ส่งผลให้เด็กเข้าไม่ถึงคำสั่งและคำสอนของครู และยังไม่เข้าใจเนื้อหาสาระทางการเรียนที่ครูสอนอีกด้วย เมื่อต้องใช้แบบเรียนที่เป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความถูกต้องมากขึ้น ยิ่งส่งผลให้เด็กมีปัญหามากยิ่งขึ้น จากจุดเริ่มต้นของปัญหาด้านการสื่อสารมาเป็นปัญหาที่เด็กไม่สามารถเข้าถึงความรู้ขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนได้ ส่งผลกระทบให้เด็กเรียนไม่ทันหรือไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนตั้งไว้ ทำให้พบปัญหาเด็กต้องเรียนซ้ำชั้นไม่สามารถเรียนได้ทันเด็กทั่วไป

ผู้ศึกษาได้พยายามที่จะหาแนวทางในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยให้กับนักเรียนมาโดยตลอด โดยเริ่มต้นด้วยการนำครูจีนยูนนานเป็นผู้ช่วยสอน เพื่อช่วยในเรื่องการสื่อความหมายระหว่างเด็กกับครูไทย แต่พบว่ายังไม่ได้ผลตามที่โรงเรียนคาดหวังไว้ การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นสิ่งที่มุ่งหวังที่จะพัฒนากระบวนการทวิภาษาและความสามารถในการฟังและพูดภาษาไทยสำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนานที่เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการที่จะแก้ปัญหา ซึ่งเป็นความต้องการร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการทวิภาษา สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการฟังและพูดภาษาไทย สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การศึกษานี้ผู้ศึกษาได้มุ่งที่จะพัฒนากระบวนการทวิภาษาและความสามารถในการฟังและพูดภาษาไทย สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับชั้น อนุบาล 1 โดยใช้กระบวนการทวิภาษา โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดกลุ่มประชากร
2. การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. การรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดกลุ่มประชากร

ผู้ศึกษาได้ทำการกำหนดกลุ่มประชากรเพื่อทำการศึกษา โดยใช้วิธีแบบเจาะจง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นอนุบาล 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 จำนวน 23 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แผนการจัดประสบการณ์รูปแบบทวิภาษา
2. นิทานภาพ
3. ฉากภาพวัฒนธรรม
4. เรื่องผลัด
5. หนังสือเล่มเล็ก เล่มยักษ์
6. กระบวนการสอนภาษาไทยแบบ TPR เป็นการสอนภาษาไทย ที่ใช้คำสั่งและการตอบสนองความเข้าใจด้วยการปฏิบัติ และเป็นกระบวนการสร้างความพร้อมให้กับเด็กก่อนที่จะพูด ประกอบด้วย
 - TPR-B คือการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับร่างกาย
 - TPR-O คือการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งของที่มองเห็น
 - TPR-P คือการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับรูปภาพ เป็นลักษณะของการชี้ การปะติด การแกะออก
 - TPR-D คือการวาดรูป จะเหมาะสำหรับชุดคำศัพท์ที่ไม่สามารถนำมาให้เด็กดูได้ เช่น ท้องฟ้า พระอาทิตย์ พระจันทร์
 - TPR-L คือการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่
 - TPR-S คือการสอนภาษาที่ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะพูด และมีจำนวนคำศัพท์มากพอสมควร
 เพื่อการเรียนรู้ภาษาที่สองในขั้นสูงต่อไป

การสร้างเครื่องมือในการศึกษา

ในการสร้างเครื่องมือการพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด ภาษาไทย สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว ด้วยกระบวนการทวิภาษาผู้ศึกษาคำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดทำนิทานภาพ ฉากภาพวัฒนธรรม การเล่าเรื่องผลัด การจัดทำหนังสือเล่มเล็ก เล่มยักษ์ และกระบวนการสอนภาษาไทยแบบ TPR
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. จัดทำนิทานภาพ ฉากภาพวัฒนธรรม การเล่าเรื่องผลัด การจัดทำหนังสือเล่มเล็ก เล่มยักษ์ และกระบวนการสอนภาษาไทยแบบ TPR (TOTAL PHYSICAL RESPONSE: TPR)
4. การสร้างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของทวิภาษาจำเป็นต้องจัดทำและประยุกต์ขึ้นใหม่ เนื่องจากการใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาแม่) เป็นสื่อกลางในการจัดการเรียนการสอน มีความแตกต่างจากหลักสูตรและแผนเดิมเป็นอย่างมาก การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ ทวิภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลักการและแนวคิดที่สำคัญ คือ การเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ไกลตัว เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม และพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ ภาษาแม่ (ภาษาจีนยูนนาน) เป็นสื่อกลางเพื่อเชื่อมโยงไปสู่พัฒนาการทางภาษาไทย โดยมีเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นท้องถิ่น เช่น ประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างรวดเร็ว กระบวนการจัดทำแผนการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1 การศึกษารายละเอียดตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ 2. กำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ที่เด็กจะได้รับในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนแบบ ทวิภาษา สำหรับเด็ก

ปฐมวัย 3. จำแนกสาระการเรียนรู้ตามเนื้อหาวิชา กำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ แต่ละวิชา 4. ระบุหน่วยการเรียนรู้และบูรณาการทุกสาระวิชาในระดับ อนุบาล 1 5. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา 6. ออกแบบตารางกิจกรรมการเรียนสำหรับนักเรียนระดับชั้นอนุบาล ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล 1 ภาคเรียนที่ 1 เน้นทักษะการฟัง – พูด ภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาสมองและความคิดแก่เด็กนักเรียน สำหรับในชั้นอนุบาล 1 ภาคเรียนที่ 2 ยังคงเน้นทักษะการฟัง – พูด ภาษาอังกฤษ และเพิ่มทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย ด้วยกลวิธีการสอนตามแบบ TPR เข้าไปด้วย

5. การสร้างสื่อประกอบการเรียนการสอน ในการจัดทำสื่อได้มีการสร้างขึ้นใหม่ เป็นจำนวนมาก โดยได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากต้องใช้เนื้อหาด้านประเพณี วัฒนธรรม และภาษาของคนในพื้นที่เป็นสำคัญ สื่อที่ใช้สำหรับเด็กอนุบาลระยะแรก เป็นสื่อภาพและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยเน้นให้เด็กเกิดทักษะการฟังและพูดทั้งภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยอย่างเข้าใจ (พร้อมพัฒนาความคิดจากกระบวนการสอน) จากนั้นจึงสร้างสื่อเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน-เขียน ด้วยภาษาจีนยูนนาน อักษรไทย เน้นความเข้าใจและความถูกต้อง รวมทั้งส่งเสริมให้รู้จักถ่ายทอดความคิดของตนเองอย่างสร้างสรรค์ และเชื่อมโยงเข้าสู่การอ่าน-เขียน ภาษาไทยด้วยอักษรเดียวกัน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในวิชาอื่นต่อไป

กิจกรรมการสร้างสื่อการเรียนการสอน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการร่วมจัดทำสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น เรื่องเล่า, ฉากวัฒนธรรม, เพลง, นิทานภาพ เป็นต้น โดยสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นจะมีการสอดแทรกวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และชุมชนก็ถือว่าเป็นแหล่งความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งที่ผ่านมาคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นปราชญ์ชุมชน, ผู้นำชุมชน, และชาวบ้านต่างร่วมกันถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองที่มีอยู่ออกมาเป็นสื่อประเภทต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหมู่บ้านบ้านใหม่หนองบัว เพื่อให้เด็กนักเรียนระดับปฐมวัยได้เรียนรู้ผ่านสื่อเหล่านั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่น ฝึกฝนการกล้าพูด กล้าแสดงออก กล้าเสนอความคิดเห็นในสิ่งที่มีอยู่ในฝั่งความคิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานในการเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไป

6. จัดทำแบบทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

7. นำแผนการจัดประสบการณ์ สื่อ และเครื่องมือ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไข จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

7.1 นายคำสุข สาอ้าย ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

7.2 นายสมาน ศิริ ศึกษาพิเศษเชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

7.3 ดร.ศิริเพ็ญ อังลิทธิพนพร อาจารย์สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและตรวจสอบถึงความเหมาะสมในเนื้อหา ความชัดเจนของนิทาน และความสอดคล้องของเครื่องมือ

8. นำเครื่องมือไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ แผนการจัดประสบการณ์รูปแบบทวิภาษา
2. ใช้สื่อการเรียนรูปแบบทวิภาษาพร้อมทั้งการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ออกเพื่อพัฒนาทักษะภาษา ในระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2555 ถึงวันที่ 20 มีนาคม 2556

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณดังนี้

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนานในระดับปฐมวัย โดยใช้แบบทดสอบก่อนและหลังทดลอง สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) และหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนตามเกณฑ์ 80/80

2. การวิเคราะห์ผลการประเมินการใช้สื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้และความพึงพอใจของชุมชน นักเรียน ครูและผู้ปกครองนักเรียน สถิติที่ใช้คือ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) เป็นแบบมาตราจัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจระดับดีมาก พึงพอใจระดับดี พึงพอใจระดับปานกลาง พึงพอใจระดับน้อยและพึงพอใจระดับน้อยที่สุด จำนวน 15 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ.2538 : 200)

ผลการศึกษา

แผนการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนตามโครงการ การพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด ภาษาไทย สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว ด้วยกระบวนการทวิภาษา ได้มีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล 1 ทั้งภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 โดยอิงมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2556 ซึ่งในหน่วยการเรียนรู้การสอนเหล่านี้มีเนื้อหาทางสังคม วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับคนในชุมชนเชื้อสายจีนยูนนาน โดยในแต่ละภาคการศึกษา มีหน่วยการเรียนรู้ภาคละ 20 หน่วย ดังนี้ การจัดประสบการณ์ หน่วยการเรียนรู้ ระดับปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ปีการศึกษา 2555 ภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ดังตารางการเรียนรู้ ดังนี้

ลำดับที่	หน่วยการเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 1	ลำดับที่	หน่วยการเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 2
1	ปฐมนิเทศ	21	ชู้ (ต้นไม้)
2	ปฐมนิเทศ (ชนชาติจิ้นยูนนาน)	22	ช้วยก่อ (ผลไม้)
3	ห้องสอน่าแก้ว (ฉันทคือใคร)	23	เงาทง (คมนาคม)
4	เยียวกยจิจิ (หนูน้อยมารยาทงาม)	24	ตึง เติง แจง (ลอยกระทง)
5	ห้องเตอเสอแซ่ว (โรงเรียนของฉัน)	2	เกอวทง (การสื่อสาร)
6	จ้าวซือแจ้ (วันไหว้ครู)	26	ผู้ชิงแจ้ (วันพ่อแห่งชาติ)
7	หลี่จื่อ (ลิ้นจี่)	27	หลี่ เทวี่ฮังเจียงจวิ (สุสานนายพลเจียงจวิเฟิงมู่)
8	ห้องเตอจา (บ้านของฉัน)	28	ยี้วู้ซ้อ (สถานีอนามัย)
9	จิง เย่า เทยงวู้ (บุคคลสำคัญ)	29	ซินเหยง (วันขึ้นปีใหม่)
10	เซอว เซียแจ้ (เจ้าพรราชา) (ฤดูฝน)	30	เอ่อท่งแจ้ + เจ้าซือแจ (วันเด็ก + วันครู)
11	ห้องเตอซงจื่อ (ชุมชนของเรา)	31	จงเย้า (สมุนไพรจีน)
12	เท่าให้จื่อเหย้ายิวเหลียงเท่าเตอ เซิงกี้จิงคัง (เด็กดีมีพลานามัย)	32	แจงฮยรื่อ (งานแต่งงาน)
13	ห่างจี้ว + ยั่งจี้ (ของเล่นของใช้)	33	จวี จื่อ (ส้ม)
14	หมู่ชิงแจ้ (วันแม่)	34	กางเจิ้งเตอไฉ่ (ผักสดสะอาด)
15	ตั้งวู้ (สัตว์)	35	เย่อส่วยถั่ง (โป่งน้ำร้อน)
16	ตลาดนัด	36	ก้อชิงเหยง (วันตรุษจีน)
17	ไช่เส้อ (สีสน)	37	ย้างจื่อ (รูปทรง)
18	จงชิวแจ้ (วันไหว้พระจันทร์)	38	หย่างเหล้าหยี้ง (บ้านพักคนชรา)
19	เปือเทียน+ หว่างซร้าง (กลางวันกลางคืน)	39	ท่วงจิง (สิ่งแวดล้อม)
20	กวงยั้งซือ (วัดกวางยั้งซือ)	40	จงกอไฉ่ (อาหารจีน)

กลวิธีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล 1 ของโรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว ได้ใช้กลวิธีการสอนตามแบบทวิภาษา เช่น ฉากภาพวัฒนธรรม, นิทานภาพ, เพลง ซึ่งในการสอนจำเป็นต้องอาศัยครูภูมิปัญญา ที่สามารถพูดภาษาจิ้นยูนนานได้ และสื่อสารกับเด็กนักเรียนได้อย่างดี โดยจะสอนควบคู่ไปกับครูประจำการ แต่ทั้งนี้ครูภูมิปัญญาต้องมีการฝึกฝน ผ่านการอบรมกลวิธีการสอนที่สอดคล้องกับสื่อการสอนได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ เพื่อที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่เด็กนักเรียน

จากการสังเกตเบื้องต้นของครูประจำการพบว่า เด็กนักเรียนมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น ร่าเริงแจ่มใส ดังจะเห็นได้จากเรียนการสอนด้วยฉากภาพวัฒนธรรม จากการตอบคำถามของเด็กที่ตอบคำถามได้อย่างมั่นใจ และเมื่อครูใช้คำถามปลายเปิดกับเด็ก เด็กสามารถมีจินตนาการ ตัวอย่าง เช่น ถ้าเราไม่ให้คนเข้าไปอยู่ในตัวสิงโต เราจะใช้อะไรแทน เด็กตอบว่าใช้หุ่นยนต์ครับ ครูถามว่าทำไมต้องใช้หุ่นยนต์ เด็กตอบว่า

เราสามารถดรีโมทให้มันเดินไปตามจังหวะที่เราต้องการได้ แสดงให้เห็นว่าสื่อภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการของเด็ก

การติดตามและการประเมินผล

การติดตามและประเมินผลพัฒนาการเรียนรู้ มีความสำคัญที่จะชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยการประเมินในระดับอนุบาล ประกอบด้วย การทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน (Pre - Post Test) ในด้านภาษาและทักษะของการพัฒนาตามวัย นอกจากนี้ ยังมี การประเมินผลงานเด็กและการบันทึกพัฒนาการทางภาษาและความคิดในชั้นเรียนเป็นข้อมูลประกอบด้วย โดยใช้วิธีทำแบบทดสอบหลังการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้เสร็จสิ้นลง รวมถึงการใช้วิธีการสังเกตพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน เช่น การพูดคุยโต้ตอบกันในระหว่างเรียน หรือภาพที่เด็กนักเรียนวาดและสามารถเล่าเรื่องจากภาพได้ ทั้งนี้ ผลทดสอบของเด็กก่อนเข้าเรียน เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการประเมินพัฒนาการและการใช้เป็นแนวทางการวางแผน การสอนที่เหมาะสมกับศักยภาพของเด็ก ในขณะที่ผลการทดสอบหลังเรียนนอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กแล้ว ยังบ่งชี้ถึงความสำเร็จของแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา พร้อมทั้งยังใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นในขั้นต่อไป

จากการเรียนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ 40 สัปดาห์ ได้มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมรายสัปดาห์ ซึ่งมีการประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบอย่างง่ายโดยมีครูภูมิปัญญาเป็นผู้ชี้แจงวิธีการทำแบบทดสอบ ผลพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้น ดังแสดงให้เห็นตามตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนประเมินผลการจัดกิจกรรมรายสัปดาห์ ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1

ที่	ชื่อ - ชื่อสกุล	คะแนนก่อนเรียน (50)	คะแนนระหว่าง เรียน (50)	คะแนนหลังเรียน (50)
1.	เด็กชายนิพัทธ์พนธ์ ชัยชนะ	35	41	44
2.	เด็กชายธีรเดช แซ่ฝ่ง	34	41	42
3.	เด็กชายจันทร์เทพ แซ่เลียง	34	41	42
4.	เด็กชายदनัย ลุงชิง	32	41	43
5.	เด็กชายเกรียงไกร	33	41	42
6.	เด็กชายมนศิษฐ์ แซ่อย่าง	34	41	42
7.	เด็กชายเอกชัย แซ่เส็น	35	41	41
8.	เด็กชายวันชัย แซ่จู	33	41	40
9.	เด็กชายวิสิทธิ์ศักดิ์ อ่องสุนทร	33	41	45
10.	เด็กชายบุญไทย ลุงมู	34	41	40
11.	เด็กชายภาริพงษ์ ลุงธิ	32	41	40
12.	เด็กชายณัฐนันท์	32	41	42
13.	เด็กหญิงกวางผิง แซ่ลี	33	41	42
14.	เด็กหญิงศิริพร แซ่หล่อ	33	41	42
15.	เด็กหญิงผ่องฉิ่ง แซ่ยั้ง	34	41	41
16.	เด็กหญิงนภาพร แซ่หล่อ	33	41	42

ที่	ชื่อ - ชื่อสกุล	คะแนนก่อนเรียน (50)	คะแนนระหว่าง เรียน (50)	คะแนนหลังเรียน (50)
17.	เด็กหญิงกนกวรรณ แซ่หวัง	32	41	43
18.	เด็กหญิงไท่หยิ่ง แซ่ย่าง	34	41	43
19.	เด็กหญิงสุนิสา เปี้ยฟู	34	41	42
20.	เด็กหญิงณิชารีย์ แซ่ตัว	34	41	44
21.	เด็กหญิงชนิภรณ์ ลุงหม่อง	33	41	45
22.	เด็กหญิงชุลีพร แซ่จู้	33	40	44
23.	เด็กหญิงณัฐพร โอทุ่น	33	40	43
	คะแนนรวม	766	941	974
	คิดเป็นร้อยละ	66.60	81.82	84.69

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผลการเรียนของนักเรียนจากการจัดกิจกรรมรายสัปดาห์ ของนักเรียนทั้งหมด 23 คน คะแนนก่อนเข้าเรียนของนักเรียนทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 66.60 คะแนนระหว่างเรียนคิดเป็นร้อยละ 81.82 และคะแนนหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 84.69 สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1.นักเรียนทั้งหมด 23 คน สามารถสอบได้คะแนนระหว่างเรียนมากกว่าคะแนนก่อนเรียน แต่น้อยกว่าคะแนนหลังเรียน

2.นักเรียนทั้งหมด 23 คน สามารถสอบได้คะแนนหลังเรียนมากกว่าคะแนนก่อนเรียนทุกคน ต่างกันร้อยละ 18.09

3.นักเรียนทั้งหมด 23 คน สามารถสอบคะแนนระหว่างเรียนมากกว่าคะแนนก่อนเรียนทุกคน ต่างกันร้อยละ 15.22

นอกจากนี้ในการประเมินผลการเรียน ครูประจำการยังได้สังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนแต่ละคน และทำการบันทึกตามแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการใช้ภาษาเพื่อแสดงพัฒนาการทางระบบการคิด เชื่อมโยงสู่ภาษาไทยกลางได้

สรุปได้ว่าการพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด ภาษาไทย นักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว ด้วยกระบวนการทวิภาษา หลังจากที่ได้มีการเรียนการสอนตามกลวิธีทวิภาษา โดยใช้ภาษาแม่ หรือภาษาจีนยูนนานเป็นสื่อในการสอน เกิดการพัฒนาการทางสมองตามลำดับขั้นจากการรู้ จำได้ จนไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนในระดับชั้นอนุบาล 1 จำนวน 23 คน มีคะแนนทดสอบหลังการเรียนสูงขึ้นกว่าคะแนนทดสอบก่อนการเรียนทุกคน นอกจากนี้จากการสังเกตของครูประจำการ พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีความร่าเริง สามารถเล่าเรื่องได้ สามารถตอบคำถามอย่างสร้างสรรค์ และมีจินตนาการ

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบสำรวจความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในระดับชั้นอนุบาล 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 23 คน ได้ค่าเฉลี่ย 4.85 สามารถสรุปได้ว่าผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากที่สุด ที่นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การขับถ่ายได้ และนักเรียนมาโรงเรียนอย่างมีความสุข ทั้งหมด 23 คน รองลงมาอันดับที่สอง คือผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการมาโรงเรียน จำนวน 22 คน และอันดับที่สาม ผู้ปกครองมี

ความคิดเห็นว่า ครูจัดประสบการณ์ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และ นักเรียนมีความพร้อมในการสื่อสารภาษาไทย (ภาษาที่ 2) ได้มากขึ้น จำนวน 21 คน

บทสรุป

ในการดำเนินการศึกษา การพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด ภาษาไทย สำหรับนักเรียนเชื้อสายจีนยูนนาน ระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว ด้วยกระบวนการทวิภาษา พบว่า ประชาชนชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากทุกคนมีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตรและแผนแบบทวิภาษามากขึ้น

นอกจากนี้การสร้างสื่อการเรียนการสอนโดยระดมความร่วมมือจากชุมชน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น เรื่องเล่า ฉากภาพวัฒนธรรม เกมการศึกษา เป็นต้น โดยสื่อต่างๆ ที่จัดทำขึ้นมาจะมีการสอดแทรกวัฒนธรรม วิถีชีวิตในท้องถิ่น และชุมชนก็ถือว่าเป็นแหล่งความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับตัวแทนจากชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้พบว่า ทุกคนต่างรู้สึกดีใจที่มีโอกาสนำเสนอหรือบอกเล่าภูมิปัญญาของตนเองให้คนอื่น ๆ รับรู้ โดยเฉพาะในหมู่ประชาชนชุมชนต่างก็มีความสุขที่ได้ถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ นอกจากนี้ยังรู้สึกภูมิใจที่ภูมิปัญญาเหล่านั้นสามารถรวบรวมและจัดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรได้

หลังจากที่ได้มีการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว ผู้ศึกษาได้มีการติดตามและประเมินผลจากผู้ปกครองและชุมชน โดยส่วนใหญ่จะมีเสียงตอบรับของผู้ปกครองของเด็กเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ภาษา มาเล่าให้ครูฟังถึงในโรงเรียน เกี่ยวกับ พัฒนาการเรื่อง ภาษาไทยของลูกตนเอง

นอกจากนี้หลังจากที่การศึกษาเสร็จสิ้นแล้ว พบว่า ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งครู และชุมชน กล่าวคือ ครูมีความกระตือรือร้นมากขึ้น แสวงหาความรู้ สิ่งใหม่ ๆ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เด็กนักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีพัฒนาการที่ดี และมีความกล้าแสดงออก ส่วนชุมชนมีความสนใจ และมีความพึงพอใจที่ได้มีการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบทวิภาษา

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

1. เป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท
2. เป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

2. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

การพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Learning model development of electronic media creating using computer program applied with Occupations and Technology (Computer Subject) for Students in Prathom Suksa 6

นายอานนท์ สายคำฟู

ครู เชี่ยวชาญ โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์)

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

บทคัดย่อ

การพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของโรงเรียน เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) เพื่อประเมินการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ดำเนินการศึกษาวิจัย เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของโรงเรียน โดยการศึกษาเอกสาร ศึกษาดูงาน การสอบถามครูผู้สอน การสังเคราะห์ผลงานวิชาการการงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) และสอบถามความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียน ตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) โดยการสร้างรูปแบบและนำรูปแบบที่สร้างไปตรวจสอบความสอดคล้องสัมพันธ์กับรูปแบบการสอนอื่นๆ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 10 คน โดยการสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ จำนวน 10 คน ตรวจสอบความเป็นได้ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนที่มีผลงานระดับชาติ จำนวน 5 คน ตอนที่ 3 การทดลองหาประสิทธิผลการใช้รูปแบบฯ ประชากรที่ทำการวิจัยได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 231 คน โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) และทำการสอบถามผลการนำรูปแบบฯ ไปใช้สอนด้วยแผนการสอนตนเอง ของครูผู้สอนวิชาคอมพิวเตอร์ จำนวน 6 คน ตอนที่ 4 ประเมินการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ประชากรที่ทำการวิจัยได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 387 คน โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) และครูผู้สอนวิชาคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนต่างๆ จำนวน 10 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น

พบว่า

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ในโรงเรียน ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ คือ ด้านอุปกรณ์ และระบบเครือข่าย ด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทั้งในระบบปฏิบัติการและโปรแกรมประยุกต์ต้องทันสมัยสอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และด้านบุคลากรคือครูผู้สอนต้องมีความรู้ ความสามารถที่ทันสมัยเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของอุปกรณ์เทคโนโลยีและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ด้านการจัดการเรียนการสอนการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ครูผู้สอนไม่ได้วางแผนและออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออกมาให้แก่นักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ทำให้นักเรียนไม่สามารถผลิตผลงานจากการเรียนรู้ได้ และการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพต้องมี การวางแผน การบริหารจัดการ การนิเทศติดตามผล ปัจจัยสนับสนุนจากองค์กรภายในและภายนอก และการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน ในด้านเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ผลการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของนักเรียน พบว่า นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยอาศัยกระบวนการและการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน นำความรู้ที่ได้มาประมวลเป็นองค์ความรู้ของตนเองและสามารถนำเสนอได้ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ประกอบด้วย กระบวนการ 10 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เสาะหา รวบรวม ประมวลความรู้ ขั้นที่ 2 คัดเลือก และตัดสินใจ ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ สร้างเนื้อหา ขั้นที่ 4 ออกแบบและวางแผน ขั้นที่ 5 มิติสัมพันธ์ ขั้นที่ 6 ศึกษาการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมประยุกต์ต่างๆ ขั้นที่ 7 ปฏิบัติการสร้างผลงาน ขั้นที่ 8 ตรวจสอบและทดลองใช้ ขั้นที่ 9 ปรับปรุง ขั้นที่ 10 เผยแพร่และนำไปใช้

ตอนที่ 3 การทดลองหาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ครูผู้สอนคอมพิวเตอร์ ได้แสดงความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) มีความเหมาะสมมาก ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ ทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) นักเรียนแสดงความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมากทั้ง ด้าน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ และด้านคุณภาพการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์)

ตอนที่ 4 ประเมินการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ครูผู้สอนในโรงเรียนต่างที่ได้นำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูได้แสดงความคิดเห็นเหมาะสมมากในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการ

สอนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลประเมินผลและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ในระดับ มากในทุกด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล

คำสำคัญ

สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ. 2552-2556 ได้กล่าวถึงการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ ICT ในส่วนของบุคลากรด้าน ICT พบว่ามีการเติบโตอย่างต่อเนื่องตามการเติบโตของการใช้ ICT โดยปัจจุบันประเทศไทยถึงแม้จะมีผู้มีความรู้ความสามารถด้านนี้มากขึ้นทั้งในภาครัฐและเอกชน และมีผู้จบการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำนวนไม่น้อย แต่ก็ยังขาดแคลน บุคลากรด้าน ICT อีกจำนวนมาก ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่มีทักษะสูง หรือทักษะเฉพาะด้านต่างๆ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมายและแผนงาน/กิจกรรม สนับสนุนการพัฒนาครู-อาจารย์ด้าน ICT ในสถาบันการศึกษาให้สามารถพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถทำวิจัยและพัฒนาในสาขา ICT ขั้นสูงสำหรับการพัฒนาเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของบุคลากร ICT ที่มีทักษะสูง และส่งเสริมให้มีการนำ ICT มาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนมุ่งเน้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสำคัญ โดยพัฒนาทักษะด้าน ICT ให้แก่ครูควบคู่ไปกับการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาโดยใช้ ICT และในขณะเดียวกัน ต้องให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้ ICT ในหลักสูตรภาคบังคับ ในทุกระดับชั้นการศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีให้เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เข้าใจหลักการแก้ปัญหาเบื้องต้น มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ในการค้นหาข้อมูล เก็บรักษา ข้อมูล สร้างภาพกราฟิก สร้างงานเอกสาร นำเสนอข้อมูล และสร้างชิ้นงานอย่างมีจิตสำนึกสำหรับประเทศไทยมีการสอนคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล แต่ที่ผ่านมามีการจัดการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อันสืบเนื่องมาจากสาเหตุที่ครูผู้สอนคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่ เป็นครูที่ไม่ได้จบทางด้านคอมพิวเตอร์โดยตรง ความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ ส่วนมากมาจากการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในสถานศึกษาบางแห่ง พบว่า ครูจะไม่ยอมรับการเรียนรู้ การเข้าถึง หรือการแสวงหาการเรียนรู้เพื่อนำมาพัฒนาสื่อการเรียนรู้อย่างใหม่ ๆ ทำให้ผลการเรียนรู้ของนักเรียนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ครูได้กำหนดไว้ และยังไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงาน หรือผลิตชิ้นงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ที่มีคุณภาพได้ตามกำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ถ้าหากครูสามารถจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

ได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีทักษะที่ดีมีความสามารถในการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ก็จะเป็นผลต่อเนื่องให้ทักษะความสามารถของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา หรือนักเรียนก็จะสามารถนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันได้ (สถาบันวิจัยและพัฒนา, 2556, หน้า 2) ในฐานะที่ผู้วิจัยได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการการตรวจผลงานวิชาการของครูในวิชาคอมพิวเตอร์ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่า ในแผนการจัดการเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการสอนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ให้กับนักเรียน ครูส่วนใหญ่จะขาดเทคนิคและกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน จะสอนนักเรียนให้ทราบและเรียนรู้ถึงขั้นตอนในการใช้งานและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ให้ได้ และให้เป็นเท่านั้น แต่ไม่ได้ออกแบบการสอนถึงวิธีการที่นำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปสร้างหรือผลิตเป็นผลงานหรือชิ้นงาน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความคิดต่อยอดนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนเรียนอย่างขาดจุดหมาย ไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการเรียนและไม่ทราบถึงประโยชน์ของการเรียนรู้และการนำไปใช้งานในชีวิตจริงได้ ผู้วิจัยจึง มีความสนใจที่จะดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) เพื่อให้ได้รูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและจะได้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นอื่น และวิชาอื่นได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของโรงเรียน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์)
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์)
4. เพื่อประเมินการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์)

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ระดับประถมศึกษา โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 412 คน และ ปีการศึกษา 2555 จำนวน 387 คน โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของโรงเรียน

ส่วนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของโรงเรียน ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผลงานวิจัย รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และครูผู้สอน จำนวน 144 คน การสังเคราะห์เอกสารผลงานวิชาการของครูผู้สอนวิชาคอมพิวเตอร์ จำนวน 15 ราย การสนทนาของครูที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นในห้องสนทนาของวิทยากร นายอานนท์ สายคำฟู ในการอบรม UTQ 216 สาระเทคโนโลยี จำนวน 2,130 คน

ส่วนที่ 2 การสำรวจความต้องการในการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 412 คน

ตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ออกแบบสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ประกอบด้วยกระบวนการ 10 ขั้นตอน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ ขั้นที่ 1 เสาะหา รวบรวม ประมวลความรู้ ขั้นที่ 2 คัดเลือกและตัดสินใจ ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ สร้างเนื้อหา ขั้นที่ 4 ออกแบบและวางแผน ขั้นที่ 5 มิตสัมพันธ์ ขั้นที่ 6 ศึกษาการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ ต่าง ๆ ขั้นที่ 7 ปฏิบัติการสร้างผลงาน ขั้นที่ 8 ตรวจสอบและทดลองใช้ ขั้นที่ 9 ปรับปรุง ขั้นที่ 10 เผยแพร่และนำไปใช้

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ดังนี้

- ตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนการสอนประเภทต่างๆ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน

- ตรวจสอบความสมบูรณ์ของรูปแบบที่จัดทำขึ้นโดยการ สนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นครูผู้สอน วิชาคอมพิวเตอร์ ในโรงเรียนต่างๆ จำนวน 10 คน โดยการสนทนากลุ่ม มีประเด็นที่ทำการตรวจสอบ ด้านหลักสูตร และเนื้อหาสาระ จุดประสงค์การเรียนรู้ หรือตัวชี้วัดความสำเร็จ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา การวัดผลและประเมินผล

- ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบฯ ในการนำไปใช้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาตั้งแต่ปริญญาเอกหรือเป็นผู้ที่มีวุฒิ ดำรงตำแหน่งทางการศึกษาตั้งแต่รองศาสตราจารย์ เป็นต้นไป เป็นผู้ทรงคุณค่าของการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 5 ท่าน

ตอนที่ 3 การทดลองหาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำการทดลองใช้กับกลุ่มที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 412 และ ศึกษาปัญหาของการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ใน 5 ด้านโดยครูผู้สอนคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการด้านทรัพยากร และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ครูผู้สอนวิชาคอมพิวเตอร์ ในโรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จำนวน 6 คน

ตอนที่ 4 ประเมินการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ดังนี้

1) ศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดกับนักเรียนที่เรียนรู้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และคุณภาพผู้เรียนตามสาระการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จำนวน 387 คน

2) ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก และด้านการวัดประเมินผล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์) จำนวน 387 คน

3) สภาพการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลประเมินผล ในโรงเรียนต่างๆ จำนวน 10 โรงเรียน

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ในโรงเรียน ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ คือ ด้านอุปกรณ์ และระบบเครือข่าย ด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทั้งในระบบปฏิบัติการและโปรแกรมประยุกต์ต้องทันสมัยสอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และด้านบุคลากรคือครูผู้สอนต้องมีความรู้ ความสามารถที่ทันสมัยเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของอุปกรณ์เทคโนโลยีและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ด้านการจัดการเรียนการสอนการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ครูผู้สอนไม่ได้วางแผนและออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ทำให้นักเรียนไม่สามารถผลิตผลงานจากการเรียนรู้ได้ และการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพต้องมี การวางแผน การบริหารจัดการ การนิเทศติดตามผล ปัจจัยสนับสนุนจากองค์กรภายในและภายนอก และการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน ในด้านเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ผลการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ของนักเรียน พบว่า นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยอาศัยกระบวนการและการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน นำความรู้ที่ได้มาประมวลเป็นองค์ความรู้ของตนเองและสามารถนำเสนอได้ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ประกอบด้วย กระบวนการ 10 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เสาะหา รวบรวม ประมวลผลความรู้ ขั้นที่ 2 คัดเลือก และตัดสินใจ ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ สร้างเนื้อหา ขั้นที่ 4 ออกแบบและวางแผน ขั้นที่ 5 มีติสัมพันธ์ ขั้นที่ 6

ศึกษาการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมประยุกต์ต่าง ๆ ชั้นที่ 7 ปฏิบัติการสร้างผลงาน ชั้นที่ 8 ตรวจสอบและทดลองใช้ ชั้นที่ 9 ปรับปรุง ชั้นที่ 10 เผยแพร่และนำไปใช้

ตอนที่ 3 การทดลองหาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ครูผู้สอนคอมพิวเตอร์ ได้แสดงความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) มีความเหมาะสมมาก ในทุกด้านได้แก่ ด้านบุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ ทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) นักเรียนแสดงความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมากทั้ง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ และด้านคุณภาพการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์)

ตอนที่ 4 ประเมินการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ครูผู้สอนในโรงเรียนต่างที่ได้นำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูได้แสดงความคิดเห็นเหมาะสมมากในทุกด้านได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านการวัดผลประเมินผล และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ในระดับ มาก ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล

บทสรุป

ตอนที่ 1 สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ในโรงเรียน ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ คือ ด้านอุปกรณ์ และระบบเครือข่าย ด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทั้งในระบบปฏิบัติการและโปรแกรมประยุกต์ต้องทันสมัยสอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และด้านบุคลากรคือครูผู้สอนต้องมีความรู้ ความสามารถที่ทันสมัยเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของอุปกรณ์เทคโนโลยีและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ด้านการจัดการเรียนการสอนการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ครูผู้สอนไม่ได้วางแผนและออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออกให้นักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ทำให้นักเรียนไม่สามารถผลิตผลงานจากการเรียนรู้ได้ และการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพต้องมีการวางแผน การบริหารจัดการ การนิเทศติดตามผล ปัจจัยสนับสนุนจากองค์กรภายในและภายนอก และการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ประกอบด้วย กระบวนการ 10 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เสาะหา รวบรวม ประมวลความรู้ ขั้นที่ 2 คัดเลือกและตัดสินใจ ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ สร้างเนื้อหา ขั้นที่ 4 ออกแบบและวางแผน ขั้นที่ 5 มิติสัมพันธ์ ขั้นที่ 6 ศึกษาการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมประยุกต์ต่าง ๆ ขั้นที่ 7 ปฏิบัติการสร้างผลงาน ขั้นที่ 8 ตรวจสอบและทดลองใช้ ขั้นที่ 9 ปรับปรุง ขั้นที่ 10 เผยแพร่และนำไปใช้

ตอนที่ 3 การทดลองหาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ครูผู้สอนคอมพิวเตอร์ ได้แสดงความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) มีความเหมาะสมมาก ในทุกด้านได้แก่ ด้านบุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ ทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) นักเรียนแสดงความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมากทั้ง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ และด้านคุณภาพการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์)

ตอนที่ 4 ประเมินการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ครูผู้สอนในโรงเรียนต่างที่ได้นำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูได้แสดงความคิดเห็นเหมาะสมมากในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลประเมินผลและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ในระดับ มาก ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

นำผลข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ไปเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนต่าง ๆ ครูนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากการวิจัย ไปพัฒนาการเรียนการสอนให้กับนักเรียนของตนเอง ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการเรียนรู้และการนำไปใช้งานในชีวิตจริงได้ นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาตนเอง และนำไปเป็นเครื่องมือในการศึกษาเรียนรู้ของตนเองและประเทศชาติให้ทัดเทียมกับนานาชาติ

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

นำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากำลังคนให้มีความรู้พื้นฐานและสร้างผลงานด้าน ICT เพื่อพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอที่จะรองรับการพัฒนาประเทศสู่สังคมฐานความรู้และนวัตกรรม ทั้งบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Professional) และบุคลากรในสาขาอาชีพต่างๆ รวมถึงเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และประชาชนทุกระดับ ให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ ผลิต และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม จริยธรรมวิจาร์ณญาณ

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ

One Stop e-Learning Management Innovation

รองศาสตราจารย์พิชิต ตรีวิทย์รัตน์

ภาควิชารังสีเทคนิค คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ สร้างต้นแบบชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง (e-Learning toolkit) โดยทำการศึกษาระบบการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง จากการสำรวจความคิดเห็นของคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่ทำการสอนระบบอีเลิร์นนิงและอาจารย์ผู้เกี่ยวข้อง 50 คน พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง มี 5 ด้านคือ ครูผู้สอน (81.6%) ความพร้อมของระบบสนับสนุน (92%) ผู้บริหารการศึกษา (76%) ที่ปรึกษาระบบ (76%) และเจตคติของผู้เรียน (64%) โดยครูผู้สอนต้องเป็นแกนหลักในการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงให้สำเร็จ จึงได้สร้างชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง เป็นต้นแบบของหน้าเว็บ (Web page) แบบสำเร็จรูป ซึ่งมีองค์ประกอบครบถ้วน โดยใช้ Google sites ทำเป็นระบบจัดการเรียนการสอน (Learning management system) ผู้สอนมีองค์ความรู้ในวิชาที่สอนและมีความรู้พื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์ ก็สามารถเข้าไปใช้งานได้ โดยปรับแก้ข้อมูลต่าง ๆ ตามรายวิชาของผู้สอนได้โดยง่ายตามคู่มือและเว็บไซต์ตัวอย่าง ประกอบด้วย การลงทะเบียนผู้เรียน ประมวลรายวิชา กระดานข่าว กระดานสนทนา กระดานแนะนำอาจารย์ กระดานแนะนำผู้เรียน กระดานส่งการบ้าน กระดานถามตอบปัญหา เอกสารประกอบการเรียน กิจกรรมเสริมทักษะ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน (ตามมาตรฐาน SCORM) แบบประเมินตนเองและเพื่อน ผู้เรียนประเมินสื่อการสอน ผู้เรียนประเมินผู้สอน ผู้สอนประเมินผู้เรียน การประมวลผลผู้เรียน ผู้ทำการวิจัยได้ทดลองจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงด้วยชุดเครื่องมือดังกล่าว ในรายวิชากายวิภาคศาสตร์และรังสีกายวิภาคศาสตร์ สำหรับนักศึกษารังสีเทคนิค ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหิดล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึงปัจจุบัน จนประสบความสำเร็จ และคาดว่าจะขยายการใช้งานไปยังครูผู้สอนในด้านอื่นๆ ต่อไป จึงสรุปได้ว่า ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ที่สามารถทำได้โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว ลดการพึ่งพาผู้ออกแบบคอร์สแวร์อีเลิร์นนิงและผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิง เป็นระบบการสอนทางไกล สามารถประยุกต์ใช้ในสถานที่ห่างไกล ทุรกันดารหรือมีปัญหาความไม่สงบ

คำสำคัญ

นวัตกรรม, การจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิง, การจัดการเรียนการสอนแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

อีเลิร์นนิ่งเป็นกลยุทธ์ใหม่ในการส่งต่อความรู้ในโลกดิจิทัล⁽¹⁾ การจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 3 ตัวแปรหลักคือ เทคโนโลยี คุณลักษณะของผู้เรียน และผู้สอน⁽²⁾ เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาในห้องเรียน ช่วยให้การเรียนการสอนมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ ผู้เรียนสามารถทวนซ้ำบทเรียนได้ตามต้องการ ช่วยแก้ไขปัญหาของชั้นเรียนที่มีระดับการเรียนรู้และการรับรู้ต่างกันของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และบทเรียน แต่ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องทุ่มเท สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจด้วยบทเรียนพร้อมมัลติมีเดียที่น่าสนใจ มีการติดต่อสื่อสาร เช่นตอบข้อซักถาม ส่งงาน นัดหมาย โดยใช้กระดานสนทนาเป็นการจัดการเรียนการสอนทางไกล ผู้เรียนและผู้สอนสามารถนัดเวลา หรือจัดเวลาเรียนได้ตามต้องการ เรียนรู้ได้จากทุกสถานที่ไม่ว่าจะห่างไกลหรือทิวทัศน์ใด และสามารถเรียนรู้ได้ทุกเพศ ทุกวัย เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ดังนั้นการออกแบบบทเรียนอีเลิร์นนิ่งที่น่าสนใจ ก็สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้⁽³⁾ จะเห็นได้ว่าผู้สอนเป็นกุญแจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง ศูนย์การเรียนรู้อีเลิร์นนิ่งสำหรับรังสิตเทคนิค ภาควิชารังสิตเทคนิค คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้คิดค้นนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งที่มีชื่อว่า **นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ** ในเบื้องต้นได้จัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งสำหรับรังสิตเทคนิคแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One stop RT e-Learning Management) เป็นต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ผู้สอนอีเลิร์นนิ่งสามารถพึ่งตนเองในการจัดการเรียนการสอนเพื่อลดหรือบรรเทาปัญหาที่เกิดจากการพึ่งพาบุคลากรด้านต่างๆ เช่น ผู้ออกแบบคอร์สแวร์อีเลิร์นนิ่ง ผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิ่ง ผู้จัดการระบบอีเลิร์นนิ่ง ฯลฯ

ปัจจุบัน การเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งได้มีการแพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง แต่ยังคงขาดแคลนบุคลากรที่มีความพร้อมสำหรับจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งในสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ เช่น ผู้สอนอีเลิร์น นิง ผู้ออกแบบคอร์สแวร์อีเลิร์นนิ่ง ผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิ่ง ผู้จัดการระบบอีเลิร์นนิ่งและด้านอื่น ๆ จึงทำให้การเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งไม่พัฒนาไปเท่าที่ควรจะเป็น ผู้ทำการวิจัยได้จัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งมาเป็นเวลา 3 ปี และได้พบปัญหาต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาของครูผู้สอน คือ
 - ครูผู้สอนอีเลิร์นนิ่งยังไม่เข้าใจในระบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง ไม่สามารถแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง สิ่งใดเป็นการสอนแบบใช้ CAI
 - มีภาระงานมาก
 - ขาดความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - ขาดแคลนเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำสื่อการสอน
 - เกิดความระแวงว่าหากจัดระบบการเรียนการสอนให้สำเร็จ สถานศึกษาจะไม่จ้างทำการสอน
2. ปัญหาความพร้อมของบุคลากรที่จะทำการสอนและบุคลากรสนับสนุน เช่น ผู้จัดการระบบ ผู้ดูแลการเชื่อมโยงเครือข่าย ฯลฯ
3. ผู้บริหารสถานศึกษา
 - ไม่สนใจและไม่ทราบองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง
 - ไม่ให้การสนับสนุนทั้งบุคลากรและงบประมาณสำหรับห้องปฏิบัติการ เครื่องคอมพิวเตอร์ รวมทั้งระบบและโปรแกรมสนับสนุน

4. ขาดที่ปรึกษาการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิง
5. ผู้เรียนไม่ใฝ่รู้ ไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

จากปัญหาที่พบ ทำให้ทราบองค์ประกอบของความล้มเหลว จึงเกิดแนวคิดว่าการพัฒนาบุคลากรคือ ผู้สอน ให้สามารถทำสื่อการสอนและนำขึ้นแขวนในระบบจัดการเรียนการสอนได้ด้วยตนเอง ก็จะก้าวข้ามอุปสรรคสำคัญในการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงได้ จึงได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงวิภากายวิภาคศาสตร์และรังสีกายวิภาคศาสตร์ตามแนวคิดดังกล่าว จนประสบความสำเร็จเป็นแห่งแรกด้วยการสร้างต้นแบบชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง (e-Learning toolkit)

วัตถุประสงค์การวิจัย

สร้างต้นแบบชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง (e-Learning toolkit) ซึ่งเป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ เพื่อให้ผู้สอนอีเลิร์นนิงสามารถจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงได้ด้วยตนเอง

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

ขั้นตอนการศึกษา

1. ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิง ศึกษาความล้มเหลวในการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิง ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยสร้างแบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็นของคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่ทำการสอนระบบอีเลิร์นนิงและอาจารย์ผู้เกี่ยวข้อง 50 คน
2. ศึกษาความสำเร็จและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิง ผู้ทำการวิจัยได้ลงทะเบียนเรียนหลักสูตรผู้เชี่ยวชาญอีเลิร์นนิงที่เปิดทำการสอนโดยมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (Thai Cyber University) ทั้ง 3 สาขา คือ ผู้สอนอีเลิร์นนิง ผู้ออกแบบคอร์สแวร์อีเลิร์นนิง และผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิงเป็นเวลา 3 ปี เพื่อให้เข้าใจการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงแบบองค์รวม
3. สร้างชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง เพื่อเป็นต้นแบบ โดยใช้ Google sites⁽⁴⁾ ทำเป็นระบบจัดการเรียนการสอน (Learning management system) จากแนวคิดเสริมศักยภาพผู้สอน เพื่อลดการพึ่งพาคณากรด้านต่าง ๆ เช่น ผู้ออกแบบคอร์สแวร์อีเลิร์นนิง ผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิง ผู้จัดการระบบอีเลิร์นนิง เป็นต้น
4. จัดทำคู่มือการใช้ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงและเว็บไซต์ตัวอย่าง

ผลการศึกษา

จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง 50 คน เป็นชาย 34 คน หญิง 16 คน เพื่อประเมินปัญหาของการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งได้ผลการศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของปัญหาการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง

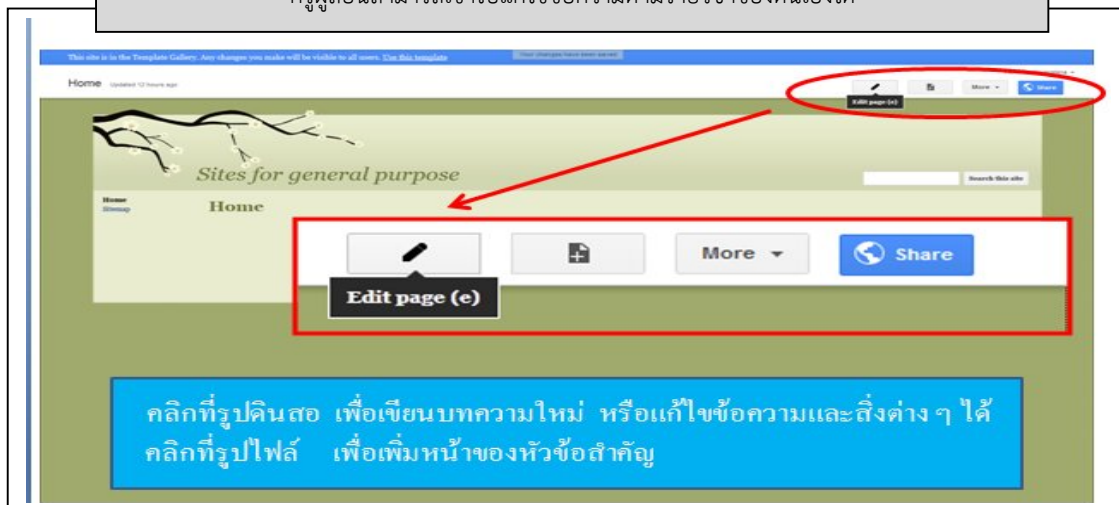
หัวข้อปัญหา	ระดับความคิดเห็น (%)		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
1. ด้านครูผู้สอน	81.6	9.2	9.2
- ไม่เข้าใจในระบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง	90	10	-
- มีภาระงานมาก	82	12	6
- ขาดความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	100	-	-
- ขาดแคลนเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	72	20	8
- ระบุว่าสถานศึกษาจะไม่จ้างทำการสอนต่อ	64	4	32
2. ด้านความพร้อมของระบบสนับสนุน	92	8	-
3. ด้านผู้บริหารสถานศึกษา	76	18	6
- ไม่ทราบองค์ประกอบระบบอีเลิร์นนิ่ง	92	4	4
- ไม่ให้การสนับสนุน	60	32	8
4. ด้านที่ปรึกษาการจัดการเรียนการสอน	76	4	20
5. ด้านผู้เรียน ไม่ใ้รู้ ไม่ร่วมกิจกรรม	64	16	20

จากปัญหาที่ได้ จากการสำรวจความคิดเห็นและองค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง แสดงว่าหากต้องการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ จะต้องเสริมศักยภาพผู้สอน ให้มีครบทุกองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง จึงได้รูปแบบนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยสร้างชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง เป็นต้นแบบของหน้าเว็บ (Web page) ช่วยให้ผู้สอนที่ไม่มีความรู้ด้านอีเลิร์นนิ่ง เพียงแค่มีความรู้พื้นฐานในการใช้คอมพิวเตอร์ ก็สามารถใส่และเปลี่ยนแปลงข้อมูลตามรายวิชาที่สอนของตนเองได้ โดยเครื่องมือนี้มีองค์ประกอบที่ครบถ้วนของหัวข้อสำหรับการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่ง ดังนี้

1. การลงทะเบียนชื่อผู้เรียนในแต่ละรายวิชา กำหนด User name และ Password ให้กับผู้เรียนแต่ละคน
2. การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในการเรียนระบบอีเลิร์นนิ่ง
3. ประมวลรายวิชา
4. กระดานข่าว
5. พฤติกรรมผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
6. แนะนำหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน

7. กระดานแนะนำอาจารย์ และผู้ช่วยอาจารย์
8. กระดานแนะนำผู้เรียน และกิจกรรมละลายพฤติกรรม
9. กระดานสนทนา ใช้ Google group และ Google Hangout
10. แบบทดสอบก่อนเรียน (PRE-TEST)
11. เอกสารประกอบการเรียน
12. กิจกรรมเสริมทักษะ
13. กิจกรรมเดี่ยว และ กิจกรรมกลุ่ม
14. กระดานส่งการบ้าน ใช้ Google group
15. แบบทดสอบหลังเรียน (POST-TEST)
16. ผู้เรียนทำแบบประเมินตนเอง และเพื่อน
17. ผู้เรียนประเมินสื่อการสอน เพื่อที่จะประเมินความพึงพอใจในการใช้สื่อการสอนของผู้เรียน
18. ผู้เรียนประเมินผู้สอน
19. ผู้สอนประเมินผู้เรียน
20. การประมวลผลผู้เรียน
21. กระดานถามตอบปัญหา ใช้ Google group
22. กระดานตอบปัญหาที่พบบ่อย

ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์ของชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning toolkit)
ครูผู้สอนสามารถเข้าไปแก้ไขข้อความตามรายวิชาของตนเองได้

บทสรุป

จากการสำรวจความคิดเห็นของคณาจารย์จากมหาวิทยาลัย ที่ทำการสอนระบบอีเลิร์นนิงและอาจารย์ผู้เกี่ยวข้อง 50 คน ร่วมกับการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง 5 ด้านคือ ครูผู้สอน ความพร้อมของระบบสนับสนุน ผู้บริหารการศึกษา ที่ปรึกษาาระบบ และเจตคติของผู้เรียน พบว่าครูผู้สอนต้องเป็นแกนหลักในการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง จึงได้สร้างชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงเป็นต้นแบบของหน้าเว็บ (Web page) แบบสำเร็จรูป ซึ่งมีองค์ประกอบครบถ้วน ผู้สอนเพียงแค่นี้มีความรู้พื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์ ก็สามารถเข้าไปใช้งาน โดยใส่หรือปรับแก้ข้อมูลต่าง ๆ ตามรายวิชาของผู้สอนได้ โดยง่ายตามคู่มือและเว็บไซต์ตัวอย่าง ประกอบด้วย การลงทะเบียนผู้เรียน ประมวลรายวิชา กระดานข่าว กระดานสนทนา กระดานแนะนำอาจารย์ กระดานแนะนำผู้เรียน กระดานส่งการบ้าน กระดานถามตอบ ปัญหา เอกสารประกอบการเรียน กิจกรรมเสริมทักษะ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน (ตามมาตรฐาน SCORM) แบบประเมินตนเองและเพื่อน ผู้เรียนประเมินสื่อการสอน ผู้เรียนประเมินผู้สอน ผู้สอนประเมินผู้เรียน การประมวลผลผู้เรียน ผู้ทำวิจัยได้ทดลองจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงด้วยชุดเครื่องมือดังกล่าว ในรายวิชากายวิภาคศาสตร์และรังสีกายวิภาคศาสตร์ สำหรับนักศึกษารังสีเทคนิค ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหิดล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึงปัจจุบัน จนประสบความสำเร็จ และคาดว่าจะขยายการใช้งานไปยังครูผู้สอนในด้านอื่น ๆ ต่อไป จึงสรุปได้ว่า ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ที่สามารถทำได้โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว ลดการพึ่งพาผู้ออกแบบคอร์สแวร์อีเลิร์นนิง และผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิง เป็นระบบการสอนทางไกล สามารถประยุกต์ใช้ในสถานที่ห่างไกล ทุรกันดารหรือมีปัญหาความไม่สงบ

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิง (e-Learning toolkit) เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ที่สามารถทำได้โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว ลดการพึ่งพาผู้ออกแบบคอร์สแวร์อีเลิร์นนิง และผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิง เป็นระบบการสอนทางไกล สามารถประยุกต์ผลงานวิจัยนี้ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558 ใน 8 ประเด็นดังนี้

1) พัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทย

การจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิง เป็นระบบการศึกษารูปแบบใหม่ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการจัดการศึกษา ที่นำไปเสริมการเรียนการสอนหน้าชั้นเรียนแบบดั้งเดิม โดยมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย เป็นการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ทุกสาขาวิชา ให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียมมาตรฐานสากล

2) สร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษา

ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงเป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิงแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ที่สามารถทำได้โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว ลดการพึ่งพาผู้ออกแบบคอร์สแวร์ อีเลิร์นนิง และผู้บริหารโครงการอีเลิร์นนิง เป็นระบบการสอนทางไกล ประยุกต์ใช้ในสถานที่ห่างไกล ทุรกันดารหรือมี

ปัญหาความไม่สงบ ครูผู้สอนสามารถเข้ามาใช้ชุดเครื่องมือนี้ เพื่อสร้างบทเรียนในรายวิชาของตนเองและนำไปสอนนักเรียน โดยที่นักเรียนและครูผู้สอนไม่ต้องเดินทางไปโรงเรียน แม้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบก็สามารถจัดการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ยังสามารถเรียนรู้จากครูผู้สอนนอกพื้นที่ ครูที่เก่ง ๆ จาก เมืองหลวงหรือจากต่างประเทศ เป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษา เรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกโอกาสที่ต้องการให้กับผู้ไม่รู้ทุกชนชั้น เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต นักเรียนที่มีการเรียนรู้ช้า ก็สามารถทวนซ้ำได้ตามต้องการ เป็นประโยชน์สำหรับชั้นเรียนที่มีระดับการเรียนรู้ของนักเรียนแตกต่างกัน เป็นการยกระดับมาตรฐานทางการศึกษา และจากการที่สามารถใส่สื่อประสมได้หลากหลายเช่น ข้อความ ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ ฯลฯ จึงเป็นการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมแก่ผู้พิการทางการได้ยิน ผู้พิการทางสมอง หรือผู้พิการด้านอื่น

3) ปฏิรูปครู โดยยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ที่สามารถทำได้โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว ลดการพึ่งพาผู้อื่น ครูสามารถสร้างรายวิชาด้วยตนเอง นำมาซึ่งความภาคภูมิใจ ความมีชื่อเสียง ส่งผ่านความรู้ไปให้กับลูกศิษย์ได้กว้างขวางในวงกว้าง เป็นการยกฐานะจากครูที่ไม่รู้เทคโนโลยี เป็นครูที่สามารถใช้เทคโนโลยีขั้นสูง สามารถสอนด้วยระบบอีเลิร์นนิ่ง เป็นการเข้าถึงเยาวชนรุ่นใหม่ ได้รับการยอมรับจากลูกศิษย์ ครูผู้ร่วมวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา และประเทศ สามารถยกระดับความรู้และวิทยฐานะทางวิชาชีพครู เป็นการปฏิรูปครู ปฏิรูปวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ปฏิรูประบบการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ สามารถใช้ชุดเครื่องมือ ๆ นี้ จัดอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพครูและกระจายครูที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

4) จัดการศึกษาขั้นอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขเนื้อหาในหน้าเว็บของชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง เพื่อจัดกระบวนการสร้างประสบการณ์ ประยุกต์สื่อการสอนด้วยข้อความ ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหวหรือวีดิทัศน์ สำหรับศูนย์ฝึกอบรม ในการจัดการศึกษาทั้งระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา

5) พัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ICT in Education) ให้ทัดเทียมกับนานาชาติ

เป็นการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิ่ง ที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา การเริ่มต้นจัดการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิ่ง ทำให้มีประสบการณ์ ทราบปัญหาและอุปสรรค เป็นการจัดประกายให้เกิดการศึกษา วิจัย ประชุมวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการนำเสนอผลงานวิจัย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในที่ประชุม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ

6) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ

ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง ช่วยให้เกิดการเริ่มต้นจัดการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิ่ง ทำให้มีประสบการณ์ มีความคิดต่อยอดไปสู่การศึกษาวิจัย เป็นการพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยระดับโลก สามารถพัฒนางานวิจัยจากประสบการณ์การในการจัดการเรียน การสอนให้เป็นที่ประจักษ์ เป็นการสร้างทุนทางปัญญาของชาติ

7) เพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน

สามารถประยุกต์ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ในการผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอสอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิตและบริการ โดยอบรมครูภาคการผลิตและบริการให้สามารถจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง จะสามารถขยายฐานผู้ที่ต้องการศึกษาจากนานาชาติได้ไม่จำกัด เป็นการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ยังมีโอกาสศึกษาถึงวัฒนธรรมและพฤติกรรมของประชาชนในประชาคมอาเซียนเพื่อจัดระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม

8) การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ที่สามารถทำได้โดยครูผู้สอนเพียงคนเดียว ลดการพึ่งพาผู้อื่น เป็นระบบการสอนทางไกล ประยุกต์ใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีปัญหาความไม่สงบได้เป็นอย่างดี ครูผู้สอนสามารถเข้ามาใช้ชุดเครื่องมือนี้ เพื่อสร้างบทเรียนในรายวิชาของตนเองและนำไปสอน โดยที่นักเรียนและครูผู้สอนไม่ต้องเดินทางไปโรงเรียน แม้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ก็สามารถจัดการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ยังสามารถเรียนรู้จากครูผู้สอนนอกพื้นที่ ครูที่เก่ง ๆ จากเมืองหลวงหรือจากต่างประเทศ เป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษา เรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกโอกาสที่ต้องการ ให้กับผู้ไม่รู้ทุกชนชั้น เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนานักเรียน ให้โอกาสในการเรียนรู้แก่เยาวชนในพื้นที่อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ให้มีการใช้ความคิดในการพิจารณาเหตุผล ความถูกต้อง ไม่ตกเป็นเหยื่อทางความคิดจากผู้ไม่ประสงค์ดีต่อประเทศชาติ

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

1) ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง สามารถนำไปประยุกต์กับการอบรม เผยแพร่การเรียนรู้ด้านภาษา วัฒนธรรม สังคม เผยแพร่ข่าวสาร สร้างสังคมออนไลน์ที่สามารถแสดงความคิดเห็น แบ่งปันข้อมูลได้ทั่วโลก นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นต้นแบบเพื่อสร้างรายวิชาต่าง ๆ ได้ทุกสาขาทั้งทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ฯลฯ

2) ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง สามารถนำไปประยุกต์การจัดการเรียนการสอนทางไกลแบบผสมผสาน (Blended learning) สำหรับรายวิชาที่มีภาคปฏิบัติ สามารถสร้างสื่อการสอนประกอบด้วยข้อความ ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหวหรือวีดิทัศน์

3) ชุดเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง สามารถประยุกต์ใช้กับงานด้านสาธารณสุข เผยแพร่ข่าวสาร ให้ความรู้การป้องกันโรคแก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ ที่มีประมาณ 10 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่เป็นทรัพยากรบุคคลที่ด้อยคุณค่า มีความภาคภูมิใจที่มีความรู้ดูแลตนเองได้ ไม่เป็นภาระต่อครอบครัวและสังคม สามารถเรียนรู้จากที่พัก ไม่ต้องเดินทางไปยังคลินิกหรือโรงพยาบาล ไม่ต้องพึ่งลูกหลานในการเดินทาง เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างสติปัญญา คลายเหงา สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ ลดโอกาสการเกิดโรคสมองเสื่อม โรคกระดูกพรุน และโรคอื่น ๆ ที่สามารถป้องกันได้

การพัฒนาและประเมินสื่อการสอนทางคอมพิวเตอร์

Development and Assessment of an On-line Computer-Assisted Instruction

ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ พงศ์ธรรมา วิจิตเวชไพศาล

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

ภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาสื่อการสอนทางคอมพิวเตอร์ และประเมินประสิทธิภาพในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องและความเป็นประโยชน์

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 และพยาบาลเวชบำบัดวิกฤตทั่วประเทศ เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบกิจกรรมและแบบสอบวินิจฉัย แบบสอบถามปลายเปิดและบันทึกข้อมูลการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ การวิเคราะห์ ข้อมูล ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า มีผู้สนใจเข้าเรียนผ่านระบบออนไลน์จนสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้เป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 จำนวน 83 คน จากจำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งสิ้น 116 คน (ร้อยละ 71.55) และพยาบาลเวชบำบัดวิกฤตจำนวน 35 คน จากจำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งสิ้น 56 คน (ร้อยละ 62.50) การประเมินประสิทธิภาพสื่อที่พัฒนาขึ้นจากแบบทดสอบและแบบคำถามปลายเปิดพบว่า มีความเหมาะสมในการใช้สื่อสาร เพื่อการเรียนรู้ มีความเป็นไปได้ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ในด้านความถูกต้อง พบว่า เครื่องมือมีความเป็นปรนัย มีคุณภาพในด้านความตรงตามโครงสร้าง ความตรงตามสภาพความเที่ยงด้านความสอดคล้องภายใน ในด้านความเป็นประโยชน์พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนพัฒนาการสูงขึ้น จากบันทึกข้อมูลการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์พบว่า นักศึกษาแพทย์มีความนิยมต่อสื่อการสอนที่พัฒนาขึ้นในระดับปานกลาง ถึงดีมากจำนวน 63 คน สำหรับ พยาบาลเวชบำบัดวิกฤต มีความนิยมต่อสื่อการสอนที่พัฒนาขึ้นในระดับปานกลางถึงดีมากจำนวน 35 คน

คำสำคัญ

การวิจัยและพัฒนา สื่อการสอนทางคอมพิวเตอร์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ปัจจุบัน องค์ความรู้ด้านการแพทย์ขยายตัวและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยเนื้อหาวิชาที่ ซับซ้อน และมีรายละเอียดแตกแขนงออกไปอย่างกว้างขวาง ผลการประชุมแพทยศาสตรศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2551¹ มีข้อเสนอแนะจากการประชุมคณะกรรมการชุดที่ 2 เมื่อวันที่ 26 - 27 กรกฎาคม 2551 ณ โรงแรม Royal Gems จังหวัดนครปฐม โดยสรุป คือ มีเป้าหมายให้ประชาชน ทุกระดับได้รับ การดูแลสุขภาพแบบประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การเข้าถึงระบบ บริการอย่างเท่าเทียมกัน สร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการผลิตบัณฑิตแพทย์และแพทย์เฉพาะทาง ด้วยจิตวิญญาณของความ

เป็นมนุษย์ เน้นการใช้ประสบการณ์จริงในการเรียนรู้และมีบูรณาการอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม จัดให้มีการประเมินพฤติกรรมที่สะท้อนเจตคติในการ ดูแลสุขภาพแบบประชาชนเป็น ศูนย์กลาง มีการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนและติดตามอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตร วิทยาศาสตร์ สุขภาพทุกสาขาและสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบ สหวิชาชีพ

จากการประชุมดังกล่าว ทำให้ต้องมีการปรับลดจำนวนหน่วยกิตหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต เพื่อให้ ผู้เรียนมีเวลาย่างมากขึ้นในการทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้เป็น รูปธรรม มาตรการลดจำนวนชั่วโมงเรียนดังกล่าว ทำให้บางวิชาถูกเร่งรัดจำกัดเวลาหรือละเลยโดยไม่มี การเรียน การสอน วิชาประเภทนี้ถูกจัดอยู่ในหลักสูตรแฝง (hidden curriculum) ซึ่งนับวันจะเพิ่มจำนวน ขึ้นและถูก ปิดให้เป็นความรับผิดชอบของนักศึกษาที่ต้องขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความ ใฝ่รู้ความสนใจ และสภาพแวดล้อมในการนำไปปฏิบัติให้การรักษาผู้ป่วย ตลอดจนเพื่อผ่านเกณฑ์การวัด และการประเมินผล สมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นระยะ ๆ ตามมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้

เนื้อหาวิชาที่เร่งรัดการเรียนการสอนในเวลาอันจำกัด ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถแยกแยะความสำคัญ ของเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้ได้ ขาดการคิดวิเคราะห์ ความคิดแบบรวบยอด การเรียนจึงกลายเป็น เพียงการ ท่องจำ ไม่สนุกกับการเรียน ความรู้ที่มีไม่คงทน มักจำเนื้อหาวิชาที่เคยเรียนมาได้น้อยหรือไม่ได้ เลยทำให้ เสียเวลา เสียโอกาสในการเรียนรู้² กลายเป็นปัญหาลูกโซ่ที่จะพอกพูนขึ้น เนื่องจากเนื้อหาทุกวิชา มีความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจนเมื่อจบเป็นแพทย์ออกไปปรับใช้สังคม

เพื่อให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีทิศทางในกรอบของสถาบัน อาจารย์แพทย์มีบทบาท ช่วยให้นักศึกษาสามารถประเมินทักษะความรู้ของตนเองได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดด้วยกระบวนการ เรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาได้เข้าถึงแก่นแท้ของปัญหา ความไม่รู้ไม่เข้าใจ พร้อมแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อ เป็นแนวทางนำไปปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลไกที่สำคัญได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบ ออนไลน์ และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning, PBL) ซึ่งมีกรอบแนวคิดที่สำคัญ ๆ คือ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดเนื้อหาสาระ วิชาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมี วิเคราะห์ญาณและการคิดอย่างสร้างสรรค์ตามแนวคิดทางการศึกษา ของ John Dewey³ ในเรื่องการเรียนรู้ โดยการปฏิบัติ นอกจากนี้ การวัดประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงยังเป็นไปตามแนวคิดของ David M. Fetterman⁴ ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอำนาจเป็นเจ้าของ แนวคิดใน การตัดสินใจวางแผน การออกแบบดำเนินการประเมินตนเองและการนำข้อมูลที่ค้นพบไปสู่การปฏิบัติ ผู้เรียน สามารถควบคุมอนาคตของตนเอง พร้อมพัฒนาให้ดีขึ้นอยู่เสมอ โดยครูมีบทบาทเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้ อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ฐานข้อมูล รวมทั้งเสริมสร้างบริบทแวดล้อมให้เอื้อต่อ การเรียนรู้

การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์⁵⁻¹⁴

การเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนรู้จักกำหนดจุดมุ่งหมายและความต้องการของตนต่อสิ่งที่ต้องการ เรียนรู้ รู้จักบริหารเวลาให้สอดคล้องกับกิจกรรม การควบคุมสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ทั้งทางด้านกายภาพ และอารมณ์ มีศักยภาพในการประเมินผลสมฤทธิ์ทางการเรียน การติดตามผลเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ

การแก้ปัญหาและการกำหนดนโยบายวางแผนการเรียนรู้ในอนาคตที่มีความชัดเจนขึ้น พร้อมพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัด มีความรับผิดชอบพฤติกรรมของตนเองและถือว่า ตนเองเป็นคนที่มีความ

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน^{15 - 25}

ในหลายปีที่ผ่านมา ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นักการศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสนใจกันมาก ได้แก่ ทฤษฎี การเรียนรู้แบบสร้างสรรคนิยม (Constructivist learning theory) ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อ ผู้เรียนได้สร้างความรู้ที่เป็นของตนเองขึ้นมาจากความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือจากความรู้ที่รับเข้ามาใหม่ ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนจึงไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับความรู้ แต่ต้องลงมือปฏิบัติเอง สร้างความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น รูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ในลักษณะนี้คือ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นบริบทของการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา กระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจรวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขา วิชาที่ตนศึกษา

ปัจจุบันบุคลากรทางการแพทย์สามารถหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น แต่ความรู้ที่เกิดขึ้นยังขาดกรอบการประเมินตนเองที่มีแบบแผน เป็นบรรทัดฐาน อาจเป็นสาเหตุของเวชปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะพัฒนาต้นแบบ ‘ศูนย์ประเมินทางการแพทย์’ ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรทางการแพทย์ทุกระดับ ทั้งผู้ที่อยู่ใกล้และห่างไกล ได้เรียนรู้หรือรื้อฟื้นความรู้ของตนเองด้วยแนวทางที่ถูกต้องของสถาบัน พร้อมได้รับการรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักเกณฑ์ทางด้านศึกษาศาสตร์

ในการนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิจัยและพัฒนา กำหนดวิชาการวิเคราะห์ก๊าซในเลือดเป็นต้นแบบในการศึกษา เนื้อหาวิชาได้รับการออกแบบพัฒนาตามหลักการวินิจฉัยและให้ข้อมูลย้อนกลับ^{26 - 29} ประกอบด้วยบันไดการเรียนรู้ 3 ระดับ ผลการวิจัยเบื้องต้นในนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ปีการศึกษา 2551³⁰ พบว่า สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนพัฒนาการสูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาสื่อการสอนทางคอมพิวเตอร์และประเมินประสิทธิภาพ ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องและความเป็นประโยชน์

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบแผนการวิจัยทางการศึกษาเชิงวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยพัฒนาเว็บไซต์ ศูนย์ ประเมินทางการแพทย์ www.nmac.in.th โดยวิธีเช่าเครือข่ายระบบสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจเข้าลงทะเบียนแสดงความจำนงร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้ด้วยความสมัครใจ สามารถกำหนดชื่อและรหัสผ่านได้ด้วยตนเองเพื่อ log in เข้าสู่โปรแกรมฐานข้อมูลชุดวิชา โปรแกรมมีปฏิสัมพันธ์สามารถสร้างแฟ้มเพื่อทำการบันทึกประวัติส่วนตัวของผู้เรียน พร้อมรายละเอียดอื่น ๆ ได้แก่ ชื่อ รหัสผ่าน วันเดือนปี คะแนนการทดสอบ ระยะเวลาและจำนวนครั้งที่เข้า ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองในชุดวิชา มีอิสระที่

จะเก็บบันทึกคัดลอกหรือทำสำเนาข้อมูล บทความที่ปรากฏอยู่บนเว็บไซต์หรือเข้าออกเว็บไซต์ได้บ่อยครั้ง ไม่จำกัดจำนวนครั้งได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตลอดเวลา 24 ชั่วโมงเป็นเวลา 3 สัปดาห์ ผู้วิจัยสามารถเฝ้าติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แผนที่มีโน้ตค้นและสังเคราะห์แผนที่ความรู้²⁶⁻²⁹ พัฒนาชุดวิชาการวิเคราะห์ ก๊าซในเลือด ซึ่งได้กำหนดเป็นต้นแบบของการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยแบบกิจกรรมและแบบสอบวินิจฉัย แบบกิจกรรมมีเนื้อหาวิชาครอบคลุมประเด็นตามที่ระบุไว้ในตารางวิเคราะห์วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ส่วนแบบสอบวินิจฉัยเป็นการค้นหาข้อบกพร่องของความไม่รู้ไม่เข้าใจในแบบกิจกรรม เพื่อประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนในการคิดวิเคราะห์ปัญหาผู้ป่วยตามสภาพความเป็นจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ แต่ละชุดวิชาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลางและระดับสูง คำถามแต่ละฉบับมีการทบทวน เนื้อหาที่ผ่านมาแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ซึ่งผู้เรียนต้องผ่านการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน กำหนดให้ผู้เรียนต้องเข้าเว็บไซต์เพื่อทำแบบกิจกรรมและแบบสอบวินิจฉัยครบทุกชุดอย่างน้อยชุดละ 1 ครั้ง แต่ละครั้งต้องได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ก่อนก้าวขึ้นสู่ระดับต่อไป เมื่อนักศึกษาผ่านแล้ว สามารถทบทวนชุดวิชาได้บ่อยครั้งตามความต้องการ

โปรแกรมมีปฏิสัมพันธ์แจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงจุดบกพร่องของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น แต่ไม่เฉลยคำตอบให้ผู้เรียนทราบเมื่อสิ้นสุดการทำแบบกิจกรรมและแบบสอบวินิจฉัยโดยทันที เพียงเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเข้าไปค้นหาคำตอบจากบทเรียนที่กำหนดไว้ ซึ่งมีรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการที่ผู้เรียนจะได้คำตอบที่ถูกต้องในแต่ละข้อของแบบกิจกรรม และแบบสอบวินิจฉัย จำเป็นต้องอ่านเนื้อหาวิชาที่ปรากฏอยู่ในเว็บไซต์หรือบทเรียนที่กำหนดไว้โดยละเอียด แบบกิจกรรมและแบบวินิจฉัยมีจำนวน 6 ฉบับๆ ละ 15 ข้อและ 10 ข้อตามลำดับ ในลักษณะ เลือกคำตอบที่ถูกต้อง 1 ใน 4

แบบสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน มีลักษณะคู่ขนานตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แบบสอบถูกนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา หาค่า IOC โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ทางการเรียนการสอนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปีจำนวน 3 ท่าน แบบสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน จำนวน 2 ฉบับ ๆ ละ 10 ข้อ 1 ข้อมี 4 ข้อย่อย ในลักษณะตอบ ข้อความสั้น ๆ ต้องตอบทุกข้อ เมื่อผ่านแบบสอบหลังเรียนแล้ว ผู้เรียนสามารถทราบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกิดขึ้นทันที พร้อมคะแนนพัฒนาการที่เกิดขึ้น หากผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนต่ำกว่าร้อยละ 80 และคะแนนพัฒนาการต่ำกว่าร้อยละ 50 ถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ผู้เรียนจะได้รับคำแนะนำให้กลับไปเรียนรู้แบบกิจกรรมและแบบสอบวินิจฉัยอีก จนกว่าจะผ่านเกณฑ์ที่กำหนด โดยโปรแกรมจะบันทึกจำนวนครั้งการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างละเอียด อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนมีเวลาทำกิจกรรมในโครงการมีกำหนดไม่เกิน 3 สัปดาห์ หากเกินกำหนด ผู้เรียนต้องเข้าลงทะเบียนใหม่

แบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ พัฒนาตามกรอบแนวคิดของเอกสาร บทความ งานวิจัย ฯลฯ และได้ตรวจสอบในเรื่องความกระชับ ความถูกต้องและความชัดเจน ตลอดจนความเที่ยงตรงในเนื้อหา โครงสร้าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการประเมิน วุฒิศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก จำนวน 3 ท่าน นอกจากนี้แบบสอบถามยังถูกนำไปวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือโดยวิธี Cronbach's Alpha method กับนักเรียนพยาบาลวิสัญญี จำนวน 32 คน ภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลหลักเป็นการสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ มีลักษณะมาตรวัดแบบ Likert Scale ที่สามารถ เลือกคำตอบได้ 5 ทาง คือ เห็นด้วยมากที่สุด

ได้ 5 คะแนน เห็นด้วยมาได้ 4 คะแนน เฉยๆ ได้ 3 คะแนน เห็นด้วยน้อยได้ 2 คะแนน และไม่เห็นด้วยได้ 1 คะแนน

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบต่าง ๆ (elements) ได้แก่ ชุดการเรียนรู้ แบบสอบและแหล่งเรียนรู้เข้าไปในเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้น ก่อนนำไปทดลองใช้ตามแนวทางการวิจัยและพัฒนาด้วยหลักการตรรกศาสตร์/ดุลยพินิจ (logical approach) และหลักการเชิงประจักษ์ (empirical approach) กับกลุ่มตัวอย่างขนาดต่าง ๆ พร้อมวิเคราะห์วิพากษ์ในเชิงเหตุผลตามทฤษฎี เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

การประเมินขั้นที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 ภาควิชาวิสัญญีวิทยา จำนวน 21 คน เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ วัตถุประสงค์ เพื่อทดสอบหน่วยปฏิบัติการของโปรแกรมและการเข้า ใช้เว็บไซต์ และเพื่อทดสอบความเป็นปรนัยของเครื่องมือ

การประเมินขั้นที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเป็นแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 จำนวน 21 คน และนักเรียนพยาบาล วิสัญญี จำนวน 32 คน ภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ วัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือแบบอิงเกณฑ์ คัดกรอง ข้อสอบที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี โดยหาค่าความยากและค่าอำนาจจำแนก Reliability ด้วย Kuder-Richardson method 20. Concurrent validity ด้วย Pearson Product Moment Correlation Coefficient กับแบบสอบมาตรฐาน, Construct validity ด้วย Pretest & Post - test technique

การประเมินขั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 ช่วงปลายปีการศึกษาจากโรงเรียนแพทย์ ทุกแห่งและพยาบาลเวชบำบัดวิกฤตทั่วประเทศ เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างจัดเป็นกลุ่มที่มีคุณสมบัติทำหาย เนื่องจากนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 ยังไม่มีความรู้ในวิชาการวิเคราะห์ก๊าซในเลือดมาก่อน และจำเป็นต้องนำความรู้ไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยเมื่อขึ้นไปอยู่ชั้นคลินิก ส่วนพยาบาลเวชบำบัดวิกฤต เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในการปฏิบัติต่อผู้ป่วยซึ่งจำเป็นต้องใช้ความรู้ในวิชาการวิเคราะห์ก๊าซในเลือด แต่อาจขาดโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ทางภาคทฤษฎี วัตถุประสงค์ เพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ คะแนนพัฒนาการและเพื่อประเมินประสิทธิภาพของสื่อที่พัฒนาขึ้นในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ มีลักษณะมาตรวัดแบบ Likert Scale ที่สามารถเลือกคำตอบได้ 5 ทาง คือ เห็นด้วยมากที่สุดได้ 5 คะแนน เห็นด้วยมาได้ 4 คะแนนเฉยๆ ได้ 3 คะแนน เห็นด้วยน้อยได้ 2 คะแนน และไม่เห็นด้วยได้ 1 คะแนน

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจาก Primary outcome: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนพัฒนาการ ของผู้เรียน Secondary outcome: 1) ความเหมาะสม (Propriety) ตามการรับรู้ของผู้เกี่ยวข้องโดย วิเคราะห์จากแบบสอบถาม 2) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ตามการรับรู้ของผู้เกี่ยวข้องโดยวิเคราะห์จากแบบสอบถาม และด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์จากบันทึกข้อมูลการเข้าเว็บไซต์ 3) ความถูกต้อง (Accuracy) ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์จากการประเมินโดยใช้เทคนิค และกระบวนการที่เหมาะสม การพัฒนาเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความตรงและความเที่ยง 4) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ตามการรับรู้ของผู้เกี่ยวข้องโดยวิเคราะห์จากแบบสอบถาม/และหลักฐานเชิงประจักษ์จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

คะแนนจากแบบสอบทุกฉบับ จะถูกนำมาวิเคราะห์หาค่าคะแนนรายข้อ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนภายในกลุ่มด้วย t-test โดยถือนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (α) พัฒนาการการเรียนรู้ ถูกวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน และหลังเรียน⁹⁰

$$S = \frac{100(Y - X)}{F - X}$$

แทนค่า S = ร้อยละของพัฒนาการเรียนรู้

F = คะแนนเต็ม

X = คะแนนจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อ่อนเรียน

Y = คะแนนจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อ่อนเรียน

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า มีผู้สนใจเข้าเรียนผ่านระบบออนไลน์จนสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้ เป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 จำนวน 83 คน จากจำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งสิ้น 116 คน (ร้อยละ 71.55) และพยาบาลเวชบำบัดวิกฤตจำนวน 35 คนจากจำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งสิ้น 56 คน (ร้อยละ 62.50) การประเมินประสิทธิภาพสื่อที่พัฒนาขึ้นจากแบบทดสอบและแบบคำถามปลายเปิดพบว่า มีความเหมาะสมในการใช้สื่อสารเพื่อการเรียนรู้ มีความเป็นไปได้ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องในด้านความถูกต้อง พบว่า เครื่องมือมีความเป็นปรนัย มีคุณภาพในด้านความตรงตามโครงสร้าง ความตรงตามสภาพ ความเที่ยงด้านความสอดคล้องภายใน ในด้านความเป็นประโยชน์พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนพัฒนาการสูงขึ้น จากบันทึกข้อมูลการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์พบว่า นักศึกษาแพทย์มีความนิยมต่อสื่อการสอนที่พัฒนาขึ้น ในระดับปานกลางถึงดีมากจำนวน 63 คน สำหรับพยาบาลเวชบำบัดวิกฤต มีความนิยมต่อสื่อการสอนที่พัฒนาขึ้น ในระดับปานกลางถึง ดีมากจำนวน 35 คน

บทสรุป

รูปแบบการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์เป็นนวัตกรรมที่มีความทันสมัย สามารถติดตามกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างใกล้ชิด พร้อมให้สารสนเทศที่สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบตนเองสูง มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนที่ต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นและทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การวางแผนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ด้วยโปรแกรมที่เอื้อให้ผู้เรียนมีอิสระ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วยข้อมูลย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

ผลงานการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาเป็นต้นแบบของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เนื่องจากเป็นระบบการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ที่มีความทันสมัยด้วยโปรแกรมที่สามารถบริหารจัดการองค์ความรู้ ติดตามพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างใกล้ชิด พร้อมให้ข้อมูลย้อนกลับที่เน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นับเป็นการสร้างโอกาสและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนผู้สนใจทุกระดับ ทั้งที่อยู่ใกล้และในชนบทที่ห่างไกลสามารถเรียนรู้หรือรื้อฟื้นความรู้ของตนเองได้ตลอดเวลา ด้วยแนวคิดการวัดผลสัมฤทธิ์และพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติตามหลักเกณฑ์ทางด้านศึกษาศาสตร์

การก้าวเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาเซียน มหาวิทยาลัยนอกระบบจำเป็นต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เข้มแข็งทั้งภายในและภายนอก อันประกอบด้วย การกำหนดเกณฑ์ การควบคุมดูแล กำกับ การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลการศึกษา การปรับปรุงแนวคิดในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ โดยอาศัยการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการ น่าจะเป็นทางออกไปสู่ระบบการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการทุกแขนง

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

การนำแนวคิดไปพัฒนาศูนย์ประเมินทางการแพทย์แห่งชาติ ในฐานะสถาบันองค์การกลาง ประเมินความรู้ของบุคลากรทางการแพทย์สาธารณสุขทั่วประเทศ ด้วยเนื้อหาวิชาที่มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบัน โดยนำระบบประเมินเพื่อวินิจฉัยและให้ข้อมูลย้อนกลับมาใช้พร้อมตัวอย่างผู้ป่วยสร้างเป็นสถานการณ์จำลอง หรือสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งจะสามารถประมวลสรุปถึงความรู้ความสามารถและทักษะของบุคลากรทุกระดับให้มีมาตรฐานความรู้เท่าเทียมกันทั่วประเทศ โดยผู้ผ่านการประเมินจะได้รับหนังสือหลักฐานรับรองความรู้ ซึ่งควรมีการฟื้นฟู หรือต่อยอดความรู้เป็นระยะๆ ตามเวลาที่กำหนด

3. การพัฒนาคุณภาพการอุดมศึกษา และการอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานและการมีงานทำ

การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาลเพื่อการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษา

Development of Nursing Students' Ability to Reduce Smoking Problems in Junior High School Students

ดร.ปณณร ชัชวรัตน์

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพะเยา

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ เพื่อประเมินสภาพการณ์การสูบบุหรี่ของวัยรุ่น และเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักศึกษาพยาบาลในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การประเมินสถานการณ์ ปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชน อ.เมือง จ.พะเยา จำนวน 85 คน 2) การสร้างภาคีการทำงานร่วมกันกับโรงเรียน 3) การเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาพยาบาลด้วยวิชาการควบคุมยาสูบในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตของเครือข่ายพยาบาลเพื่อ การควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย 4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียน โดยนักศึกษาพยาบาลให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่กับสุขภาพ 5) การประเมินผลกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วม และการเสริมสร้างศักยภาพ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย นักศึกษาพยาบาล 35 คน นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 400 คน

ผลการศึกษา พบว่า เยาวชนผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ สูบบุหรี่ ร้อยละ 31.77 โดยโรงเรียนที่เป็นภาคี เห็นว่าการสูบบุหรี่ของนักเรียนเป็นปัญหาที่สำคัญของโรงเรียน และต้องการที่จะมีภาคีการรณรงค์เพื่อแก้ไข ปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียน ผลการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาพยาบาล ปรากฏว่า นักศึกษาพยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับพิษภัยบุหรี่ต่อสุขภาพหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม ($p\text{-value} < 0.01$) และมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ ส่วนผลการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ พบว่านักศึกษาสอนนักเรียนให้ความรู้ความเข้าใจและสนุกกับการเรียนรู้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งนักศึกษาพยาบาลในบทบาทของผู้ให้ความรู้และนักเรียนในบทบาทผู้รับความรู้ โดยพบว่ก่อนกระบวนการเรียนรู้ นักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับพิษภัยบุหรี่ต่อสุขภาพ 11.09 ± 2.899 และหลังกระบวนการเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับบุหรี่และสุขภาพ 18.16 ± 2.726 ($p\text{-value} < 0.01$) และมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมจากพื้นที่ศึกษาพยาบาล จะเห็นได้ว่ากลุ่มนักศึกษามีศักยภาพในการรณรงค์และแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มักจะเลียนแบบตามเพื่อนและมักจะเล่าให้เพื่อนฟังมากกว่าครูหรือผู้ปกครอง ดังนั้นหากได้มีการพัฒนาศักยภาพและมีกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมนักศึกษาพยาบาล ก็จะสามารถเป็นแกนนำในการรณรงค์แก้ไข ปัญหาการสูบบุหรี่ในเยาวชนซึ่งมีช่วงวัยที่ไม่ห่างกันมากนัก และควรมีการสร้างภาคีทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องที่พร้อมจะร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคม

คำสำคัญ

คำสำคัญ ศักยภาพของนักศึกษาพยาบาล ปัญหาการสูบบุหรี่ นักเรียน

Keywords: Nursing Students' Ability, Smoking Problems , Students

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

พฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของประชากรปี พ.ศ. 2549 “World Health Assembly” (WHA) ระบุว่า มีประชากรทั่วโลกสูบบุหรี่เป็นประจำประมาณ 1,100 ล้านคนและเสียชีวิตปีละ 5 ล้านคนหรือวันละ 13,600 คน หากไม่มีมาตรการควบคุมการสูบบุหรี่ที่มีประสิทธิภาพมากพอ คาดว่าในปี ค.ศ.2530 สัดส่วนผู้เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่จะเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 10 ล้านคน(WHO, 2005) ผลสำรวจพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของประชากรไทย ปี 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า จำนวนผู้สูบบุหรี่เป็นประจำในปี 2550 ในบุคคลที่มีอายุ 15-60 ปี ที่รวมทั้งเพศชายและหญิง เท่ากับ 9,535,484 คน หากไม่มีการ มาตรการแก้ปัญหาใดๆ คาดว่า ในอีก 14 ปีข้างหน้า หรือในปี 2563 ครึ่งหนึ่งของผู้สูบบุหรี่ในวันนี้ หรือประมาณ 650 ล้านคน จะเสียชีวิตก่อนวัยอันควรโดยเฉพาะวัยแรงงาน(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) ผู้สูบบุหรี่ในเมืองไทยประมาณร้อยละ 84 ของผู้สูบบุหรี่เป็นประจำ เริ่มหัดสูบบุหรี่ช่วงอายุ 15-24 ปี อายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบประมาณ 18.4 ในแต่ละปีมีผู้สูบบุหรี่รายใหม่ถึง 300,000คน ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้ บรรษัทบุหรี่ข้ามชาติจึงได้มุ่งเป้าในการขยายตลาดบุหรี่ในเอเชียไปยังกลุ่มเยาวชนหญิงชาย ถึงแม้ว่าโดยวัฒนธรรมเดิมของหญิงไทยหรือเอเชีย ผู้หญิงมักไม่สูบบุหรี่ก็ตาม การขยายตัวของอัตราการสูบบุหรี่ของผู้หญิงในเอเชียมีแนวโน้มที่น่าวิตก (Choochai Supawongse et al, 2001)

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น พบว่า กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนของทั้งภาครัฐบาลและเอกชนจำนวน 10 แห่ง ใน 4 ภาค และกรุงเทพมหานครรวม 2,243 ราย พบการเริ่มสูบบุหรี่ นักเรียนมัธยมศึกษาคือ 10-14 ปี ในจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่ามีเด็กที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 17.6 เคยสูบบุหรี่ร้อยละ 11.6 (อัจฉราพรรณ สร้อยทอง, 2542) การศึกษาในอายุที่เริ่มสูบของคนไทยเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในต่างประเทศ เช่น ประเทศเลบานอน กลุ่มตัวอย่างเป็นชาวเลบานอนที่มีอายุตั้งแต่ 19 ปีขึ้นไป จำนวน 727 ราย พบว่า อายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบ 19.7 ปี เริ่มตั้งแต่ อายุ 10-50 ปี ร้อยละ 90 เริ่มสูบบุหรี่ตั้งแต่อายุ 20 ปี (Baddoura และ Wehbeh, 2001)

ปัญหาเหล้า-บุหรี่ และสิ่งเสพติดในโรงเรียนเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญ ทั้งมีแนวโน้มจากการสำรวจพบว่า กำลังขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จากการนำเสนอผลการสำรวจภาคสนามของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เรื่อง “โครงการวิจัยเพื่อเฝ้าระวังรักษาคุณภาพเยาวชนไทยกับปัจจัยเสี่ยงต่ออบายมุขและสิ่งเสพติดรอบสถาบันการศึกษา” ซึ่งดำเนินโครงการสำรวจเมื่อวันที่ 10 - 23 ก.ค 2548 กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา ระดับมัธยมปลายหรือเทียบเท่าและปริญญาตรี ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 2,743 ตัวอย่าง ผลวิจัยพบว่า นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 78.8 เคยมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับอบายมุขต่างๆ ในขณะที่เดียวกันมีเพียงร้อยละ 21.2 ไม่เคยเกี่ยวข้องกับ ส่วนสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างระบุสาเหตุของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด คือ การอยากรู้ อยากลอง(ร้อยละ 68.9) การชักชวนของเพื่อน (ร้อยละ 42.6) ค่านิยมที่ผิด เช่น ทำแล้วจะดูโก้/เท่(ร้อยละ 34.8) เพื่อความบันเทิง(ร้อยละ30.7) และถูกชักจูง (ร้อยละ26.5) ตามลำดับ (www.geocities.com/staff6subdv/resach1htm?20062) ปัจจุบันรัฐบาลหันมาให้ความสำคัญกับการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ของเยาวชนเป็นอย่างมาก เช่นมีนโยบายต่อต้านการสูบบุหรี่

ให้มีการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชนด้วยวิธีการต่างๆ อย่างไรก็ตามวิธีการป้องกันการสูบบุหรี่มีหลายวิธีที่ต้องประสานกันไป โดยเฉพาะภายในสถาบันการศึกษาซึ่งต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ

การเสริมสร้างศักยภาพ (Human Resources Development Canada : HRDC, 1999) เป็นวิธีการที่จะทำให้กลุ่มคนเป้าหมายได้รู้ถึงจุดเด่นของตนเอง เน้นการค้นหาข้อดีหรือความสามารถที่มีอยู่ของสมาชิก การเสริมสร้างศักยภาพจะเกิดขึ้นได้นั้น ขึ้นอยู่กับกลุ่มคนพร้อมที่จะเรียนรู้และเต็มใจที่จะพัฒนา ศักยภาพที่มีอยู่ของตนเองให้มีความสามารถที่จะป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ประโยชน์ของการเสริมสร้างศักยภาพ (Groot, Richard and Paul van der Molen, 2000) ช่วยให้สมาชิกได้รู้ศักยภาพเดิมของตนเองและร่วมแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่จะกระทำต่อไป เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์และความสามารถเดิม และเสริมให้เกิดศักยภาพในระดับที่สูงขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มคนที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เพื่อสร้างเป้าหมายร่วมกัน สร้างความร่วมมือ สร้างผู้นำในการจัดการปัญหาด้วยความยั่งยืน

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ ในวัยเรียน นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะบุคคลในวัยนี้กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต อย่างไรก็ตามการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดีนั้น สถาบันในสังคมทุกแห่งจะต้องมีบทบาทร่วมกันรับผิดชอบ ในการป้องกันมิให้เยาวชนริเริ่มการสูบบุหรี่ หรือที่สูบบุหรี่อยู่แล้ว ให้เลิก อด และละทิ้ง วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยาเป็นสถาบันการศึกษาที่มีเป้าหมายเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์และการเสริมสร้างศักยภาพในการดูแลสุขภาพและร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาสังคมของนักศึกษาพยาบาล อันจะก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมแก่วัยรุ่น ซึ่งเป็นอนาคตของชาติต่อไปในภายหน้า จึงได้ตระหนักถึงปัญหาของการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น ที่ก่อให้เกิดผลกระทบและผลเสียต่อสังคมเพิ่มมากขึ้น จึงได้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาพยาบาลในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน อันนำมาซึ่งการขยายเครือข่ายและปรับเปลี่ยนทัศนคติของวัยรุ่นในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินสภาพการณ์การสูบบุหรี่ของวัยรุ่น
2. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักศึกษาพยาบาลในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาลเพื่อการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาผลของกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของนักศึกษาพยาบาลและนักเรียน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมแก้ไข ปัญหาการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา ชั้นปีที่ 2 จำนวน 35 คน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนประชารัฐ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ชุดวิชาบุหรืกับสุขภาพ : บทบาทของพยาบาลต่อการสร้างสังคมไทยปลอดบุหรื (Tobacco and Health: Roles of Nursing Professional Toward Tobacco Free Environment) และแผนการสอน เรื่อง บุหรืกับสุขภาพ

2. เครื่องมือรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามการสูบบุหรืของเยาวชนในจังหวัดพะเยา แบบทดสอบความรู้ นักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับบุหรืและสุขภาพ แบบประเมินทักษะที่จำเป็นด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรืของนักศึกษาพยาบาล การเขียนการสะท้อนคิด (Reflective writing) เกี่ยวกับการเข้ารับการอบรมบุหรืกับสุขภาพเพื่อประเมินทัศนคติของนักศึกษาแบบประเมินความรู้เกี่ยวกับบุหรืและสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมบุหรืและสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินสถานการณ์ (Assessment)

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลโดยสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเยาวชน เพื่อประเมินสภาพการณ์ของปัญหาการสูบบุหรืของเยาวชน และเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างภาคีการทำงานร่วมกันกับโรงเรียน (Establishing contact create commitment)

การสร้างภาคีการทำงานร่วมกันกับโรงเรียน โดยการประชุมวางแผนการทำงานระหว่างวิทยาลัยกับผู้บริหารของโรงเรียนที่สนใจเข้าร่วมการศึกษาคั้งนี้

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเสริมศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง (Capacity Building)

การวางแผนสร้างเสริมศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรืในเยาวชน (Implementation)

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรืในเยาวชน (Implementation) ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี พะเยา โดยการนำผลการเรียนรู้ไปสู่การถ่ายทอดให้แก่ักเรียนซึ่งเป็นเยาวชน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (Evaluation)

คณะผู้วิจัยและนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ได้ร่วมกันประเมินผลกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยมีหนังสือชี้แจงการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่างแก่ผู้อำนวยการของโรงเรียนเพื่อชี้แจงและขออนุญาต ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนว่าในการเข้าร่วมโครงการข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจะไม่นำไปเปิดเผยเป็นรายบุคคลแต่จะนำเสนอเฉพาะภาพรวม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการประเมินปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนในจังหวัดพะเยา ใช้สถิติความถี่ และร้อยละ
2. การสร้างภาคีการทำงานร่วมกันกับโรงเรียน โดยการประชุมวางแผนการทำงานระหว่างวิทยาลัยกับผู้รับผิดชอบของโรงเรียน ใช้การพรรณนา (Descriptive)
3. การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับบุหรี่และสุขภาพ ก่อนและหลังการเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พะเยา และการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับบุหรี่และสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ด้วยสถิติ pair t – test
4. การประเมินทักษะที่จำเป็นด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่และการควบคุมยาสูบแก่นักเรียนมัธยมศึกษาของนักศึกษาพยาบาล และการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษา ด้วยสถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
5. การประเมินการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของนักศึกษาพยาบาล โดยการวิเคราะห์สาระ (Content Analysis)

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 การเสริมสร้างศักยภาพแก่นำนักเรียน

1) การประเมินสถานการณ์ ผลการประเมินสถานการณ์ ปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ปรากฏว่า ลักษณะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 71.76 ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 17 ปี ร้อยละ 43.53 และช่วงอายุ 16 ปี ร้อยละ 22.35 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 83.53 และผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ สูบบุหรี่ ร้อยละ 31.77 และไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ 68.23 ซึ่งตรงกับการศึกษาพฤติกรรมของการสูบบุหรี่ของเด็กวัยรุ่นทั้งเพศชายและหญิง (บุปผา ศิริรัมย์ , 2549) พบว่า ในปี 2549 เด็กวัยรุ่นไทยชายหญิงอายุระหว่าง 13-17 ปี มีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับ การสำรวจในปี 2548 โดยวัยรุ่นชายมีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20.3 เป็นร้อยละ 27.8 ส่วนวัยรุ่นหญิงมีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.5 เป็นร้อยละ 2.3

2) การสร้างภาคีการทำงานร่วมกันกับโรงเรียน ผลของการสร้างภาคีการทำงานร่วมกันกับโรงเรียนโดยการประชุมวางแผนการเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาพยาบาลและนักเรียน ปรากฏว่า โรงเรียนมีความยินดีที่ร่วมเป็นภาคีส่งเสริมให้มีกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ในวัยเรียน และเพื่อความยั่งยืนภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ จะจัดกิจกรรมนี้ให้แก่เพื่อนและน้องๆต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การทำงานขององค์กรควรมีการทำงานในลักษณะเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม มีรูปแบบการประสานงานและการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง (วารุณี พองแก้ว และคณะ, 2541) การสร้างภาคีเครือข่ายจะสามารถช่วยให้เกิดการกระเจายนวัตกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่กลุ่ม โดยมีความเชื่อว่า คนที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกันจะมีสิ่งที่มีเหมือนกัน มีความรู้ร่วมกัน ปฏิบัติร่วมกัน ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในกลุ่มก็จะมีผลต่อทุกคน(วารุณี พองแก้วและคณะ , 2545)

3) **การเสริมสร้างศักยภาพ** ผลเสริมสร้างศักยภาพนักศึกษาพยาบาล พบว่า ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในทุกๆด้านทั้งด้านความรู้ ด้านจิตใจ และสังคม เพราะนอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุหรีและบทบาทของพยาบาลกับการควบคุมบุหรีเพิ่มมากขึ้น ยังได้ฝึกทักษะการเป็นผู้นำด้านสุขภาพ มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การทำงานเป็นทีม การติดต่อประสานงาน การวางตัวและปรับตัวในสังคม ทักษะการเป็นวิทยากรที่ต้องเป็นผู้มีความรู้จริง และต้องพัฒนาตนเองในหลายเรื่อง

ผลการเรียนรู้ของนักเรียนในบทบาทผู้รับความรู้ ที่ได้เรียนรู้จากพี่นักศึกษาพยาบาลด้วยกระบวนการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เรื่องบุหรีที่พี่นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้ให้ความรู้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและตื่นเต้น และเป็นเรื่องสำคัญที่วัยรุ่นควรมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง เพราะอาจจะหลงผิดและมีความเชื่อผิดๆเกี่ยวกับการสูบบุหรีได้ สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ นอกจากจะได้รับความรู้เกี่ยวกับบุหรีและโทษของการสูบบุหรี ผลกระทบที่เกิดจากการสูบบุหรี ยังได้รับข้อคิดดีๆ แบบอย่างที่ดีจากนักศึกษาพยาบาล มีความสนุกสนานในเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตนเองและเพื่อนๆ มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และกลุ่มเป้าหมายมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาและโทษของการสูบบุหรีเพิ่มมากขึ้น

ผลการศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายด้วยกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมประสบความสำเร็จสามารถพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี ซึ่งตรงกับการศึกษา เรื่อง การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นตอนต้นเพื่อการส่งเสริมสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์: การขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ (วารุณี พองแก้ว และคณะ , 2548) ผลการศึกษา พบว่า การสร้างและพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนโดยใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ สามารถส่งเสริมแกนนำเยาวชนให้เป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก หากผู้ใหญ่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่หนุนเสริมให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกกระบวนการทำงาน ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของคณาจารย์จากองค์กรภาคีได้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การประยุกต์แนวคิดและกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพที่ได้รับไปใช้ในสถาบันของตนอย่างเป็นรูปธรรม

ตอนที่ 2 ผลของกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์

1) **ผลการประเมินความรู้และทักษะเรื่องบุหรี** ผลการประเมินความรู้ของนักศึกษาพยาบาล พบว่า นักศึกษาพยาบาล มีความรู้เรื่องบุหรีหลังการเรียนรู้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาการควบคุมยาสูบในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนสอนเท่ากับ เท่ากับ 19.91 ± 2.73 และค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังสอนเท่ากับ 27.11 ± 2.61 ซึ่งตรงกับการศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลการสอนการควบคุมบุหรีในหลักสูตรพยาบาลศาสตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮอังกง (Chan, So, Wong & Lam, 2008) ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการสอนเกี่ยวกับการควบคุมบุหรีมีความรู้เพิ่มมากขึ้นจากก่อนได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทการควบคุมบุหรี และการศึกษาศึกษานี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การศึกษาเกี่ยวกับบุหรีและการควบคุมบุหรี ควรจะได้รับการบรรจุเข้าไปในหลักสูตรพยาบาล เพื่อเป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีความรู้ ทักษะและมีทัศนคติที่ดีในการเป็นผู้ที่มีบทบาทในการรณรงค์เกี่ยวกับการสูบบุหรีอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนผลการประเมินทักษะการให้ความรู้เรื่องบุหรีของนักศึกษาพยาบาล พบว่า นักศึกษาพยาบาล ได้รับการประเมินทักษะการให้ความรู้เรื่องบุหรีแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา แต่ละประเด็นในระดับมากถึง

มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการรักษาผู้ติดเชื้อ สำหรับนักศึกษาพยาบาล (Butier, Rayens, Zhang, Maggio, Riker & Hahn, 2009) ที่พบว่า การฝึกอบรมนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับการดูแลผู้ติดเชื้อ เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจแก่นักศึกษาในการใช้ความรู้และทักษะในการรณรงค์การสูบบุหรี่

ผลการประเมินความรู้ของนักเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ พบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องบุหรี่หลังการเข้าร่วมโครงการ เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนสอนเท่ากับ 8.14 ± 2.712 และค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังสอนเท่ากับ 9.64 ± 3.089 ซึ่งตรงกับ ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการสร้างเสริมทักษะชีวิตในโปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน นวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี (อัญชลี ศาลากิจ, 2549) โดยกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิต 4 โปรแกรม คือ ความรู้เรื่องบุหรี่ เจตคติต่อการสูบบุหรี่ ทักษะการแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีความรู้เรื่องบุหรี่ และทักษะการแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่สูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .001

2) ผลของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลที่นักเรียนและนักศึกษาเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วม ได้พัฒนาศักยภาพ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแกนนำนักเรียนที่สามารถพัฒนาต่อเนื่องให้เป็นแกนนำในการรณรงค์ปัญหาการสูบบุหรี่ในวัยเรียน รุ่นพี่ที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และทักษะที่ถูกต้องแก่นักเรียนรุ่นน้อง และเพื่อนๆ และเป็นต้นแบบที่ดีแก่แกนนำรุ่นต่อไปในอนาคต กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ได้รับการสนับสนุนระดับรองจากครูอาจารย์ สามารถช่วยให้นักเรียนและนักศึกษา ได้พัฒนาตนเองในด้านการเป็นผู้นำ เป็นผู้ที่มีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบในระดับสูง มีความเสียสละ อุทิศตนในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม นักเรียนที่ผ่านการพัฒนาการเรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดความรู้และเห็นแบบอย่างที่ดีของรุ่นพี่ก็จะสามารถพัฒนาให้เป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินการจัดกิจกรรมขยายผลในโรงเรียน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายแกนนำนักเรียน และสานต่อกิจกรรมแกนนำนักเรียนในสถานศึกษาให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน เช่น การจัดตั้งชมรมรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ กลุ่มแกนนำเยาวชนในการคิด ทำ และประเมินผลโครงการฯ ด้วยตนเอง รวมถึงยังสามารถขยายผลจากรุ่นสู่รุ่น ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างต่อไป (วารุณี พองแก้ว และคณะ, 2548 และวารุณี พองแก้ว ประคิดิน สุจฉายา พัชรี วรกิจพูนผล และพูนทรัพย์ โสภารัตน์ , 2549)

บทสรุป

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ในวัยเรียนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะบุคคลในวัยนี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต สถาบันในสังคมทุกแห่งจะต้องมีบทบาทร่วมกันรับผิดชอบ ในการป้องกันมิให้เยาวชนริเริ่มการสูบบุหรี่ หรือที่สูบบุหรี่อยู่แล้ว ให้เลิก ลด และละทิ้ง สำหรับสถาบันการศึกษาควรมีนโยบาย ในการรณรงค์ป้องกัน การสูบบุหรี่ในโรงเรียน โดยการนำหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม โดยผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้เอง เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถกำหนดหลักการที่ได้จากการปฏิบัติและสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นเพื่อแก้ไข

ปัญหาการสูญบุหรื ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝน ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

1) สำหรับวิทยาลัยพยาบาล

1.1) ผู้บริหาร

1) ควรตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาต่างๆของสังคมที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพอย่างแท้จริง มีการกำหนดเป็นนโยบายและบูรณาการเข้าไปในระบบการจัดการศึกษา โดยบรรจุในหลักสูตร การเรียนการสอนและหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้บุคลากรทุกระดับได้ดำเนินงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

2) ควรเตรียมความพร้อมโดยประเมินศักยภาพของบุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ และนำศักยภาพที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ของสังคมที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3) ผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล ควรจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาล โดยใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้กับการบริการวิชาการ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้นำทางสุขภาพของนักศึกษาพยาบาล ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนานักศึกษาพยาบาลในทุกๆด้าน โดยเฉพาะในรั้วของวิทยาลัย ประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ได้รับจะส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลสามารถเป็นพยาบาลที่ดีในอนาคตได้

1.2) อาจารย์

1) ควรสนับสนุนการเกิด และการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ เพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆของสังคมที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพ และร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ตลอดจนให้การสนับสนุนทุกด้าน

2) ควรประสาน และสร้างองค์การภาคร่วมกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อจัดประสบการณ์และการเรียนรู้

3) ควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้กับการบริการวิชาการ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้นำทางสุขภาพของนักศึกษาพยาบาล

2) สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยม

1) ผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้อย่างแท้จริง มีการกำหนดเป็นนโยบายและบูรณาการเข้าไปในระบบการจัดการศึกษา โดยบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนและหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้บุคลากรทุกระดับได้ดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2) เตรียมความพร้อมโดยประเมินศักยภาพของบุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ และนำศักยภาพที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการเสริมความรู้ ความเข้าใจเรื่องการสูญบุหรืในวัยรุ่น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3) สร้างกลยุทธ์ในการปรับกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับวัยรุ่น เพื่อสามารถเปลี่ยนวิธีคิด จากการชี้นำครอบงำ เป็นการทำงานร่วมกับวัยรุ่น ให้วัยรุ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ผู้ที่ทำงานกับวัยรุ่นต้องเชื่อมั่นในความสามารถ และศักยภาพของวัยรุ่นอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้แสดงศักยภาพของตนเองออกมาได้อย่างเต็มที่

3) การนำรูปแบบการจัดกิจกรรมไปใช้

3.1 การพัฒนาศักยภาพแกนนำเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแกนนำแก่นักศึกษาและนักเรียนที่สามารถพัฒนาต่อเนื่องเป็นแกนนำรุ่นพี่ที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ในการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่รุ่นน้องต่อไปในอนาคตและช่วยให้เกิดการพัฒนาตนเองในด้านการเป็นผู้นำเป็นผู้ที่มีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบในระดับสูง มีความเสียสละ อุทิศตนในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

3.2 การเตรียมความพร้อมของวัยรุ่น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงสามารถทำให้เด็กวัยรุ่นมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลตนเองในเรื่องปัญหาการสูบบุหรี่ รวมทั้งสามารถขยายผลไปยังกลุ่มเพื่อน ครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 วิธีการให้ความรู้โดยใช้สื่อผสมในรูปแบบสาระบันเทิง (Edutainment) เช่น การแสดงละคร บทบาทสมมติ เกมส์ การสาธิต สื่อภาพยนตร์ กิจกรรมที่สื่อความหมายโดยใช้ประสาทสัมผัส รวมทั้งการได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นวิธีการที่เร้าความสนใจ มีพลังในการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายสำหรับกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งนักศึกษายาบาลได้นำวิธีการให้ความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมขยายผลในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

3.4 วิทยากรแกนนำเยาวชนสามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนของโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของนักศึกษายาบาลและนักเรียนในการพัฒนาศักยภาพตนเอง และการสนับสนุนระดับปกครองจากผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการพัฒนาเยาวชนไทยให้สามารถใช้ชีวิตอย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถสร้างองค์ความรู้และนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของความเป็นผู้มี ความรับผิดชอบ มีจริยธรรม มีสติสัมปชัญญะ ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ที่พึงมีต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

เภสัชศาสตร์ศึกษาเชิงบูรณาการเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ: นวัตกรรมสร้างสรรค์เภสัชกรพันธุ์ใหม่*Integrative Pharmacy Education for Health Promotion: Innovative Models for Producing New Blood Pharmacists*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์ทิพย์ กาญจนศิลป์

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

อาจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

ข้อมูลจากการวิจัยแผนการลงทุนด้านสุขภาพในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ชี้ให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายด้านปัญหาสุขภาพของประชากรเพิ่มขึ้นทุกปี จึงเป็นนโยบายระดับชาติที่ต้องส่งเสริมให้มีการสร้างเสริมสุขภาพ เนื่องจากการลงทุนเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเป็นการลงทุนด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและความคุ้มค่ามากที่สุด ทำให้งานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สนับสนุนและส่งเสริมด้านเงินทุนให้ภาครัฐและเอกชนจัดทำโครงการสร้างเสริมสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย หนึ่งในนั้น คือ การปลูกฝังแนวคิดและพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพในนิสิตสายวิทยาศาสตร์สุขภาพ ผ่านสถาบันการศึกษา ดังนั้นคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ม.มส.) จึงได้นำแนวคิดดังกล่าว บูรณาการเข้ากับหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยเภสัชกรรม และสอดแทรกในพันธกิจหลักของคณะ ได้แก่ การเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการ และกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนิสิต เพื่อพัฒนาเภสัชศาสตร์ศึกษาให้สามารถสร้างเภสัชกรพันธุ์ใหม่ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ และตลาดแรงงานในปัจจุบัน และพัฒนาชุมชนเป้าหมายให้เข้มแข็งในด้านสุขภาพและการใช้ยา การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีการวางแผน ลงมือปฏิบัติ ตรวจสอบหรือประเมินผล แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ (PDCA) ต่อเนื่องมาเป็นเวลา 9 ปี (พ.ศ.2547-2556) การประเมินผลสัมฤทธิ์ จะประเมินในนิสิตทุกคนและชุมชนเป้าหมาย (ชุมชนบ้านมะกอก) ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการในทุก ๆ ปีโดยใช้แบบประเมินความรู้ แนวคิดและพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่พัฒนาโดยทีมวิจัย นอกจากนี้มีการนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้มาจัดการความรู้เพื่อถอดบทเรียนของสิ่งที่ทำแล้ว สรุปเป็นโมเดลต้นแบบ ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษานี้ คือ

- 1) นิสิตเภสัชศาสตร์ ม.มส. มีแนวคิด พฤติกรรม เจตคติ และความมั่นใจต่อการนำแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพไปประยุกต์ใช้จริงเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโครงการ โดยแนวคิด พฤติกรรม เจตคติ และความมั่นใจต่อการสร้างเสริมสุขภาพจะยังคงอยู่กับนิสิตจนกระทั่งจบการศึกษาไปเป็นเภสัชกร (พันธุ์ใหม่) ที่ดูแลผู้ป่วยบนพื้นฐานแนวคิดดังกล่าว อีกทั้งเภสัชกรเหล่านี้ยังเป็นต้นแบบในการทำกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในที่ทำงานให้กับเภสัชกรอื่นๆ ในสังคม
- 2) มีชุมชนที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพร่วมกับคณะ และพร้อมจะจัดกิจกรรมสร้างเสริม
- 3) ได้โมเดลต้นแบบในการบูรณาการแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพกับพันธกิจหลักของคณะ 3 โมเดล ได้แก่ **มหาสารคามโมเดล** (ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน) **มะกอกโมเดล** (ด้านพัฒนาชุมชน) และ**โมเดลงานร้านอาหารมหาวิทยาลัยเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ** (ด้านบริการวิชาการ) โดยสรุปการปลูกฝังแนวคิด พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ผ่านการมีระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพและแนวคิดให้กับนิสิตเภสัชศาสตร์ เพื่อก้าวไปสู่การเป็นเภสัชกรพันธุ์ใหม่ที่ดูแลผู้ป่วยด้วย

หัวใจที่ดี การดำเนินการและติดตามผลอย่างต่อเนื่องยังคงต้องดำเนินการต่อไปเพื่อผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ

นวัตกรรม เกษษศาสตร์ศึกษา บูรณาการ การสร้างเสริมสุขภาพ เกษษกรพันธุ์ใหม่

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ข้อมูลการวิจัยแผนการลงทุนด้านสุขภาพในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ชี้ให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายด้านปัญหาสุขภาพของประชากรเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะปัญหาจากโรคไม่ติดต่อและโรคที่เกิดจากพฤติกรรมทางสุขภาพไม่เหมาะสม เช่น โรคอ้วน เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เป็นต้น ซึ่งโรคเหล่านี้สามารถลดและป้องกันได้ด้วยการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสม จึงมีข้อเสนอแนะจากแผนการลงทุนด้านสุขภาพดังกล่าวให้มั่นนโยบายระดับชาติในการส่งเสริมโครงการหรือกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพให้กับประชาชนในประเทศ (1) เนื่องจากการลงทุนเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเป็นการลงทุนด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและความคุ้มค่ามากที่สุด ทำให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนและส่งเสริมด้านเงินทุนให้ภาครัฐและเอกชนจัดทำโครงการสร้างเสริมสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ มากมายซึ่งหนึ่งในนั้น คือ การปลูกฝังแนวคิดและพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพในนิสิตสายวิทยาศาสตร์สุขภาพผ่านสถาบันการศึกษา สำหรับวิชาชีพเกษตรกรรมได้เกิดเครือข่ายเกษตรศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คก.สสส.) ซึ่งเป็นแผนงานในการสร้างองค์ความรู้และปฏิบัติการทางสังคม โดยการสนับสนุนของ สสส. ดังนั้นคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาผู้ผลิตบัณฑิตเกษตรศาสตร์ออกไปเป็นบุคลากรทางการแพทย์ จึงได้นำแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพเข้าไปบูรณาการในหลักสูตรบริหารเภสัชกรรม (Pharm.D) โดยสอดแทรกแนวคิดและกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในพันธกิจหลักทุกด้านของคณะ ได้แก่ การเรียนการสอน วิจัย บริการวิชาการและกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนิสิต เพื่อพัฒนาหลักสูตรเกษตรศาสตร์ศึกษาให้สามารถสร้างเภสัชกรพันธุ์ใหม่ที่มีแนวคิดและพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งการป้องกันโรคตามนโยบายของประเทศ ซึ่งหวังผลให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคมเพื่อสนับสนุนการมีสุขภาพดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

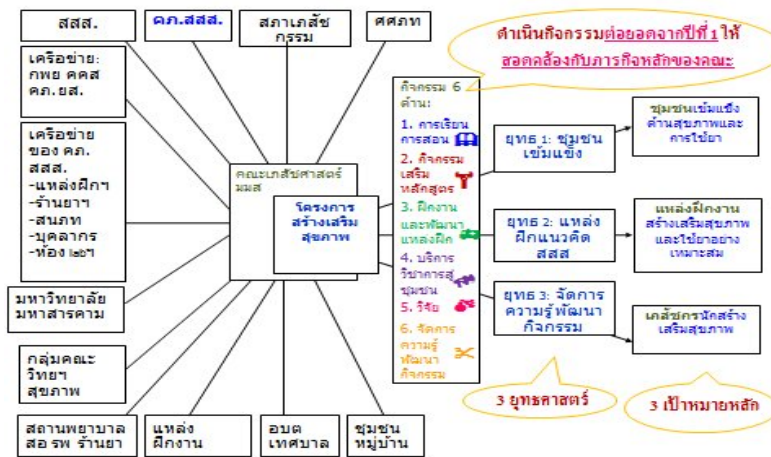
1. เพื่อพัฒนาเกษตรศาสตร์ศึกษาให้สามารถสร้างเภสัชกรพันธุ์ใหม่ นักสร้างเสริมสุขภาพที่มีหัวใจดูแลประชาชน
2. พัฒนาระบบบริการวิชาการที่มีการประยุกต์ใช้แนวคิดสร้างเสริมสุขภาพผ่านร้านยามหาวิทยาลัย
3. พัฒนาชุมชนใกล้เคียงให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้านสุขภาพผ่านแนวคิดและกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีการวางแผน ลงมือปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข (PDCA) ต่อเนื่องมาเป็นเวลา 9 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2556 โดยแบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ ในแต่ละระยะใช้เวลา 3 ปีและมีการดำเนินการผ่านกระบวนการ PDCA ของทุกกิจกรรม

การดำเนินการในระยะแรก (3 ปีแรก พ.ศ. 2547-2549) เป็นการสร้างและพัฒนาศักยภาพระบบพื้นฐานและเครือข่าย ทำให้เกิดองค์ความรู้และกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพในคณะเภสัชศาสตร์อย่างหลากหลาย ทั้งการสอดแทรกแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพภายในองค์กร การปรับปรุงหลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การฝึกทักษะวิชาชีพและการบริการวิชาการเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งการดำเนินการในระยะที่ 1 เริ่มจากการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ที่มีการสร้างเสริมสุขภาพในปรัชญาของหลักสูตร อันได้แก่ “**รอบรู้เรื่องยา นำประชาสร้างสุขภาพ**” รวมถึงการบูรณาการแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพเข้าในกระบวนการเรียนการสอนทุกรายวิชาของหลักสูตร (42 รายวิชา หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต 6 ปี) โดยกลยุทธ์ที่สำคัญที่ทำให้คณะฯ เป็นองค์กรที่มีแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพ คือ การกระตุ้นให้ทุกคนในองค์กรเกิดจิตสำนึกในการสร้างเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งที่ผ่านมาคณะฯ ได้กำหนดทีมงานด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นงานเด่นในการดำเนินโครงการ เพราะตระหนักว่าการสอดแทรกแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพลงในการเรียนการสอน เป็นการปลูกฝังแนวคิดและหล่อหลอมให้นิสิตเภสัชศาสตร์สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นเภสัชกรนักสร้างเสริมสุขภาพได้อย่างยั่งยืน เป้าหมายในระยะแรกคือ การสร้างระบบพื้นฐานเพื่อสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนเป็นเชิงบูรณาการ การพัฒนาศักยภาพอาจารย์และบุคลากรให้พร้อมพัฒนางานบริการวิชาการที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพในร้านยามหาวิทยาลัยเพื่อเป็นแหล่งฝึกทักษะให้กับนิสิต และผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับตัวนิสิต อาทิเช่น มีแนวคิด พฤติกรรม เจตคติ และความมั่นใจในการนำแนวคิด สสส. ไปประยุกต์ใช้ต่อไป

ในระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550-2552) เป็นการขยายแนวคิดและกิจกรรมในเครือข่ายให้กว้างและลึกมากขึ้น เพื่อสร้างเภสัชกรที่มีความรู้คู่คุณธรรม รู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ด้านสุขภาพ และมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในสังคมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและการใช้ยาอย่างเหมาะสม โดยในระยะนี้มีการใช้ข้อมูลและบทเรียนจากระยะที่ 1 มาสร้างเป็นแผนและกรอบแนวคิดในการดำเนินงานในแต่ละยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายและผลลัพธ์ที่คาดหวัง กลุ่มเป้าหมาย ยังคงเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นกับนิสิตทุกคน (ประมาณ 650 คน) และเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนรอบมหาวิทยาลัย (บ้านมะกอก) และแหล่งฝึกทักษะให้นิสิต (โรงพยาบาลและร้านยา) ดังแสดงในรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการดำเนินงานในระยะที่ 2 แสดงความเชื่อมโยงเป้าหมาย ผลลัพธ์และแผนยุทธศาสตร์

การดำเนินการในระยะที่ 3 (พ.ศ. 2553-2555) กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ จะต่อยอดจากระยะที่ 2 แต่จะเน้นการเรียนรู้และขยายกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพเข้าไปในชุมชนและสังคมมากขึ้นกลุ่มเป้าหมาย คือ ชุมชนบ้านมะกอก ชุมชนบ้านศรีอวลย์ โดยมีกรอบแนวคิดดังรูปที่ 2 และมีการกำหนดเป้าหมายการทำงานในชุมชนที่ชัดเจนขึ้น 6 ข้อ ได้แก่ 1) มีข้อมูลชุมชน ด้วยกิจกรรมการสำรวจข้อมูลชุมชน 2) มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้โดยไม่ใช้ยาและใช้ยาอย่างเหมาะสม 3) มีแกนนำสุขภาพในชุมชน 4) มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสุขภาพดีโดยชุมชนเอง 5) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน และ 6) มีความร่วมมือกับคณะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

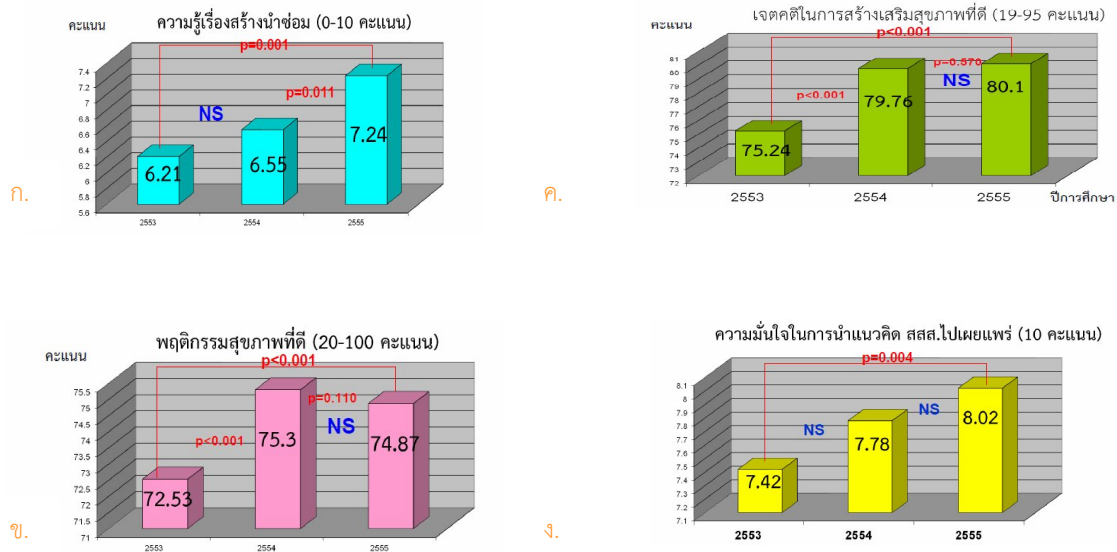
รูปที่ 2 กรอบแนวคิดการทำกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพระยะที่ 3 ต่อยอด ขยายแนวคิดสู่ชุมชน

การประเมินผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ การประเมินผลสัมฤทธิ์ต่อตัวนิสิต (ตัวอย่างนิสิต รหัส 53) ต่อประชาชนในชุมชนเป้าหมาย (บ้านมะกอก) และผลการจัดการความรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรม การบูรณาการแนวคิด กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในเภสัชศาสตร์ศึกษาและงานบริการวิชาการ การประเมินผลต่อนิสิตจะประเมินก่อนการเข้าร่วมโครงการ เช่น นิสิตรหัส 53 ประเมินข้อมูลพื้นฐานขณะเป็นนิสิตปี 1 และหลังการเข้าร่วมโครงการปีละ 1 ครั้งติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน คือตั้งแต่ปี 2553-2555 (นิสิตปี 1-3) ส่วนการประเมินผลต่อชุมชนจะประเมินประชาชนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการในปี 2553 และหลังเข้า

ร่วมโครงการในปีปัจจุบันคือ 2555 ซึ่งผลลัพธ์ต่อนิสิตและชุมชนนี้จะประเมินจากผลการดำเนินการในระยะที่ 3 หรือปัจจุบัน เนื่องจากมีการปรับกระบวนการดำเนินงานมาจากระยะที่ 1 และ 2 จนถือได้ว่ามีความเสถียรแล้ว นอกจากนี้กระบวนการต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ระหว่างการศึกษเชิงปฏิบัติการนี้จะถูกนำมาทบทวน ถอดบทเรียน ผ่านกระบวนการจัดการความรู้แล้วสร้างเป็นข้อมูลหรือโมเดลการบูรณาการงานสร้างเสริมสุขภาพกับ เกษีษศาสตร์ศึกษาและการบริการวิชาการ กลุ่มเป้าหมาย เช่น วิทยาลัยมหาวิทยาลัยและการสร้างเสริมสุขภาพ

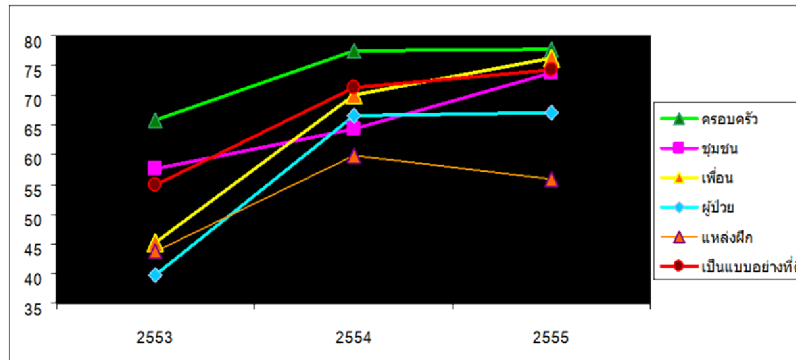
ผลการศึกษา

จากการบูรณาการแนวคิด กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรบริหารบาลเกษีษกรรมต่อนิสิต เกษีษศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รหัส 53 (n=76) ติดต่อกัน 3 ปี จนถึงปัจจุบัน พบว่า นิสิตมีความรู้ พฤติกรรม เจตคติและความมั่นใจในการนำความรู้หรือกิจกรรม สสส. ไปใช้ต่อเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยสามารถคงสภาพพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของตนเองได้ดี อย่างไรก็ตามเมื่อดูที่ผลสัมฤทธิ์ต่อ กลุ่มเป้าหมายและการเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างเสริมสุขภาพ พบว่ามีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกปี จากปี 2552 ซึ่งเป็นค่าพื้นฐานจนถึงปี 2555 ซึ่งเป็นปีที่ 3 ของการดำเนินงานระยะที่ 3 ดังรูปที่ 3

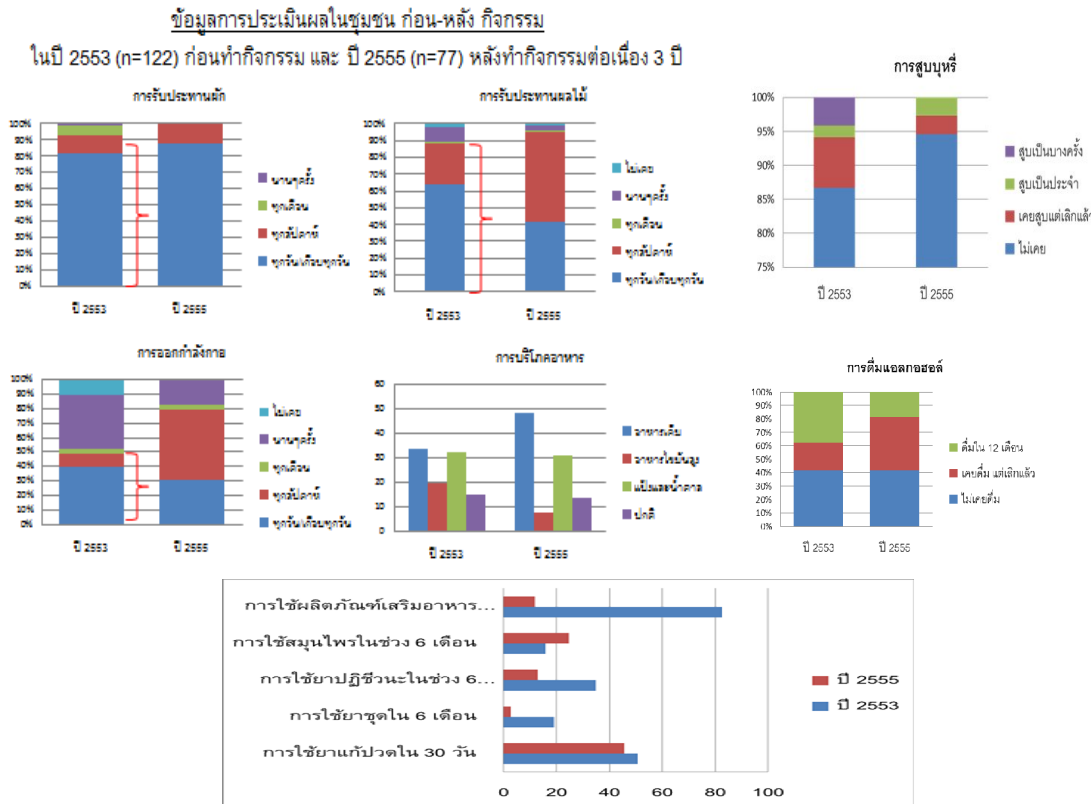
รูปที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ต่อตัวนิสิต

เมื่อประเมินพฤติกรรมของนิสิตหลังจากเข้าร่วมโครงการบูรณาการแนวคิด กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรเกษีษศาสตรบัณฑิต บริบาลเกษีษกรรม พบว่านิสิตมีการนำแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน เพื่อน ผู้ป่วยและในแหล่งฝึก รวมทั้งนิสิตมีพฤติกรรมการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการสร้างเสริมสุขภาพมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี 1 จนถึงปัจจุบัน ดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 ผลการศึกษาพฤติกรรมการนำแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพไปใช้เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ

นอกจากผลต่อนิสิตแล้วการบูรณาการแนวคิด กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรของคณะ เกษัตราศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคามยังส่งผลต่อชุมชนอีกด้วย โดยการศึกษาทำให้มีชุมชนเป้าหมายที่ได้รับ การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพร่วมกับคณะฯ เป็นเวลา 3 ปี 1 ชุมชน คือ ชุมชน บ้านมะกอก โดยการดำเนินการ 3 ปีทำให้บรรลุเป้าหมายการทำงานในชุมชน 4 ข้อ คือ 1) มีข้อมูลชุมชน ด้วย กิจกรรมการสำรวจข้อมูลชุมชน 2) มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้โดยไม่ใช้ยาและใช้ยาอย่างเหมาะสม 3) มี แกนนำสุขภาพในชุมชน และ 4) มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อการมีสุขภาพดีโดยชุมชนเอง คือ มีการรวมกลุ่มของ คนในชุมชนจัดตั้งชมรมสมุนไพรขึ้น นิสิตได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพและการใช้ยาของครัวเรือนพ่อ อักแม่อัก เกิดกลุ่มสมุนไพรบ้านมะกอก ชุมชนปลูกสมุนไพรในบริเวณที่สาธารณะของหมู่บ้าน จำนวน 2 ไร่ เพื่อใช้ประโยชน์และใช้ในชุมชนและเพื่อเป็นวัตถุดิบการผลิตยา โดยแหล่งรับซื้อสมุนไพรคือ โรงงานผลิตยา ของคณะ เกษัตราศาสตร์ โดยสิ่งที่เป็นปัจจัยนำสู่ความสำเร็จ คือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะกับชุมชน การบูรณาการการเรียนการสอนกับกิจกรรมในชุมชน และความต่อเนื่องในการดำเนินงานของคณะและ กิจกรรมชุมชนนอกจากนี้เมื่อประเมินผลต่อประชาชนในชุมชนพบว่าประชาชนมีแนวโน้มในการรับประทานผัก ผลไม้และการออกกำลังกายเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการ ส่วนพฤติกรรมเสี่ยงจากการรับประทานอาหาร พบว่ามีการรับประทานอาหารไขมันและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ลดลง แต่มีการรับประทาน อาหารเค็มเพิ่มขึ้น ในขณะที่พฤติกรรมการใช้ยาและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังรูปที่ 5

รูปที่ 5 พฤติกรรมสุขภาพของประชาชนในชุมชนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ

นอกจากผลต่อตัวนิสิตและชุมชนแล้วการศึกษานี้ยังทำให้ได้โมเดลต้นแบบในการบูรณาการแนวคิดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรปริญญาตรีแบบ 3 โมเดล ได้แก่ มหาสารคามโมเดล มะกอกโมเดล และโมเดลการให้บริการวิชาการผ่านร้านยามหาวิทยาลัย โดยมหาสารคามโมเดล ถือเป็นโมเดลหลักในการบูรณาการแนวคิด กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรปริญญาตรีซึ่งได้จากการถอดบทเรียนและจัดการความรู้จากประสบการณ์การทำกิจกรรมในระยะที่ 1 และ 2 โดยหวังผลในการพัฒนาแนวคิด จิตใจและพฤติกรรมของนิสิตเป็นหลักโดยเน้นการบูรณาการแนวคิด กิจกรรมเข้าไปในทุกรายวิชาของคณะตั้งแต่รายวิชาปี 1- ปี 6 โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นมีเป้าหมายแตกต่างกันตามขีดความสามารถของนิสิตตั้งแต่สร้างแนวคิดในชั้นปีที่ 1 เน้นการดูแลตนเองในชั้นปีที่ 2 และเน้นการดูแลครอบครัว เพื่อน ผู้ป่วยหรือคนในชุมชนสำหรับปี 3-5 ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ชั้นปี	เทอม 1	เทอม 2
1	มันส์ตัวข้ามทวีป	กาชาดวิ่งสุข
2	ชุมชนสุดดี ร่วมกันเจ๋ง 1	ชุมชนสุดดี ร่วมกันเจ๋ง 2 + Green Lab
3	สุขภาพดีวิถีธรรมชาติ + จอมมือไปไหนขอ	สุขภาพดีเริ่มที่บ้าน
4	เพื่อนร่วมสร้างสรรสุขภาพดี + สปีดโบ๊ต (เกสท์ทวีป โฉมสุขภาพ)	Pharm.D Seed (ร่วมสร้างสรร แล่พันธุใหม่ในชุมชน)
5	เรียนรู้ร่วมกันสุดเจ๋งที่แดงดี	บันกานี่ใจจัด
6	สัมมนาพา สด และนักวิจัยใหม่ใจสุขภาพ	

ร้อยละรายวิชา

ชั้นปี	10%	10%	20%	20%	40%
5	10%	10%	20%	20%	40%
4	10%	10%	20%	40%	20%
3	10%	10%	60%	20%	-
2	40%	40%	20%	-	-
1	80%	20%	-	-	-

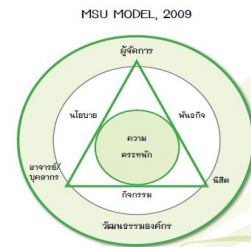
แนวคิดตนเอง ครอบครัว เพื่อน ผู้ป่วย/ชุมชน

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการแนวคิดกิจกรรมในทุกรายวิชาและเป้าหมายกิจกรรม

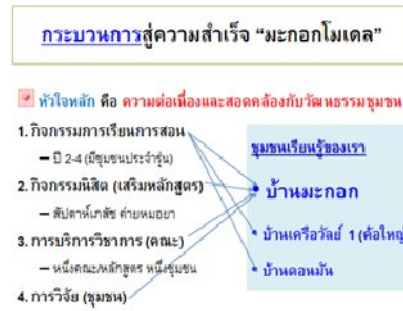
นอกจากนี้ยังมีการสร้างบรรยากาศ และสังคมในคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามให้มีความวัฒนธรรมการสร้างเสริมสุขภาพ เช่น มีการกำหนดเป็นปรัชญาของหลักสูตร คือ “รอบรู้เรื่องยา นำประชาสร้างสุขภาพ” มีการจัดการความรู้ และเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน ตลอดจนการสอดแทรกการสร้างเสริมสุขภาพเข้าไปในทุกพันธกิจของคณะทั้งการเรียนการสอน การวิจัย กิจกรรมเสริมหลักสูตรและบริการวิชาการ ทำให้งานสร้างเสริมสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ เป็นต้น โดยปัจจัยส่งเสริมให้การบูรณาการงานสร้างเสริมสุขภาพในคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามประสบความสำเร็จเป็นโมเดลเรียก “มหาสารคามโมเดล” แสดงดังรูปที่ 6

รูปที่ 6 มหาสารคามโมเดล แสดงองค์ประกอบความสำเร็จของหลักสูตรสร้างเสริมสุขภาพ

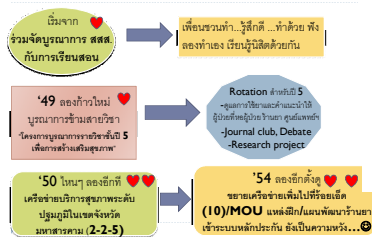
นอกจากมหาสารคามโมเดลแล้ว ในการดำเนินงานระยะที่ 3 ยังทำให้ได้โมเดลที่เรียกว่า “มะกอกโมเดล” มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังนิสัยให้มีแนวคิดและพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพไปพร้อมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพให้กับประชาชนในชุมชน โดยหัวใจของโมเดลนี้ คือ การทำกิจกรรมต่อเนื่องในชุมชนเดิมเป็นเวลา 3 ปีเพื่อให้มีความคุ้นเคยและต่อเนื่อง มีการกำหนดเป้าหมายของการดำเนินการ 6 ข้อที่ชัดเจน มีการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อคนในชุมชนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น มีพิธีการฝากตัวเป็นลูกหลานของคนในชุมชนที่เรียกว่า “ลูกฮัก” และให้ครอบครัวที่นิสัยดีเข้าไปเรียนรู้และเสริมสร้างสุขภาพเป็น “พ่อฮัก-แม่ฮัก” ทำให้มีความใกล้ชิดและผูกพันเสมือนเป็นคนในครอบครัวการทำกิจกรรมจึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยการทำกิจกรรมในชุมชนยังยึดตามมหาสารคามโมเดล คือ ใช้กิจกรรมในรายวิชาตามมหาสารคามโมเดลตั้งแต่ปี 2 ถึงปี 4 เป็นหลักในการลงชุมชนโดยเริ่มจากการศึกษาและเก็บข้อมูลชุมชนในปี 2 แล้วจึงทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในปี 3 และ 4 นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมบริการวิชาการและเสริมหลักสูตรเข้าไปร่วมจัดกิจกรรมในชุมชน ดังรูปที่ 7

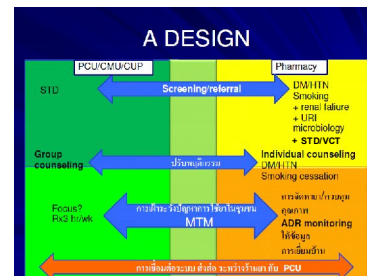
รูปที่ 7 มะกอกโมเดล

การจัดการเรียนการสอนทำให้เกิดแนวคิดการบูรณาการกิจกรรมร่วมกับแหล่งฝึก โดยผ่าน “โมเดล ร้ายานมหาวิทยาลัยเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ” มุ่งเน้นการฝึกทักษะปฏิบัติวิชาชีพเภสัชกรรมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพป้องกันโรค การปรับพฤติกรรมและการดูแลการให้ยาให้กับผู้มารับบริการและชุมชนรอบร้านยา การพัฒนาการเรียนการสอนรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานทำให้เกิดการพัฒนาบริการในร้านยา เกิดบริการเชื่อมต่อหน่วยบริการในพื้นที่ร้อยแก่นสารสินธุ์ นอกจากนี้ทำให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบันการศึกษา ในปี 2556 เพื่อให้เกิดการพัฒนามาตรฐานร่วมกัน ภายใต้การดูแลของศูนย์ประสานงานการศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย (ศ.ศ.ภ.ท.) ดังรูปที่ 8

How to: การจัดการเรียนการสอน งานบริการ เป็นวิจัยเพื่อพัฒนา อย่างไร

รูปที่ 8 โมเดล ร้ายานมหาวิทยาลัยเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ

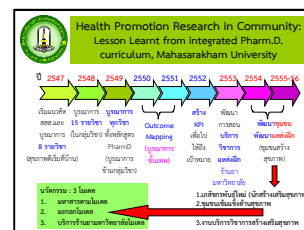

บทสรุป

การปลูกฝังแนวคิด พฤติกรรม เจตคติ และความมั่นใจต่อการสร้างเสริมสุขภาพให้บัณฑิตเภสัชศาสตร์ เพื่อผลิตเภสัชกรพันธุ์ใหม่ นักสร้างเสริมสุขภาพที่ดูแลผู้ป่วยอย่างเป็นองค์รวม และรอบด้าน สามารถทำได้โดยการสร้างระบบพื้นฐานที่สำคัญ ทำการปรับปรุงหลักสูตรและสอดแทรกแนวคิดและกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพผ่านการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ และสอดแทรกแนวคิดเข้าสู่พันธกิจหลักของคณะด้านต่างๆ และให้ความสำคัญกับชุมชนรอบข้างของคณะ เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านสุขภาพ ภายใต้การดำเนินการและติดตาม

ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำการถอดบทเรียน จับประเด็นสำคัญมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมใหม่ 3 โมเดล คือ

มหาสารคามโมเดล มะกอกโมเดล และโมเดลร้านยามหาวิทยาลัยเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อจุดประกายการเรียนรู้ การปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้นำไปใช้ต่อไป

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558
2. การประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดชุมชนต้นแบบที่สามารถพึ่งพาและดูแลตนเองด้านสุขภาพได้อย่างยั่งยืน และการพัฒนาแหล่งฝึกต้นแบบเพื่อการพัฒนา นิสิตเภสัชศาสตร์ให้มีแนวคิดและพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ใส่ใจการสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชน

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Knowledge Management for Developing Quality Assessment Process of Sisaket College of Agriculture and Technology Through Participatory Action Research

ดร. สิทธิศักดิ์ อัจหาญ

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ในด้านบริบท วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ มีประวัติยาวนานกว่า 80 ปี ถึงแม้ว่ามีปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพที่ต้องได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน แต่ด้วยปัจจัยเสริมทั้งจากภายนอกและภายในองค์กร และศักยภาพของบุคลากรมีความพร้อมต่อการนำการจัดการความรู้มาแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ผลด้านกระบวนการจัดการความรู้ บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกัน การดำเนินการตามแผนการจัดการความรู้ทุกขั้นตอนตั้งแต่ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และผลสุดท้ายคือเกิดการเรียนรู้และสามารถพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในจากกระบวนการมีส่วนร่วมได้ ส่วนผลด้านกระบวนการวิจัยสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และผลผลิตของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ เมื่อนำระบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง ก็เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในระบบประกันคุณภาพ เสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายให้การยอมรับเนื่องจากสามารถแก้ปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ

การจัดการความรู้ การประกันคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

การพัฒนาระบบประกันคุณภาพเป็นเรื่องของสมาชิกทุกคนในองค์กร โดยเริ่มจากการตระหนักในความสำคัญ ความจำเป็น แล้วให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ และปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยความสมัครใจ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง (ปาน, 2547) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการจัดการความรู้ ซึ่งใช้แนวคิดของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กร ระดมความรู้ที่มีอยู่ มาพัฒนาให้เป็นระบบ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) และเป็นหลักการที่มีแนวคิดเดียวกันกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ซึ่งใช้แนวคิดของ

การมีส่วนร่วม และร่วมมือกันวางแผนการทำงาน ลงมือปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน (ส. วาสนา, 2538)

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการประกันคุณภาพสถานศึกษา แต่พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่ต้องการ จากสาเหตุหลายประการ คือ 1) การขาดความร่วมมือจากบุคลากรในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ และร่วมพัฒนา 2) การประกันคุณภาพยังไม่กลืนเป็นเนื้อเดียวกับการปฏิบัติงานปกติ 3) บุคลากรไม่มีแนวทางในการระดมความคิดเห็นที่เกิดจากการปฏิบัติงานเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 4) ขาดการทำงานที่เป็นระบบ

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิธีการจัดการความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มุ่งเน้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร เพื่อให้เกิดการยอมรับ และเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน ผ่านรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยการให้นักวิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันในทุกขั้นตอน นำผลการปฏิบัติมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข (ธีรวุฒิ, 2551) เพื่อให้สามารถพัฒนาระบบการประกันคุณภาพสถานศึกษา บนพื้นฐานบริบทที่แท้จริงของวิทยาลัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพราะให้ความสำคัญกับแนวคิดในการแสวงหาความจริง ในภาพรวมไม่แยกส่วน โดยการทำความเข้าใจว่า อะไรคือความจริง (what is real) ซึ่งความจริงดังกล่าวคือสิ่งที่เป็นคุณภาพนามธรรม (quality) หรือภาพของความเป็นจริง (image of reality) ในสิ่งที่คนได้กระทำจริง (สุชาติและกรรณิการ์, 2547) ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ซึ่งมีจุดเด่นคือ สามารถศึกษาจากวิธีการทำงานของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานจริง ก่อให้เกิดวิธีการที่เป็นรูปธรรม และดำเนินการให้เกิดผลในการปฏิบัติจริง และทำให้กลมกลืนกันระหว่างแนวคิดกับการปฏิบัติจริง (ส. วาสนา, 2538) โดยมีขั้นตอน การดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบท ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ เชิงลึก และการสังเกตการณ์ จากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล (key informants) จากนั้น จึงเป็นการนำวิธีการจัดการความรู้มาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ โดยใช้รูปแบบของการจัดการความรู้ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1) **การสร้างความรู้ความเข้าใจ** การค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในด้านของการจัดการความรู้ การดำเนินงานประกันคุณภาพ และบทสรุปอันนำไปสู่การตัดสินใจนำรูปแบบของการจัดการความรู้หรือการวางแผน ที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพในที่สุด

2) การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ โดยใช้กรอบการจัดการความรู้ คือ การบ่งชี้ความรู้ การสร้าง และแสวงหาความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้

3) การสังเกตการณ์ และการสะท้อนกลับ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น Before Action Review (BAR), After Action Review (AAR) การจัดเวทีประชาคม การทำประชาพิจารณ์ และการถอดบทเรียน เพื่อสะท้อนความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยในทุกขั้นตอน และนำผลที่ได้มาปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การจัดระเบียบข้อมูล การแสดงข้อมูล และการหาข้อสรุปและการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ (ชาย, 2549) การตรวจสอบความถูกต้องโดยเทคนิคสามเส้า (triangulation technique) เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของข้อมูล เช่น ความหลากหลายของวิธีการจัดเก็บข้อมูล (method triangulation) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การจดบันทึกด้วยบันทึกสนาม การใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย (sources triangulation) และการใช้ช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน (time triangulation) รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง (member check) เพื่อให้น้ำหนักกับความเที่ยงตรง (validity) ของข้อมูล ที่ส่งผลให้ข้อค้นพบหรือบทสรุปจากข้อค้นพบยืนอยู่บนหลักฐานที่หนักแน่น (ชาย, 2549) นำไปสู่การตีความข้อมูลที่จัดประเด็นค้นหาคความแตกต่าง ความเหมือนของข้อมูล (ผ่องพรรณและสุภาพ, 2553) และนำเสนออย่าง เป็นรูปธรรมในที่สุด

ผลการศึกษา

ข้อค้นพบจากการศึกษาบริบทและการนำแนวทางการจัดการความรู้มาพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ มีดังนี้

บริบทของการประกันคุณภาพ

ปัจจุบันมีพื้นฐานจากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต และอนาคตเป็นผลพวงของการกระทำในปัจจุบัน บริบทจึงต้องครอบคลุมสภาพการณ์ในอดีตจวบจนปัจจุบัน ที่สามารถมองภาพในอนาคตได้ การวางองค์รวไ้เป็นศูนย์กลางของการทำความเข้าใจกับบริบท ทำให้สะดวกต่อการมองเห็นภาพที่เกิดขึ้นกับวิทยาลัย จำแนกเป็น 4 ด้านคือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการดำเนินงาน ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากร และด้านของบุคลากร

1. สภาพแวดล้อม

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ มีพื้นฐานของการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และการได้รับการยอมรับจากชุมชนตลอดมา นับตั้งแต่การก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2474 ด้วยเจตนารมณ์ของการเป็นสถานศึกษาที่ก่อตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนที่สอนวิชาเกษตรกรรม ผ่านความเจริญก้าวหน้าในยุคทองของความเป็น “วิทยาลัยเกษตรอันดับหนึ่งของประเทศ” ด้วยการเป็นสถานศึกษาเกษตรดีเด่นแห่งแรกของประเทศ รวมถึงการได้รับรางวัลสถานศึกษารางวัลพระราชทาน 2 ครั้ง แม้จะไม่มีรูปแบบของการประกันคุณภาพอย่างเป็นทางการ แต่วิทยาลัยได้แสดงบทบาทของการคำนึงถึงคุณภาพมาโดยตลอด ซึ่งความสำเร็จเกิดจากการสั่งสม

ความสำเร็จของการทำงานหนักร่วมกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ล้วนแต่มุ่งเน้นให้เห็นว่า ความสำเร็จของวิทยาลัยเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรของวิทยาลัยทุกคนอย่างแท้จริง

2. งานประกันคุณภาพ

งานประกันคุณภาพ ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาวิทยาลัยไปสู่คุณภาพ ที่ต้องการ แต่การที่แนวนโยบายไม่ชัดเจน การตีความที่ต้องเกิดจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันระหว่างผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติ การจัดแบ่งความรับผิดชอบที่ยังมีการเหลื่อมล้ำ หรือซ้อนทับกัน การขาดระบบการทำงานที่เรียกว่า ระบบคุณภาพ ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เป็นปัญหาสำคัญ ที่ต้องได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม

การเสริมแรง หรือการสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพของบุคลากรในระบบงานประกันคุณภาพ พิจารณาได้จากปัจจัยภายนอก ประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ 1) การประเมินคุณภาพของสมศ. ทุกๆ 5 ปี 2) การเสนอชื่อเข้ารับรางวัลสถานศึกษารางวัลพระราชทาน 3) นโยบายการประกันคุณภาพของ สอศ. ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง และ 4) การแข่งขันกับวิทยาลัยอื่นที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ส่วนปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) การบริหารงานของผู้บริหารในรูปของการ สั่งการและการติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ 2) การให้ความสำคัญกับแนวคิดว่าการประกันคุณภาพคือ การประกันการทำงานปกติ 3) การคัดเลือกคณะทำงานหรือการใช้คนให้ถูกกับงาน และ 4) การพิจารณาความดีความชอบในลักษณะของแรงจูงใจเพื่อตอบแทนความทุ่มเทในการปฏิบัติงานประกันคุณภาพ

4. ศักยภาพของบุคลากร

บุคลากรของวิทยาลัยประกอบด้วย กลุ่มของผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติงานในระบบประกันคุณภาพภายใน ทุกคนหมายถึงครูทั้งวิทยาลัย และกลุ่มบุคลากรทางการศึกษา มีจุดแข็งที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ คือความรู้สึกว่าวิทยาลัยคือบ้านของตนเองที่ต้องรับผิดชอบต่อทั้งความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น การรักษาภาพพจน์ที่ดี และวิธีการคิดว่าการทำงานหนักก็เพื่อตอบแทนคุณของแผ่นดินเมื่อรวมกับคุณลักษณะนิยมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และความสัมพันธ์ในกลุ่มที่แนบแน่นเป็นเนื้อเดียวกัน ก่อให้เกิดเป็นศักยภาพที่นำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ในขณะเดียวกันข้อจำกัดบางประการ เช่น การทำงานไม่เต็มที่ ด้วยทัศนคติว่า วิทยาลัยไม่ใช่ของเราคนเดียว ความรู้สึกเป็นปมด้อยในเรื่องความไม่สมดุลระหว่างผลตอบแทนน้อยกับภาระงานที่หนัก อัดตาหรือความรู้สึกว่าตนเหนือกว่าคนอื่น และการไม่สอนงานกันเอง หรือไม่ใฝ่ใจที่จะเรียนรู้จากบุคคลอื่น อันเนื่องจากช่องว่างของบุคคลอื่นเนื่องจากคุณวุฒิ วิทยุฒิ ฯลฯ ที่แตกต่างกัน เป็นประเด็นสำคัญในการออกแบบงานวิจัยเพื่อหาวิธีลดทอนข้อจำกัดดังกล่าว เพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จที่คาดหวังของบุคลากร ทุกคนในวิทยาลัยแห่งนี้

จากวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการนำการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ มีผล 3 ประการ ดังนี้

ผลด้านกระบวนการในการจัดการความรู้

1. การวางแผน มีการบูรณาการทฤษฎีการยอมรับ (adoption process) มาใช้ในขั้นตอนการวางแผน ซึ่งต้องประกอบด้วยวิธีการที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ในรูปแบบคณะทำงาน 2 ระดับ คือ คณะกรรมการระดับอำนวยการ และคณะทำงานระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วยบุคลากรทุกระดับคือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาซึ่งต้องทำงานร่วมกัน ต้องมีความตื่นตัว หรือความตระหนักในสิ่งที่ต้องทำ (awareness) จากนั้นจึงมีการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ใฝ่รู้ (interest) เปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการไตร่ตรองถึง

ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม (evaluation) โดยการใช้เทคนิคระดมสมองและแผนที่ความคิด ร่วมกับการทำเวทีประชาคม นำไปสู่การลงมือทำกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง (trial) สิ่งที่ต้องการคือการยอมรับในผลที่เกิดขึ้นนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง (adoption) ด้วยการจัดทำประชาพิจารณ์ มีการจัดประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในทุกขั้นตอน ทำให้ได้แผนการจัดการความรู้ที่ประยุกต์จากกรอบการจัดการความรู้ของ ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติเป็นรูปแบบตั้งต้น

2. การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ เป็นขั้นตอนที่นำแผนการจัดการความรู้มาดำเนินการตามลำดับขั้นตอน

(1) **การบ่งชี้ความรู้** โดยเทคนิคสังคัมมิตี ร่วมกับการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลพื้นฐาน 8 ประการของสถานศึกษา ภายใต้แนวคิดว่าการประกันคุณภาพคือการทำงานปกติ โดยเริ่มจากคณะทำงาน ที่เรียกว่า KM Team รับผิดชอบทำหน้าที่ตรวจสอบ เอกสารที่จำเป็นส่วนใหญ่มีอยู่แล้ว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องเพิ่มเติมแบบรายงานข้อมูล แบบบันทึกติดตามผล แบบบันทึกบทเรียนและการถอดบทเรียน คณะทำงานได้เกิดการเรียนรู้ว่าการบ่งชี้ความรู้จะช่วยในการจำแนกแยกแยะว่าอะไรคือสิ่งที่มีอยู่แล้ว และต้องสร้างหรือแสวงหาอะไรมาเพิ่มเติม

(2) **การสร้างและแสวงหาความรู้** เป็นการเน้นย้ำแนวคิดของงานประกันคุณภาพว่าเป็นการประกันการทำงานมากกว่าการประกันเอกสาร คณะทำงานใช้วิธีการการประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง การสร้างตารางแสดงการสร้างและแสวงหาความรู้ และการถอดบทเรียนในการออกแบบการจับคู่สิ่งที่เป็นประโยชน์ไว้ใช้งาน และวิธีการกำจัดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ออกจากระบบ เพื่อให้เกิดความสะดวกและคล่องตัวในการปฏิบัติงานประกันคุณภาพ

(3) **การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ** ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกันของผู้ปฏิบัติงาน ในทุกระดับ เพื่อเป็นพื้นฐานป้องกัน การหลงทาง (ทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ทำในสิ่งที่ควรทำ) ดำเนินการจัดกลุ่มความรู้ จัดทำกรอบคู่มือระบบ และการถอดบทเรียน ได้รูปแบบของคู่มือระบบที่มีองค์ประกอบตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ครบถ้วน และพัฒนาขึ้นจากองค์ความรู้และประสบการณ์ตรง ของผู้ปฏิบัติในการประกันคุณภาพของวิทยาลัย

(4) **การประมวลและกลั่นกรองความรู้** ผู้รับผิดชอบจัดทำคู่มือระบบของ งาน แผนกวิชา ฝ่าย ประกอบด้วยขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดเวทีประชาคม และการถอดบทเรียน พัฒนาคู่มือระบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยกำหนดวิธีการจากภาระงานจริง และการปฏิบัติงานจริง

(5) **การเข้าถึงความรู้** ดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ การประกาศใช้ระบบประกันคุณภาพ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การจัดทำสื่อ เอกสารเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ การจัดเวทีประชาคม และการถอดบทเรียน เป็นการเรียนรู้แนวความคิด ทักษะคติในการจัดเก็บและกระจายความรู้ไปสู่การดำเนินงาน เพื่อให้มีการนำคู่มือระบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างต่อเนื่องแล้วสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ของการประกันคุณภาพที่ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ได้จริง

(6) **การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้** แผนกวิชาซึ่งเป็นหน่วยประกันคุณภาพที่ครอบคลุมบุคลากรทั้งหมด และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงกลุ่มผู้บริหาร มีการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติ และการถอดบทเรียน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกระดับ โดยการสร้างบทบาทที่พึงประสงค์ผ่านกระบวนการกลุ่มในการมีส่วนร่วม นำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์กรของวิทยาลัย

(7) **การเรียนรู้** เป็นเป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการที่สอดคล้องกันในการทำให้การใช้ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานประกันคุณภาพ เป็นวงจรความรู้ที่มีการเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ที่เป็นประโยชน์สามารถนำกลับมาใช้ได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน และหลอมรวมอยู่ในวิถีการปฏิบัติงานปกติ โดยใช้เครื่องมือคือการจัดเวทีจัดการความรู้ในทุกระดับรวมจำนวน 128 ครั้ง ตลอดช่วงดำเนินกิจกรรม

3. **การสังเกตการณ์** เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการควบคู่ไปกับวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติการ ซึ่งคณะทำงานทั้งระดับอำนวยการ และระดับปฏิบัติการ ดำเนินการในทุกขั้นตอนของการจัดการความรู้ โดยการใช้แบบบันทึกก่อนปฏิบัติการ เปรียบเทียบกับแบบบันทึกหลังปฏิบัติการ การใช้แบบสะท้อนตนเองเพื่อสร้างภาพของความคิดของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย การใช้คู่มือปฏิบัติงานเป็นกรอบสำหรับการปฏิบัติและจัดเก็บข้อมูล และเครื่องมือสำคัญของการจัดการความรู้คือการถอดบทเรียน เพื่อสรุปประเด็นว่าเกิดการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในการเจาะเก็บข้อมูลในประเด็นสำคัญ หรือประเด็นที่ยังตกค้างจากการสังเกตด้วยเครื่องมืออื่น

4. **การสะท้อนผล** ใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพที่พัฒนาขึ้น พบว่า บรรลุผลตามที่กำหนดไว้ โดยมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าบุคลากรให้การยอมรับว่าระบบประกันคุณภาพที่พัฒนาขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากร มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในบริบทของวิทยาลัยได้จริง

ผลด้านกระบวนการวิจัย

การนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในประเด็นหลัก 2 ประการคือ การดำเนินการวิจัย และคุณลักษณะของผู้วิจัย

1. **การดำเนินการวิจัย: การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ** การที่ผู้วิจัยมองภาพของปัญหาเป็นภาพเดียวกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย มีความเข้าใจบริบทเป็นอย่างดี และการให้ความสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้ร่วมวิจัย โดยการเปิดเผยบทบาทของผู้วิจัย และใช้ทุกโอกาสในการร่วมคิดร่วมปรึกษาหารือ แต่ยังคงรักษาสถานภาพของการเป็นผู้กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก มากกว่าบทบาทของการชี้แนะ ในขณะที่ได้บูรณาการเทคนิคการถอดบทเรียน มาใช้ในการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอีก โดยรักษาความยืดหยุ่นของขั้นตอน วิธีการ เพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียดในระหว่างการวิจัย ส่งผลให้การวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่สร้างการมีส่วนร่วมได้ตั้งแต่ต้นจนจบการวิจัยอย่างได้ผล

2. **คุณลักษณะของผู้วิจัย: เครื่องมือสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ** ตามแนวคิดที่ว่า ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือของการวิจัย พบว่า มีความสอดคล้องหลายประการกับคุณลักษณะของนักวิจัย (ธีรฤทธิ, 2551) ดังนี้

(1) **ความรู้สึกร่วม (empathy)** ในทางปฏิบัติต้องให้กลิ่นเป็นเนื้อเดียวกับผู้ร่วมวิจัย แต่ต้องตระหนักในบทบาทและหน้าที่เฉพาะของความเป็นผู้วิจัยอยู่ตลอดเวลา

(2) **การเป็นที่ยอมรับ (credible)** ด้วยการเปิดเผยบทบาทของผู้วิจัย และความสัมพันธ์ที่ดี ผู้วิจัยจะได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็ว จะได้ข้อมูลเชิงลึก หรือ “ความจริงระหว่างบรรทัด” จากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมากขึ้น

(3) **การร่วมมือและช่วยเหลือ (cooperative and helpful)** ผู้วิจัยไม่ใช่ผู้เก็บเกี่ยวหรือตักตวงข้อมูล แต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องก่อให้เกิดความรู้สึกของความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(4) **ความเสมอภาค (equality)** ผู้วิจัยต้องรักษาความเสมอภาคที่จะปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในทุกสถานการณ์ จึงจะได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคกลับมาจากทุกคนในทุกสถานการณ์

ผลผลิตของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

ผลอย่างเป็นรูปธรรมของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ ได้แก่

1) การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในระบบประกันคุณภาพ

การจัดการความรู้ต้องเริ่มต้นจากการสร้างวิสัยทัศน์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เกิดการยอมรับในกระบวนการที่ต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง เมื่อบุคลากรมีความพร้อม และความมุ่งมั่นในการที่จะพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมีคุณภาพ และตระหนักว่าผลของการปฏิบัติงานจะส่งผลต่อความสำเร็จของวิทยาลัย การจัดการความรู้จึงถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นวิธีการ ที่นำไปสู่เป้าหมาย บริบทที่ชัดเจน เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ภาพของปัญหาและความจริงที่เป็นอยู่ ถูกต้อง และทุกคนมองเห็นเป็นภาพเดียวกัน

2) การพัฒนาพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

ในขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมทั้ง 7 ขั้นตอน มุ่งเน้นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากร โดยเริ่มจากการจัดตั้งทีมงานในรูปคณะกรรมการ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในการติดตาม ดูแลให้การปฏิบัติอยู่ในกรอบของการจัดการความรู้ พบว่า เอื้อต่อการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมมากที่สุด อาทิ ร่วมกันคิด ร่วมกันแสวงหาแนวทาง ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ลงท้ายด้วยการประชุมเพื่อถอดบทเรียน ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับขั้นตอนการสังเกตการณ์ ผสมกับขั้นตอนการสะท้อนกลับ ในวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพราะการถอดบทเรียนจะนำไปสู่ข้อสรุปที่วนกลับไปใช้ในกิจกรรมขั้นต่อไป ข้อค้นพบประการสำคัญที่เรียนรู้ได้คือ กระบวนการจัดการความรู้ สามารถบูรณาการเข้ากับวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมได้อย่างกลมกลืน

บทสรุป

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษเป็นสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับในคุณภาพการจัดการศึกษามาโดยตลอด แต่เมื่อมีปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา แม้จะขาดประสบการณ์ในการจัดการความรู้ แต่เมื่อพิจารณาถึงบริบทของการประกันคุณภาพพบว่า สภาพแวดล้อมที่ส่งมความสำเร็จมาเป็นเวลายาวนาน การรับรู้ถึงปัญหาของการประกันคุณภาพในสภาพจริง และมีปัจจัยสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากร และประการสำคัญคือ ศักยภาพของบุคลากรที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา เมื่อนำแนวคิดในการนำวิธีการจัดการความรู้ มาใช้ในการแก้ปัญหาขององค์กรเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนอย่างมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย การใช้กระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 7 ขั้นตอนเพื่อให้บุคลากรสามารถพัฒนาระบบประกันคุณภาพ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยังพอใจของบุคลากรทุกฝ่าย

การนำวิธีการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ แสดงให้เห็นว่าเกลียว หรือวงรอบของการจัดการหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ในองค์กรไม่สามารถหยุดนิ่งได้ และระบบประกันคุณภาพ ก็มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ งานวิจัยนี้เป็นเสมือนจุดเริ่มต้นหรือตัวอย่างซึ่งองค์กรต่างๆ หากจะนำไปใช้ต้องมีการศึกษาบริบทขององค์กรเองอย่างลึกซึ้ง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคน การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นปัจจุบัน ให้สอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานจริง การสร้างความรู้ความเข้าใจจึงต้องตรงกัน รักษาทัศนคติการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานอย่างเป็น

ระบบ เสริมสร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากการจัดการความรู้ไม่ใช่แฟชั่น แต่ต้องอาศัยการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความคงทนและยั่งยืน จึงควรมีการตั้งคณะกรรมการจัดการความรู้ในองค์กร และสร้างให้การจัดการความรู้เป็นวัฒนธรรมองค์กร ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลคือส่งเสริมให้การจัดการความรู้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานปกติ สร้างแรงกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง จึงควรกำหนดให้การจัดการความรู้เป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ของทุกองค์กร เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาการจัดการความรู้อย่างเป็นรูปธรรม

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

พัฒนาการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพ ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพโดยใช้กลไกระบบประกันคุณภาพและองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของวิทยาลัย ผลคือ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ ผ่านการประเมินคุณภาพฯจาก สมศ. รอบที่ 3 ในระดับดีมาก

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

การนำรูปแบบของกระบวนการจัดการความรู้ไปใช้ในการจัดการพัฒนาองค์กร (Organization Development) ในหัวข้ออื่น

4. การปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพและคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

A development of learning management model for developing quality of learner leading to moral, wisdom, and learning society

รองศาสตราจารย์ ดร.วารินทร์ แก้วอุไร

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2554
มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ และเพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และขั้นตอนการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น แบบพหุกรณีด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นใช้แนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวพระบรมราโชวาท ที่เน้นว่าการให้การศึกษาจะต้องช่วยให้บุคคลค้นพบวิธีการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสมไปสู่ความเจริญและความสุขตามอัตภาพ และการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธิปัญญานิยมตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา ทฤษฎีทฤษฎีประมวลสารสนเทศ และใช้แนวคิดของรูปแบบการสอนและหลักการนำเสนอรูปแบบการสอนของจอยส์และเวลล์ องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบฯ แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาหลักการของรูปแบบฯ หลักการของรูปแบบฯ วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ เนื้อหา/สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบฯ : ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักปฏิสัมพันธ์ระบบสนับสนุน ผลที่เกิดกับผู้เรียน และการนำรูปแบบฯ ไปใช้ ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทั้งนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ และครูจำนวน 9 คน พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพดีและสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนโดยองค์รวมทั้งด้านคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ ผลการทดลองใช้พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน คุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

2. ผลการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นแบบพหุกรณี พบว่า

2.1 กรณีการใช้กับระดับอุดมศึกษา กับนักศึกษาครู พบว่า การเรียนโดยใช้หลักการของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นช่วยให้นักศึกษาร้อยละ 80 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเทคนิคในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ร้อยละ 80 ขึ้นไป สามารถเขียนแผนผังความคิด สามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างน่าสนใจและเข้าใจง่าย อธิบายเนื้อหาได้ละเอียดต่อเนื่องชัดเจน และโดยภาพรวมมีพฤติกรรมความรับผิดชอบในระดับปานกลาง กรณีการใช้กับนักศึกษาพยาบาล พบว่า ผู้สอนและนักศึกษาประเมินว่า นักศึกษาแสดงพฤติกรรมจริยธรรม ความเอื้ออาทรด้านการรู้จักบุคคลในครอบครัวในฐานะบุคคลคนหนึ่ง ในระดับมาก และนักศึกษาสามารถเขียนรายงานสุขภาพครอบครัวในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลได้ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.2 กรณีการใช้กับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ พบว่า ด้านความรู้ นักเรียนส่วนใหญ่สามารถบันทึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งสำคัญสำหรับใช้สร้างผลงานได้ครบถ้วน ตามวัตถุประสงค์ ด้านการปฏิบัติ พบว่า นักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติตามการสร้างชิ้นงานตามเทคนิคการแต่งภาพที่เรียนได้ทุกเรื่อง มีผลสำเร็จของชิ้นงานอยู่ในเกณฑ์คุณภาพ “ดีมาก” เป็นส่วนใหญ่ ด้านคุณธรรมความมีวินัย พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการมีวินัย ด้านความพร้อมในการเรียน ด้านการควบคุมตนเอง และด้านการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” การประเมินพฤติกรรมความมีวินัยระดับการปฏิบัติ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการมีวินัยในการศึกษาเล่าเรียน อยู่ในระดับ “3” คือ ปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ กรณีการใช้กับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า นักเรียนจำนวน ร้อยละ 80 มีความรู้และทักษะการสื่อสารการพูด ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรมด้านความกตัญญู ความมีน้ำใจและจิตอนุรักษ์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และกรณีการใช้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า นักเรียนสามารถสรุปผังความคิดในเรื่องที่เรียนได้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ศาสนาของเราที่รู้จัก หลังเรียนร้อยละ 86.30 มีพฤติกรรมความมีวินัยการทำงานและส่งงานหลังเรียนในระดับ ดี รู้จักการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือครูและเพื่อนเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีทักษะในการนำเสนอผลงานได้ คล่องแคล่วกว่าเดิมและมีความสุขสนุกสนานในการเรียน

2.3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงด้านการศึกษ จำนวน 3 คน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมดีมาก แต่มีข้อเสนอแนะให้เพิ่มรายละเอียดและปรับรายละเอียด บางประการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้เหมาะสมมากขึ้น

คำสำคัญ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียน สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) (อ้างอิงจาก <http://www.nrct.net/downloads/031106socialandeconomicplan10.pdf>) โดยมีสาระสำคัญดังนี้ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็ว และสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพแข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย ตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทุกระดับ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลก ได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรี โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับ 1) การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการพร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศ โดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 2) การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการ และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง

แต่จากการวิเคราะห์ถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา พบว่าการจัดการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการเสริมสร้างพลังความสามารถของแต่ละบุคคลให้เจริญงอกงาม เต็มความสามารถ เนื่องจากการเรียนการสอนมุ่งถ่ายทอดเนื้อหา ไม่นับกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่ครูขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในการนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นการพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกระดับจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะบุคคลที่พึงประสงค์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าว โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) พัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจดีงาม มีสำนึกสาธารณะ มีสติปัญญา เพิ่มพูนความรู้และทักษะให้แก่แรงงาน แรงผลิตนักวิทยาศาสตร์/นักวิจัย และจัดการองค์ความรู้

ท้องถิ่นและสมัยใหม่ 2) เสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้แข็งแรง โดยพัฒนาระบบการรักษา ควบคู่กับการป้องกัน และฟื้นฟูร่างกาย/จิตใจ ส่งเสริมการบริโภคที่ปลอดภัย ใช้สมุนไพร ภูมิปัญญาไทยร่วมกับเทคโนโลยีสะอาดใน การผลิต ลดละเลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ 3) เสริมสร้างคนไทยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข โดยสร้าง ครอบครัวให้เข้มแข็ง สร้างหลักประกันที่มั่นคงให้ประชาชนด้านอาชีพ สวัสดิการสังคม การออม การดำรงชีวิต ที่ปลอดภัยสงบสุข รวมทั้งขยายบริการสังคมแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. [http:// www.nesdb.go.th](http://www.nesdb.go.th)) นอกจากนี้ควรได้เชื่อมโยงการพัฒนา คุณภาพไปสู่ หลักที่ 1 คุณลักษณะบุคคลที่พึงประสงค์ (4 ร) ตามศาสตร์หลักเจ็ดประการสำหรับการเปลี่ยน ผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และคณะ (2549) คือ คุณลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์ในเศรษฐกิจฐานความรู้จำเป็นจะต้องรู้จักคิดวิเคราะห์ มั่นใจตนเอง กระตือรือร้นและตามทันโลก พร้อมทั้งเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างได้อย่างดีและต้องสร้างให้ได้คุณภาพแข่งขันกับโลกได้ แต่ทั้งนี้ถึงความเป็นไทยด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ร คือ 1. รู้ทันรู้นำโลก (Smart Consumer) มีคุณลักษณะดังนี้ 1.1 ทักษะในการแสวงหา/คัดสรร/สร้างองค์ความรู้ 1.2 ทักษะการใช้และ จัดการความรู้ 1.3 ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 1.4 ทักษะในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา 1.5 ทักษะ ทางภาษาและการสื่อสาร 2. เรียนรู้ชำนาญ เชี่ยวชาญปฏิบัติ (Breakthrough Thinkers) มีคุณลักษณะดังนี้ 2.1 การคิดใหม่/การคิดสร้างสรรค์/การคิดแจ่มแจ้งตลอด 2.2 จิตมุ่งคุณภาพ มาตรฐานและความเป็นเลิศ 3. รวมพลังสร้างสรรค์สังคม (Social Concern) มีคุณลักษณะดังนี้ 3.1 การทำงานแบบร่วมมือเป็นทีมและ สร้างเครือข่าย 3.2 การบริหารจัดการ 3.3 การแข่งขัน/อดทน/สู้สิ่งยาก 3.4 การเห็นแก่ส่วนรวม เป็นธรรม และยั่งยืน 4. รักษ์วัฒนธรรมไทย ใฝ่สันติ (Thai Pride) มีคุณลักษณะดังนี้ 4.1 มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม 4.2 รักษ์ความเป็นไทย 4.3 มีทักษะการวางตนในสังคมได้ดี

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Model) เป็นแบบแผนการดำเนินการ จัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดเป็นระบบ อย่างสัมพันธ์และสอดคล้องกับทฤษฎี/หลักการเรียนรู้/หลักการสอนที่ รูปแบบนั้นยึดถือ มีลักษณะเฉพาะนำไปสู่การบรรลุตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบ ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ ว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบอย่างมี ประสิทธิภาพ การให้ได้มาซึ่งรูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้นั้นไม่อาจกระทำและรวบรวมได้เพียงแต่ ศึกษาจากเอกสารหรืองานวิจัยใด ๆ เท่านั้น แต่จะต้องมีกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาที่เป็นระบบ เพื่อที่จะกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ ตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่กระบวนทัศน์การพัฒนาปรับเปลี่ยนสู่ ความพอเพียงด้วยเงื่อนไขให้เกิดความรอบรู้ในตัวตน ในหลักวิชา รอบคอบ ระมัดระวัง ด้วยคุณธรรมแห่ง ความซื่อสัตย์ สุจริต และความเพียร ด้วยความอดทน ขยันหมั่นเพียรและมีสติ เพื่อให้เป็นผู้ที่อยู่ด้วยความ พอประมาณแบบมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพื่อเชื่อมโยงวิถีชีวิตไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง ด้วยการสร้างสมดุล มั่นคง เป็นธรรม ยั่งยืน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อันเป็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้
2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพัฒนา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้
 ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่างรูปแบบฯ แล้วทำการระดมความคิดจากนักการศึกษา 2 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) และใช้กลุ่มสัมภาษณ์ (focus group interview) ครูและศึกษานิเทศก์ผู้มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ 7 คน ปรับปรุงรูปแบบฯ และนำไปทดลองใช้ (Try out) ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ วิเคราะห์ผลการดำเนินการ แล้วนำมาปรับปรุงรูปแบบฯ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นแบบพหุกรณีในโรงเรียนลักษณะต่างๆ และระดับอุดมศึกษา ดำเนินการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมาประชุมสร้างความเข้าใจร่วมกันในการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของการใช้ในระดับอุดมศึกษา 2 กรณีตัวอย่างกับนักศึกษาครูและนักศึกษาพยาบาล ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ โรงเรียนขยายโอกาส และโรงเรียนระดับประถมศึกษาศึกษาการพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมทั้งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ นำผลที่ได้จากการทดลองมาปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น แล้วประเมินตรวจสอบความตรงในเชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่การผลักดันใช้ในระดักว้างด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 3 คน ปรับปรุงรูปแบบที่พัฒนาขึ้นให้มีคุณภาพทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การเผยแพร่การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลการศึกษา

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นใช้แนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวพระบรมราโชวาท ที่เน้นว่าการให้การศึกษาจะต้องช่วยให้บุคคลค้นพบวิธีการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสม ไปสู่ความเจริญและความสุขตามอัตภาพ และการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธิปัญญานิยมตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา ทฤษฎีทฤษฎีประมวลสารสนเทศ และใช้แนวคิดของรูปแบบการสอนและหลักการนำเสนอรูปแบบการสอนของจอยส์และเวลล์ โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะดี โดยเป็นผู้มีคุณธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เก่งโดยเป็นผู้มีภูมิปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีทักษะที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และมีความสุขโดยเป็นผู้มีกระบวนการเรียนรู้และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดย มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และความใฝ่รู้ รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เป็น 5 ขั้นตอน ที่เรียกว่า “PACCA Model” ประกอบด้วย

1. ขั้นเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ (Preparing: P)
2. ขั้นเรียนรู้สิ่งใหม่โดยเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วฝึกปฏิบัติ

(Active Linked Learning: A)

3. ขั้นสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Critical Reflection: C)
4. ขั้นสร้างและจัดระบบความรู้ (Constructing and Organizing Knowledge: C)
5. ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (Assessing and Applying: A)

ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทั้งนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ และครูจำนวน 9 คน พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพดีและสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนโดยองค์รวมทั้งด้านคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

2. ผลการทดลองใช้และศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นแบบพหุกรณี พบว่า

2.1 กรณีการใช้กับระดับอุดมศึกษา กับนักศึกษาครู พบว่า การเรียนโดยใช้หลักการของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นช่วยให้นักศึกษาร้อยละ 80 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเทคนิคในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ร้อยละ 80 ขึ้นไป สามารถเขียนแผนผังความคิด สามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างน่าสนใจและเข้าใจง่าย อธิบายเนื้อหาได้ละเอียดต่อเนื่องชัดเจน และโดยภาพรวมมีพฤติกรรมความรับผิดชอบในระดับปานกลาง กรณีการใช้กับนักศึกษาพยาบาล พบว่า ผู้สอนและนักศึกษาประเมินว่า นักศึกษาแสดงพฤติกรรมจรรยาบรรณความเอื้ออาทรด้านการรู้จักบุคคลในครอบครัวในฐานะบุคคลคนหนึ่ง ในระดับมาก และนักศึกษาสามารถเขียนรายงานสุขภาพครอบครัวในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลได้ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.2 กรณีการใช้กับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ พบว่า ด้านความรู้ นักเรียนส่วนใหญ่ สามารถบันทึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งสำคัญสำหรับใช้สร้างผลงานได้ครบถ้วน ตามวัตถุประสงค์ ด้านการปฏิบัติ พบว่า นักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติการสร้างชิ้นงานตามเทคนิคการแต่งภาพที่เรียนได้ทุกเรื่อง มีผลสำเร็จของชิ้นงานอยู่ในเกณฑ์คุณภาพ “ดีมาก” เป็นส่วนใหญ่ ด้านคุณธรรมความมีวินัย พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการมีวินัย ด้านความพร้อมในการเรียน อยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” ร้อยละ 84.50 ด้านการควบคุมตนเอง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” ร้อยละ 76.00 ส่วนด้านการพัฒนาตนเองส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” ร้อยละ 82.00 การประเมินพฤติกรรมความมีวินัยระดับการปฏิบัติ จากผู้ประเมิน 3 ส่วน คือ ครูผู้สอน นักเรียนประเมินตนเอง และเพื่อนประเมิน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่

มีการปฏิบัติพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการมีวินัยในการศึกษาเล่าเรียน อยู่ในระดับ “3” คือ ปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ กรณีการใช้กับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะการสื่อสาร และคุณธรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนักเรียนจำนวนร้อยละ 80 มีความรู้และทักษะการสื่อสารการพูด ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญู ความมีน้ำใจและจิตตานุรักษ์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และกรณีการใช้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า นักเรียนสามารถสรุปผังความคิดในเรื่องที่เรียนได้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ศาสนาของเราที่รู้จัก หลังเรียนร้อยละ 86.30 มีพฤติกรรมความมีวินัยการทำงานและส่งงานหลังเรียนในระดับดี รู้จักการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือครูและเพื่อนเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีทักษะในการนำเสนอผลงานได้คล่องแคล่วกว่าเดิมและมีความสุขสนุกสนานในการเรียน

2.3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงด้านการศึกษา จำนวน 3 คน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมเป็นอย่างดี แต่มีข้อเสนอแนะให้เพิ่มรายละเอียดด้านทฤษฎีการเรียนรู้ประมวลสารสนเทศ และเน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

บทสรุป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นใช้แนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธิปัญญานิยมตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา ทฤษฎีทฤษฎีประมวลสารสนเทศองค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบฯ แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนาหลักการของรูปแบบฯ หลักการของรูปแบบฯ วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ เนื้อหา/สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบฯ หรือขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 5 ขั้นตอน ที่เรียกว่า “PACCA Model” ประกอบด้วยขั้นเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ ขั้นเรียนรู้สิ่งใหม่โดยเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วฝึกปฏิบัติ ขั้นสะท้อนคิดอย่างมีวิจลณญาณเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นสร้างและจัดระบบความรู้ และขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ระบบสังคม หลักปฏิสัมพันธ์ ระบบสนับสนุน ผลที่เกิดกับผู้เรียน และการนำรูปแบบฯ ไปใช้ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาทั้งนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ และครูจำนวน 9 คน พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพดีและสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนโดยองค์รวมทั้งด้านคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ผลการทดลองใช้พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งด้าน คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ได้ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้เป็นไปตามแนวทางเดียวกับผลการพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่พบว่า รูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีหลักการสำคัญที่เป็นการจัดการศึกษาที่ใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน (Outcome-Based Education) และการจัดหลักสูตรที่ใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน (Outcome-Based Curriculum) โดยกำหนดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกว่าตนเองเรียนแล้วบรรลุผลลัพธ์ขณะจบการศึกษาได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้หรือไม่ เพียงใด การจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นความหลากหลายในการนำไปปฏิบัติ มุ่งยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ โดยมีการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ได้ สัดส่วนสมดุลกัน เพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (วาริรัตน์ แก้วอุไร เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย ชาดา กลิ่นเจริญ และสมชาย ธัญธนกุล, 2546) ผลการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ให้ผลทำนองเดียวกับผลของการนำกลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนจังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานีโดยใช้เครือข่ายวิจัย การศึกษา ที่พบว่า หลังการทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะและกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน โดยภาพรวมมีจำนวนนักเรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านสังคมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการเรียนรู้อยู่ในระดับดีเพิ่มขึ้น และจำนวนนักเรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับพอใช้และระดับปรับปรุงมีจำนวนลดลง ครุมีงานวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน (วาริรัตน์ แก้วอุไร รุจโรจน์ แก้วอุไร ปกรณ์ ประจัญบาน สิริินภา กิจเกื้อกุล และ วิเชียร อ่างโศตติสกุล, 2552)

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

1) ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันทุกฝ่ายอย่างแท้จริงจึงจะทำให้การปฏิบัติบรรลุตามจุดมุ่งหมายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นปัจจัยสำคัญระดับโรงเรียน คือ ผู้บริหาร รวมทั้งหน่วยงานองค์กร และผู้นำทางการศึกษาที่มีบทบาทและหน้าที่ในการจัดการศึกษาจะต้องใช้ศักยภาพของบทบาทหน้าที่ในการสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งการสร้าง ความเข้าใจในตัวผู้เรียน แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และแนวทางการนิเทศแบบกัลยาณมิตร รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน กำหนดมาตรการในการนำแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนิเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ

2) ควรมีระบบกำกับ ติดตาม ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทุกคนจัดกระบวนการเรียนรู้โดยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นจุดสำคัญของการเรียนรู้ ตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการและมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และให้ความสำคัญกับปัจจัยเสริมด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดกระบวนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

จากการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และผ่านการวัดและประเมินผลที่เน้นสภาพจริง สอดคล้องกับวิถีชีวิต

3) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนจะต้องมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมของนักเรียน และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง

4) การเปลี่ยนผ่านการศึกษาที่จะเกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างสูงสุดควรเป็นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งองค์กร

การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

Learning Management on Sex Education By Using Love Model for Comprehensive Humanization Based Upon Contemplative Education

รองศาสตราจารย์ ดร.เอ็มอัสมา วัฒนบูรานนท์

พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตที่เรียนรายวิชาเพศศึกษาของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคปลายปี การศึกษา 2554 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คนและกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และแบบประเมินความพึงพอใจในกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และ One Way MANOVA ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งผลการวิจัยพบว่าหลังเรียน กลุ่มทดลองมีพัฒนาการดีขึ้นและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบในด้านความดี ความจริง และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ ควรมีการทำวิจัยเพื่อผลักดันนโยบายให้จัดการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในรายวิชาต่างๆ ทุกรายวิชา และครอบคลุมทุกระดับชั้น เพื่อเน้นให้ผู้เรียนเกิด “การรู้จักตนเองที่สมบูรณ์นำไปสู่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ทำให้สังคมเป็นสุข”

คำสำคัญ

Sex Education, Love Model, Comprehensive Humanization, Contemplative Education

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559⁽¹⁾ ได้กำหนดให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อย่างไรก็ตาม การที่คนจะกลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาได้นั้น ย่อมต้องได้รับการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเอง ให้เป็นคน “ดี เก่ง มีสุข” ตามเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา⁽²⁾ จากนั้นจึงนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้สร้างสรรค์เพื่อตนเองและสังคมต่อไป

ในด้านการศึกษานั้นก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพโดยมีเป้าหมายที่จะสร้างบุคคลให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545⁽³⁾ มาตรา 22 ที่ระบุว่า “หลักการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ...” โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด วิถีชีวิต ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และการพัฒนาทักษะการคิดให้สามารถบูรณาการเชื่อมโยงวิถีชีวิตผ่านการปฏิบัติจริง วัดและประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

จากหลักคำสอนของศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนนั้น โดยทั่วไปทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี⁽⁴⁾ ดังเช่น หลักทางพระพุทธศาสนา มี 3 ประการ คือ 1) ละเว้นความชั่ว 2) ทำความดี และ 3) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ส่วนหลักของศาสนาคริสต์เน้นที่บัญญัติแห่งความรัก ให้รักผู้อื่นเท่ากับรักตนเอง และละเว้นการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีอันจะทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน สำหรับหลักของศาสนาอิสลามประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 หมวด ได้แก่ 1) หลักการศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว 2) หลักการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิตส่วนตัว และ 3) หลักจริยธรรมเพื่อการครองตนอย่างมีเกียรติ ซึ่งมีทั้งความดีที่พึงปฏิบัติ และความชั่วที่พึงละเว้น ทั้งนี้เมื่อบุคคลมีความดีเป็นพื้นฐานแล้ว จะทำให้สังคมสงบสุข และเกิดการพัฒนาได้อย่างเต็มที่

ส่วนในแนวคิดของจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างไคร่ครวญ เน้นการพัฒนาจากด้านในเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่ง เกิดความรัก ความเมตตา⁽⁵⁾ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจด้านในของตัวเอง เข้าถึงความจริง เกิดความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง⁽⁶⁾ อาจกล่าวได้ว่า การใช้จิตตปัญญาศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ รู้จักตัวเองมากขึ้น มีสติไคร่ครวญ ยอมรับความจริง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีการพัฒนาจิตใจและปัญญา ช่วยสร้างบุคคลให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะหรือองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ความดี อันประกอบด้วย การประพฤติชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม รักษาศีล และมีความรักความเมตตา ความจริง อันหมายถึง การเข้าใจหรือรู้เท่าทันและยอมรับความจริงของธรรมชาติ กฎแห่งธรรมชาติ เห็นคุณค่าของชีวิต ความรู้ซึ่งก็คือ การมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องนำไปสู่การพัฒนาปัญญา มีความสงบและมีสมาธิ⁽⁷⁻¹⁷⁾

ดังนั้นในการที่จะพัฒนาคนในด้านความดี ความจริงและความรู้ อันจะส่งผลให้บุคคลมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ย่อมต้องอาศัยแนวคิดหลักคำสอนของศาสนา และแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นสำคัญ การสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและความรู้ ในอันที่จะพัฒนาประเทศชาติ ทั้งนี้การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นฐานรากในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545⁽³⁾ ก็ยังได้ระบุถึงการจัดการศึกษาที่ยึดหลัก “ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” ด้วย

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น จึงควรเป็นการจัดการเรียนรู้ที่จะฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลากหลาย เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้จากการสังเกต การสัมผัส การฝึกปฏิบัติ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัว มีความสามารถในการคิด ความสามารถในการสื่อสารและความสามารถในการแก้ไขปัญหา อันจะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายรูปแบบ อาทิ การจัดการเรียนการสอนแบบโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ และรูปแบบการสอนทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์⁽¹⁸⁾ การเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์⁽¹¹⁾ รูปแบบการสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model)⁽¹⁹⁾

ส่วนรูปแบบการเรียนรู้ “รูปแบบความรัก” (Love Model) ก็เป็นการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่ง ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แนวคิดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้นเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลรู้จักตัวเอง รู้จักความดี เข้าใจธรรมชาติ มีสติ รอบคอบ รู้จักใคร่ครวญ เพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา ส่วนแนวคิดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดที่มุ่งสอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่วและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ โดยการรักษาศีล การทำสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญา หรือหลักไตรสิกขานั้นเอง สำหรับแนวคิดด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสถานะของบุคคลที่มีความเข้าใจตนเอง มีสติและปัญญาในการใคร่ครวญสรรพสิ่งทั้งหลาย และมีความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต ซึ่งประกอบด้วย การทำความดี การรู้จักความจริงของชีวิต และการมีความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ เพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์และตกลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบความรักจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้มรดกศึกษาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”⁽²⁰⁾ ซึ่งพบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สูงกว่าก่อนเรียน และมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

รูปแบบ “ความรัก” (Love Model) นั้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเรียนรู้ (Learning) เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมกัน เรียนรู้ที่จะรักตนเองและผู้อื่น รวมทั้งเรียนรู้ในเรื่องหัวใจ ขั้นเปิดใจ (Openness) เป็นแนวคิดที่ให้ผู้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น และยอมรับความจริงของชีวิตในเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ขั้นเห็นคุณค่า (Value) เป็นการจัดการเรียนรู้ให้เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น คุณค่าของชีวิต คุณค่าของความรู้ และคุณค่าของการมีสุขภาพดี และขั้นเห็นคุณงามความดี (Excellence) เป็นการจัดการเรียนรู้ให้เห็นคุณงามความดี ความจริง ความรู้ และความสุข ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ “ความรัก” จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ตระหนักรู้ในตนเอง มีความรักความเมตตาต่อบุคคลและสรรพสิ่งรอบข้าง อันจะส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา รวมทั้งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แก่ผู้เรียนในด้านความดี ความจริง และความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ “ความรัก” (Love Model) จึงสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ได้ โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น สุขศึกษา วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา มรดกศึกษา เพศศึกษา เป็นต้น ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพศศึกษาก็เป็นวิชาหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิต อันประกอบด้วยเนื้อหาเรื่องความหมายของเพศ อวัยวะเพศชายและเพศหญิง ธรรมชาติของการเกิด พัฒนาการทางเพศ การวางตัวต่อเพศตรงข้าม การเลือกคู่ครอง และการแต่งงาน การคุมกำเนิด ความเชื่อเกี่ยวกับเพศ ความผิดปกติทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาเรื่องเพศ ความหมายและความสำคัญของเพศศึกษา การสอนเพศศึกษา และบทบาทของโรงเรียน บ้าน และชุมชนที่มีต่อเพศศึกษา

จากผลการสำรวจพฤติกรรมทางเพศของเด็กและเยาวชนในรอบปี พ.ศ. 2551-2552⁽²¹⁾ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษายอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์แล้วเฉลี่ยร้อยละ 37 ยอมรับการอยู่ก่อนแต่งร้อยละ 50 และยังพบว่าวัยรุ่นหญิงอายุต่ำกว่า 19 ปี ทำคลอดเฉลี่ยวันละ 190 ราย ส่วนสถานการณ์วัยรุ่น⁽²²⁾ อายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 5 ล้านคน มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ถึง 1.25 ล้านคน มีอัตราการตั้งครรภ์อยู่ที่ 2.5 แสนคนต่อปี โดยครึ่งหนึ่งเลือกที่จะทำแท้ง และมีอัตราการคลอดบุตรเฉลี่ยวันละ 360 คน นอกจากนี้ ผลการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิง⁽²³⁾ ก็พบว่า กลุ่มมารดาที่มีความเข้าใจไม่ถูกต้องเรื่องคุมกำเนิดถึงร้อยละ 74.4 และมีความรู้สึกว่าการพูดคุยเรื่องเพศกับบุตรสาวเป็นเรื่องน่าอายไม่ควรเปิดเผย ร้อยละ 46.4 ขณะที่ผลการศึกษาในกลุ่มบุตรสาวอายุระหว่าง 15-20 ปี พบว่ามีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุเฉลี่ยที่ 15.8 ปี และต่ำที่สุด 13 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีความจริงใจในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก โดยมีการคุมกำเนิดร้อยละ 61.4

สถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศดังกล่าว ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการจักระบบการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ถึงแม้จะมีการจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบ แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาในเรื่องเพศเหล่านี้อยู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนมีความรู้ แต่ขาดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ตระหนักรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางในการแก้ไขปัญหา การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงคาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้จักความดี ความเข้าใจธรรมชาติ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสังคม เข้าใจความจริงของชีวิต มีสติรอบคอบ รู้จักใคร่ครวญ คิดไตร่ตรอง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น คิดเป็น ตัดสินใจได้ มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันโดยไม่หวั่นไหวตามกระแสและการเปลี่ยนแปลง และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลแล้ว ยังจะช่วยลดปัญหาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศของเด็กและเยาวชนได้ อันจะส่งผลให้ประเทศชาติมีทรัพยากรมนุษย์ที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ความรัก และความรู้ในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (ความดี ความจริง และความรู้)
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาบัณฑิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 2723256 เพศศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาคปลายปีการศึกษา 2554 จำนวน 80 คนใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) แยกเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในกลุ่มทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก”

ชุดที่ 2 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านความดี ในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และด้านความรู้ (ความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา ทักษะคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาและการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับเพศ) และแบบประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบความรักซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หลักธรรมทางศาสนา จิตตปัญญาศึกษาและเพศศึกษา

2) ใช้แนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัยที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยอาศัยหลักพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความดี (การรักษาศีล การมีความรัก ความเมตตา) ด้านความจริง (ความจริงของชีวิต ธรรมชาติของชีวิต ความจริงที่พึงปฏิบัติได้ การยอมรับความจริง และการรู้จักตนเองและผู้อื่น) และด้านความรู้ (การมีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ) โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ “ความรัก” (LOVE Model)

3) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 16 แผน แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้านความดี ความจริง ความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทักษะคิด และการปฏิบัติในเรื่องเพศศึกษา) และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก

4) นำแผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรักที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนการนำไปใช้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา

5) ตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินโดยให้ผู้เรียนในรายวิชาอื่นทำแบบประเมิน แล้วหาค่าความเที่ยงของแบบประเมินความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แบบประเมินความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา แบบประเมินทักษะคิดและแบบประเมินการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาด้วยวิธีหาสัมประสิทธิ์ของ Cronbach ส่วนแบบประเมินความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษาใช้วิธีของ Kuder-Richardson⁽²⁴⁾ ได้ค่าความเที่ยงดังนี้ แบบประเมินความดีฯ เท่ากับ 0.72 แบบประเมินความจริงฯ เท่ากับ 0.73 แบบประเมินความรู้ฯ เท่ากับ 0.76 แบบประเมินทักษะคิดฯ เท่ากับ 0.70 และแบบประเมินการปฏิบัติฯ เท่ากับ 0.81

3. การรวบรวมข้อมูลและการทดลอง

ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้รายวิชา 2723256 เพศศึกษาทั้งสองกลุ่มด้วยตนเอง โดยกลุ่มทดลองได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” จำนวน 16 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 32 ชั่วโมง ซึ่งกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ “รูปแบบความรักหรือ LOVE MODEL” มี 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 “ชั้นเรียนรู้” (Learning) ใช้กิจกรรมการตั้งคำถาม การตอบคำถาม การทำสมาธิ การสวดมนต์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการอภิปราย การแสดงความรู้สึก ชั้นที่ 2 “ชั้นเปิดใจ” (Openness) ใช้กิจกรรมการระบายความรู้สึก การเล่าประสบการณ์ การแสดงความคิดเห็น การจัดสุนทรียสนทนา และการแสดงความรู้สึก ชั้นที่ 3 “ชั้นเห็นคุณค่า”(Value) ใช้กิจกรรม การเขียนบันทึก (Journal Writing) การให้น้ำหนักคะแนน การทำสมาธิ การสวดมนต์ และการแสดงบทบาทสมมติ และชั้นที่ 4 “ชั้นเห็นคุณงามความดี” (Excellence) ใช้กิจกรรมการแสดงความรักโดยการใช้คำพูด การเขียนข้อความ การวาดภาพ การเขียนคำขวัญ การทำบัตร (Card) แสดงความรัก การจัดกิจกรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแผ่เมตตา การทำสมาธิ การสวดมนต์ การแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับคุณงามความดีของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการเขียนบันทึก (Journal Writing) ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบปกติ จำนวน 16 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 32 ชั่วโมง โดยใช้กิจกรรมจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย แบ่งกลุ่มอภิปราย ศึกษาข่าวและกรณีศึกษา และการทำใบงาน สำหรับเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษานั้นใช้หัวข้อเดียวกันทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมิน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และ One Way MANOVA ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ และผลการสะท้อนการเรียนรู้ตามความคิดและอารมณ์ของผู้เรียนในรูปของความเรียง

ผลการศึกษา

1. ผลการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า

1.1) หลังเรียน กลุ่มทดลองมีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่าก่อนเรียนในด้านความดี ความจริง ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนสูงกว่าหลังเรียนในทุกด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง (n=40)

รายการประเมิน	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	
1. ด้านความดีในการปฏิบัติตนฯ	3.06	.25	3.33	.19	-7.67*
2. ด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา	3.30	.23	3.54	.21	-6.99*
3. ด้านความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา	12.58	2.18	15.25	2.44	-5.83*
4. ด้านทักษะคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ	3.09	.31	3.38	.21	-5.75*
5. ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ	2.89	.41	3.20	.27	-5.10*

*p < 0.05

1.2) หลังเรียน กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ดังแสดงในตารางที่ 2 และเมื่อมาวิเคราะห์ด้วย One Way MANOVA พบว่า กลุ่มทดลองมีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน โดยแสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) หลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (n=40)

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1. ด้านความดีในการปฏิบัติตนฯ	5	3.33	.19	3.04	.17
2. ด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา	5	3.54	.21	3.27	.17
3. ด้านความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา	20	15.25	2.47	12.90	2.45
4. ด้านทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ	5	3.38	.21	3.10	.29
5. ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ	5	3.20	.27	2.81	.37

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (n=40)

รายการประเมิน	df	SS	MS	F	p value
1. ด้านความดีในการปฏิบัติตนฯ	1	1.62	1.62	49.12	.00*
2. ด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา	1	1.44	1.44	40.38	.00*
3. ด้านความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา	1	110.45	110.45	18.44	.00*
4. ด้านทัศนคติเรื่องเพศศึกษา	1	1.51	1.51	23.39	.00*
5. ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา	1	3.04	3.04	29.09	.00*

*p < 0.05

1.3) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการสังเคราะห์ ตีความและประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และผลการสะท้อนการเรียนรู้ตามความคิดและอารมณ์ของผู้เรียน ในประเด็น กิจกรรมที่ชอบ การนำไปประยุกต์ใช้ ความดีที่ได้เรียนรู้ ความจริงที่ได้เรียนรู้ และความรู้ที่ได้รับ ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

กิจกรรมที่ผู้เรียนชอบและทำได้ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก ได้แก่ การแสดงความรัก การจัดสุนทรียสนทนา การเขียนบันทึก การสวดมนต์ การทำสมาธิ การแผ่เมตตา การแสดงความรู้สึกรัก

ผู้เรียนระบุว่าได้เรียนรู้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับเพศศึกษาสามารถนำไปใช้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศและกิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ก็สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เช่นกัน

ผู้เรียนระบุถึงความดีที่ได้เรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก ได้แก่ มีศีลธรรม มีคุณธรรม ปฏิบัติตนต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ให้เกียรติผู้อื่น เห็นคุณค่าของชีวิต เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีสติ รอบคอบ รู้จักแยกแยะสิ่งที่ดีกับสิ่งที่ไม่ดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความรักและความเมตตา รู้จักการให้ การแบ่งปัน รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ความจริงที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก ได้แก่ เข้าใจธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ เข้าใจธรรมชาติในเรื่องเพศและการสืบพันธุ์ ยอมรับความจริงของชีวิต พึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่และเป็นอยู่ ภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าของชีวิต เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความจริงในเรื่องการรักเพศเดียวกันและพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม

ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก คือ ความรู้ในเนื้อหาสาระเพศศึกษา ได้แก่ พัฒนาการทางเพศ การเลือกคู่อุปการ การวางตัวต่อเพศตรงข้าม การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด ความเชื่อที่ผิดในเรื่องเพศ ความผิดปกติทางเพศ พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทักษะชีวิต และการสอนเพศศึกษา

2. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.51$) เมื่อพิจารณารายการกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดโดยเรียงคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ กิจกรรมการแสดงความรัก ($\bar{x} = 3.82$) การจัดสุนทรียสนทนา ($\bar{x} = 3.75$) การเล่าประสบการณ์ ($\bar{x} = 3.59$) การทำสมาธิ ($\bar{x} = 3.55$) การแผ่เมตตา และการแสดงบทบาทสมมติ ($\bar{x} = 3.53$) การแสดงความคิดเห็น ($\bar{x} = 3.52$) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการให้น้ำหนักคะแนน ($\bar{x} = 3.51$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจในระดับมาก พบในกิจกรรม การสวดมนต์ ($\bar{x} = 3.49$) การแสดงความรู้สึก ($\bar{x} = 3.45$) การเขียนบันทึก และการอภิปราย ($\bar{x} = 3.42$) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 3.38$) การตั้งคำถาม ($\bar{x} = 3.35$) การระบายความในใจ ($\bar{x} = 3.33$) ตามลำดับ

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาทำให้ผู้เรียนในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการดีขึ้นและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบในด้านความดี ความจริง และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” อยู่ในระดับมากที่สุด

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

1.1) ในเชิงนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายสถานศึกษา ให้จัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (รวมทั้งระดับอนุบาลศึกษา) และระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดให้สถานศึกษาจัดให้มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในรายวิชาต่างๆ ทุกรายวิชา ทั้งนี้เพื่อเน้นให้ผู้เรียนเกิด “คุณธรรมนำความรู้” อันจะนำไปสู่การมีสติและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561)

1.2) ในเชิงปฏิบัติ สถานศึกษาควรดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการโดยจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ โดยใช้ “รูปแบบความรัก” เพื่อเน้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในตนเอง มีสติ และปัญหาในการไตร่ตรอง รู้จักคิด มีคุณธรรมเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และมีชีวิตที่มีความสุข ส่วนในสถาบันการผลิตครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา ควรจัดให้มีการเรียนการสอนที่ใช้ “รูปแบบความรัก” เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ในทุกวิชา โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับสุขศึกษา สุขภาพและชีวิต เพื่อให้เกิด “สังคมคุณธรรมนำความรู้” และ “การมีสุขภาพดี” อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป นอกจากนี้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” ควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ผู้เรียนได้ประเมินผล การเรียนของตนเองและของเพื่อนด้วย

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

การนำกิจกรรมในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ “ความรัก” ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ หรือประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ การทำสมาธิ การเขียนบันทึก การระบายความในใจ การแผ่เมตตา เป็นต้น

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

*Development of Networks to Enrich Mathematics and Science Learning of Secondary
Schools Under Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization*

รองศาสตราจารย์ ดร. ศัจฉา คุปพิทยานันท์

สาขาสุรวิทยา สำนักวิชาวิทยาศาสตร์/ศูนย์บริการการศึกษา

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้กิจกรรมหนุนเสริมเป็นสื่อกลางในการพัฒนาเครือข่าย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ได้กิจกรรมหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวม 22 ผลงาน เป็นผลงานของครูสาขาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา จำนวน 6, 8, 1 และ 7 ผลงาน ตามลำดับ เป็นกิจกรรมหนุนเสริมประเภทรูปแบบ/เทคนิค/วิธีสอน จำนวน 3 ผลงาน และประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ จำนวน 19 ผลงาน กิจกรรมหนุนเสริมที่พัฒนาขึ้นช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนหลังใช้กิจกรรมหนุนเสริมสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนส่วนใหญ่พึงพอใจต่อกิจกรรมหนุนเสริมที่ครูพัฒนาขึ้นในระดับมาก จากการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมดังกล่าว ทำให้เกิดเครือข่ายระหว่างครูคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาด้วยกันจำนวน 58 คน จาก 25 โรงเรียน ครอบคลุมพื้นที่ 17 อำเภอ จากทั้งหมด 24 อำเภอ นอกจากนี้ ยังเกิดเครือข่ายระหว่างครูที่เข้าร่วมโครงการกับคณาจารย์ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาอย่างน้อย 30 คน ดังนั้น เครือข่ายนี้จึงมีส่วนในการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ

คำสำคัญ : เครือข่าย, โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา, องค์การบริหารส่วนจังหวัด, คณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์

Keyword : Network, Secondary School, Provincial Administrative Organization, Mathematics,

Science

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) นครราชสีมา 58 โรงเรียน โดยวิเคราะห์ผลการสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2551 พบว่า คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมา ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทุกโรงเรียนทั่วประเทศและสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดนครราชสีมาเพียง 3 โรงเรียนเท่านั้น สำหรับคะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทุกโรงเรียนทั่วประเทศเช่นเดียวกัน และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดนครราชสีมาเพียง 4 โรงเรียนเท่านั้น ในส่วนของผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมา ได้เข้ารับการประเมินรอบสอง (ปี พ.ศ. 2549-2551) 26 โรงเรียน ได้รับการรับรองจาก สมศ. 18 โรงเรียน ส่วนอีก 8 โรงเรียนไม่ได้รับการรับรอง โดยมาตรฐานด้านผู้เรียนที่ได้รับการประเมินระดับต่ำมี 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 4 (ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์) มาตรฐานที่ 5 (ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร) และมาตรฐานที่ 6 (ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง) ส่วนมาตรฐานด้านผู้สอนที่ได้รับการประเมินระดับต่ำสุดคือ มาตรฐานที่ 9 (ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ) (ประพันธ์ แม่นยำ และคณะ, 2552ก) และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2552 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (มทส.) ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้บริหารและครูคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมา รวม 121 คน พบว่า ครูคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดของ อบจ. นครราชสีมา มีความต้องการให้เกิดเครือข่ายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตร การจัดกิจกรรม อุปกรณ์ เครื่องมือ และสื่อการสอน (ประพันธ์ แม่นยำ และคณะ, 2552ข)

นอกจากนี้ จากการประเมินโอกาสความร่วมมือของเครือข่ายสนับสนุนในพื้นที่ พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีงบประมาณในการส่งเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ทั้งที่เป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายบุคลากร อีกทั้ง มทส. ยังมีจุดแข็งจากการเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียน และร่วมมือกับเครือข่ายสนับสนุนภาครัฐและเอกชน ซึ่ง มทส. สามารถเป็นแกนหลักในการบริหารเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จได้

ผลจากการจัดการเรียนการสอนและศึกษาความต้องการของครูคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดของ อบจ. นครราชสีมาข้างต้น รวมทั้งจากการประเมินโอกาสความร่วมมือ งบประมาณและจุดแข็งของ มทส. คณะผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาเครือข่ายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมา โดยใช้กิจกรรมหนุนเสริมเป็นสื่อกลางในการพัฒนา ซึ่งคาดว่าเครือข่ายและกิจกรรมหนุนเสริมที่เกิดขึ้นจะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมา สามารถบรรลุผลและขยายผลไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่อไปได้ (โครงการนี้ใช้ชื่อย่อว่า SUT LLEN)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายในพื้นที่เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมา

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยนี้ แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการคัดเลือกครู (รุ่นที่ 1) โรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมาเข้าร่วมโครงการด้วยการสอบคัดเลือก (ข้อเขียนและสัมภาษณ์) จากนั้นประเมินความต้องการจำเป็นของครูที่ผ่านการคัดเลือก จัดอบรมด้านวิชาการซึ่งเป็นเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา) รวมทั้งความรู้ด้านเทคนิคและวิธีการที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของครูในการนำเนื้อหาไปพัฒนากิจกรรมหนุนเสริม จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมโดยมีคณะผู้วิจัยและเครือข่ายคณาจารย์ทั้งภายในและภายนอก มทส. เป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมจนแล้วเสร็จและนำไปใช้กับนักเรียน หลังจากนั้นได้มีการติดตาม ตรวจสอบเยี่ยม และนิเทศ มีการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน มีการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมหนุนเสริมที่ครูพัฒนาขึ้น รวมทั้งวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

2. ขั้นตอนการพัฒนาเครือข่ายในพื้นที่เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้มีการคัดเลือกครูรุ่นที่ 2 เข้าร่วมโครงการ จัดกิจกรรมครูรุ่นที่ 1 พบครูรุ่นที่ 2 ให้ครูรุ่นที่ 1 นำเสนอผลการนำกิจกรรมหนุนเสริมไปใช้ มีถ่ายทอดกิจกรรมหนุนเสริมจากครูรุ่นที่ 1 สู่วรุ่นที่ 2 หลังจากนั้น ครูรุ่นที่ 2 นำกิจกรรมหนุนเสริมที่ตนเองสนใจไปใช้ คณะผู้วิจัยและครูรุ่นที่ 1 ได้ติดตาม ตรวจสอบเยี่ยม และนิเทศ ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายครูคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมา โดยใช้กิจกรรมหนุนเสริมเป็นสื่อกลาง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร: ครูสาขาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมา ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 39 โรงเรียน จำนวน 146 คน

กลุ่มตัวอย่าง: ครูสาขาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมา ที่ผ่านการสอบคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ 25 โรงเรียน จำนวน 58 คน ประกอบด้วย สาขาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา จำนวน 14, 16, 14 และ 14 คน ตามลำดับ นักเรียนที่ใช้กิจกรรมหนุนเสริมไม่ต่ำกว่า 1,500 คน

การรวบรวมข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูล: รวบรวมข้อมูลจากการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Management: KM) การออกไปติดตาม ตรวจสอบเยี่ยม และนิเทศการใช้กิจกรรมหนุนเสริมของครู รวบรวมโดยการสัมภาษณ์ สังเกต แจกแบบสอบถามและแบบวัด และวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล: ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบวัดเจตคติ และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสอบถามความพึงพอใจ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเอง โดยแบบสัมภาษณ์ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการของครูและรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบบสังเกตใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์การสอนของโรงเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ ใช้ถามความพึงพอใจของนักเรียนใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ด้านละ 5 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อวิชาคณิตศาสตร์ ใช้แบบวัดเจตคติของชิตชัย โพธิ์ประภา (2553) ส่วนวิชาฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา ได้ปรับปรุงจากแบบวัดเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของชิตชัย โพธิ์ประภา (2553) ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

แบบสอบถามความพึงพอใจและแบบวัดเจตคติ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค รวมทั้งฉบับเท่ากับ .819 และ .527 ตามลำดับ ซึ่งมีคุณภาพในเรื่องความเที่ยงตามเกณฑ์ที่กำหนด ศิริชัย กาญจนวาสิ (2544, 71)

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้กิจกรรมหนุนเสริม ครูเป็นผู้ออกข้อสอบโดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาที่วัดโดยที่ปรึกษาซึ่งเป็นคณาจารย์ของ มทส.

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired-Samples T test สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์มีรายละเอียด ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

หลังจากการจัดอบรมให้ความรู้ทางวิชาการซึ่งเป็นเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา) รวมทั้งความรู้ด้านเทคนิคและวิธีการที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของครูในการนำเนื้อหานั้นไปพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมแล้ว คณะผู้วิจัยมีการติดตามและประเมินผลตามลำดับดังนี้

1.1 การติดตามการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริม คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมเพื่อติดตามการพัฒนา กิจกรรมหนุนเสริมในรูปแบบของ KM ของครูรุ่นที่ 1 โดยกำหนดหัวข้อในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) ในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ทำกิจกรรมใดบ้าง 2) ปัจจัยอะไรที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และ 3) ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น ผลการจัด KM สรุปได้ดังนี้

1) กิจกรรมที่ครูได้ทำในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนกรกฎาคม 2553 ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนา กิจกรรมหนุนเสริมตามที่แต่ละคนสนใจ ซึ่งแบ่งตามความสำเร็จของผลงานได้ 3 กลุ่ม คือ (1) สามารถพัฒนา กิจกรรมหนุนเสริมได้สำเร็จตามเป้าหมายและนำไปใช้สอนเรียบร้อยแล้ว (2) สามารถพัฒนา กิจกรรมหนุนเสริม ได้ตามเป้าหมาย แต่ยังไม่ได้นำไปใช้ และ (3) การสร้างกิจกรรมหนุนเสริมยังไม่แล้วเสร็จตามกำหนดเวลา

2) ปัจจัยที่ครูเห็นว่ามีส่วนทำให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ตัวกิจกรรมหนุนเสริมที่สร้างขึ้น ความรู้ที่ได้รับจากการอบรม และเครือข่าย (ครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการ วิทยากร คณาจารย์และบุคลากรของ มทส. รวมทั้งความร่วมมือของนักเรียน)

3) ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการนำกิจกรรมหนุนเสริมไปใช้ ได้แก่ ความรู้พื้นฐานของนักเรียน กิจกรรมหนุนเสริมที่พัฒนาขึ้น (ประเภทชุดการทดลอง) มีเพียงชุดเดียว ไม่เพียงพอกับผู้เรียน ความพร้อมของอุปกรณ์ประกอบ เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจกเตอร์ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ ห้องวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ประเด็นความสำเร็จของกิจกรรมหนุนเสริมของ กลุ่มที่ (2) ที่ยังไม่ได้นำไปใช้เนื่องจากยังไม่ถึงหัวข้อที่จะใช้สอน ส่วนกลุ่มที่ (3) สาเหตุที่ยังไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากต้องรอเวลาว่างของที่ปรึกษาทางด้านเทคนิค ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมหนุนเสริมประเภทที่ใช้เทคโนโลยีด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ต้องมีการบันทึกเสียง และเพิ่มเทคนิคพิเศษบางอย่าง เป็นต้น ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านี้ ไปเป็นแนวทางในการประเมิน ตรวจสอบและนิเทศ

1.2 จำนวนและประเภทของกิจกรรมหนุนเสริม

ผลการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมข้างต้น ทำให้ได้กิจกรรมหนุนเสริมรวม 22 ผลงาน เป็นผลงานของสาขาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา จำนวน 6, 8, 1 และ 7 ผลงาน ตามลำดับ เมื่อจำแนกประเภท พบว่า เป็นกิจกรรมหนุนเสริมประเภทรูปแบบ/เทคนิค/วิธีสอน จำนวน 3 ผลงาน และประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ จำนวน 19 ผลงาน (สื่อสิ่งพิมพ์ 3 ผลงาน สื่อเทคโนโลยี 7 ผลงาน และสื่ออื่น ๆ 9 ผลงาน)

1.3 การประเมิน ตรวจสอบและนิเทศ จากการดำเนินงาน 2 รอบ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะรวบรวมข้อมูลในการออกไปประเมิน ตรวจสอบและนิเทศ 4 ด้าน สรุปผลได้ ดังนี้

1) ความพร้อมของครู แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มที่พร้อมทั้งเนื้อหาและทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริม (2) กลุ่มที่พร้อมในส่วนของเนื้อหาแต่ยังขาดทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริม และ (3) กลุ่มที่ขาดความพร้อมทั้งในส่วนของเนื้อหาและทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริม

2) ความพร้อมของนักเรียน มีทั้งส่วนที่พร้อมและไม่พร้อมในการเรียน ในการใช้กิจกรรมหนุนเสริมนั้น นักเรียนบางส่วนจากที่ไม่ค่อยชอบวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ แต่หลังจากได้สัมผัสและทดลองใช้กิจกรรมหนุนเสริมที่ครูสร้างขึ้น ทำให้มีความชอบมากขึ้น เนื่องจากกิจกรรมหนุนเสริมทำให้เข้าใจเนื้อหาได้มากขึ้น สำหรับเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มีเพียง 2 โรงเรียนเท่านั้นที่นักเรียนมีเจตคติที่ดีมาก อีก 30 โรงเรียนมีเจตคติที่ดี และอีก 23 โรงเรียนมีเจตคติในระดับปานกลาง

3) ความพร้อมของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จะสนับสนุนการเข้าร่วมโครงการ SUT LLEN ของครู และต้องการให้ครูคนอื่น ๆ เข้าร่วมโครงการในรุ่นต่อไป

4) ความพร้อมของสถานศึกษาและวัสดุอุปกรณ์การสอน โรงเรียนส่วนใหญ่จะมีห้องวิทยาศาสตร์ และมีอุปกรณ์การเรียนการสอนในห้องทดลองวิทยาศาสตร์จำนวนหนึ่ง แต่อุปกรณ์บางชิ้นไม่ได้ถูกนำมาใช้งาน ซึ่งมีทั้งชำรุดโดยไม่ได้ใช้งานเลย และบางส่วนของครูไม่ทราบวิธีการใช้งาน

จากการประเมินความพร้อมทั้ง 4 ด้าน แสดงให้เห็นว่า ความพร้อมที่สำคัญที่สุด คือ ความพร้อมของครู หากครูมีความพร้อมทั้งเนื้อหาและทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริมอย่างดีแล้ว จะช่วยทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียนโดยใช้กิจกรรมหนุนเสริมได้ดีขึ้น อีกทั้งยังสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนไม่ว่าจะเป็นเจตคติที่ดีต่อครูหรือต่อวิชานั้น ๆ ด้วย

1.4 การประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมหนุนเสริม หลังจากทีครูรุ่นที่ 1 ที่เข้าร่วมโครงการ ได้พัฒนากิจกรรมหนุนเสริมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้มีการทดลองใช้เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมหนุนเสริมตามแนวทางของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2549) ซึ่งประสิทธิภาพของกิจกรรมหนุนเสริมที่เป็นไปตามเกณฑ์ของสาขาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา คิดเป็นร้อยละ 83, 75, 50 และ 86 ของกิจกรรมหนุนเสริมที่พัฒนาขึ้นทั้งหมดในแต่ละสาขา ตามลำดับ

ประสิทธิภาพของกิจกรรมหนุนเสริม แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) การใช้รอบแรกโดยครูรุ่นที่ 1 และการใช้ซ้ำโดยครูรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด (2) การใช้รอบแรกโดยครูรุ่นที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด แต่การใช้ซ้ำโดยครูรุ่นที่ 2 มีประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (3) การใช้ทั้งรอบแรกและรอบที่สองมีประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสาเหตุที่เกิดขึ้นในกลุ่มที่ (2) อาจมาจากการถ่ายทอดของครูรุ่นที่ 1 ไปยังครูรุ่นที่ 2 หรือจากการถ่ายทอดของครูรุ่นที่ 2 ไปยังนักเรียน โดยผู้ถ่ายทอดอาจขาดทักษะในการใช้กิจกรรมหนุนเสริม จึงส่งผลให้นักเรียนขาดความเข้าใจ ทำให้คะแนนจากการทดสอบหลังเรียนไม่ดีเท่าที่ควร และส่งผลต่อประสิทธิภาพของกิจกรรมหนุนเสริม ส่วนกลุ่มที่ (3) เกิดจากครูผู้สอนคนเดียวกันในกรณีนี้ อาจเป็นผลมาจากการถ่ายทอดจากครูไปยังนักเรียนยังทำไม่ได้ดีพอ

1.5 ผลจากการนำกิจกรรมหนุนเสริมไปใช้ จากการนำกิจกรรมหนุนเสริมไปใช้กับนักเรียนรวม 2 รอบ คือ รอบที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 โดยครูรุ่นที่ 1 และ รอบที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โดยครูรุ่นที่ 1 และครูรุ่นที่ 2 สามารถเปรียบเทียบผลการเรียนก่อนและหลังการใช้กิจกรรมหนุนเสริมและความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมหนุนเสริมได้ ดังนี้

1) กิจกรรมหนุนเสริมเกือบทั้งหมดช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนหลังใช้กิจกรรมหนุนเสริมสูงกว่าก่อนในข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นกิจกรรมหนุนเสริมของวิชาชีววิทยา 1 โรงเรียน ที่ผลการเรียนหลังใช้และก่อนใช้กิจกรรมหนุนเสริมไม่แตกต่างกัน

2) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมหนุนเสริม จากการใช้กิจกรรมหนุนเสริม 83 ครั้ง (ทุกวิชา) ได้รับข้อมูลกลับทั้งสิ้น 57 ครั้ง เมื่อหาค่าเฉลี่ยการใช้ต่อครั้ง พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมหนุนเสริมระดับมากที่สุด 1 ครั้ง พึงพอใจระดับมาก 46 ครั้ง และพึงพอใจระดับปานกลาง 10 ครั้ง

กิจกรรมหนุนเสริมทั้ง 22 ผลงานที่ครูรุ่นที่ 1 พัฒนาขึ้น เมื่อพิจารณาจากประสิทธิภาพของกิจกรรมหนุนเสริมและผลการใช้กิจกรรมหนุนเสริมโดยภาพรวมถือว่า การนำไปใช้ได้ผลในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัย พบว่า ยังมีบางส่วนที่ต้องปรับปรุง เช่น การถ่ายทอดความรู้ผ่านกิจกรรมหนุนเสริมจากครูรุ่นที่ 1 ไปยังครูรุ่นที่ 2 หรือจากครูรุ่นที่ 1 และ 2 ไปยังนักเรียน ซึ่งจากการแบ่งความพร้อมของครูออกเป็น 3 กลุ่มข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความพร้อมของครูทั้งเนื้อหาทางวิชาการ และทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริม และการถ่ายทอด ถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้ ครูที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ (2) และกลุ่มที่ (3) ควรปรับปรุงตัวเองให้พร้อม โดยเฉพาะทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริมเพื่อการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าผู้เรียนจะมีผลการเรียนหลังเรียนการกิจกรรมหนุนเสริมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ก็ตาม แต่คะแนนจากผลการสอบหลังเรียนเมื่อเทียบกับเกณฑ์คือคะแนนเต็ม อาจจะไม่สูงเท่าที่ควร บางวิชาคะแนนที่ได้ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม หรือสูงกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มไม่มากนัก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการถ่ายทอดของครู หรือพื้นฐานเดิมของนักเรียน หรือเจตคติของผู้เรียนต่อวิชาเหล่านั้น จากการสัมภาษณ์นักเรียนส่วนหนึ่งพบว่า ก่อนหน้านั้นนักเรียนไม่ชอบวิชาที่เรียนมากนัก ไม่ว่าจะเป็นวิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี หรือชีววิทยา แต่หลังจากที่ได้เรียนกับครูที่เข้าโครงการ หรือเรียนโดยใช้กิจกรรมหนุนเสริมนี้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น และหันมาชอบวิชาเหล่านั้นมากขึ้น แสดงให้เห็นว่า ครูและกิจกรรมหนุนเสริมมีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียน อีกทั้งครูยังสามารถเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนได้อีกด้วย

จากการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมดังกล่าวข้างต้น การนำกิจกรรมหนุนเสริมไปใช้จะประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่นั้น มีองค์ประกอบหลายส่วน ได้แก่ ความรู้ทางวิชาการ ทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริมของครู การถ่ายทอดของครู (จากครูรุ่นที่ 1 ไปสู่ครูรุ่นที่ 2 หรือจากครูรุ่นที่ 1 และ 2 ไปสู่นักเรียน) การมีเจตคติที่ดีของนักเรียน (ต่อครูผู้สอน ต่อวิชาที่เรียน) หรือพื้นฐานเดิมของผู้เรียน เป็นต้น

2. การพัฒนาเครือข่ายในพื้นที่เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา

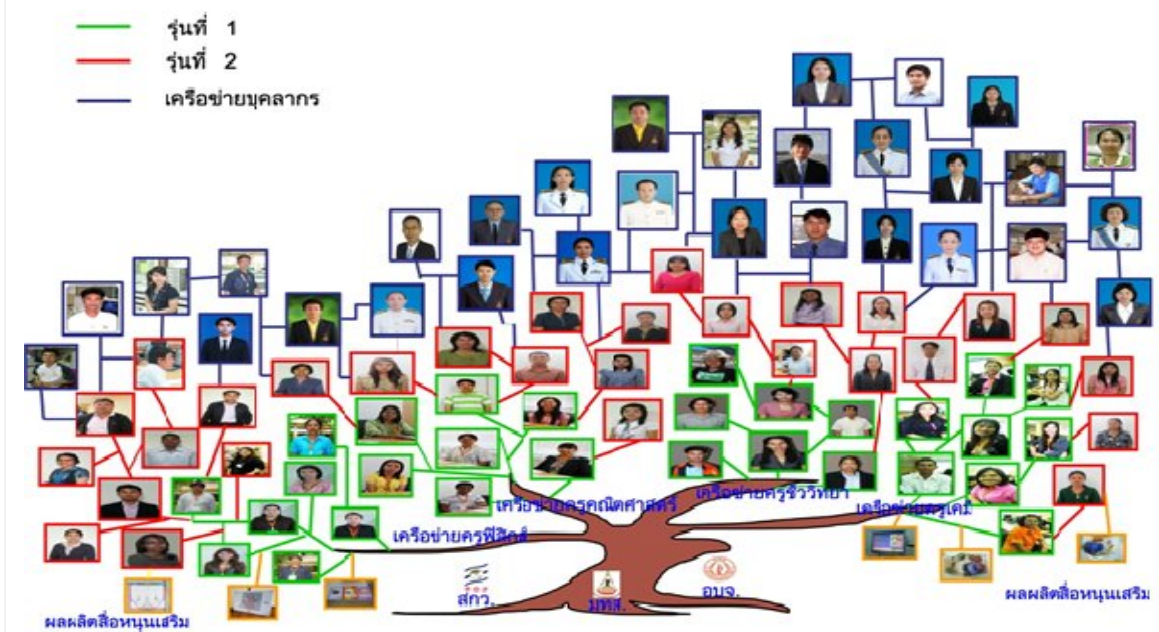
ผลจากการพัฒนาเครือข่ายโดยใช้กิจกรรมหนุนเสริมเป็นสื่อกลาง ทำให้เกิดเครือข่ายหลักคือเครือข่ายระหว่างครูที่เข้าร่วมโครงการรุ่นที่ 1 จำนวน 28 คน และรุ่นที่ 2 จำนวน 30 คน ครอบคลุมพื้นที่ 17 อำเภอ จากทั้งหมด 24 อำเภอ ที่มีโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมา และเครือข่ายสนับสนุน ได้แก่ คณาจารย์และบุคลากรจากภายในและภายนอก มทส. รวม 30 คน แสดงได้ดังภาพที่ 1 และ 2 นอกจากการพัฒนาเครือข่ายตามขั้นตอนข้างต้นแล้ว คณะผู้วิจัยได้จัดทำเว็บไซต์เพื่อเป็นสื่อกลางของเครือข่าย เพื่อการติดต่อประสานงาน เผยแพร่ผลงาน ประเมิน ตรวจสอบ และนิเทศความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ <http://sutllen.sut.ac.th/index.php>

ภาพที่ 1 แผนที่เครือข่ายครู อบจ. นครราชสีมา ที่เข้าร่วมโครงการรุ่นที่ 1 และ รุ่นที่ 2

- ★ รุ่นที่ 1
- ▲ รุ่นที่ 2

ภาพที่ 2 เครือข่ายครู อบจ. นครราชสีมา ที่เข้าร่วมโครงการรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 และเครือข่ายบุคลากร

บทสรุป

ผลจากการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมา ได้กิจกรรมหนุนเสริมรวม 22 ผลงาน เป็นผลงานสาขาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา จำนวน 6, 8, 1 และ 7 ผลงาน ตามลำดับ เป็นกิจกรรมหนุนเสริมประเภทรูปแบบ/เทคนิค/วิธีสอน จำนวน 3 ผลงาน และเป็นผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ จำนวน 19 ผลงาน โดยกิจกรรมหนุนเสริมสาขาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 83, 75, 50 และ 86 ตามลำดับ กิจกรรมหนุนเสริมที่พัฒนาขึ้นช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนหลังการใช้กิจกรรมหนุนเสริมสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนส่วนใหญ่พึงพอใจต่อกิจกรรมหนุนเสริมที่ครูผู้สอนสร้างและพัฒนาขึ้นในระดับมาก นอกจากนี้ นักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา

2. การพัฒนาเครือข่ายในพื้นที่เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัด อบจ. นครราชสีมา มีเครือข่ายระหว่างครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัด อบจ. นครราชสีมาจำนวน 58 คน จาก 25 โรงเรียน ครอบคลุมพื้นที่ 17 อำเภอ จากทั้งหมด 24 อำเภอที่มีโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมา นอกจากนี้ ยังเกิดเครือข่ายระหว่างครูที่เข้าร่วมโครงการกับคณาจารย์ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาอย่างน้อย 30 คน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอน

1.1 ครูที่เป็นผู้สร้างกิจกรรมหนุนเสริมและครูที่ได้รับการถ่ายทอดชุดแรก ควรคำนึงถึงการถ่ายทอดกิจกรรมหนุนเสริมให้กับครูเครือข่ายรุ่นต่อไป รวมทั้งการถ่ายทอดให้นักเรียน ซึ่งในการถ่ายทอด นอกจากต้องมีความรู้ทางวิชาการแล้ว ควรมีทักษะการใช้กิจกรรมหนุนเสริมนั้น ๆ และควรทดลองใช้ให้เข้าใจก่อนนำไปถ่ายทอด

1.2 ครูควรเป็นผู้มีส่วนช่วยเปลี่ยนเจตคติของนักเรียนให้ชอบวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มากขึ้น ซึ่งอาจจะช่วยนักเรียนอยากเรียน ตั้งใจเรียนและเข้าใจเนื้อหาจนสามารถทำคะแนนได้ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรมีการขยายเครือข่ายโรงเรียนในสังกัด อบจ. นครราชสีมาให้ทั่วถึง และขยายไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอาจใช้รูปแบบการพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมและการพัฒนาเครือข่ายจากการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558

ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาของประเทศ 2 เรื่อง คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท และการปฏิรูปครูเพื่อยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เนื่องจากโครงการวิจัยนี้ได้มีการพัฒนาครูเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยนำเสนอแนวทางที่ดีในการที่สถาบันอุดมศึกษาได้ลงมาช่วยแก้ปัญหาในการพัฒนาครูซึ่งยังขาดเอกภาพและทิศทางในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง นอกจากนี้ ยังเป็นแบบอย่างที่ดีของการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู โดยใช้งบประมาณของพื้นที่ในการพัฒนา ดำเนินการพัฒนาที่โรงเรียนทำให้ครูไม่ต้องละทิ้งการสอน มีการสร้างเครือข่ายซึ่งช่วยในการพัฒนาครูมีคุณภาพอย่างทั่วถึง ตลอดจนเปิดโอกาสให้ครูในการเพิ่มพูนความรู้และทักษะ สามารถสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ทางการศึกษา ถือเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของประเทศอันจะส่งผลถึงต่อการยกระดับและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในลักษณะของการเป็นแบบอย่างที่ดีในการประสานเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษา โรงเรียน และองค์กรภาคี เพื่อการหนุนเสริมคุณภาพการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการช่วยสมานรอยต่อระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี

กลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนจากผลการวิเคราะห์เอสอีเอ็ม : การพัฒนาและการนำไปปฏิบัติ

STRATEGIES FOR ENHANCING SCHOOL ENGAGEMENT OF STUDENTS FROM THE RESULTS OF SEM ANALYSIS : DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION

นางสาวบงกช วงศ์หล่อสายชล

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ระดับความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน 2) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนจากผลของการวิเคราะห์เอสอีเอ็ม และ 4) เพื่อนำกลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนไปให้ครูทดลองใช้ และวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน การวิจัยและพัฒนาในระยะที่ 1 ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน 1,780 คน และครู 506 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์โมเดลเอสอีเอ็ม เครื่องมือมีความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.708-0.917 การวิจัยปฏิบัติการทดลองแบบมีส่วนร่วมในระยะที่ 2 ใช้กลุ่มตัวอย่างครู 133 คน และนักเรียนที่ครูสอน 6,353 คน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา 5 โรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามด้วยสถิติอ้างอิง การสนทนากลุ่ม และการบันทึกโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนในทุกด้านระดับมาก โดยมีความยึดมั่นผูกพันเชิงอารมณ์สูงสุดรองลงมาคือ เชิงปัญญา และเชิงพฤติกรรมตามลำดับ ในขณะที่ครูรับรู้ว่ามีนักเรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนเชิงอารมณ์ระดับมาก แต่มีความยึดมั่นกับโรงเรียนเชิงปัญญาและเชิงพฤติกรรมระดับปานกลาง

2. การตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 23.95, df = 18, p = 0.157, GFI = 0.997, AGFI = 0.992, RMR = 0.002, RMSEA = .0140) โดยความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงแบบบวกขนาด 0.451 ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การสนับสนุนทางการเรียนมีอิทธิพลทางตรงแบบบวกขนาด 0.954 ต่อความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความต้องการจำเป็นของนักเรียนมีอิทธิพลทางตรงแบบลบขนาด 0.105 ต่อความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการทดลอง พบว่า ครูในกลุ่มทดลองใช้ทั้ง 3 กลยุทธ์เพื่อสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ได้แก่ ก) การปลูกฝัง/พัฒนา ข) การกระตุ้น/ส่งเสริม และ ค) การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก ในแต่ละกลยุทธ์ครูส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมต่อไปนี้มากที่สุด คือ ก) การจัดกิจกรรมการให้รางวัลและการให้กำลังใจ ข) การจัดกิจกรรมการมอบหมายความรับผิดชอบ/งานในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมกลุ่ม และ ค) การจัดกิจกรรมการสอนตามความต้องการ/ความสนใจของนักเรียน การกำกับตนเอง และการสอนให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบทางเดียว (one-way ANCOVA) ของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน พบว่า กลุ่มนักเรียนทั้งระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ย

คะแนนวัดหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อใช้คะแนนวัดก่อนการทดลองเป็นตัวแปรร่วม

คำสำคัญ

กลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน ผลการวิเคราะห์เอสอีเอ็ม การพัฒนาและการนำไปปฏิบัติ ความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ความต้องการจำเป็น การสนับสนุนทางการเรียน

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ระบบการศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน เนื่องจากความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น (Fredricks, Blumenfeld, & Paris, 2004; Dalun, Hsu, Kwok, Benz, & Bowman, 2011) มีผลทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวกกับโรงเรียน (Mandernach, 2009) ในทัศนะของ Ryzin (2011) เห็นว่าหากผู้สอนสามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้นักเรียนได้ จะทำให้นักเรียนเกิดความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ในปัจจุบันงานวิจัยที่ใช้การวิเคราะห์เอสอีเอ็มเนื่องจากการวิเคราะห์ เอสอีเอ็มมีลักษณะเด่นในการแก้ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการวัดได้ และการวิเคราะห์ยังครอบคลุมลักษณะความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นทุกรูปแบบ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนมีจำนวนมาก ซึ่งผลการสังเคราะห์งานวิจัยเหล่านี้ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันของนักเรียนมีหลายประการ เช่น ปัจจัยจากผู้ที่เกี่ยวข้องคือ พ่อแม่ (Perdue, Manzeske, & Estell, 2009, Dalun et al., 2011) ครู (Roorda, Koomen, Spilt, & Oort, 2011) และเพื่อนนักเรียน (Yibing, Lynch, Calvin, Jianjun, & Lerner, 2011) ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในบุคคล ซึ่งเกิดจากความต้องการจำเป็นของนักเรียน (Pierson & Connell, 1992; Deci & Ryan, 2000; Skinner et al., 2008; Jang et al., 2009) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่มีการพัฒนากลยุทธ์จากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน และมีการทดลองใช้กลยุทธ์ที่พิจารณาจากผลการวิเคราะห์เอสอีเอ็มประกอบการใช้นั้นยังไม่ค่อยปรากฏ หรือหากจะมีการศึกษาบ้างก็มักจะทำการศึกษาเพื่อสร้างความยึดมั่นผูกพันเพียงบางส่วน ผลการวิจัยจึงใช้ประโยชน์ได้ในวงจำกัด นอกจากนั้นจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบบางงานวิจัยที่ศึกษาทั้งกลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพัน ปัจจัยเชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปพร้อมๆ กัน

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในกลุ่มครู ที่เป็นเช่นนี้เพราะครูเป็นบุคคลสำคัญที่มีโอกาสใช้กลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่ง Jones (2008) ได้เสนอแนวคิดการสอนและการเรียนรู้แบบความยึดมั่นผูกพันเป็นฐาน (the engagement-based learning and teaching: EBLT) โดยให้ความสำคัญกับการทำงานของครู ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเห็นว่า ควรพิจารณาปัจจัยด้านครูเป็นหลักในการใช้กลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน และงานวิจัยนี้จะเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นหากมีการนำผลการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุไปใช้ในการปฏิบัติจริง เพื่อศึกษาผลการทดลองปฏิบัติในสภาพจริง ไม่ใช่การศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการที่เน้นการสร้างองค์ความรู้เชิงทฤษฎีอย่างเดียว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน
3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนจากผลของการวิเคราะห์เอเอสไอเอ็ม
4. เพื่อนำกลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนไปให้ครูทดลองใช้ และวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้านความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ประชากรคือนักเรียนและครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,780 คน และครูที่สอนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 506 คน โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) ได้แก่ สุ่มโรงเรียนตามระดับชั้นเรียน คะแนนเฉลี่ย O-NET และปรัชญาหรือนโยบายโรงเรียนที่เน้นให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ระดับความต้องการจำเป็นของนักเรียน ระดับการได้รับการสนับสนุนทางการเรียน ข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 72 ข้อ ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) อยู่ในเกณฑ์ดี ความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (internal consistency of reliability) ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) แบบสอบถามของนักเรียนและครูมีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.708 – 0.917 และผลด้านความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (second order confirmatory factor analysis : CFA) พบว่า โมเดลมีความตรงเชิงโครงสร้างสามารถวัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลการวัดได้จริง การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยใช้สถิติบรรยาย และสถิติอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์เอเอสไอเอ็ม และการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ระยะที่ 2 การทดลองใช้กลยุทธ์ ประชากรในระยะที่ 2 คือ ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด 5 โรง แบ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 โรง เป็นกลุ่มทดลอง 1 โรง (ครู 14 คน และนักเรียน 152 คน) กลุ่มควบคุม 1 โรง (ครู 9 คน และนักเรียน 200 คน) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 3 โรง เป็นกลุ่มทดลอง 2 โรง (กลุ่มทดลองที่ 1 มีครู 40 คน และนักเรียน 652 คน กลุ่มทดลองที่ 2 มีครู 43 คน และนักเรียน 2,792 คน) และกลุ่มควบคุม 1 โรง (ครู 27 คน และนักเรียน 2,557 คน) การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมทางเดียว (one-way ANCOVA) และรวบรวมจากการสนทนากลุ่ม และการบันทึกโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานของตัวอย่างในการวิจัยเชิงสำรวจในระยะที่ 1 คือ นักเรียนส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 60.50) เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 56.60) เรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 73.90) สังกัดโรงเรียนกทม. (ร้อยละ 46.60) มีคะแนน O-NET ของนักเรียนในโรงเรียนอยู่ในกลุ่มสูง (ร้อยละ 73.90) มีปรัชญาโรงเรียนที่ไม่เน้นความสุข (ร้อยละ 51.20) สภาพครอบครัวของนักเรียน คือ พ่อแม่อยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 74.80) และอาศัยอยู่กับพ่อแม่ (ร้อยละ 70.70) ครอบครัวมีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาทมากที่สุด (ร้อยละ 32.80) นักเรียนมีงานอดิเรก คือ ดูทีวี (ร้อยละ 51.59) วิชาที่ชอบ คือ คณิตศาสตร์ (ร้อยละ 47.99) โดยส่วนใหญ่มีครูที่สนิทต่ำกว่า 5 คน (ร้อยละ 67.30) จำนวนคนในครอบครัวต่ำกว่า 5 คน (ร้อยละ 94.10) และจำนวนเพื่อนที่สนิทต่ำกว่า 5 คน (ร้อยละ 44.21)

ครูส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 66.60) เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 74.31) มีอายุ 31-40 ปีมากที่สุด (ร้อยละ 32.93) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า (ร้อยละ 69.06) มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 21 ปี (ร้อยละ 32.34) มีระดับวิทยฐานะคือ ครู (ร้อยละ 40.99) สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 51.20) สอนในโรงเรียนสังกัด สพฐ. (ร้อยละ 63.53) และส่วนใหญ่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ (ร้อยละ 19.06)

ตอนที่ 1 ระดับความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน และวิธีการที่ได้รับการสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนจากครู

1.1 นักเรียนรับรู้ว่าคุณเองมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนทุกด้านในระดับมาก โดยมีความยึดมั่นผูกพันเชิงอารมณ์สูงกว่าด้านอื่น (3.92) รองลงมาคือ ความยึดมั่นผูกพันเชิงปัญญา (3.57) และความยึดมั่นผูกพันเชิงพฤติกรรม (3.47) ในขณะที่ครูรับรู้ว่าคุณมีความยึดมั่นกับโรงเรียนเชิงอารมณ์อยู่ในระดับมาก (3.89) แต่มีความยึดมั่นผูกพันเชิงปัญญา (3.14) และเชิงพฤติกรรม (3.18) อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 นักเรียนมีความต้องการจำเป็นด้านความสามารถในการเรียนสูงที่สุด (0.15) รองลงมาคือ การมีอิสระในปกครองตนเอง (0.13) และการได้รับสัมพันธ์ที่ดีจากผู้เกี่ยวข้อง (0.08) ในขณะที่ครูรับรู้ว่าคุณมีความต้องการจำเป็นด้านความสามารถในการเรียนสูงที่สุด (0.24) รองลงมาคือ การมีอิสระในปกครองตนเอง (0.14) และการได้รับสัมพันธ์ที่ดีจากผู้เกี่ยวข้อง (0.12)

1.3 นักเรียนได้รับการสนับสนุนทางการเรียนอยู่ในระดับมาก (3.71) โดยการสนับสนุนของพ่อแม่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (3.91) รองลงมาคือ การสนับสนุนของเพื่อน (3.68) และการสนับสนุนของครู (3.56) ในขณะที่ครูรับรู้ว่าคุณได้รับการสนับสนุนทางการเรียนอยู่ในระดับมาก (3.65) โดยการสนับสนุนของครูมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (3.88) รองลงมาคือ การสนับสนุนของเพื่อน (3.69) และการสนับสนุนของพ่อแม่ (3.39)

ตอนที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพัน

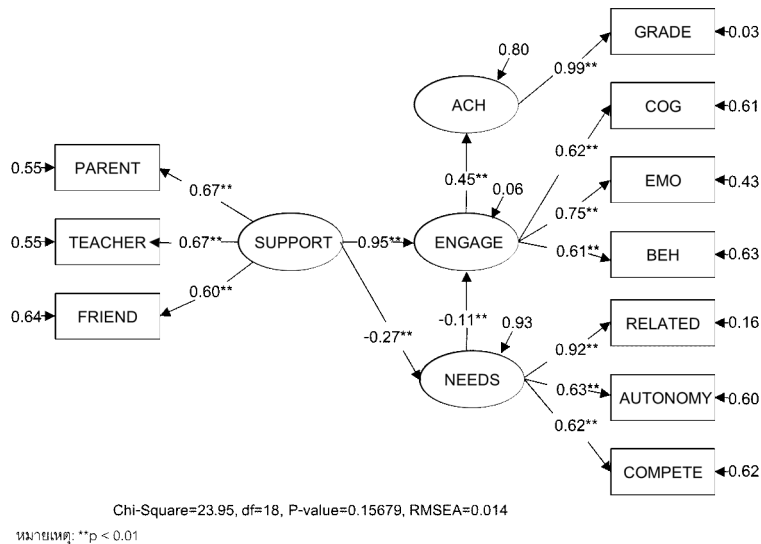
การพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนแรก การพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันตามกรอบแนวคิดการวิจัย ขั้นตอนที่สอง การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียนและครู เนื่องจากโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันจากการรับรู้ของนักเรียนและครูอาจมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลแตกต่างกัน ดังนั้น จึงทำการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของตัวแปรในโมเดลการวิจัยว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ ถ้าตัวแปรในโมเดลมีการแปรเปลี่ยนจะได้ข้อค้นพบว่าควรใช้ข้อมูลของกลุ่มใด และ ขั้นตอนที่สาม การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพัน

กับโรงเรียนระหว่างประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของโมเดลตามการรับรู้ของนักเรียนและตามการรับรู้ของครู สำหรับการทดสอบนี้จะทำให้ครูทราบว่าควรใช้กลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาแตกต่างกันหรือไม่

2.1 การพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันตามกรอบแนวคิดการวิจัย ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ ($\chi^2 = 23.95$, $df = 18$, $p = 0.157$) ซึ่งค่าความน่าจะเป็นมากกว่า .05 แสดงว่าไม่ปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลสมมติฐานตามทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI= 0.997) และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI=0.992) มีค่าเข้าใกล้ 1 ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษในรูปคะแนนมาตรฐาน (RMR=0.002) ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือมาตรฐาน (RMSEA=0.014) มีค่าเข้าใกล้ศูนย์

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R-Square) ของสมการโครงสร้างของตัวแปรภายในที่เป็นตัวแปรตามและตัวแปรส่งผ่าน พบว่า ตัวแปรทำนายหรือปัจจัยเชิงสาเหตุความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน (ENGAGE) อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (ACH) ได้ถึงร้อยละ 20.3 ตัวแปรทำนายหรือความต้องการจำเป็นของนักเรียน (NEEDS) และการสนับสนุนทางการเรียน (SUPPORT) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนได้ถึงร้อยละ 94.5 ตัวแปรทำนายหรือปัจจัยการสนับสนุนทางการเรียน (RELATION) อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความต้องการจำเป็นของนักเรียน (NEEDS) ได้ร้อยละ 7.4

โดยตัวแปรความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($DE=0.451$) ในขณะที่ตัวแปรความต้องการจำเป็นของนักเรียนมีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($IE=-0.047$) และตัวแปรการสนับสนุนทางการเรียนมีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางบวกต่อตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยผ่านความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($IE=0.443$) และตัวแปรการสนับสนุนทางการเรียนมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($DE=0.954$, $IE = 0.029$) ตัวแปรความต้องการจำเป็นของนักเรียนมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อตัวแปรความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($DE=-0.105$) และตัวแปรการสนับสนุนทางการเรียนมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อตัวแปรความต้องการจำเป็นของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($DE=-0.273$)

ภาพ 4.1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของโมเดลนักเรียนและครู พบว่า โมเดลนักเรียนประถมศึกษาและโมเดลนักเรียนมัธยมศึกษา และโมเดลครูประถมศึกษาและโมเดลครูมัศึกษามีความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดลและค่าพารามิเตอร์เมทริกซ์อิทธิพลเชิงสาเหตุจากตัวแปรแฝงการสนับสนุนของผู้เกี่ยวข้องไปยังตัวแปรแฝงความต้องการจำเป็นและความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน (Γ) และตัวแปรแฝงความต้องการจำเป็นของนักเรียนไปยังตัวแปรแฝงความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ($\Gamma\beta$) แต่โมเดลนักเรียนประถมศึกษาและโมเดลนักเรียนมัศึกษามีความแปรเปลี่ยนของค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรสังเกตได้บน ตัวแปรแฝงภายนอก (ΛX) กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของตัวแปรในโมเดลการวัดของนักเรียนและครู และโมเดลการวัดของนักเรียนประถมศึกษาและมัศึกษามีความแตกต่างกัน แต่โมเดลการวัดของครูประถมศึกษาและครูมัศึกษามีความเหมือนกัน

ตอนที่ 3 กลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน: การพัฒนาและทดลองใช้

3.1 การออกแบบกลยุทธ์และตัวอย่างกิจกรรมจากผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์เอชอีเอ็มผลการสำรวจด้วยแบบสอบถาม และผลการสนทนากลุ่ม สามารถแบ่งกลยุทธ์เป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) การปลูกฝัง/พัฒนา (Cultivate/Develop) คือ ครูเป็นผู้จัดกิจกรรมต่อนักเรียน (2) การกระตุ้น/ส่งเสริม (Promote/Enhance) คือ ครูเป็นผู้จัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียน และ (3) การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก (Support/Facilitate) คือ กิจกรรมจากครูตามที่นักเรียนเป็นผู้ออกแบบหรือเป็นผู้ลงมือกระทำเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการจัดกลุ่มตัวอย่างกิจกรรมในแต่ละกลยุทธ์ได้ยึดตามหลักการและแนวทางการตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนเพื่อส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน ดังตาราง 1

ตาราง 1 การออกแบบกลยุทธ์และตัวอย่างกิจกรรม

แนวทางการตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนเพื่อส่งเสริมความยืดหยุ่นผูกพัน	ประเภทของกลยุทธ์		
	การปลูกฝัง/พัฒนา Cultivate/Develop	การกระตุ้น/ส่งเสริม Promote/Enhance	การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก Support/Facilitate
1. relatedness			
-การสนับสนุนและให้กำลังใจ/การสร้างความสัมพันธ์และความสะดวกสบาย	-การสนับสนุนและดูแลเอาใจใส่การเรียนรู้ (D,SEM,F) -การสร้างความปลอดภัยของโรงเรียน (D) -การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร (D) -การสร้างความสะดวกสบาย/ปลูกฝังการทำงานร่วมกัน (D,F) -การให้รางวัลหรือคำชมเชยหรือให้กำลังใจแก่นักเรียน (D,F)	-การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินการร่วมกับนักเรียน (D,F,S) -การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง (D,F,S) -การมอบหมายงานให้นักเรียนทำเป็นกิจกรรมกลุ่ม (D,F,S)	-การส่งเสริมการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน (D,F,SEM) -การจัดการเรียนการสอนตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน (D,F,S,SEM)
2. Autonomy			
-การสนองความปรารถนาของนักเรียน/การสนับสนุนโอกาสการเรียนรู้	-การสร้างเสริมพรสวรรค์และความสามารถพิเศษ (D) -การเสริมสร้างทักษะแก่นักเรียนในท้องถิ่น(D) -การสร้างความมั่นใจในการมีส่วนร่วมและการเตรียมความพร้อมในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น (D,SEM) -การดำเนินการโครงการที่สนับสนุนนักเรียนให้ได้รับการยอมรับและได้รับรางวัลจากความสำเร็จทางการศึกษา (D)	-การเผยแพร่ประสบการณ์จากการเรียนรู้ของนักเรียน (D) -การส่งเสริม โอกาสการเรียนรู้และโอกาสในชีวิตที่หลากหลายสำหรับกระตุ้นนักเรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน (D)	-การจัดการเรียนการสอนตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน (D,F,S,SEM) -การสนับสนุนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน (D,F,S,SEM) -การส่งเสริมให้นักเรียนกำกับตนเองในการเรียน (D,F,S) -การส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผลให้นักเรียน (D,F,S)
3. competence			
-การปลูกฝังความเชื่อในการเรียน	-การแสดงความคาดหวังในการเรียนของนร. (D,S,F) -การปลูกฝังความเชื่อของนักเรียนว่าการเรียนหนังสือเป็นสิ่งที่ดี (D) -การปลูกฝังความเชื่อของนักเรียนว่าตนเองมีวิธีการเรียนที่ดี (D,S)	-การมีส่วนช่วยทำให้นักเรียนมองเห็นความสามารถของตนเองและมั่นใจที่จะทำตนเองประสบความสำเร็จ (D,S,F,SEM)	-การสนับสนุนให้นักเรียนกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของนักเรียนและทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (D,F)
-การส่งเสริมความพยายาม/การจัดกิจกรรมท้าทาย	-การให้รางวัลหรือคำชมเชยหรือให้กำลังใจแก่นักเรียน (D,F)	-การมอบหมายงานเป็นรายกรณีศึกษา (D)	-การส่งเสริมให้นักเรียนประเมินตนเอง (D,F,SEM) -การส่งเสริมการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายมากขึ้น (D)
-การพัฒนาความรู้ความสามารถ/การใช้ active learning	-การใช้เกมส์และเทคโนโลยีประกอบการจัดการเรียนการสอน (D,F) -การจัดการเรียนรู้ตามความแตกต่างของนักเรียน (D,F) -การประเมินจุดแข็งจุดอ่อนเกี่ยวกับการเรียนและการทวิธิปรับปรุงและพัฒนาที่เหมาะสม (D,F,S,SEM) -การสนับสนุนให้โรงเรียนเข้าถึงผู้เชี่ยวชาญทั้งทางด้านวิชาการและด้านเทคนิค (D) -การสร้างและขยายนวัตกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของโรงเรียน (D) -การสนับสนุนให้โรงเรียนกำหนดแนวทางดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวคิดภาครัฐ (D)	-การจัดกิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน (D,F) -การมอบหมายงานให้กับนักเรียนในห้องเรียน (D,F,S) -การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาการเรียนกับการดำเนินชีวิตในสังคม (D,F)	-การจัดกิจกรรมเพื่อระดมความคิดของนักเรียน (D,F,SEM) -การจัดกิจกรรมได้วุฒิ (D) -การพัฒนาการสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาการเรียนของนักเรียน (D) -การให้นักเรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับการเรียนในห้องเรียน (D,F) -การจัดการเรียนการสอนตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน (D,F,S)

หมายเหตุ 1. กิจกรรมอาจเกิดขึ้นในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน ในโรงเรียน หรือนอกโรงเรียน โดยแต่ละกิจกรรมสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนได้หลายด้าน

2. ตัวอักษรในวงเล็บ คือ แหล่งข้อมูล (D:เอกสาร F:ผลจากการสนทนากลุ่ม SEM: ผลการวิเคราะห์เอสไอเอ็ม S:ผลการสำรวจด้วยแบบสอบถาม)

3.2 การทดลองใช้กลยุทธ์การสร้างความยืดหยุ่นผูกพันกับโรงเรียนของครู พบว่า ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาชั้น คะแนบพัฒนาการความยืดหยุ่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียนในกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 6 จากการวิเคราะห์การใช้กลยุทธ์ของครู พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้กลยุทธ์การปลูกฝัง/พัฒนา โดยการจัดกิจกรรมให้รางวัล คำชมเชย และให้กำลังใจ เนื่องจากเป็นสิ่งกระตุ้นที่ทำให้นักเรียนดีใจ มีความสุขกับการเรียนมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์ที่ครูกลุ่มทดลองใช้แต่ประถมศึกษาปีที่ 1 และ 6 คือ การมอบหมายงานตามความสมัครใจซึ่งเป็นกิจกรรมในกลยุทธ์การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก

ในขณะที่โรงเรียนในกลุ่มควบคุม นักเรียนมีพัฒนาการความยึดมั่นผูกพันต่ำลงเกือบทุกระดับ จากการวิเคราะห์การใช้กลยุทธ์ พบว่า ครูในกลุ่มควบคุมไม่ใช้กลยุทธ์การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก ดังนั้น กลยุทธ์การสนับสนุน/อำนวยความสะดวกจึงเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาเกิดความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนมากขึ้น รายละเอียดดังตาราง 2 และ 3

ตาราง 2 สรุปพัฒนาการของนักเรียนในระดับประถมศึกษาจำแนกตามระดับชั้น

ด้านที่มีการพัฒนาการ	โรงเรียนทดลองที่ 1							โรงเรียนควบคุมที่ 1						
	1	2	3	4	5	6	รวม	1	2	3	4	5	6	รวม
ปัญญา	96	-9	-6	12	14	29	25	9	-23	-47	7	-1	23	-4
อารมณ์	91	4	13	10	0	48	29	-39	-69	-69	3	14	-21	-24
พฤติกรรม	96	9	25	2	16	38	30	12	2	-23	-4	-2	8	-1
ความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน	95	1	11	8	11	38	28	-1	-24	-45	2	3	7	-8

หมายเหตุ: สูตรการวิเคราะห์ พัฒนาการ (%) = (post-pre)/(คะแนนเดิม-pre)*100

ตาราง 3 สรุปกลยุทธ์ที่ครูใช้ในระดับประถมศึกษาจำแนกตามระดับชั้นและกิจกรรม

กลยุทธ์	โรงเรียนทดลองที่ 1							โรงเรียนควบคุมที่ 1						
	1	2	3	4	5	6	รวม	1	2	3	4	5	6	รวม
การให้รางวัล/ชมเชย/ให้กำลังใจ	5	5	5	4	4	4	7	4	4	4	3	3	3	5
การสอนเสริมให้กับนักเรียน	1						1							
การใช้สื่อการสอน								3	3	3	3	3	3	3
การปลูกฝัง/พัฒนา Cultivate/Develop	6(2)	6(1)	6(1)	4(1)	4(1)	4(1)	8(2)	7(2)	7(2)	7(2)	6(2)	6(2)	6(2)	8(2)
การทำกิจกรรมกลุ่ม	1	1	1	3	3	3	3	1	1	1				1
การให้นักเรียน เพื่อนและครูทำกิจกรรมร่วมกัน	1	1	1				1							
การให้คำปรึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล	1			1	1	1	1							
การกระตุ้น/ส่งเสริม Promote/Enhance	3(3)	3(2)	3(2)	4(2)	4(2)	4(2)	5(3)	1(1)	1(1)	1(1)				1(1)
การจัดการสอนตามความต้องการของน.ร	1					1	1							
การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก Support/Facilitate	1(1)					1(1)	1(1)							
รวม	10(6)	9(3)	9(3)	8(3)	8(3)	9(4)	14(5)	8(3)	8(3)	8(3)	6(2)	6(2)	6(2)	9(3)

หมายเหตุ: จำนวนครู (จำนวนกิจกรรม)

การทดลองใช้กลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา พบว่า คะแนนพัฒนาการความยึดมั่นผูกพันของนักเรียนในกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เพิ่มสูงขึ้น จากการวิเคราะห์การใช้กลยุทธ์ของครู พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้กลยุทธ์การกระตุ้น/ส่งเสริม โดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม รองลงมาคือ การมอบหมายรับผิดชอบงาน กลยุทธ์ที่ครูใช้เป็นอันดับสองคือ การปลูกฝัง/พัฒนา ซึ่งครูจัดกิจกรรมแตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน ในขณะที่กลยุทธ์การสนับสนุน/อำนวยความสะดวกนั้น จำนวนครูที่จัดกิจกรรมใกล้เคียงกันได้แก่ การสอนให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผลและทักษะการตัดสินใจ การตั้งและตอบคำถาม/การให้นักเรียนสร้างข้อสอบแผนผังความคิด การจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของนักเรียน และการกำกับตนเอง ในขณะที่นักเรียนในโรงเรียนกลุ่มควบคุมมีพัฒนาการความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนต่ำลง โดยครูในกลุ่มทดลองไม่ใช้กลยุทธ์การสนับสนุน/อำนวยความสะดวกเลย รายละเอียดดังตาราง 4 และ 5

ตาราง 4 สรุปพัฒนาการของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	โรงเรียนทดลองที่ 2							โรงเรียนทดลองที่ 3							โรงเรียนควบคุมที่ 2							
	1	2	3	4	5	6	รวม	1	2	3	4	5	6	รวม	1	2	3	4	5	6	รวม	
ด้านที่มีการพัฒนาการ																						
ปัญญา	-3	8	22	15	17	21	13	10	13	6	7	6	6	8	-3	3	-3	4	-4	-4	-2	
อารมณ์	-10	11	41	20	22	23	21	6	21	9	13	11	13	13	-4	9	5	14	6	6	5	
พฤติกรรม	1	8	15	11	12	13	10	12	15	5	6	4	5	8	-2	3	-1	3	-6	-7	-2	
ความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน	-3	9	27	15	16	19	14	10	16	6	8	7	8	9	-3	5	0	6	-2	-2	0	

หมายเหตุ: สูตรการวิเคราะห์ พัฒนาการ (%) = (post-pre)/(คะแนนเต็ม-pre)*100

ตาราง 5 สรุปกลยุทธ์ที่ครูใช้ในระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามระดับชั้นและกิจกรรม

ระดับชั้น	โรงเรียนทดลองที่ 2							โรงเรียนทดลองที่ 3							โรงเรียนควบคุมที่ 2							
	1	2	3	4	5	6	รวม	1	2	3	4	5	6	รวม	1	2	3	4	5	6	รวม	
กลยุทธ์																						
การให้รางวัล/ทำโทษ/ชมเชย/หักหรือให้คะแนน/ให้กำลังใจ	2		2				4	1			1			2	1	2	1	2				6
การสอนเสริมให้กับนักเรียน					1		1								1		1			1		3
การใช้แบบฝึกทักษะ	1	1	2	1	1		6										1		1			2
การใช้สื่อการสอน		1		1			2	1				1		2						2		2
การให้ข้อมูลป้อนกลับที่เหมาะสม	1						1				2			2								
การให้ความสนใจกับนักเรียน											1			1								
การเรียนรู้โดยศึกษาจากแนวข้อสอบเก่า												1	1									
การปลูกฝัง/พัฒนา	4	4	4	4	2	-	14	1	1		4	1	1	8	1	3	2	3	3	1	13	
Cultivate/Develop	(3)	(2)	(2)	(2)	(2)		(5)	(1)	(1)		(3)	(1)	(1)	(5)	(1)	(2)	(2)	(2)	(2)	(1)	(4)	
การนำเสนอผลงานหน้าห้องเรียน											1			1								
การมอบหมายความรับผิดชอบ/งาน	1	1	1	2		1	6				1			1				1	2	1	4	
การทำกิจกรรมกลุ่ม	2	2	1			1	6	2	2		2		1	7	2	3	2				1	8
เพื่อนช่วยเพื่อน	1	1					2	1						1	1							1
การใช้เครือข่ายทางสังคม					1		1															
การให้นักเรียน เพื่อนและครูทำกิจกรรมร่วมกัน			1				1			1		1		2								
การให้คำปรึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล									1		1			2							1	1
การเตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อม			1				1															
การเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงกับเนื้อหา			1				1															
การกระตุ้น/ส่งเสริม	4	4	5	2	1	2	17	3	3	1	5	1	1	14	2	4	2	1	2	3	14	
Promote/Enhance	(3)	(3)	(5)	(1)	(1)	(2)	(7)	(2)	(2)	(1)	(4)	(1)	(1)	(6)	(1)	(2)	(1)	(1)	(1)	(3)	(4)	
การระดม/แสดงความคิดเห็น									1		1			2								
การสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์									1					1								
การสอนให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล									2	1		1		4								
และทักษะการตัดสินใจ																						
แผนผังความคิด									1		1		1	3								
การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยให้นักเรียน									1					1								
และเพื่อนเลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง																						
การให้ทำแผนการเรียนรู้รายบุคคล	1						1				1		1	2								
การใช้แบบประเมินตนเอง			1				1															
การตั้งและตอบคำถาม/ให้สร้างข้อสอบ		1		1			2		1		1	1		3								
การกำกับตนเอง		2		1			3				1			1								
การหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง						1	1															
การจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของร.ตามความสมัครใจ								1	2	1				4								
การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก	1	3	1	2		1	8	1	9	2	5	2	2	21	-	-	-	-	-	-	-	-
Support/Facilitate	(1)	(2)	(1)	(2)		(1)	(5)	(1)	(7)	(2)	(5)	(2)	(2)	(9)								
รวม	9	9	10	6	3	3	40	5	13	3	14	4	4	43	3	7	4	4	5	4	27	
	(7)	(7)	(8)	(5)	(3)	(3)	(17)	(4)	(10)	(3)	(12)	(4)	(4)	(20)	(2)	(4)	(3)	(3)	(3)	(3)	(8)	

หมายเหตุ: จำนวนครู (จำนวนกิจกรรม)

3.3 ผลการทดลองกับนักเรียนโดยการวิเคราะห์สถิติที่ และความแปรปรวนร่วมแบบทางเดียว

ค่าเฉลี่ยความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองทุกด้าน ทั้งในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในขณะที่เมื่อควบคุมอิทธิพลค่าเฉลี่ยความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนก่อนการทดลองแล้ว นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทสรุป

1. นักเรียนรับรู้ว่าคุณเองมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนทุกด้านในระดับมาก ขณะที่ครูรับรู้ว่าคุณนักเรียนมีความความยึดมั่นกับโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
2. การพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพัน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 23.95$, $df = 18$, $p = 0.157$, $GFI = 0.997$, $AGFI = 0.992$, $RMR = 0.002$, $RMSEA = 0.0140$, $\chi^2/df = 1.331$)
3. การพัฒนากลยุทธ์การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียน พบว่า ครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและโรงเรียนในระดับมัศึกษามีการใช้กลยุทธ์และกิจกรรมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยระดับประถมศึกษาครูส่วนใหญ่ใช้กลยุทธ์การปลูกฝัง/พัฒนาโดยการจัดกิจกรรมการให้รางวัลและการชมเชย ในขณะที่โรงเรียนระดับมัศึกษามีการใช้กลยุทธ์การกระตุ้น/ส่งเสริมโดยจัดกิจกรรมกลุ่ม โดยผลที่เกิดกับนักเรียนในโรงเรียนทดลองคือ หลังการทดลองนักเรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

- 1) ครูควรใช้กลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเป้าหมายคือ นักเรียนเป็นศูนย์กลาง นั่นคือกลยุทธ์การสนับสนุน/อำนวยความสะดวก เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การสนับสนุน/อำนวยความสะดวกทำให้นักเรียนมีความยึดมั่นผูกพันสูงขึ้น ซึ่งหากนักเรียนมีความยึดมั่นผูกพันสูงขึ้นจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้น
- 2) ผู้บริหารการศึกษาควรพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วยการพัฒนาทั้งความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนและการสนับสนุนทางการเรียนจากผู้ที่เกี่ยวข้องไปพร้อมๆกัน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ค่าอิทธิพลจากการสนับสนุนทางการเรียนไปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นอิทธิพลทางอ้อมผ่านความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนค่อนข้างสูง ประกอบกับค่าอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมจากการสนับสนุนทางการเรียนไปความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนค่อนข้างสูงอีกด้วย ซึ่งทั้งความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ครู พ่อแม่ และเพื่อนนักเรียนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนของนักเรียนทั้งด้านการดูแลเอาใจใส่และการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน และควรตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนด้านการเรียน โดยเฉพาะด้านการได้รับสัมพันธภาพอันดีจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนยิ่งขึ้น

2) ลักษณะของโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีผลการวิจัยเพิ่มเติมคือ การวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนของครู และนักเรียน นักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และครูประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ข้อค้นพบนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับนิสิตบัณฑิตศึกษาและครูอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาจะได้ใช้เป็นต้นแบบการวิจัยต่อไป

3) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสามารถใช้ผลการวัดตัวแปรแฝงทั้ง 4 ตัวของครูเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบความตรงของผลการวัดของนักเรียนโดยการวิเคราะห์ความตรงเชิงเกณฑ์สัมพันธ์ (Criterion-Related Validity) ได้

4) ลักษณะแบบแผนการวิจัยที่ผสมระหว่างการวิจัยและพัฒนากับการทดลองมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และให้ผลวิจัยที่สมบูรณ์ สมควรแก่การนำไปเป็นแบบอย่างในการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ : การวิเคราะห์คุณสมบัติทางจิตมิติโดยใช้ เอสอีเอ็มกลุ่มพหุ

DEVELOPMENT OF PARENTING QUALITY INDICATORS: AN ANALYSIS OF PSYCHOMETRIC
PROPERTIES USING MULTIGROUP SEM

นางสาวพนิดา มารุ่งเรือง

นักวิจัย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 5 ประการคือ 1) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณสมบัติทางจิตมิติของตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ด้านความตรง ความเป็นปรนัย ความเป็นไปได้ ความยาก อำนาจจำแนก และความเที่ยง 2) เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามสถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐกิจของครอบครัว 3) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่ 4) เพื่อสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทยจากตัวบ่งชี้รวมที่พัฒนาขึ้น และ 5) เพื่อพัฒนาดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ ตัวอย่างในการวิจัย คือ พ่อแม่ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ จำนวน 3,122 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามคุณภาพความเป็นพ่อแม่ จำนวน 90 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์ t-test และ MANOVA การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุด้วยโปรแกรมลิสเรล การวิเคราะห์ Graded-Response Model ด้วยโปรแกรม MULTILOG การวิเคราะห์การทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถามโดยวิธี polytomous-SIBTEST การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ความไม่แน่นอนและความไวของตัวบ่งชี้รวม และการกำหนดเกณฑ์ปกติวิสัยของตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่โดยแปลงคะแนนตัวบ่งชี้รวมให้อยู่ในรูปเปอร์เซ็นต์ไทล์ (percentile) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ การมีส่วนร่วมที่บ้าน การมีส่วนร่วมที่โรงเรียน และการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน องค์ประกอบที่ 2 ความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ การให้ความรักและความไวในการตอบสนอง การให้อิสระในการปกครองตนเอง และการเรียนรู้ร่วมกับลูกอย่างกระตือรือร้น องค์ประกอบที่ 3 ศักยภาพความเป็นพ่อแม่ มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ การดูแลขั้นพื้นฐาน การดูแลด้านความปลอดภัย การให้ความอบอุ่น การส่งเสริมการเรียนรู้ การให้คำแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดี และการให้ความมั่นคงทางจิตใจ ผลการวิเคราะห์คุณสมบัติทางจิตมิติของตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ พบว่า มีความตรงตามเนื้อหา (ค่าดัชนี IOC ระหว่าง 0.57-1.00) มีความเป็นปรนัย มีความเป็นไปได้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีค่าความยากและอำนาจจำแนกเหมาะสม มีค่าความเที่ยงสูง ($\alpha = 0.752 - 0.905$) มีความตรงเชิงโครงสร้าง ($\chi^2 = 34.343, df = 24, p = 0.079, GFI = 0.998, AGFI = 0.994, RMR = 0.002, RMSEA = 0.011$) มีความตรงเชิงจำแนก และพบการทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถามตามตัวแปรระดับชั้นเรียนของลูก 53 ข้อ เศรษฐฐานะของครอบครัว 38 ข้อ และสถานภาพการเป็นพ่อแม่ 19 ข้อ โดยมีค่าดัชนีการทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถาม (G^2) อยู่ระหว่าง -0.142 ถึง 0.099

2. ผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามสถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐกิจของครอบครัว พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีรูปแบบโมเดลและสถานะของพารามิเตอร์ในเมทริกซ์ LY ไม่แปรเปลี่ยนระหว่างสถานภาพการเป็นพ่อแม่ และเศรษฐกิจของครอบครัว แต่เมื่อพิจารณาตามตัวแปรระดับชั้นเรียนของลูก พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีรูปแบบโมเดลไม่แปรเปลี่ยน แต่มีสถานะของพารามิเตอร์ในเมทริกซ์ LY แปรเปลี่ยนระหว่างระดับชั้นเรียนของลูก

3. โมเดลที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่ คือ การแทนค่าข้อมูลสูญหายด้วยค่าเฉลี่ย การกำหนดค่าน้ำหนักตัวบ่งชี้ย่อยโดยใช้ค่าน้ำหนักที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการรวมคะแนนตัวบ่งชี้รวมด้วยโมเดลผลบวก

4. ผลการสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทย พบว่า พ่อแม่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่อยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามตัวบ่งชี้รวมที่พัฒนาขึ้นเท่ากับ 7.98 คะแนน โดยแม่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงกว่าพ่อ พ่อแม่ที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวสูงมีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงกว่าพ่อแม่ที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ และพ่อแม่ของนักเรียนระดับประถมศึกษาคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงกว่าพ่อแม่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

5. ผลการพัฒนาดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่มีค่าระหว่าง 0-1 ค่าดัชนีน้อยกว่า 0.40 เป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ต่ำ ค่าดัชนีระหว่าง 0.40 – 0.82 เป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ปานกลาง ส่วนค่าดัชนีมากกว่า 0.82 เป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูง ในภาพรวมพ่อแม่ในสังคมไทยมีค่าดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่เฉลี่ยเท่ากับ 0.70

คำสำคัญ

คุณภาพความเป็นพ่อแม่, คุณสมบัตินทางจิตมิติ, เอสอีเอ็มกลุ่มพหุ

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีหลักสำคัญประการหนึ่ง คือ ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด พ่อแม่ผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีและเหมาะสม เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม การมีส่วนร่วมของพ่อแม่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (Seginer, 2006) และช่วยลดช่องว่างในการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน (Dearing, Kreider, Simpkins & Weiss, 2006) อย่างไรก็ตาม การที่พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอาจจะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กดีขึ้น แต่ก็ได้เป็นการรับประกันว่าเด็กจะได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม การที่จะพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมในทุกด้านนั้น คงจะต้องคำนึงถึงคุณภาพความเป็นพ่อแม่ (parenting quality) ร่วมด้วย เนื่องจากคุณภาพความเป็นพ่อแม่เป็นตัวแปรหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน ตอบสนอง และกระตุ้นการเรียนรู้ของลูก (Hubbs-Tait, Page, Huey, Starost, Culp, & Harper, 2006)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพความเป็นพ่อแม่ พบว่า มีคำศัพท์ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายอยู่ 3 คำ คือ การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ (parental involvement) ความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่ (parental engagement) และศักยภาพความเป็นพ่อแม่ (parenting capacity) ซึ่ง 3 คำนี้ สามารถใช้บ่งบอกระดับคุณภาพของความเป็นพ่อแม่ที่ดี โดยปกติการมีส่วนร่วมของพ่อแม่จะใช้ในความหมายของการร่วมมือกับโรงเรียนในการเลี้ยงดูหรือพัฒนาลูกด้านการเรียน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของพ่อแม่อาจเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาลูกแบบผิวเผิน (Pushor, 2001 cited in Pushor, 2007) แต่ถ้าพ่อแม่ตระหนักหรือเห็นคุณค่าของสิ่งที่จะทำให้กับลูกและยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่ จะยิ่งทำให้การพัฒนาของลูกมีคุณภาพยิ่งขึ้น (Pushor & Ruitenberg, 2005) และหากพ่อแม่มีความรู้และทักษะที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูลูกก็จะทำให้พ่อแม่มีศักยภาพความเป็นพ่อแม่อย่างสมบูรณ์ (Seden, 2008) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คุณภาพความเป็นพ่อแม่ คือ การกระทำของพ่อแม่ที่แสดงออกถึงการเป็นพ่อแม่ที่ดีด้วยการเข้ามามีส่วนในการพัฒนาลูกตระหนักและเห็นคุณค่าของการพัฒนาลูก รวมทั้งพยายามทำให้ตนเองมีความรู้และทักษะที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูลูก Braxton (2000 cited in Wolf-Wendel, Ward, & Kinzie, 2009) กล่าวว่า ความยึดมั่นผูกพันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกว่าการมีส่วนร่วม โดยความยึดมั่นผูกพันวัดได้จากความตระหนัก ความสนใจ และแรงจูงใจ ส่วนศักยภาพวัดได้จากความรู้และทักษะของบุคคลในการทำสิ่งต่าง ๆ (Jolly, Campbell, & Perlman, 2004)

สำหรับงานวิจัยของประเทศไทยส่วนใหญ่เน้นศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในการจัดการศึกษา (พินิตา มารุ่งเรือง, 2549; เกตุฤดี ราชไชยา, 2547; วราภรณ์ แยมทิม, 2549) งานวิจัยที่กล่าวมานี้เน้นการศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมของพ่อแม่โดยโรงเรียนมีบทบาทในการเชิญชวนให้พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน แต่จากการสืบค้นของผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่และศักยภาพความเป็นพ่อแม่ นอกจากนี้ยังพบว่า ในประเทศไทยยังไม่มีผู้พัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพความเป็นพ่อแม่ และพบงานวิจัยจำนวนน้อยมากที่ศึกษาพัฒนาตัวบ่งชี้เกี่ยวกับคุณภาพความเป็นพ่อแม่ ทั้งนี้ จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพความเป็นพ่อแม่ พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพความเป็นพ่อแม่มี 3 ตัวแปรคือ สถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐฐานะของครอบครัว (Crockett, Brown, Russell, & Shen, 2007; Hill & Tyson, 2009; Zhang et al., 2011)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ (parenting quality indicators) เพื่อใช้ในการสำรวจระดับคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทย การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่จำเป็นต้องกำหนดประเด็นวิจัยที่ต้องหาคำตอบจากการวิจัยนี้ 4 ประเด็น คือ คุณภาพความเป็นพ่อแม่ควรประกอบด้วยตัวบ่งชี้อะไรบ้างและตัวบ่งชี้ความเป็นพ่อแม่ที่สร้างขึ้นมีคุณสมบัติทางจิตมิติเป็นอย่างไร โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีความแปรเปลี่ยนในการวัดตามภูมิหลังของพ่อแม่หรือไม่ ตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่ที่สร้างขึ้นสามารถบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ในบริบทสังคมไทยได้เหมาะสมเพียงใด และดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร ผลการวิจัยนี้จะทำให้ได้ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่อันจะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ช่วยบ่งบอกคุณภาพความเป็นพ่อแม่ของเด็กไทยและนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพความเป็นพ่อแม่ได้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณสมบัติทางจิตมิติของตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ด้านความตรง ความเป็นปรีชา ความเป็นไปได้ ความยาก อำนาจจำแนก และความเที่ยง
2. เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามสถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐกิจของครอบครัว
3. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่
4. เพื่อสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทยจากตัวบ่งชี้รวมที่พัฒนาขึ้น
5. เพื่อพัฒนาดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive statistic) มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้ **ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาและตรวจสอบคุณสมบัติทางจิตมิติของตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่** ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่โดยใช้วิธีการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำตัวบ่งชี้ดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมของตัวบ่งชี้และความเหมาะสมของข้อคำถามที่ใช้วัดคุณภาพความเป็นพ่อแม่โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพ่อแม่และครอบครัว 4 ท่าน

กลุ่มตัวอย่างเป็นพ่อแม่ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ จำนวน 3,122 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามคุณภาพความเป็นพ่อแม่ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ **ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม** ประกอบด้วย ข้อคำถามภูมิหลังของพ่อแม่ (สถานภาพการเป็นพ่อแม่ อายุ ระดับการศึกษา ที่อยู่ปัจจุบัน รายได้ของครอบครัวต่อเดือน จำนวนบุตรหลานที่ต้องเลี้ยงดู เวลาในการพบปะพูดคุยกับบุตรหลาน และผู้ที่มีบทบาทหลักในการเลี้ยงดูบุตรหลาน) และภูมิหลังของบุตรหลาน (เพศ ระดับชั้นเรียน เกรดเฉลี่ย และลักษณะการพักอาศัยของบุตรหลาน) **ตอนที่ 2 ข้อคำถามการมีส่วนร่วมของพ่อแม่** จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ คือ 1) การมีส่วนร่วมที่บ้าน 10 ข้อ 2) การมีส่วนร่วมที่โรงเรียน 10 ข้อ และ 3) การสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน 10 ข้อ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่าของลิเคิร์ท 4 ระดับ คือ ระดับ 1 หมายถึง ไม่เคยทำ ระดับ 2 หมายถึง ทำน้อยมาก ระดับ 3 หมายถึง ทำเป็นบางครั้ง และระดับ 4 หมายถึง ทำเป็นประจำ **ตอนที่ 3 ข้อคำถามความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่** จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ คือ 1) การให้ความรักและความไวในการตอบสนอง 10 ข้อ 2) การให้อิสระในการปกครองตนเอง 10 ข้อ และ 3) การเรียนรู้ร่วมกับลูกอย่างกระตือรือร้น 10 ข้อ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่าของลิเคิร์ท 4 ระดับ คือ ระดับ 1 หมายถึง ไม่เคยทำ ระดับ 2 หมายถึง ทำตามบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ ระดับ 3 หมายถึง ทำเพราะเห็นคุณค่าและความสำคัญ และระดับ 4 หมายถึง ทำเต็มที่แบบทุ่มเทแรงกายแรงใจ หรือทำเป็นชีวิตจิตใจ **และตอนที่ 4 ข้อคำถามศักยภาพความเป็นพ่อแม่** จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 6 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ คือ 1) การดูแลขั้นพื้นฐาน 5 ข้อ 2) การดูแลด้านความปลอดภัย 5 ข้อ 3) การให้ความอบอุ่น 5 ข้อ 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ 5 ข้อ 5) การให้คำแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดี 5 ข้อ และ 6) การให้ความมั่นคงทางจิตใจ 5 ข้อ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่าของลิเคิร์ท 4 ระดับ คือ ระดับ 1 หมายถึง ไม่เคยทำ ระดับ 2 หมายถึง ทำ แต่ไม่รู้ว่าสิ่งที่ทำถูกหรือผิด ระดับ 3 หมายถึง รู้วิธีหรือหลักการ แต่ก็ยังทำผิดบ้าง และระดับ 4 หมายถึง ทำถูกต้องตามวิธีหรือหลักการ

ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์การทำงานหรือการวิจัยด้านพ่อแม่และครอบครัว อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 5 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและ

ประเมินผล จำนวน 2 ท่าน พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.57 ถึง 1.00 แสดงว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนี IOC มากกว่า 0.5 จึงถือว่าข้อคำถามทุกข้อสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552) สำหรับ ตรวจสอบความเที่ยง (reliability) โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับตัวอย่างพ่อแม่ที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริง จำนวน 306 คน ผลการตรวจสอบความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า ค่าความเที่ยงของตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ด้านความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่ และด้านศักยภาพความเป็นพ่อแม่ มีค่าเท่ากับ 0.901 0.964 และ 0.958 ตามลำดับ แสดงว่า เครื่องมือที่สร้างขึ้นมีความเที่ยงสูงมาก เหมาะสำหรับนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับตัวอย่างจริง

สำหรับการตรวจสอบคุณสมบัติทางจิตมิติของตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีรายละเอียด ดังนี้

1) **ความตรงตามเนื้อหา (content validity)** พิจารณาจากค่าดัชนี IOC ที่ได้จากการพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นของผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน 2) **ความเป็นปรนัย (objectivity)** พิจารณาจากความเป็นปรนัยของตัวบ่งชี้ในด้านภาษาที่ใช้ เกณฑ์การตรวจให้คะแนน และเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพ่อแม่และครอบครัว จำนวน 5 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 2 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบ 3) **ความเป็นไปได้ (feasibility)** ของตัวบ่งชี้ พิจารณาจากร้อยละของข้อมูลสูญหาย (missing data) เพื่อศึกษาว่าตัวบ่งชี้ได้มีข้อมูลสูญหายน้อย แสดงว่าตัวบ่งชี้ที่มีความเป็นไปได้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมาก 4) **ความยาก (difficulty)** พิจารณาจากค่าพารามิเตอร์ threshold ของแต่ละรายการคำตอบ (β) ที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วย Graded-Response Model (GRM) 5) **อำนาจจำแนก (discrimination)** พิจารณาจากค่าพารามิเตอร์ความชันร่วม (α) ที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วย Graded-Response Model (GRM) 6) **การทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถาม (differential item functioning : DIF)** พิจารณาจากค่าดัชนีการทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถาม (β^*) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 7) **ความเที่ยง (reliability)** พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เพื่อศึกษาความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ของตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ และพิจารณาค่าความเที่ยงที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ในแต่ละองค์ประกอบ (construct reliability) รวมทั้งค่าความเที่ยงที่ได้จากการวิเคราะห์ Graded-Response Model 8) **ความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity)** พิจารณาจาก 2 วิธีคือ 8.1) ผลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง 8.2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนคุณภาพความเป็นพ่อแม่ระหว่างกลุ่มพ่อแม่ที่รู้จัก (known groups) การคัดเลือกพ่อแม่กลุ่มรู้จักให้ครูประจำชั้นเป็นผู้คัดเลือก กลุ่มละ 40 คน ในแต่ละกลุ่มจะแบ่งเป็นพ่อแม่ของนักเรียนระดับประถมศึกษา 20 คน และพ่อแม่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา 20 คน รวมทั้งหมด 80 คน เกณฑ์การจำแนกพ่อแม่ที่มีคุณภาพต่ำและสูงมีดังนี้ **พ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูง** คือ พ่อแม่ที่มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิด มีความใส่ใจการกับเลี้ยงดูหรือดูแลลูก รวมทั้งมีความรู้และทักษะที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูลูก ส่วน **พ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ต่ำ** คือ พ่อแม่ที่มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูลูกน้อยมาก เลี้ยงดูลูกแบบปล่อยปละละเลย รวมทั้งไม่มีความรู้และทักษะที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูลูก

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามและค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลการวิจัยเป็นการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบลักษณะข้อมูลเบื้องต้น ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด ค่าความแปร ค่าความโด่ง และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อมูล เพื่อศึกษาลักษณะการแจกแจงของตัวแปร โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่

ผู้วิจัยตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามตัวแปรภูมิหลังของพ่อแม่ 3 ตัวแปร คือ สถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐกิจฐานะของครอบครัว โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุด้วยโปรแกรม LISREL

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่และการสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทยจากตัวบ่งชี้อรรถที่พัฒนาขึ้น

การพัฒนาตัวบ่งชี้อรรถมีวิธีการแตกต่างกันตามขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้อรรถ ตั้งแต่ขั้นตอนการแทนค่าข้อมูลสูญหาย การกำหนดน้ำหนักตัวบ่งชี้ และการรวมค่าตัวบ่งชี้ ทำให้มีโมเดลในการพัฒนาตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่หลายโมเดล จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความไม่แน่นอน (uncertainty analysis) และความไว (sensitivity analysis) ของตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่เพื่อให้ได้โมเดลที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนาตัวบ่งชี้อรรถ การวิจัยครั้งนี้ใช้การแทนค่าข้อมูลสูญหาย 2 วิธี คือ 1) การแทนด้วยค่าเฉลี่ย (mean) และ 2) การแทนด้วยค่ามัธยฐาน (median) การกำหนดน้ำหนักตัวบ่งชี้ใช้ 2 วิธี คือ 1) การกำหนดให้ตัวบ่งชี้อรรถมีค่าน้ำหนักเท่ากันทุกตัว และ 2) การกำหนดน้ำหนักตัวบ่งชี้อรรถโดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการรวมค่าตัวบ่งชี้ (aggregation) ใช้ 2 วิธี คือ 1) โมเดลผลบวก (additive model) และ 2) โมเดลผลคูณ (multiplicative model) หลังจากวิเคราะห์ความไม่แน่นอนและความไวของตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่แล้ว ผู้วิจัยคัดเลือกโมเดลที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนาตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่ ทำให้ได้ตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่ 4 ตัวคือ ตัวบ่งชี้อรรถการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ตัวบ่งชี้อรรถความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่ ตัวบ่งชี้อรรถศักยภาพความเป็นพ่อแม่ และตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่ สำหรับการกำหนดเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่ ผู้วิจัยใช้ 2 วิธี คือ เกณฑ์ที่ได้จากคะแนนปกติวิสัย (norm) โดยแปลงค่าตัวบ่งชี้ให้อยู่ในรูปเปอร์เซ็นต์ไทล์ (percentile) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติวิสัยระดับชาติ (national norm) ของพ่อแม่ทั่วประเทศ ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือการกำหนดเกณฑ์ด้วยวิธีกลุ่มรู้ชัด (known groups) โดยพิจารณาจากคะแนนสูงสุดของกลุ่มพ่อแม่ที่มีคุณภาพต่ำ และคะแนนต่ำสุดของกลุ่มพ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูง ผลที่ได้จะแบ่งพ่อแม่ออกเป็น 3 ระดับคุณภาพคือ ต่ำ ปานกลาง และสูง เมื่อได้ตัวบ่งชี้อรรถคุณภาพความเป็นพ่อแม่แล้ว ผู้วิจัยสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทยตามตัวบ่งชี้อรรถที่พัฒนาขึ้นโดยเปรียบเทียบคุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามตัวแปรภูมิหลังที่แตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐกิจฐานะของครอบครัว โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรพหุนามสามทาง (3-way MANOVA)

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่

ผู้วิจัยนำคะแนนตัวบ่งชี้อรรถที่ได้จากระยะที่ 2 มาแปลงให้เป็นค่าปกติ (normalization) เพื่อสร้างเป็นดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 1 โดยนำค่าตัวบ่งชี้อรรถที่คำนวณได้ของแต่ละคน (value) ลบด้วยค่าต่ำสุด และหารด้วยพิสัยของตัวบ่งชี้อรรถ ผลจากการคำนวณตามสูตรดังกล่าว จะทำให้ดัชนีมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 และเมื่อได้ดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่แล้วผู้วิจัยจึงนำดัชนีดังกล่าวไปสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทยเพื่อศึกษาว่าพ่อแม่ในสังคมไทยมีดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่อยู่ในระดับใด

ผลการศึกษา

1. การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่จากการสังเคราะห์เอกสาร พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ มี 3 ตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมที่บ้าน การมีส่วนร่วมที่โรงเรียน และการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน องค์ประกอบที่ 2 ความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่ มี 3 ตัวบ่งชี้คือ การให้ความรักและความไวในการตอบสนอง การให้อิสระในการปกครองตนเอง และการเรียนรู้ร่วมกับลูกอย่างกระตือรือร้น องค์ประกอบที่ 3 ศักยภาพความเป็นพ่อแม่ มี 6 ตัวบ่งชี้คือ การดูแลขั้นพื้นฐาน การดูแลด้านความปลอดภัย การให้ความอบอุ่น การส่งเสริมการเรียนรู้ การให้คำแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดี และการให้ความมั่นคงทางจิตใจ

2. ผลการวิเคราะห์คุณสมบัติทางจิตมิติของตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ พบว่า มีความตรงตามเนื้อหา (ค่าดัชนี IOC ระหว่าง 0.57-1.00) มีความเป็นปรนัยทั้งด้านภาษาที่ใช้ การตรวจให้คะแนน และเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน มีความเป็นไปได้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้จริง พิจารณาจากร้อยละของข้อมูลสูญหายของตัวบ่งชี้มีเพียงร้อยละ 1.70 - 9.83 เมื่อพิจารณาค่าความยาก พบว่า พ่อแม่ที่มีคุณลักษณะ (θ) ความเป็นพ่อแม่สูงมีโอกาสเลือกตอบรายการคำตอบระดับ 4 มากกว่ารายการคำตอบระดับ 1, 2 และ 3 โดยค่าพารามิเตอร์ threshold ของแต่ละรายการคำตอบ (β) มีค่าสูงขึ้นตามระดับของรายการคำตอบที่สูงขึ้น ส่วนค่าอำนาจจำแนก พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่สามารถจำแนกพ่อแม่ที่มีระดับคุณภาพความเป็นพ่อแม่แตกต่างกันออกจากกันได้โดยมีค่าพารามิเตอร์ความชันร่วม (α) ของแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.48 ถึง 2.55 ผลการตรวจสอบการทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถามที่ใช้วัดตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ พบว่า มีค่าดัชนีการทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถาม (β^*) อยู่ระหว่าง -0.142 ถึง 0.099 โดยพบการทำหน้าที่ต่างกันของข้อคำถามมากที่สุดในกลุ่มพ่อแม่ที่มีระดับชั้นเรียนของลูกต่างกัน (53 ข้อ) รองลงมา คือ ในกลุ่มพ่อแม่ที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน (38 ข้อ) และในกลุ่มพ่อแม่ที่มีสถานภาพการเป็นพ่อแม่ต่างกัน (19 ข้อ) ตามลำดับ สำหรับความเที่ยง พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีค่าความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ระหว่าง 0.752 ถึง 0.905 ความเที่ยงจากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (construct reliability) มีค่าระหว่าง 0.402 ถึง 0.811 และความเที่ยงจากการวิเคราะห์ Graded-Response Model มีค่าระหว่าง 0.726 ถึง 0.902 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 34.343$, $df = 24$, $p = 0.079$, $GFI = 0.998$, $AGFI = 0.994$, $RMR = 0.002$, $RMSEA = 0.011$) สำหรับผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจากการวัดคุณลักษณะที่ต่างกัน โดยใช้วิธีเดียวกัน (Heterotrait-Monotrait: HTMM) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.438 ถึง 0.812 แสดงว่าตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีความตรงเชิงจำแนก นอกจากนี้ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยใช้เทคนิคกลุ่มรู้ชุด (known groups) ด้วยวิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนคุณภาพความเป็นพ่อแม่ระหว่างกลุ่มพ่อแม่ที่รู้ชุด พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่สามารถจำแนกพ่อแม่กลุ่มรู้ชุดที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงและต่ำออกจากกันได้

3. ผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามสถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐกิจของครอบครัว พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีรูปแบบโมเดลและค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรสังเกตได้บนตัวแปรแฝงภายใน ($\Lambda\gamma$) ไม่แปรเปลี่ยนระหว่างสถานภาพการเป็นพ่อแม่และเศรษฐกิจของครอบครัว แต่เมื่อพิจารณาตามตัวแปรระดับชั้นเรียนของลูก พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีรูปแบบโมเดลไม่แปรเปลี่ยน แต่มี

ค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรสังเกตได้บนตัวแปรแฝงภายใน (ΛY) แปรเปลี่ยนระหว่างระดับชั้นเรียนของลูก

4. ผลการวิเคราะห์ความไม่แน่นอนและความไวของตัวบ่งชี้รวม พบว่า โมเดลที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคือ การแทนค่าข้อมูลสูญหายด้วยค่าเฉลี่ย การกำหนดค่าน้ำหนักตัวบ่งชี้ย่อยโดยใช้ค่าน้ำหนักที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการรวมคะแนนตัวบ่งชี้รวมด้วยโมเดลผลบวก ตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่ที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนปกติวิสัยที่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ของคะแนนสเกลองค์ประกอบของตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่ เท่ากับ 8.12 คะแนน และเมื่อจัดกลุ่มคะแนนตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่ตามเกณฑ์กลุ่มรัฐขีด พบว่า พ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ต่ำมีคะแนนตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงสุดเท่ากับ 6.02 คะแนน ส่วนพ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงมีคะแนนตัวบ่งชี้รวมคุณภาพความเป็นพ่อแม่ต่ำสุดเท่ากับ 8.79

5. ผลการสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทย พบว่า พ่อแม่ที่มีสถานภาพการเป็นพ่อแม่ระดับชั้นเรียนของลูก และเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยแม่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงกว่าพ่อ พ่อแม่ที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวสูงมีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงกว่าพ่อแม่ที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ และพ่อแม่ของนักเรียนระดับประถมศึกษาคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงกว่าพ่อแม่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

6. ผลการพัฒนาดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ที่มีค่าระหว่าง 0-1 พบว่า ในภาพรวมพ่อแม่มีค่าดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่เฉลี่ยเท่ากับ 0.70 เมื่อจำแนกช่วงค่าดัชนีตามระดับคุณภาพพบว่า พ่อแม่ ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ต่ำมีค่าดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่น้อยกว่า 0.40 พ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ปานกลางมีค่าดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่อยู่ระหว่าง 0.40-0.83 ส่วนพ่อแม่ที่มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่สูงมีค่าดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่มากกว่า 0.83 ขึ้นไป ดัชนีน้อยกว่า 0.40 หมายถึง พ่อแม่ที่มีความรู้ในการเลี้ยงดูลูกและมีส่วนร่วมในการเลี้ยงลูกอยู่บ้าง แต่มีความยึดมั่นผูกพันไม่ค่อยสูง ส่วนดัชนีระหว่าง 0.40-0.83 หมายถึง พ่อแม่ที่มีความรู้ในการเลี้ยงดูลูกพอสมควร และมีความยึดมั่นผูกพันและการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูลูก แต่ยังไม่ได้ทำแบบทุ่มเทเต็มที่ และดัชนีมากกว่า 0.83 หมายถึง พ่อแม่ที่มีความรู้ที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูลูกและมีความยึดมั่นผูกพันและการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูลูกแบบทุ่มเทเป็นชีวิตจิตใจ

บทสรุป

การวิจัยนี้ทำให้ได้ตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดคุณภาพความเป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับการนำไปใช้วัดคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทย พ่อแม่สามารถนำไปใช้ในการประเมินตนเองได้ว่าตนเองมีคุณภาพความเป็นพ่อแม่มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่าพ่อแม่มีศักยภาพเด่นหรือด้อยในเรื่องใด สำหรับครูสามารถนำไปใช้ประเมินคุณภาพความเป็นพ่อแม่ของนักเรียนแต่ละคนเพื่อให้ทราบว่า พ่อแม่ของนักเรียนแต่ละคนมีคุณภาพความเป็นพ่อแม่อยู่ในระดับใด เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน รวมทั้งทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับระดับคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทย เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้พัฒนาพ่อแม่ให้มีคุณภาพความเป็นพ่อแม่มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กไทยมีการพัฒนาที่ดีขึ้น

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. จากผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่แสดงให้เห็นว่า โมเดลตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงมีความเหมาะสมที่พ่อแม่ ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาจะนำไปใช้ในการประเมินคุณภาพความเป็นพ่อแม่เพื่อที่จะพัฒนาพ่อแม่ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น
2. จากเกณฑ์การประเมินคุณภาพความเป็นพ่อแม่โดยใช้คะแนนปกติวิสัย พบว่า เมื่อพ่อแม่มีภูมิหลังที่แตกต่างกันจะมีคะแนนปกติวิสัยแตกต่างกัน ดังนั้น พ่อแม่ ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่ต้องการประเมินคุณภาพความเป็นพ่อแม่จากคะแนนปกติวิสัยควรใช้คะแนนปกติวิสัยที่จำแนกตามตัวแปรภูมิหลังของพ่อแม่ เช่น สถานภาพการเป็นพ่อแม่ ระดับชั้นเรียนของลูก หรือเศรษฐกิจของครอบครัว
3. ผลการสำรวจคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในสังคมไทย พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คือมีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่ และศักยภาพความเป็นพ่อแม่ ในระดับปานกลาง แต่องค์ประกอบด้านความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่จะมีค่าน้อยกว่าองค์ประกอบอื่นอีกสองด้าน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาพ่อแม่ในองค์ประกอบความยึดมั่นผูกพันกับการเป็นพ่อแม่มากกว่าองค์ประกอบอื่น
4. จากการวิเคราะห์ดัชนีคุณภาพความเป็นพ่อแม่ พบว่า พ่อแม่ที่มีภูมิหลังต่างกันจะมีคุณภาพความเป็นพ่อแม่แตกต่างกัน โดยพ่อควรได้รับการพัฒนามากกว่าแม่ พ่อแม่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรได้รับการพัฒนามากกว่าพ่อแม่ของนักเรียนระดับประถมศึกษา และพ่อแม่ที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำควรได้รับการพัฒนามากกว่าพ่อแม่ที่มีเศรษฐกิจของครอบครัวสูง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำข้อค้นพบนี้ไปใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อวางแผนทางการพัฒนาคุณภาพความเป็นพ่อแม่ให้เหมาะสมมากที่สุด
5. พ่อแม่ ครู หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนใจนำเครื่องมือวัดคุณภาพความเป็นพ่อแม่ที่สร้างขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ สามารถนำเครื่องมือนี้ไปใช้วัดคุณภาพความเป็นพ่อแม่เฉพาะในองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ที่สนใจได้ แต่พึงระวังว่าผลการวัดที่ได้เป็นคุณภาพความเป็นพ่อแม่ในตัวบ่งชี้ที่สนใจเท่านั้น ซึ่งยังไม่ครอบคลุมตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่ทั้งหมด

5. การปฏิรูปครู โดยยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

การวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

The Pilot Study Development of Teachers Curriculum for 21st Century

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤตินันท์ สมุทรทัย

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย อาจารย์เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ และนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2555 แนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ E (K + T + L) แนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 แนวคิดสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวคิดสมรรถนะครูไทยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ แนวคิดจากกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา และแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วสังเคราะห์เป็นแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษาเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ใน 4 ภาควิชา และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่ามัธยฐาน ค่าเฉลี่ยและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า $Well\text{-}educatedness = E (K + T + L + C)$ และจากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันกับแนวคิดองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่า มีความสอดคล้องกัน แต่ในการนำแนวคิดหลักสูตรไปปฏิบัติยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบในทุกวิชาของหลักสูตร

2. ผลการนำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษาแล้ว พบว่า สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

3. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้
ข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู เช่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควร
ขานรับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้จากการวิจัยครั้งนี้ โดยร่วมกันกำหนด
วิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพครูให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู ได้แก่

3.2.1 คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตครูโดยตรง ควร
กำหนดเป้าหมายของการผลิตครูและกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของบัณฑิตครู โดยการมี
ส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต รวมทั้งการสร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ตรงกัน
ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

3.2.2 สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาควรทำความเข้าใจ
เข้าใจในเป้าหมายการผลิตครูและคุณลักษณะของบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำ
หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

3.2.3 อาจารย์ผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และ
การนำหลักสูตรไปใช้ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาครูเกิดทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21
ที่ยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” เช่น การออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ PBL หรือ RBL ฯลฯ

คำสำคัญ

การพัฒนาหลักสูตร, การผลิตครู, ศตวรรษที่ 21

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

การศึกษาที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันจะต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งด้าน
ร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ทั้งในระดับความคิด ค่านิยมและพฤติกรรม ซึ่งต้องจัดให้สอดคล้องกับ
ความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยปรับแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นกระบวนการที่ทำให้
ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยต้องจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลางของการพัฒนา จัดในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการ ความสามารถ และความถนัดของผู้เรียน
การศึกษาในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ครูที่มีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถสูง และได้รับการฝึกอบรมด้วย
หลักสูตรและวิธีการสอนที่มีความเข้มข้นและมีคุณภาพมาอย่างดี สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ
มีศักดิ์ศรีและมีเกียรติ ในอดีตสังคมไทยเคยยกย่องครูโดยเปรียบเทียบกับปูชนียบุคคลที่รอบรู้ รู้จริง รู้แจ้ง ทั้งนี้
เพราะครูในอดีตส่วนใหญ่คือ พระอาลักษณ์ นักปราชญ์ และผู้รู้ในหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ยอมรับในฐานะที่เป็นคนดี
คนเก่งในวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันความรู้สึกผูกพันต่อครูดังกล่าวได้เสื่อมถอยลงอันเนื่องมาจากครูต้อง
ปรับพฤติกรรมตามสภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเชี่ยวชาญทางวิชาการ และความเอาใจใส่ต่อเด็ก

ลดถอยลง จากสาระการปฏิรูปและกระแสสังคม เศรษฐกิจบ่งชี้ว่าในโลกยุคใหม่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ซับซ้อนขึ้น ครูจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และก้าวทันสถานการณ์โลก จะต้องเป็นผู้มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ ครูจะต้องจัดระบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ ต้องสอนโดยยึดพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ครูในอนาคตจึงต้องมีมาตรฐานคุณภาพในระดับครูมืออาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับสูง ดังนั้น ครูจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับสังคมยุคใหม่ที่จะปรับเปลี่ยนไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยเชื่อว่าครูในปัจจุบันและอนาคตจะต้องมีคุณลักษณะโดดเด่น ดี เก่ง ทันโลกและเป็นครูมืออาชีพ

ปัจจุบันเราให้ความสำคัญต่อการศึกษาแต่ละเลยการให้ความสำคัญกับครู จึงส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของประเทศชาติลดลงอย่างต่อเนื่อง ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา สังคมและประเทศชาติเกิดวิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง โดยเฉพาะสังคมฐานราก คือ ชนบทและชุมชนท้องถิ่นยังขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ การศึกษาก็ขาดครู และคุณภาพของครูในระบบโรงเรียนก็ยังไม่น่าพอใจ การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูและการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาครูยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนในสังคมและประเทศชาติ ยุทธศาสตร์การศึกษาของทุกประเทศทั่วโลกให้ลำดับความสำคัญสูงสุดที่ยุทธศาสตร์การผลิตและการพัฒนาครู เนื่องจากเมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปแล้วจะพบว่า คุณภาพของการศึกษา คือ คุณภาพการสอนที่ครูให้กับเด็ก ครูจะทำหน้าที่สอนอย่างมีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อครูมีค่านิยม ทักษะ และความรู้ของความเป็นครูที่เหมาะสม ถูกต้อง และเพียงพอ การจะเป็นหรือจะสร้างครูที่มีคุณภาพได้นั้นมีความท้าทายที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาหลายประการ ทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การกำหนดให้การศึกษาเป็นสินค้า บริการที่สามารถซื้อ – ขายได้ ตลอดจนความต้องการของผู้เรียนที่ก้าวกระโดดจากเรื่องอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และรู้สาระทางวิชาการเฉพาะทาง เป็นความต้องการจะพัฒนาทักษะซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง (Soft Skills) ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความอยากรู้อยากเห็น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนความขยัน อดทน และคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น ความท้าทายดังกล่าวทำให้รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแตกต่างกัน หลากหลาย และถ้านำมามิติของความแตกต่างในสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ และคุณลักษณะเชิงประชากรของผู้เรียนมาพิจารณาด้วยแล้ว จะยิ่งทำให้ครูมีความยุ่งยากในการปฏิบัติหน้าที่มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การผลิตครูยุคใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญและความจำเป็นต้องก้าวให้ทันความเปลี่ยนแปลง ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการผลิตครู ก็คือ “หลักสูตร” ทั้งนี้เพราะหลักสูตรคือแผนการเรียนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบการผลิตครูที่ดี มีคุณภาพปรับใช้สังคมมายาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด เพื่อให้ได้หลักสูตรการผลิตครูที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโลกในอนาคตที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงมอบหมายให้คณะวิจัยชุดนี้ทำการศึกษาสภาพหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ และเปรียบเทียบหลักสูตรปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในวงการการศึกษา อดีตหัวหน้าทีปรึกษาด้านการวางระบบการศึกษาของนายกรัฐมนตรี โทนี แบลร์ ประเทศอังกฤษ และทีปรึกษาทางการศึกษา รัฐบาลสหรัฐที่ได้เสนอหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตในรูปของสมการประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัว คือ

E (K + T + L) โดย K-Knowledge คือ ความรู้ T-Thinking คือ ครูต้องสามารถทำให้เด็กคิดเป็น และ L-Leader คือ ความเป็นผู้นำ จะต้องรู้ว่า จะพัฒนาคนรอบข้างได้อย่างไร แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องเป็นคนที่มี E-Ethic คือต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม และ/หรือแนวคิดอื่นๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 แล้วนำมาพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู เพื่อนำไปใช้ในการผลิตครูในอนาคต และเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปพิจารณากำหนดนโยบายการศึกษาของชาติและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพครูต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

1. กำหนดสาขาวิชาที่มีความพร้อม มีศักยภาพ และมีความสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้สาขาวิชาที่เป็นตัวแทนของแต่ละระดับการศึกษาทั้งหมด 4 สาขาวิชาจาก 15 สาขาวิชาที่เปิดสอนทั้งหมดในปีการศึกษา 2555 คือ
 - 1.1 สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา
 - 1.2 สาขาวิชาการศึกษาประถมศึกษา เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับประถมศึกษา
 - 1.3 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา
 - 1.4 สาขาวิชาบริหารธุรกิจ เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับอาชีวศึกษา
2. สร้างความเข้าใจและกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานวิจัยร่วมกัน ดังนี้
 - 2.1 จัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบโครงการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.2 กำหนดกรอบความคิดและแนวทางการดำเนินโครงการวิจัยฯ โดยสังเคราะห์แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบด้วย
 - แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ E (K + T + L)
 - แนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21
 - แนวคิดสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 - แนวคิดสมรรถนะครูไทยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้จำนวน 5 สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน จำนวน 6 สมรรถนะ
 - แนวคิดจากกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา
 - แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย
3. วิเคราะห์ และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยนำเอารายละเอียดของวิชาในหมวดการศึกษา

ทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะที่ประกอบด้วยวิชาแกนหรือพื้นฐานอาชีพและวิชาเอกโดยพิจารณาจาก Course Syllabus ของแต่ละรายวิชาที่สามารถขอความร่วมมือจากผู้สอนมาทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบว่า รายวิชาที่กำหนดในหลักสูตรปัจจุบันนั้นๆ มีการกำหนดจุดประสงค์ (O- Objective) การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) ตรงตามนิยามของครูใน ศตวรรษที่ 21 ตามสมการองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครู = $E (K + T + L + C)$ ที่กำหนดหรือไม่ อย่างไร

4. พัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

4.1 นำหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี 4 สาขาวิชาที่คัดเลือกไว้ข้างต้น คือ สาขาวิชาการศึกษา ปฐมวัยที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา สาขาวิชาการศึกษาประถมศึกษาที่เป็นตัวแทนของ หลักสูตรระดับประถมศึกษา สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา และ สาขาวิชาบริหารธุรกิจที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับอาชีวศึกษา ที่มีกรอบโครงสร้างหลักสูตรเดียวกันที่ ประกอบด้วยหมวดวิชาต่างๆ มาพิจารณาหาตัวแทนของวิชาและความเป็นไปได้ในการพัฒนา

4.2 นำผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรการผลิตครู สำหรับศตวรรษที่ 21 ที่สังเคราะห์ขึ้นมาพิจารณาว่ามีส่วนไหนที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดใหม่ (แนวคิดหลักสูตร การผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21) แล้วทำการปรับผลการเรียนรู้ของแต่ละวิชาให้เป็นไปตามแนวคิดใหม่ บูรณาการสิ่งที่ต้องการพัฒนานักศึกษาแล้วนำมาปรับรายละเอียดกระบวนการเรียนการสอนในองค์ประกอบต่าง ๆ โดย กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ (O- Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) ของแต่ละวิชาในหลักสูตร

4.3 นำแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อ พิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ของแนวคิดใหม่

4.4. จัดทำคู่มือการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

5. นำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูและการจัดการเรียนการสอนสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปทดลองใช้กับ นักศึกษา เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ใน 4 ภาควิชาแกน โดยดำเนินการพัฒนาตามคู่มือการพัฒนาหลักสูตร การผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

6. จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรเดิมกับ หลักสูตรใหม่ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและคู่มือการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับ ศตวรรษที่ 21

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21
2. ใช้สถิติบรรยาย ค่าความถี่ ร้อยละ ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่สังเคราะห์ขึ้น ใช้ค่าเฉลี่ยในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษา

1. ผลการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบคือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) ความสามารถที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า

$$\text{Well-educatedness} = E (K + T + L + C) \quad \text{โดยที่}$$

E (Ethical Underpinning) หมายถึง พื้นฐานทางจริยธรรมในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการดำรงชีวิตในโลกอนาคตประกอบด้วย

E1 คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (จริยธรรม มารยาท และศีลธรรม)

E2 คือ การตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย

K (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่นักศึกษาครูจำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต ได้แก่ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก ประกอบด้วย

K1 คือ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและสารสนเทศ)

K2 คือ ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ (ศิลปะ วัฒนธรรม สุขภาพ การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ)

K3 คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก (จิตสำนึกต่อโลก การปกครอง และหน้าที่พลเมือง และสิ่งแวดล้อม)

T (Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา คิดเชิงวิเคราะห์ คิดเชิงสร้างสรรค์ และคิดเชิงวิพากษ์ ประกอบด้วย

T1 คือ คิดแก้ปัญหาคือ ความสามารถในการนำเอาข้อมูล กฎเกณฑ์หรือหลักการมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้

T2 คือ คิดเชิงวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการจำแนกองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ และระบุถึงความสำคัญ ความสัมพันธ์ และหลักการขององค์ประกอบเหล่านั้น

T3 คือ คิดเชิงสร้างสรรค์ คือ ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อยหรือรายละเอียดของสิ่งต่างๆ มารวมกันเพื่อสร้างความรู้ ชิ้นงาน แผนงาน หรือหลักการใหม่

T4 คือ คิดเชิงวิพากษ์ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผล ข้อมูล ประกอบการลงสรุปหรือตัดสินใจ L (Leadership) หมายถึง ความสามารถในการเป็นผู้นำตนเอง และโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชั้นเรียน สถานที่ทำงาน ชุมชน และสังคม ประกอบด้วย

L1 คือ ความสามารถในการนำตนเอง ความตระหนักในคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างภูมิคุ้มกันตนเองเมื่อเผชิญสถานการณ์/ปัญหาต่างๆ

L2 คือ ความสามารถในการโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชั้นเรียน สถานที่ทำงาน และชุมชน (บุคลิกภาพ ความรู้ เทคนิคการสื่อสาร และบริบท)

C (Competency) หมายถึง สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู ได้แก่ ความสามารถในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ จิตวิทยาสำหรับครู การวัดและประเมินผลการศึกษา การบริหารจัดการในห้องเรียน การวิจัยทางการศึกษา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ความเป็นครู (ศีลธรรม จรรยาบรรณ การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพครู การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน และการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง) ประกอบด้วย

C1 คือ สมรรถนะในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู

C2 คือ สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตร

C3 คือ สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้

C4 คือ สมรรถนะในการใช้จิตวิทยาสำหรับครู

C5 คือ สมรรถนะในการการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

C6 คือ สมรรถนะในการบริหารจัดการในห้องเรียน

C7 คือ สมรรถนะในการวิจัยทางการศึกษา

C8 คือ สมรรถนะในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

C9 คือ สมรรถนะในการดำรงตนในการประกอบวิชาชีพครู (การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง)

จากการศึกษาหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีกรอบโครงสร้างหลักสูตรเดียวกันที่ประกอบด้วยหมวดวิชาต่างๆ ดังนี้

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		32	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	ไม่น้อยกว่า	136	หน่วยกิต
2.1 วิชาแกน		50	หน่วยกิต
2.2 วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	62	หน่วยกิต
2.3 วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	24	หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต
หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 174 หน่วยกิต

เมื่อทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรปัจจุบันกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยพิจารณาว่ารายวิชาที่กำหนดในหลักสูตรปัจจุบันมีการกำหนดจุดประสงค์ (O - Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (L - Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E - Evaluation) ตรงตามนิยามของครูในศตวรรษที่ 21 ตามสมการองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครู = $E (K + T + L + C)$ ที่กำหนดหรือไม่ พบว่า หลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปัจจุบัน โดยภาพรวมมีความสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ในทุกองค์ประกอบกล่าวคือ มีการมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 1) ด้านพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical) 2) ด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ด้านความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ด้านความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) ด้านสมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) แต่เมื่อพิจารณาในรายวิชา พบว่า วิชาที่สอนในหลักสูตรปัจจุบันยังไม่มีกรอบการพัฒนาผู้เรียนได้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบ

2. ผลการนำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษา ใน 4 ภาควิชา คือ

1) ภาควิชาการประเมินผลการเรียนรู้ (LEARNING EVALUATION) : EDPF 302 (100302) เป็นภาควิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในภาควิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะ นักศึกษาทุกคนต้องลงทะเบียนเรียน

2) ภาควิชาการวิจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (EDUCATIONAL RESEARCH FOR LEARNING MANAGEMENT DEVELOPMENT) : EDPF 500 เป็นภาควิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ ในภาควิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะ นักศึกษาทุกคนต้องลงทะเบียนเรียน

3) ภาควิชาการบรรยายพิเศษในธุรกิจศึกษา (SPECIAL LECTURE IN BUSINESS EDUCATION) : 076444 เป็นภาควิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ เป็นภาควิชาบังคับเลือกในกลุ่มวิชาเอกทางด้านเนื้อหา นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนทั้งนักศึกษาที่ลงทะเบียนเป็นวิชาเอกและวิชาเลือกเสรี

4) ภาควิชา 052332 (LEARNING AND CLASSROOM AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT)

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาตามคู่มือการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ใน 5 ขั้นตอนคือ

1) นำรายละเอียดของภาควิชา (Course syllabus) ที่จะทำการทดลองมาวิเคราะห์ว่าปัจจุบันมีแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามแนวคิดของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ตามสมการ Well-educatedness = $E (K + T + L + C)$ โดยกำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ (O - Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (L - Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E - Evaluation) หรือไม่อย่างไร

2) นำผลการวิเคราะห์ในข้อ 1) มาพิจารณาว่ารายวิชาดังกล่าวได้มีการพัฒนาผู้เรียนครบทั้ง 5 องค์ประกอบหรือไม่ หากพบว่าไม่ครบให้ผู้สอนพิจารณาว่าจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีหรือเกิดคุณลักษณะ

อื่นๆ ตามกรอบแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูและการจัดการเรียนการสอนสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไรโดยให้ทำการเพิ่มเติมลงในจุดประสงค์การเรียนรู้ (O - Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) ของรายวิชานั้นๆ

3) ออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามกรอบแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ในทุกองค์ประกอบกล่าวคือมีการมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 1) ด้านพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical) 2) ด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ด้านความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ด้านความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) ด้านสมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยให้ผู้สอนเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาคูเกิดทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” เช่นการออกแบบการเรียนรู้แบบ PBL หรือ RBL ฯลฯ

4) ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามกรอบแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 และเก็บรวบรวมข้อมูล

5) สรุปผลการทดลอง พบว่า สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะครบทั้ง 5 องค์ประกอบตามแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

1. ผลการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) ความสามารถที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า $Well\text{-}educatedness = E (K + T + L + C)$ และจากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันกับแนวคิดองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่ามีความสอดคล้องกัน แต่ในการนำแนวคิดหลักสูตรไปปฏิบัติยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนในทุกองค์ประกอบได้ทุกวิชา

2. ผลการนำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษาแล้ว พบว่า สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

3. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้ข้อเสนอ ดังนี้

3.1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู เช่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรเข้ารับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้จากการวิจัยครั้งนี้ โดยร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพครูให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู ได้แก่

3.2.1 คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตครูโดยตรง ควรกำหนดเป้าหมายของการผลิตครูและกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของบัณฑิตครูโดยมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต รวมทั้งการสร้างควมตระหนักและความเข้าใจที่ตรงกัน ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

3.2.2 สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาควรทำความเข้าใจในเป้าหมายการผลิตครูและคุณลักษณะของบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้

3.2.3 อาจารย์ผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาคูเกิดทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” เช่นการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ PBL หรือ RBL ฯลฯ

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

1.1) ผลการวิจัยครั้งนี้ คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูปัจจุบันให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียมมาตรฐานสากล

1.2) ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดมาตรฐานของหน่วยงานที่รับผิดชอบมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อให้หน่วยงานที่ผลิตครูนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และมีทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพ

1.3) หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรกระตุ้นสถาบันผลิตครูให้มีการส่งเสริมสนับสนุนอาจารย์ผู้รับผิดชอบกระบวนการเรียนการสอน เขียนคำอธิบายกระบวนการวิชา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเน้นการส่งเสริมคุณธรรมสำหรับอยู่ร่วมกัน (E-Ethical Underpinning) และภาวะผู้นำ (L- Leadership) ควบคู่กับการสอนเน้นการคิด (Thinking) และสมรรถนะวิชาชีพครู (Competency)

1.4) หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูควรมีการจัดระบบและกลไกในการพัฒนาบุคลากรและผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจในการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

2.1) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดจากผลการวิจัยเรื่องนี้ถึงการกำหนดน้ำหนักหรือสัดส่วนขององค์ประกอบของแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ในโครงสร้างของหลักสูตร

2.2) หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพของบัณฑิตครูตามแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย ระยะที่สอง

Research and Development of a Model for School-based Teacher and Administrator Development in Chiang Mai and Chiang Rai's Small-sized Schools, Phase 2

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ภูวิภาตาวรรณ และคณะนักวิจัย
อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย 2) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย 3) เพื่อถอดบทเรียนจากการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย จำนวน 108 คน จาก 10 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบประเมินการใช้รูปแบบฯ แบบประเมินการร่วมกิจกรรมและแบบสะท้อนคิดการเข้าร่วมกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 8 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก หรือรูปแบบที่สร้างขึ้นในชื่อว่าวงล้อฟันเฟืองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อการพัฒนาวิชาชีพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น พบว่า การดำเนินงานทั้งสามสายพานคือ สายพานที่ 1 สายพานแห่งการมีส่วนร่วม สายพานที่ 2 สายพานแห่งศรัทธา และสายพานที่ 3 สายพานแห่งคุณภาพ มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับดีถึงดีมาก และเมื่อพิจารณาการประเมินผลด้านคุณภาพ พบว่า ผลการปฏิบัติ (Performance) ของครู ผู้บริหาร และผู้เรียนอยู่ในระดับดีถึงดีมากทุกกลุ่ม นอกจากนี้จากการถอดบทเรียนการใช้รูปแบบครั้งนี้ พบว่า รูปแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างการปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาวิชาชีพครูส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดเด่นของรูปแบบอยู่ที่กระบวนการที่ใช้การฝึกอบรมโดยตรงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียน และการขยายผลโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ นับเป็นกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ดำเนินการได้ไปพร้อมๆกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างครบวงจรและต่อเนื่อง ยังผลให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพทั้งด้านคุณลักษณะ ทักษะ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ

รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหาร, โรงเรียนเป็นฐาน, โรงเรียนขนาดเล็ก, การฝึกอบรมโดยตรง, การเรียนรู้ในโรงเรียน, การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่อาจจะถือได้ว่าเป็นวาระแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองที่ปรับตัวอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง จนเกิดการแสวงหาของการสร้างความเข้มแข็งในโลกของการแข่งขันที่ชัดเจนขึ้นโดยลำดับ ประกอบกับทิศทางของความร่วมมือกันด้านการพัฒนาภูมิภาคและประเทศในเขตของภูมิภาคเดียวกันเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในความร่วมมือน่าสนใจและเป็นรูปธรรม เพื่อก้าวสู่ประชาคมโลก และประชาคมอาเซียนในปี 2558 ยังเป็นแรงขับที่สำคัญในการเร่งพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทันกับการเปลี่ยนแปลง

บุคลากรสถานศึกษาเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยผลิตทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ และนอกจากให้ทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีแรงกดดันมาจากสภาพปัญหาและระดับคุณภาพในการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานทั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลให้ต้องเร่งพัฒนาผู้บริหารและครูผู้สอนให้เป็นรูปธรรม มีรูปแบบที่เหมาะสม เป็นไปตามสภาพปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาอย่างแท้จริงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการพัฒนา เพื่อการพัฒนาคุณภาพและแก้ปัญหาที่พบมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้สรุปการพัฒนาครูเมื่อปี 2550 ว่า ขาดระบบการพัฒนาครูประจำการที่มีประสิทธิภาพ ขาดงบประมาณ รูปแบบฝึกอบรมเน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ การอบรมขาดความต่อเนื่อง การอบรมส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนของครู เพราะต้องไปอบรมนอกโรงเรียน ต้องทิ้งห้องเรียน รวมทั้งตัวหลักสูตรฝึกอบรมก็ไม่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน การพัฒนาครูยังเป็นรูปแบบเดิม ๆ และไม่มีกองทุนในการพัฒนาที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โครงการวิจัยและพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงเกิดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อแสวงหารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานคุณภาพ ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้องเริ่มที่โรงเรียน และบุคลากรที่มีจักรกลสำคัญที่สุดคือครูและผู้บริหารที่มีคุณภาพ ย่อมส่งผลต่อผลผลิตที่มีคุณภาพ และมาตรฐานเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศจนถึงระดับภูมิภาคและนานาชาติ โดยการดำเนินการวิจัยได้ดำเนินงานในระยะที่ 1 ปี 2554 เสร็จสิ้นแล้ว ในส่วนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะกรรมการวิจัยได้ดำเนินการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย รูปแบบที่ได้มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นรูปแบบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยสนับสนุน และกระบวนการ อีกส่วนหนึ่งเป็นผลผลิต คือ คุณภาพของครู ผู้บริหาร และตัวผู้เรียน

ในระยะที่ 2 ของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำรูปแบบการพัฒนาไปสู่การใช้จริงในสถานศึกษาที่เป็นหน่วยทดลอง เพื่อมุ่งตอบคำถามการวิจัย (Research Questions) ที่ว่าการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กที่สร้างขึ้นเป็นอย่างไรในแต่ละขั้นตอน ผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นต่อผู้บริหาร ครู และผู้เรียนอย่างไร เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ นอกจากนั้นยังต้องการข้อสรุปจากการใช้รูปแบบการพัฒนาว่า แนวทางหรือการปฏิบัติที่ดีเป็นมาตรฐานนำไปสู่การใช้รูปแบบการ

พัฒนารูปแบบให้มีทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด เพื่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก ใน 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย โรงเรียน และชุมชน 2) ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ บรรยากาศ เจตคติและการคาดหวัง และการจูงใจ 3) กระบวนการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานใน โรงเรียนขนาดเล็ก 3 ด้าน คือ ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านนักเรียน
3. เพื่อถอดบทเรียนจากการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานใน โรงเรียนขนาดเล็ก

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน จาก 5 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านรินหลวง อ.เชียงดาว 2) โรงเรียนบ้านห้วยทรายขาว อ.เชียงดาว 3) โรงเรียนบ้านห้วยจะค่าน อ.เชียงดาว 4) โรงเรียนชุมชนบ้านพร้าวหนุ่ม อ.แม่แจ่ม 5) โรงเรียนบ้านสามสบ อ.แม่แจ่ม และผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงราย จำนวน 58 คน จาก 5 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียน บ้านป่าตึงงาม อ.แม่สรวย 2) โรงเรียนบ้านแม่สลองใน อ.แม่จัน 3) โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 5 อ.แม่สาย 4) โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี อ.แม่ฟ้าหลวง และ 5) โรงเรียนปางมะภาควิทยา อ.เวียงป่าเป้า

เกณฑ์การสรรหาโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ มีดังนี้ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่ จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 300 คน โรงเรียนมีความ ตระหนัก (Awareness) และมีความพยายาม (Attempt) ในการพัฒนาคุณภาพครูและผู้บริหาร เพื่อเป้าหมาย หลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คณะครูและผู้บริหารมีความสนใจและเต็มใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการ พัฒนาครูและผู้บริหาร ตลอดจนมีความมุ่งมั่นและพันธสัญญาร่วมกันในการปฏิบัติงานครั้งนี้ บุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา อันได้แก่ ศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียนสังกัดอยู่มีความเห็นชอบและยินดีสนับสนุนและเข้าร่วมการดำเนินงาน ในครั้งนี้

กระบวนการวางแผนการดำเนินงาน

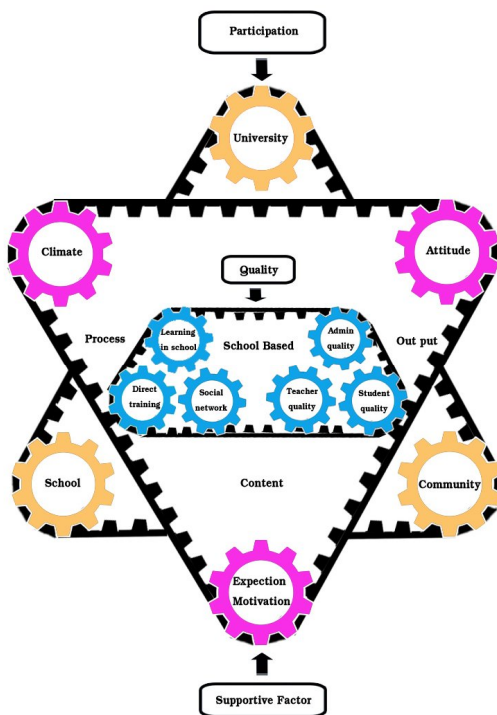
ขั้นที่ 1 ประชุมนักวิจัยและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา ได้แผนการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 การกำหนดตัวชี้วัด เพื่อใช้ตรวจสอบความสำเร็จของการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ประเมินและเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินงานทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูและ ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน

คือ 1) ตัวชี้วัดคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาศึกษา ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนา ปัจจัยและเงื่อนไขต่อความสำเร็จของโครงการฯ และบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) คุณภาพของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่เกิดจากการพัฒนาของโครงการฯ 3) คุณภาพของนักเรียนที่เกิดจากครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาจากโครงการฯ

ขั้นที่ 3 พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษากับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ผู้วิจัยสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากโครงการวิจัยระยะที่ 1 เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม รูปแบบการฝึกอบรม เป็นการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตาม module การฝึกอบรม ซึ่งมีเนื้อหาเป็นไปตามความต้องการของโรงเรียน โดยผ่านกระบวนการขับเคลื่อนทั้ง 3 วิธี คือ 1) การฝึกอบรมโดยตรง (Direct Training : DT) 2) การเรียนรู้ในโรงเรียน (Learning in School : LS) และ 3) การเรียนรู้นอกโรงเรียนโดยผ่านเครือข่ายทางสังคม (Learning Out of School via Social Network : SN)

ขั้นที่ 4 ดำเนินการทดลองรูปแบบการพัฒนาศึกษาครูและผู้บริหารสถานศึกษา กับโรงเรียนทั้ง 10 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย พร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาศึกษา ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในลักษณะการวิจัยและพัฒนา โดยรูปแบบมีรายละเอียดดังภาพจำลองต่อไปนี้

รูปแบบจำลองวงล้อฟันเฟืองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อการพัฒนาวิชาชีพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
(CMU Gear Model for School Based Professional Development)

รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายดังรูปข้างต้น ประกอบด้วยสายพาน 3 สาย ดังนี้

สายพานที่ 1 : สายพานแห่งการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นสายพานที่ประกอบด้วยวงล้อฟันเฟือง 3 ส่วน จาก 3 องค์กรหลัก คือ 1) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดย คณะศึกษาศาสตร์ร่วมมือกับ 2) โรงเรียนและ 3) ชุมชน ในการพัฒนาครูและผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมอย่าง กลยาคมมิตรในการดำเนินงานตลอดช่วงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สายพานที่ 2 : สายพานแห่งศรัทธา เป็นสายพานที่ประกอบด้วยวงล้อฟันเฟือง 3 ส่วน แต่ละส่วน จัดเป็นปัจจัยสนับสนุน (Supportive Factors) ให้การพัฒนาคุณภาพครูและผู้บริหารบรรลุเป้าหมายและการ คงอยู่ในการดำเนินงาน วงล้อฟันเฟืองทั้ง 3 ส่วน ในสายพานที่ 2 ได้แก่ 1) บรรยากาศ (Climate) 2) เจตคติ (Attitude) 3) การคาดหวังและการสร้างแรงจูงใจ (Expectation & Motivation)

สายพานที่ 3 : สายพานแห่งคุณภาพประกอบด้วยวงล้อฟันเฟือง 2 ชุด ชุดแรกเป็นกระบวนการ (Process) ประกอบด้วยวงล้อฟันเฟือง 3 ตัว คือ 1) วงล้อฟันเฟืองเกี่ยวกับการฝึกอบรมโดยตรง (Direct Training) เป็นการจัดการฝึกอบรมครูและผู้บริหารโรงเรียนเพื่อติดอาวุธทางปัญญา (Empowerment) ตาม ความต้องการและความสนใจ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีผู้ให้การฝึกอบรมเป็นคณาจารย์จากมหาวิทยาลัย และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) วงล้อฟันเฟืองเกี่ยวกับการเรียนรู้ในโรงเรียน (Learning in School) เป็น กระบวนการเรียนรู้ที่สืบเนื่องจากการได้รับการฝึกอบรมโดยตรง ครูและผู้บริหารได้นำสิ่งที่ได้จากการฝึกอบรม ไปปฏิบัติจริงในโรงเรียน และนำผลมาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือร่วมกันพัฒนาให้เกิดนวัตกรรมการเรียน การสอนและการบริหารจัดการในแนวทางใหม่ได้ 3) วงล้อฟันเฟืองเกี่ยวกับการใช้เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Out of School via Social Network) จากการเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันในวงล้อที่ 2 นำไปสู่การ ขับเคลื่อนในวงล้อที่ 3 โดยใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในรูปแบบของ Facebook / Web Board / Blog / Twitter เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดการสื่อสารหรือเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพระหว่างครู / ผู้บริหาร / อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ตลอดจนผู้ที่สนใจในวิชาชีพครูทั่วไป ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน โดยใช้ เครือข่ายสังคม (Social Network)

วงล้อฟันเฟืองชุดที่ 2 ในสายพานที่ 3 เป็นวงล้อฟันเฟืองที่เกี่ยวกับผลลัพธ์ (Out put) ประกอบด้วยวง ล้อฟันเฟือง 3 ตัว คือ 1) วงล้อฟันเฟืองที่เกี่ยวกับคุณภาพด้านครู 2) วงล้อฟันเฟืองที่เกี่ยวกับคุณภาพด้าน ผู้บริหาร และ 3) วงล้อฟันเฟืองที่เกี่ยวกับคุณภาพด้านผู้เรียน ซึ่งทั้ง 3 วงล้อฟันเฟืองดังกล่าวเป็นการประเมิน สมรรถนะของครู และผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ สามของสำนักงานมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และประเมินคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของ หลักสูตรที่โรงเรียนแต่ละแห่งใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสภาพปัจจุบัน

ขั้นที่ 5 การติดตาม เพื่อรวบรวมข้อมูลในส่วนที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม การประชุมนักวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล การถอดบทเรียน การสรุปผลการวิจัยและการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะทำงานวิจัยได้ประชุมเพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้ โดยมีเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งหมด 8 ฉบับ ดังนี้ แบบประเมินตนเองเกี่ยวกับการ ร่วมมือกิจกรรมพัฒนาศักยภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน 5 ฉบับ จำแนกตามสาระการ

ฝึกอบรม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาทักษะคิดระดับสูง (Higher Order Thinking Skills) การสอนภาษาโดยวิธีเน้นความเข้าใจ (Comprehension-Based Approach) การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) กลวิธีอภิปัญญา : การใช้ผัง (Semantic Map) ในการจัดการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) นอกจากนี้ ยังมีแบบประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก สำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษาประเมินในภาพรวม แบบประเมินตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาจากการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลค่าเฉลี่ย การแปลความค่าเฉลี่ยผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และผลการฝึกอบรมของโรงเรียนขนาดเล็กใช้เกณฑ์แปลความ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 ความหมาย มากที่สุด, ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 ความหมาย มาก, ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 ความหมาย ปานกลาง, ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 ความหมาย น้อย, ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 ความหมาย น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ใน 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1.1 การมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย โรงเรียน และชุมชน ผลจากการวิจัย พบว่า ระดับการประเมินความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.16 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะก่อนเริ่มดำเนินโครงการวิจัยได้มีการวิเคราะห์ปัญหา สำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาและระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย โรงเรียน และชุมชนมาตลอด

1.2 ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ บรรยากาศ เจตคติ การคาดหวังและการจูงใจ ผลจากการวิจัย พบว่า ระดับการประเมินความคิดเห็นด้านบรรยากาศของการพัฒนาโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.68 อาจเป็นเพราะในการจัดการฝึกอบรมโดยตรง (Direct Training) ที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นบรรยากาศการฝึกอบรมที่เน้นความรู้สึของผู้ให้การอบรมซึ่งต้องใกล้ชิดอบอุ่น ยอมรับผู้รับการฝึกอบรมว่าต้องการแลกเปลี่ยนและรับผิดชอบ ตลอดจนเน้นความรู้สึของผู้รับการอบรมต้องเป็นมิตร ให้อิสระในการแสดงออก และมีการยอมรับซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ บรรยากาศของการอบรมต้องมีอิสระและเปิดเผย ซึ่งจะส่งผลให้ผลลัพธ์ของการอบรมบรรลุผลสำเร็จและเกิดความร่วมมืออย่างแท้จริง เมื่อพิจารณาผลการประเมินความคิดเห็นด้านเจตคติในการพัฒนาครั้งนี้ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.65 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการฝึกอบรมหรือการพัฒนาครั้งนี้ ครูและผู้บริหารเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการพัฒนา เนื้อหาสาระและเทคนิควิธีที่นำเสนอสอดคล้องกับความต้องการของครูและผู้บริหาร ตลอดจนคณะวิทยากรที่ร่วมโครงการครั้งนี้เป็นที่ศรัทธาและยอมรับของครูและผู้บริหาร จึงส่งผลให้ครูและผู้บริหารมีเจตคติที่ดีมากที่สุดต่อการเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลการ

ประเมินความคิดเห็นด้านการคาดหวังและแรงจูงใจในการพัฒนาครั้งนี้ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.43 เหตุที่ผลการประเมินความคิดเห็นต่อปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานในการใช้รูปแบบด้านความคาดหวังและการสร้างแรงจูงใจในครั้งนี้อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะก่อนการดำเนินโครงการได้มีการสำรวจความต้องการ (Need Assessment) ของครูและผู้บริหารในการพัฒนาความเป็นวิชาชีพของตนเอง และได้มีการปฐมนิเทศชี้แจงเป้าหมายและวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกันตั้งแต่ต้น จึงอาจส่งผลให้ระดับการคาดหวังและแรงจูงใจในการร่วมดำเนินโครงการครั้งนี้อยู่ในระดับสูงหรือมากได้

1.3 กระบวนการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา ผลจากการวิจัย พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาในการใช้รูปแบบ โดยการฝึกอบรมโดยตรง (Direct Training) ด้านหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.47 ด้านวิทยากรและกระบวนการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.71 และด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.32 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาครั้งนี้ ครูและผู้บริหารให้การยอมรับในการฝึกอบรมครั้งนี้ ทั้งด้านหลักสูตร วิทยากร กระบวนการอบรม และสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการอบรม

เมื่อพิจารณาเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียน (Learning in School) พบผลจากการวิจัยครั้งนี้ว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อได้รับการฝึกอบรมโดยตรงแล้วได้นำสิ่งที่ได้ไปใช้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.07 อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ควรได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยให้แนวทางหรือวิธีการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในโรงเรียน จัดกระทำและส่งเสริมให้เป็นระบบจนกลายเป็นวัฒนธรรมในองค์กรต่อไปได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการช่วยกันในการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพครูต่อไป

เมื่อพิจารณาผลเรื่องการเรียนรู้นอกโรงเรียนโดยใช้เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning out of School via Social Network) ผลการวิจัย พบว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อได้รับการฝึกอบรมโดยตรงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียนแล้ว ได้นำสิ่งที่ได้ไปสื่อสาร เผยแพร่ หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 3.66 อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้จากข้อมูลเชิงประจักษ์จะพบว่า โรงเรียนบางแห่งในโครงการยังมีข้อจำกัดเรื่องการใช้ระบบการสื่อสารโดยผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์อยู่ เช่น ที่ตั้งของโรงเรียนกับการรับสัญญาณ จึงควรได้รับการแก้ไขพัฒนาเพื่อให้ครูได้มีโอกาสใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และเป็นการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพกันอย่างกว้างขวางต่อไป

ตอนที่ 2 ประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย 3 ด้าน คือ

2.1 ผลด้านครู พบว่า ครูและผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชั้นเรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูด้วยกัน มีความมั่นใจในการนำไปใช้ เห็นคุณค่าประโยชน์ของสิ่งที่อบรม และมีความพึงพอใจในการเรียนรู้ครั้งนี้ทุกโมดูลของการอบรม อันได้แก่ การพัฒนาทักษะคิดระดับสูง (Higher Order Thinking Skills) การสอนภาษาโดยวิธีเน้นความเข้าใจ (Comprehension – Based Approach) การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) กลวิธีอภิปัญญา (Metacognition Strategies) การสอนแบบเสริมพลัง (Power Teaching) ตลอดจนการวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) ซึ่งในแต่ละโมดูลมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกโมดูล นอกจากนี้ ผลที่เกิดขึ้นจากการร่วม

กิจกรรมตามโครงการวิจัยครั้งนี้ ส่งผลให้ครูผลิตผลงานวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทั้งสิ้น 40 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 37.04 ของผู้เข้าร่วมโครงการ

2.2 ผลด้านผู้บริหาร ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารต่อผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบพบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.44 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนำความรู้ความเข้าใจและทักษะกระบวนการที่ได้รับไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา และด้านความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมโดยตรง (Direct Training) ที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.65 และ 4.56 ตามลำดับ

2.3 ผลด้านนักเรียน จากการที่ครูและผู้บริหารเข้าร่วมโครงการพัฒนาครั้งนี้ ส่งผลกระทบเกิดขึ้นกับนักเรียน โดยทั้งผู้บริหารและครูเห็นว่านักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ภายหลังจากครูและผู้บริหารได้รับการพัฒนาตามโครงการครั้งนี้ ผลการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนจากการตอบคำถามปลายเปิดของครูและผู้บริหารเรียงตามลำดับความถี่ของคำตอบจากมากที่สุดลงไปมีดังนี้ นักเรียนมีความสุข สนุกสนาน กระตือรือร้น สนใจและอยากเรียนมากขึ้น นักเรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนดีขึ้น นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนรู้ไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างชิ้นงานที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังพบผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่ได้จากการวิเคราะห์ผลงานวิจัยในชั้นเรียนของครูจากการเข้าร่วมโครงการ พบว่า นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม/คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูจัดกระทำวิจัย และจากการฝึกอบรมโดยตรงทุกโมดูล ครูได้นำไปใช้ในชั้นเรียนแล้ว สะท้อนคิดผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างหลากหลายประเด็น

ตอนที่ 3 ผลการถอดบทเรียนจากการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย จากการดำเนินการและผลลัพธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้นดังกล่าว นำมาถอดบทเรียนเพื่อสังเคราะห์จุดแข็งหรือสิ่งที่เป็นการปฏิบัติที่ดี (Best Practices) และจุดที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อการดำเนินการขยายผลในอนาคตต่อไป ได้ดังนี้

3.1 การปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีของการใช้รูปแบบ พบว่า รูปแบบวงล้อฟันเฟืองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (CMU Gear Model) เพื่อการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่งดังผลที่ได้เสนอไว้ข้างต้น ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบผลสำเร็จเกิดจากองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วม (Participation) ของผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด 2) ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินการ (Supportive Factors) และ 3) กระบวนการและผลลัพธ์ในการดำเนินการ (Process and Output) ส่งเสริมให้โรงเรียนในโครงการได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษาในการประเมินภายนอกรอบที่สามของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นแบบอย่างที่ดีมีผลการประเมิน O-Net สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทุกกลุ่มสาระวิชา ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านพร้าวหนุ่ม อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ และโรงเรียนบ้านป่าดงงาม อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

3.2 สิ่งที่ต้องปรับปรุงเพื่อการพัฒนาการขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็กแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานให้บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้น ควรปรับปรุงและพัฒนาในประเด็นต่อไปนี้

การฝึกอบรมโดยตรงควรทำแบบเข้มข้น (Intensive Training) โดยเพิ่มเวลาการฝึกอบรมให้มากขึ้น เน้นการฝึกบ่อยครั้ง เพื่อให้เกิดความชำนาญและรอบรู้สิ่งนั้นๆ อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในการปฏิบัติต่อไป และควรมีการพัฒนาทักษะการใช้สื่อ ICT ให้แก่ครูและผู้บริหารที่ต้องการเรียนรู้และขาดความมั่นใจ หรือยังมีการใช้สื่อ ICT น้อย ให้สามารถใช้สื่อเหล่านี้ในขั้นของการเรียนรู้นอกโรงเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้เพิ่มขึ้น เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลการดำเนินงานของครูแต่ละคนจะได้กว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูในโรงเรียน (Learning in School) หลังจากการฝึกอบรมโดยตรง ควรได้รับการกระตุ้นและนิเทศติดตามจนเป็นวัฒนธรรมในองค์กรได้ในที่สุด

บทสรุป

รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กหรือรูปแบบที่สร้างขึ้นในชื่อวาล์วล้อพันเพื่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อการพัฒนาวิชาชีพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นพบว่าการดำเนินงานทั้งสามสายพานคือ สายพานที่ 1 สายพานแห่งการมีส่วนร่วม 2 สายพานแห่งศรัทธา และ 3 สายพานแห่งคุณภาพ มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับดีถึงดีมาก และเมื่อพิจารณาการประเมินผลด้านคุณภาพพบว่าผลการปฏิบัติ (Performance) ของครูผู้บริหารและผู้เรียนอยู่ในระดับดีถึงดีมากทุกกลุ่ม นอกจากนี้จากการถอดบทเรียนการใช้รูปแบบครั้งนี้พบว่า รูปแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างการปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาวิชาชีพครู ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดเด่นของรูปแบบอยู่ที่กระบวนการที่ใช้การฝึกอบรมโดยตรงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียน และการขยายผลโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกโรงเรียนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ดำเนินการได้ไปพร้อมๆกัน นับเป็นการพัฒนาอย่างครบวงจรและต่อเนื่อง ยังผลให้ครูและผู้บริหารได้ประสบการณ์และมีการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพที่ติดตัวต่อไป และผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณภาพทั้งด้านคุณลักษณะ ทักษะ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างต่อเนื่อง

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

1) ควรขยายผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้จากการพัฒนาครั้งนี้สู่โรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่อื่น เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 โดยการใช้รูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นนวัตกรรมในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนจากการพัฒนาคุณภาพครูและผู้บริหารตามรูปแบบ

2) หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมโดยตรง (Direct Training) ตามรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารครั้งนี้ ให้ความสำคัญในการเน้นทักษะครูที่จำเป็นในการส่งเสริมการอ่านและขีดความสามารถไม่รู้หนังสือสำหรับผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและขาดความเท่าเทียมในโอกาสการได้รับการศึกษา และเน้นกระบวนการจัดระบบการจัดการความรู้ให้ทั้งครู ผู้บริหาร และนักเรียน

3) การเตรียมความพร้อมให้ครูและผู้บริหารในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ ระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียนและต่างโรงเรียน รวมทั้งกับผู้มีส่วนร่วมหรือมีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อเพิ่มการแตกฉานในทักษะวิชาชีพครู

4) การปฏิรูปการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก ควรจัดกระทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล หากสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการขยายผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ขยายผลออกไปอย่างกว้างขวางและจริงจัง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างแท้จริง

5) การขยายผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก ควรเน้นความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือระหว่างองค์กรต่างๆ ร่วมมือกันวางแผนและพัฒนาความเป็นวิชาชีพครูและครูเรียนไปพร้อมกัน นับเป็นการสนับสนุนยุทธศาสตร์การศึกษาในด้านการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในที่สุด

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

1) ควรขยายผลการดำเนินการวิจัยครั้งนี้สู่โรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะอื่นๆ โดยไม่ต้องครูออกนอกโรงเรียนและทั้งการสอนในชั้นเรียนปกติ

2) ควรทำการวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูมีคุณลักษณะด้านการคิด (Cognitive Styles) หรือแบบการสอน (Teaching Styles) ที่แตกต่างกัน

3) ควรทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบในการใช้รูปแบบครั้งนี้ในโรงเรียนขนาดเล็กของประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกัน

4) ควรทำการวิจัยและพัฒนาทักษะในการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ของครูและผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานในการพัฒนาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรในที่สุด

การพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

Development of Innovation in Teaching and Learning for Supporting Student Teachers' Assessment Competency for Learners' Development

รองศาสตราจารย์ พรทิพย์ ไชยโส

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้วิธีการวิจัยแบบพัฒนาทดลอง มีขั้นตอนในการวิจัย ประกอบด้วย 1) การกำหนดสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ที่นิสิตครูควรได้รับการพัฒนา 2) ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านประเมินการเรียนรู้จากอาจารย์ผู้สอนในสถาบันผลิตครูที่สอนวิชาการวัดและประเมินทางการศึกษา 3) สร้างนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินจากการสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอน โดยจัดทำเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับอาจารย์ผู้สอน และ เอกสารการเรียนรู้ฉบับนิตินำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการประเมินตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความเหมาะสมของกิจกรรมที่จัด ตลอดจนทดลองใช้กับนิสิตนักศึกษาครูเพื่อศึกษาความเข้าใจในภาษาที่ใช้ ลำดับของสาระที่นำเสนอ และศึกษาผลการใช้นวัตกรรมโดยนำไปให้อาจารย์จากสถาบันผลิตครูทดลองสอนกับนิสิตนักศึกษาครูที่ลงทะเบียนเรียน ในรายวิชาการวัดและการประเมินผลภาคปลายปีการศึกษา 2555 จำนวน 315 คน จำนวน 4 สถาบัน คือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยบูรพา ประเมินสมรรถนะของนิสิตนักศึกษาครูจากผลงานของนิสิต

ผลการวิจัยพบว่านวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอนคือขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นการสืบเสาะหาคำตอบ ขั้นการสรุปผล ขั้นการขยายความรู้ และขั้นการประเมินผล เรียกว่า ชื่อว่า 3S2E Model นำเสนอนวัตกรรมในลักษณะของเอกสารคู่มือสำหรับอาจารย์และเอกสารการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาครู โดยจัดลำดับโครงสร้างจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ 9 หน่วย ใช้เวลาในการสอนและทำกิจกรรมแต่ละหน่วยประมาณ 3 ชั่วโมง ผลการนำนวัตกรรมไปใช้พบว่านิสิตศึกษามากกว่าร้อยละ 50 มีสมรรถนะด้านการประเมินอยู่ในระดับดีมาก และมีจำนวนนิสิตศึกษามากกว่าร้อยละ 90 ที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ทั้งนี้มีสมรรถนะด้านการประเมินที่นิสิตนักศึกษาครูได้รับการพัฒนา 9 สมรรถนะ ประกอบด้วย 1) สมรรถนะในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินและสิ่งที่ประเมิน 2) สมรรถนะในการให้ผลย้อนกลับกับผู้เรียน 3) สมรรถนะในการสร้างและใช้เครื่องมือในการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) สมรรถนะในการให้คะแนนและแปลความหมายคะแนน 5) สมรรถนะในการออกแบบการประเมินสภาพจริง 6) สมรรถนะในการตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือประเมิน 7) สมรรถนะในการให้ระดับคะแนนและการรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียน 8) สมรรถนะในการใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของครู 9) สมรรถนะในการจัดทำโครงการในการ

ออกแบบการประเมินการเรียนรู้ อาจารย์ที่ใช้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคู่มือและกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นิสิตนักศึกษาที่เรียนรายงานว่าได้เรียนรู้ตามบทเรียนที่เรียนและตระหนักว่าสมรรถนะด้านการประเมินเป็นสิ่งสำคัญสำหรับครูที่จะนำไปใช้ในการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไป

คำสำคัญ

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน, สมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้, นิสิต/นักศึกษาครู

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นมาตรฐานสำคัญของครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สามารถให้ข้อมูลต่อครูในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและยังเป็นการให้ข้อมูลกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง การประเมินการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอนของครู ความสามารถในการประเมินการเรียนรู้จึงเป็นมาตรฐานความรู้หนึ่ง (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550) ที่สำคัญสำหรับนิสิตครูที่ต้องเรียนรู้ก่อนที่จะเป็นครูหรือปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน ทั้งนี้ในส่วนของมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรห้าปี) ได้กำหนดหมวดวิชาเฉพาะด้าน(วิชาชีพครู) ในด้านความรู้วิชาชีพครูว่าควรวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้ และต้องมีความรู้เชิงบูรณาการระหว่างวิชาชีพครูกับวิชาชีพเฉพาะ โดยสามารถวัดและประเมินผลการศึกษาวิชาเฉพาะสำหรับการจัดการเรียนรู้แต่ละระดับการศึกษาและวิชาเอกได้เนื่องจากแนวคิดในการประเมินการเรียนรู้ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นิสิต/นักศึกษาครูจึงต้องได้รับกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะในการประเมินการเรียนรู้ในแนวทางที่เปลี่ยนแปลงไป จากการประเมินเพียงผลการเรียนรู้ มาเป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ และการประเมินที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาด้วยตนเอง (Berry, 2008) และจากการศึกษาผลงานวิจัยในการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินแก่นิสิตนักศึกษาครูในประเทศไทย พบว่าเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาครูประจำการเป็นหลัก เช่น งานวิจัยของกฤติยา วงศ์ก้อม (2547) และงานวิจัยของ พัชรี จันท์เพ็งและสำรวน ชินจันทิก (2553) จึงเป็นประเด็นคำถามสำคัญของสถาบันผลิตครูในการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวแก่นิสิต/นักศึกษาครู เพื่อเตรียมพร้อมในการเป็นครูต่อไป ว่าอะไรคือสมรรถนะทางด้านการประเมินการเรียนรู้ที่นิสิตครูต้องได้รับการพัฒนาและจะพัฒนาสมรรถนะนั้นได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมสมรรถนะของนิสิต/นักศึกษาครูด้านการประเมินการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและสำรวจความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะในการประเมินการเรียนรู้ของนิสิต/นักศึกษาครู
2. เพื่อศึกษาและสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีของอาจารย์ในสถาบันผลิตครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. เพื่อสร้างคู่มือในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการประเมินการเรียนรู้และติดตามผลการใช้คู่มือจากการทดลองใช้ในสถาบันผลิตครู

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยแบบพัฒนาทดลอง มีขั้นตอนในการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) การกำหนดสมรรถนะทางการประเมินการเรียนรู้ที่นิสิตครูควรได้รับการพัฒนา จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสมรรถนะของนิสิตครูที่ต้องการได้รับการพัฒนาโดยการสอบถามจากอาจารย์นิเทศก์จำนวน 47 คนและอาจารย์พี่เลี้ยง จำนวน 137 คนจากสถาบันผลิตครูจำนวน 3 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 2) ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านประเมินการเรียนรู้จากอาจารย์ผู้สอนในสถาบันผลิตครูที่สอนวิชาการวัดและประเมินทางการศึกษา จำนวน 16 คน จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์และการสัมมนากลุ่ม
- 3) สร้างนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการประเมินจากการสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้แก่นิสิตครู โดยจัดทำเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับอาจารย์ผู้สอน และ เอกสารการเรียนรู้ฉบับนิตินำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการประเมินตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความเหมาะสมของกิจกรรมที่จัด ตลอดจนทดลองใช้กับนิสิตนักศึกษาครูเพื่อศึกษาความเข้าใจในภาษาที่ใช้ ลำดับของสาระที่นำเสนอ และศึกษาผลการใช้นวัตกรรมโดยนำไปให้อาจารย์จากสถาบันผลิตครูทดลองสอนกับนิสิตนักศึกษาครูที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการวัดและการประเมินผลภาคปลายปีการศึกษา 2555 จำนวน 315 คน จำนวน 4 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยบูรพา รวบรวมข้อมูลสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูจากการประเมินผลงานในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และบันทึกการเรียนรู้ ตลอดจนบันทึกความคิดเห็นของอาจารย์ผู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในแต่ละหน่วย วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตนักศึกษาครู

ผลการศึกษา

1. นิสิต/นักศึกษาครูมีระดับสมรรถนะทางการประเมินการเรียนรู้จากการประเมินของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ทุกสมรรถนะอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงมีความต้องการระดับมากให้นิสิต/นักศึกษาครูได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น ได้แก่ สมรรถนะในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินและการกำหนดสิ่งที่ประเมิน สมรรถนะในการออกแบบการประเมินตามสภาพจริง สมรรถนะในการให้ผลย้อนกลับกับผู้เรียน สมรรถนะในการสร้างและการใช้เครื่องมือในการประเมิน สมรรถนะในการตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ สมรรถนะในการให้คะแนนและการแปลความหมายคะแนน สมรรถนะในการรายงานผลการประเมิน

สมรรถนะในการใช้ผลการประเมินเพื่อการปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน สมรรถนะในการใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการสอนของครู สมรรถนะในการใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตร

2. ผลการสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิต/นักศึกษาครู เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิด การออกแบบการประเมิน การแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน โดยการผสมผสานระหว่างการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการสืบเสาะหาความรู้กับการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการเข้าด้วยกัน ใช้การบรรยาย การปฏิบัติกิจกรรม การใช้คำถาม การนำเสนอผลงาน การอภิปราย การสะท้อนแนวคิด และการให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนเน้นให้นิสิต/นักศึกษาครูมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและกลุ่ม การสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีดังกล่าวสร้างเป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนใช้ชื่อว่า 3S2E Model โดยมีกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นความสนใจเป็นขั้นตอนของการสร้างความสนใจ การกำหนดสถานการณ์ปัญหา และการนำเสนอบทเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นการสืบเสาะหาคำตอบเป็นขั้นตอนของการอภิปรายและการค้นหาคำตอบของสถานการณ์ปัญหา ขั้นที่ 3 ขั้นการสรุปผล เป็นขั้นตอนของการอภิปรายและสรุปผลการทำงาน ขั้นที่ 4 ขั้นการขยายความรู้ เป็นขั้นตอนของการนำความรู้ไปใช้และการขยายความรู้ ขั้นที่ 5 ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นตอนของการประเมินผลการเรียนรู้หรือการทำงานของนิสิต/นักศึกษา ด้วยการบันทึกการเรียนรู้ที่สะท้อนผลการปฏิบัติงานเป็นรายบุคคล

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สังเคราะห์ขึ้นในแบบ 3S2E ดังกล่าว ที่นำเสนอเป็นเอกสารคู่มือการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์และเอกสารการเรียนรู้ของนิสิต/นักศึกษา ที่มีหน่วยการเรียนรู้ทั้งหมด 9 หน่วย แต่ละหน่วยมีโครงสร้างเนื้อหาประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ สารหรือแนวคิดของหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ เครื่องมือวิธีการประเมินและเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและถูกต้อง สามารถนำไปใช้ได้จริงในชั้นเรียน ดังนี้

3.1) ผลการตรวจสอบนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่สังเคราะห์ขึ้นจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวัดและการประเมินการศึกษา ให้ความเห็นว่ามีความเหมาะสม ถูกต้อง ชัดเจนในเนื้อหาสาระที่มีการจัดไว้ที่น่าสนใจ มีสาระที่เกี่ยวกับการประเมินที่ต้องแสดงให้เห็นชัดเจนคือ การประเมินเพื่อการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้และการประเมินเป็นการเรียนรู้ กิจกรรมที่จัดขึ้นควรนำไปทดลองใช้สอนจริง

3.2) ผลการทดลองใช้เอกสารการเรียนรู้สำหรับนิสิต/นักศึกษาเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการใช้ภาษาและการดำเนินกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ได้รับความคิดเห็นที่นำมาใช้ในการปรับปรุงการใช้ภาษาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้ชัดเจนขึ้นก่อนนำไปใช้จริงในชั้นเรียน

3.3) ผลการทดลองใช้คู่มือการจัดการเรียนการสอนอาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่ากิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสมในการนำไปจัดการเรียนรู้ ทั้งการจัดเนื้อหาและระยะเวลา นิสิต/นักศึกษามีความคิดเห็นว่าได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และเห็นความสำคัญว่าการวัดและการประเมินการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ครูต้องเรียนรู้ และฝึกฝนเพื่อที่จะได้นำสารสนเทศที่ได้จากการประเมินมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงการสอนของครู ตลอดจนการสร้าง ความเข้าใจและความร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลนักเรียนร่วมกับโรงเรียน สำหรับสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ที่

นิสิต/นักศึกษาได้รับการพัฒนาอยู่มีร้อยละค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (78.36-78.66) จำนวน 2 สมรรถนะ ระดับ ดี มาก (80.29-84.70) จำนวน 7 สมรรถนะ โดยมีนิสิต/นักศึกษา มากกว่าร้อยละ 50 ที่มีผลการพัฒนาสมรรถนะ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 และ มีนิสิต/นักศึกษา มากกว่าร้อยละ 90 ที่มีผลการพัฒนาสมรรถนะผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ขึ้นไป โดนมามีรายละเอียด ดังตาราง

สมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้	ร้อยละคะแนนเฉลี่ย	ระดับสมรรถนะ		
		ดีมาก>ร้อยละ 80	ดี>ร้อยละ 60 แต่ไม่ถึง ร้อยละ 80	พอใช้/ปรับปรุง
หน่วยที่ 1 สมรรถนะในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน และการกำหนดสิ่งที่ประเมิน	80.72	208(66.03)	93(29.52)	14(4.44)
หน่วยที่ 2 สมรรถนะในการให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียน	84.00	202(64.12)	101(32.06)	12(3.81)
หน่วยที่ 3 สมรรถนะในการสร้างและ การใช้เครื่องมือในการ ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน	78.66	145(46.03)	145(46.03)	25(7.94)
หน่วยที่ 4 สมรรถนะในการออกแบบการประเมินตามสภาพจริง	84.70	204(64.76)	80(25.40)	31(9.84)
หน่วยที่ 5 สมรรถนะในการตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพ เครื่องมือในการประเมินการเรียนรู้	81.57	170(53.97)	114(36.19)	31(9.84)
หน่วยที่ 6 สมรรถนะในการให้คะแนนและแปลความหมาย	78.36	253(80.32)	25(7.94)	37(11.75)
หน่วยที่ 7 สมรรถนะในการให้ระดับคะแนนและการรายงานผล การเรียนรู้ของผู้เรียน	81.50	206(65.40)	87(27.62)	22(6.98)
หน่วยที่ 8 สมรรถนะในการใช้ผลการประเมินเพื่อการปรับปรุง การเรียนรู้ของผู้เรียน และสมรรถนะในการใช้ผลการประเมิน เพื่อการปรับปรุงการสอนของครู	80.87	201(63.81)	74(23.49)	40(12.70)
หน่วยที่ 9 การนำเสนอรายงานการจัดทำโครงการออกแบบการ ประเมินการเรียนรู้	80.29	174(55.24)	119(37.78)	22(6.98)

บทสรุป

1. การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ บนนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นคือ 3S2E โมเดล ส่งผลให้นิสิตนักศึกษา ครูร้อยละ 90 ขึ้นไปได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินเป็นไปตามเกณฑ์และมากกว่าครึ่งของจำนวน นิสิตที่มีระดับสมรรถนะอยู่ในระดับ ดีมาก อย่างไรก็ตามยังมีนิสิตนักศึกษาครูอีกไม่ถึงร้อยละ 10 ที่ยังมีผลการ ประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งค้นพบว่าประเด็นปัญหาส่วนใหญ่เป็นประเด็นของพฤติกรรมกรรมการเรียนที่ขาดความ

รับผิดชอบในการทำงานและส่งงาน ซึ่งเป็นบทบาทของอาจารย์ที่จะต้องติดตามและสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาครูต่อไป นอกจากนี้เป็นประเด็นเกี่ยวกับความชัดเจนในการกำหนดงานหรือสถานการณ์ที่ให้นิสิตนักศึกษาครูปฏิบัติที่ผู้วิจัยสามารถนำไปปรับปรุงคู่มือและเอกสารการเรียนรู้ให้ชัดเจนขึ้น

2. สมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาครูที่ต้องมีจากการวิจัยนี้ ประกอบด้วย สมรรถนะ 9 สมรรถนะคือการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินและการกำหนดสิ่งที่ประเมิน การให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียน การสร้างและการใช้เครื่องมือในการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน การออกแบบการประเมินตามสภาพจริง การตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือในการประเมินการเรียนรู้ การให้คะแนนและแปลความหมาย การให้ระดับคะแนนและการรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การใช้ผลการประเมินเพื่อการปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน และการปรับปรุงการสอนของครู และการจัดทำโครงการออกแบบการประเมินการเรียนรู้ สมรรถนะสอดคล้องกับการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ขององค์การวิชาชีพครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550 ; American Federal of Teachers, National Council on Measurement in Education และ National Education Association ,1990) และสอดคล้องกับสมรรถนะจากรายงานการวิจัยงานวิจัยของกฤติยา วงศ์ก้อม (2547)และงานวิจัยของ พัชรี จันทร์เพ็งและสำรวน ชินจันทิก (2553) ที่สถาบันผลิตครูสามารถนำไปเป็นกรอบในการจัดหลักสูตรในวิชาการวัดและการประเมินการศึกษาแก่นิสิตนักศึกษาครูได้ จากการวิจัยนี้ให้ข้อค้นพบว่าเมื่อนำสมรรถนะที่กำหนดมาสู่การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องคำนึงถึงลำดับของการพัฒนาที่จะเริ่มพัฒนาที่สมรรถนะใดก่อนหลัง และควรจัดหน่วยการเรียนรู้อย่างไร สำหรับงานวิจัยนี้ได้เรียงลำดับสมรรถนะที่ควรจะได้รับการพัฒนาเป็นไปตามลำดับที่เหมาะสม ตามที่เสนอไว้ข้างต้นและเนื่องจากนิสิตนักศึกษาครูที่เรียนเป็นนิสิตนักศึกษาที่จะออกปฏิบัติงานครูตามสาระการเรียนรู้ที่เป็นในสาขาวิชาอาจารย์ที่สอนจึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดสถานการณ์ปัญหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ที่นิสิตนักศึกษาครูจะไปปฏิบัติงานครูด้วย

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

คู่มือครูและเอกสารการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยและซึ่งได้ผ่านการทดลองจากสถาบันผลิตครูต่างๆ และมีปรับปรุงขึ้นจากงานวิจัยนี้ อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการวัดและการประเมินการศึกษาสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง เพื่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้แก่นิสิตนักศึกษาครูที่เตรียมพร้อมจะออกปฏิบัติงานครูต่อไป

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

ผลการวิจัยให้ข้อสรุปที่ยืนยันผลการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ 3S2E ที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินนิสิตนักศึกษาครู ที่อาจารย์สถาบันผลิตครูสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูได้เนื่องจากนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด จากการศึกษาในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานครูตามกลุ่มสาขาของนิสิต/นักศึกษาครู

6. พัฒนาคูณภาพการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลกระทบต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

An Analysis of Causal Factors and Impacts on the Competency Development of Teachers in Southern Region with respect to Professional Standards Criteria involving the Process of Learning Management Development

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูนสุข อุดม

พนักงานมหาวิทยาลัย สายวิชาการ

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้รวม 3 ด้าน คือ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ 3) วิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ และ 4) วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ข้อ 3 และ ข้อ 4 กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรในสถานศึกษาสังกัด สพฐ.ในจังหวัดภาคใต้ ได้มาโดยการเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการเสวนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอน สังกัด สพฐ.ในจังหวัดภาคใต้ จำนวน 390 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูผู้สอนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ มีลักษณะมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนก .3112 - .7719 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .8319 - .9649 วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะของครูในภาคใต้ ด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.72

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน ได้แก่ ประสิทธิภาพในการสอน ภาระงานของครู การพัฒนาตนเองของครู ความพร้อมด้านวิชาการของสถานศึกษา บรรยากาศวิชาการของสถานศึกษา และความพร้อมของนักเรียน 2) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ พบว่า 2.1) ประสิทธิภาพในการสอน และการพัฒนาตนเองของครู มีอิทธิพลทางตรง แต่ ภาระงานของครู มีอิทธิพลทางอ้อมโดยผ่านการพัฒนาตนเองของครู ต่อสมรรถนะด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.2) ความพร้อมด้านวิชาการของสถานศึกษา บรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา และความพร้อมของนักเรียน มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลกระทบต่อพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ มากที่สุด คือ การพัฒนาตนเองของครู รองลงไป คือ ประสิทธิภาพในการสอน และภาระงานของครู ตามลำดับ โดยครูผู้สอนควรจะพัฒนาตนเองเรื่อง การจัดกระบวนการเรียนรู้ การใช้/การพัฒนาสื่อ การวัดและประเมินผล และควรได้รับการ

พัฒนาเรื่อง การเป็นผู้นำทางวิชาการ การปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ผลงานครูและผู้เรียน และ 4) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ พบว่าหน่วยงานทั้งระดับ สพฐ. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา (สพป./สพม.) และระดับสถานศึกษา ควรมีรูปแบบหรือวิธีการในการพัฒนาสมรรถนะครูโดยกำหนดนโยบาย การปฏิบัติ การนิเทศ การประเมิน และการนำผลการประเมินไปใช้อย่างจริงจัง เป็นระบบ ชัดเจน และเป็นรูปธรรม (โดยคำนึงถึงการมีชีวิตรอดจากเหตุการณ์การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้) ซึ่งจะส่งผลการพัฒนา คือ ครูที่เพียบพร้อมด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณความเป็นครู และผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการอย่างแท้จริง

คำสำคัญ

มาตรฐานวิชาชีพ (professional standards) การพัฒนาสมรรถนะ (competency development) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (learning management development)

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทุกประเทศทั่วโลกได้ริเริ่มและดำเนินการปฏิรูปการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสู่ยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการศึกษา เพราะเป็นด่านหน้าและกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาครูและเตรียมครูที่จะเข้าสู่วิชาชีพให้มีสมรรถนะสูง การศึกษาเพื่อกำหนดสมรรถนะครูให้เหมาะสมกับยุคสมัยของการปฏิรูปการศึกษาจึงมีความจำเป็น (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน. 2551 : คำนำ) สมรรถนะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกต่อการทำงานและเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงานในองค์กรนั้นๆ ได้ดีกว่าระดับการศึกษาหรือเขavnปัญญาของบุคคล ทำให้การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในปัจจุบันจึงเน้นการพัฒนาสมรรถนะเป็นฐาน (Competency Based Human Resource Development) ฉะนั้นความสำเร็จของการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงของกระทรวงศึกษาธิการ ควรจะเริ่มต้นจากการพัฒนาสมรรถนะของครู เพื่อให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลง/ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน นอกจากนี้ รัฐบาลได้กำหนดมาตรการสำคัญให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน แต่จะเห็นว่าการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก (พ.ศ.2542 – 2551) แม้จะประสบความสำเร็จในบางเรื่องแต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่สำคัญที่สุด คือ “คุณภาพผู้เรียน” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.). 2554 : 6-7)

ด้วยครุสภาในฐานะสภาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาได้จัดทำมาตรฐานวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่พึงประพฤติปฏิบัติอย่างสม่าเสมอเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนและสังคม และส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2548 : คำนำ) ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) โดยมีเป้าหมายที่ การพัฒนาคุณภาพคน (สกศ. 2551 : 2) และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของประเทศว่าเมื่อสิ้นสุดแผนฯ ในปี 2559 คือ ให้คนไทยเป็นคนดี เก่ง มีความสุข มีความรู้เชิงวิชาการและสมรรถนะทางวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม ใฝ่เรียนรู้ แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสุข มีสุขภาพทั้งกายและใจที่สมบูรณ์

สามารถประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สกศ. 2553 : 10) ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะของครูอย่างเหมาะสม ต่อเนื่อง และจริงจัง ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สามารถนำสังคมไทยไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันได้กับนานาประเทศ มาตรการหนึ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่วางไว้ คือ การพัฒนาคุณภาพของครูผู้สอนให้มีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานตามนโยบายของการจัดการศึกษาที่มีความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ และเป็นไปตามมาตรฐานสากล (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2545 : (1) สอดคล้องกับการวิจัย สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สกศ. 2552 : ข-ง) สรุปว่า ... (2) สภาพและปัญหาด้านครู พบว่า ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอน ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรอย่างลึกซึ้งทั้งเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน (3) สภาพและปัญหาด้านหลักสูตร พบว่า หลักสูตรสถานศึกษาขาดความครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน สถานศึกษาไม่ได้จัดทำหลักสูตรเองแต่ใช้ตัวอย่างในเอกสารหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักสูตรสถานศึกษา (4) สภาพและปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่เน้นการบรรยายและยังใช้สื่อวัตกรรมการสอนน้อย ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แต่ไม่ได้จัดการเรียนรู้ตามแผน การจัดกิจกรรมไม่ได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เนื้อหาและกิจกรรมไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การจัดชั้นเรียนแบบเรียนร่วมเป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และควบคุมชั้นเรียนได้ยาก...

การวิจัยนี้ทำการศึกษาสมรรถนะและตัวชี้วัดจากกรณีศึกษาของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของครู โดยศึกษากับกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ครูประจำการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาและได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูแล้ว โดยวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุที่จะมีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะหรือความสามารถของครูใน 3 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2) ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 3) ความสามารถในการจัดการชั้นเรียน ทั้งนี้ศึกษาเฉพาะบริบทใน 14 จังหวัดภาคใต้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยเชิงที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน
3. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน
4. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน มีรายละเอียดของกระบวนการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้

1.1 สร้างโมเดลสมมติฐานตัวแปรที่มีผลต่อสมรรถนะของครู ทั้ง 3 ด้าน โดยวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อสมรรถนะของครูจากการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์และได้รับผลในเรื่องสมรรถนะของครู คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 52 คน ครูผู้สอน 145 คน และนักเรียน 52 คน เพื่อกำหนดตัวแปรแล้วคัดกรองเป็นตัวแปรที่เหมาะสม จัดทำเป็นโมเดลสมมติฐานเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ 6 ปัจจัย คือ ประสบการณ์ในการสอน ภาระงานของครู การพัฒนาตนเองของครู ความพร้อมของสถานศึกษา บรรยากาศวิชาการของสถานศึกษา และความพร้อมของนักเรียน

1.2 สร้างเครื่องมือวิจัย โดยจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูผู้สอนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และหาคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.6 ขึ้นไป แล้วเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ 75 คน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้

2.1 นำแบบสอบถามการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ไปเก็บข้อมูลวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ รวม 6 จังหวัด ได้แก่ สุราษฎร์ธานี พัทลุง ตรัง ภูเก็ต ยะลา และสงขลา รวมจำนวน 390 คน

2.2 ตรวจสอบโมเดลสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.72 และสรุปความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้

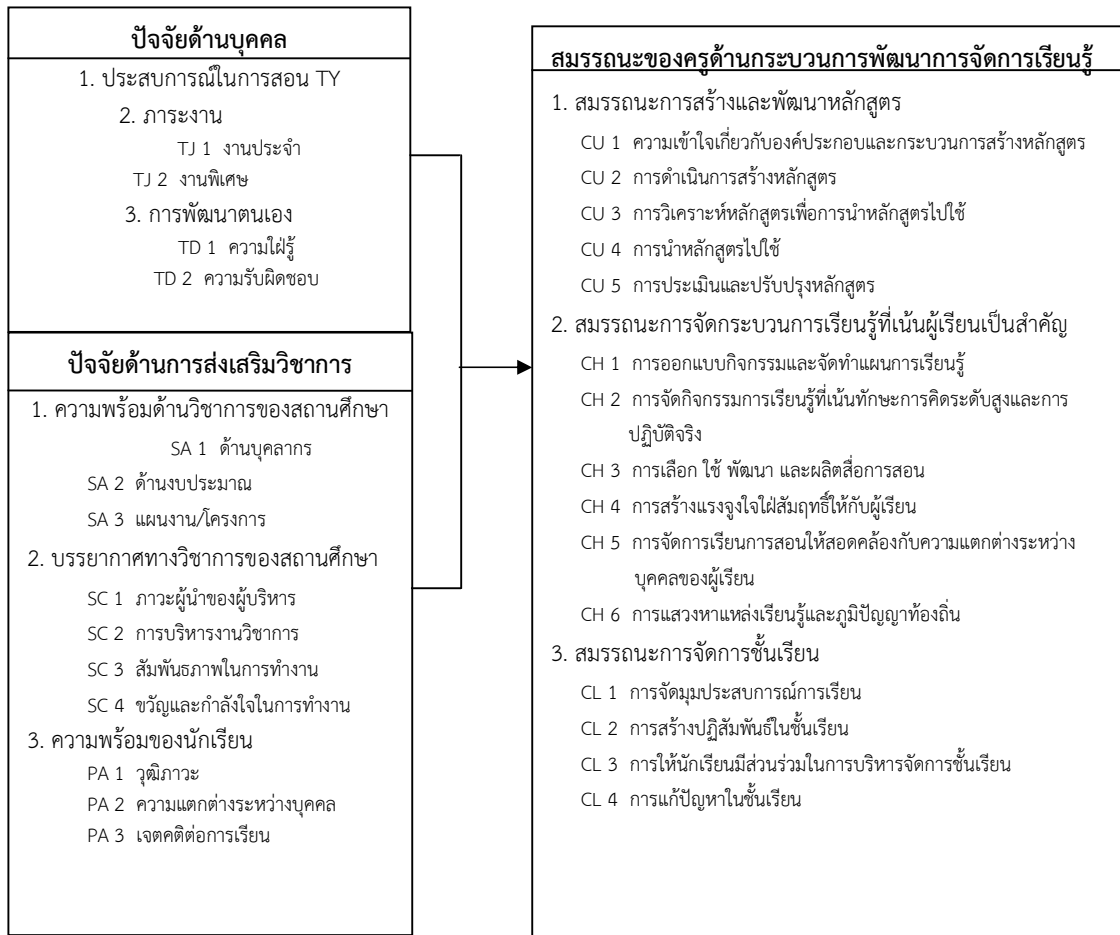
3.1 จัดสนทนากลุ่มครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน รวม 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช ยะลา นราธิวาส และสงขลา รวม 26 คน และสรุปผลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

3.2 ศึกษาและวิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) รวม 11 จังหวัด (ยกเว้นยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ยังไม่มีผลการประเมิน) รวม 257 โรงเรียน และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูในภาคใต้

4.1 จัดเวทีเสวนาผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะครูในพื้นที่ภาคใต้ โดยมีผู้ร่วมเสวนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน และครูผู้สอน จำนวน 52 คน

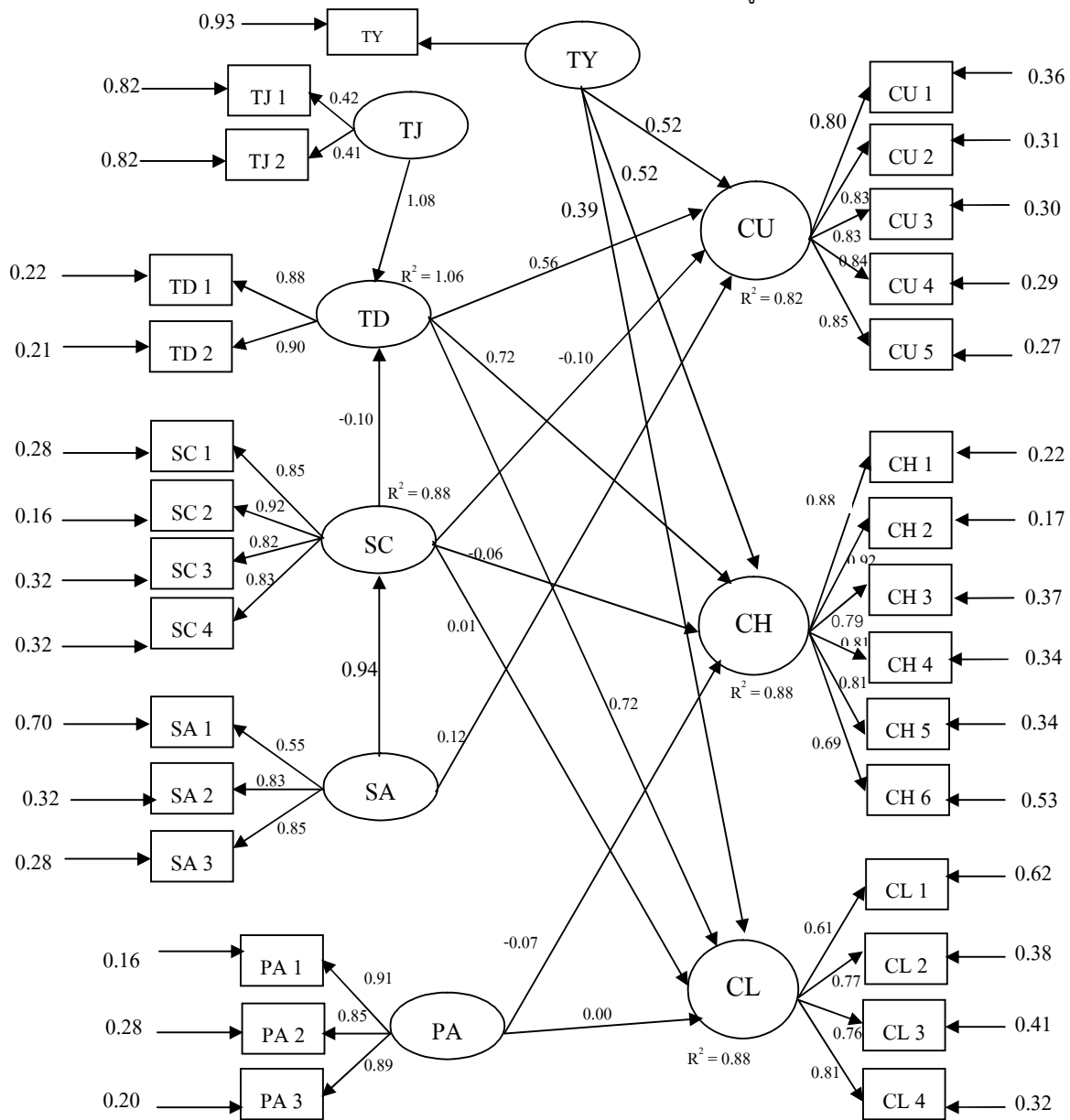
4.2 สรุปแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ดังภาพ

ภาพประกอบ 2 โมเดลสมมติฐาน

บทสรุป

สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการจัดการชั้นเรียน

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ มี 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล คือ ประสิทธิภาพในการสอน ภาระงานของครู การพัฒนาตนเองของครู และปัจจัยด้านการส่งเสริมวิชาการ คือ ความพร้อมด้านวิชาการของสถานศึกษา บรรยากาศวิชาการของสถานศึกษา ความพร้อมของนักเรียน

2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ มีดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา พบว่า ตัวแปร ภาระงานของครู การพัฒนาตนเองของครู ความพร้อมด้านวิชาการของสถานศึกษา บรรยากาศวิชาการของสถานศึกษา และความพร้อมของนักเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวก กับสมรรถนะด้านกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r < .300$) ถึง ระดับสูง ($r > .700$) คือ มีค่า .154 - .764 แต่ตัวแปร ประสิทธิภาพในการสอน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะการสร้างและพัฒนาหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ คือ มีค่า .113 - .221 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบางองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสมรรถนะการจัดการชั้นเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ มีค่า .116 - .196

2.2 การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพในการสอน ภาระงานของครู การพัฒนาตนเองของครู ความพร้อมด้านวิชาการของสถานศึกษา บรรยากาศวิชาการของสถานศึกษา และความพร้อมของนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูด้านกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติดังนี้ $\chi^2 = 500.18$, $df = 288$ ($p = 0.00$), $\chi^2/df = 1.74$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.87$, $SRMR = 0.045$ และ $RMSEA = 0.042$

2.3 การวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาสมรรถนะของครู พบว่า 1) ประสิทธิภาพในการสอน และการพัฒนาตนเองของครู มีอิทธิพลทางตรงต่อสมรรถนะการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดการชั้นเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ภาระงานของครู มีอิทธิพลทางอ้อมต่อสมรรถนะการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดการชั้นเรียนผ่านการพัฒนาตนเองของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ความพร้อมด้านวิชาการของสถานศึกษา มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อสมรรถนะการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ผ่านบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา และการพัฒนาตนเองของครู อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 4) บรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อสมรรถนะการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดการชั้นเรียน ผ่านการพัฒนาตนเองของครู อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 5) ความพร้อมของนักเรียน มีอิทธิพลทางตรงต่อสมรรถนะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดการชั้นเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลกระทบของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ มีดังนี้

3.1 ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ 1) ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตรและด้านการจัดการชั้นเรียน มากที่สุด คือ การพัฒนาตนเองของครู รองลงไป คือ ประสิทธิภาพในการสอน แต่ภาระงานของครูไม่ส่งผลกระทบ 2) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากที่สุด คือ การพัฒนาตนเองของครู รองลงไป คือ ประสิทธิภาพในการสอน และภาระงานของครู

3.2 ครูผู้สอนควรจะพัฒนาตนเองในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ การใช้ / การพัฒนาสื่อและการวัดและประเมินผล และควรจะได้รับการพัฒนาในเรื่องการเป็นผู้นำทางวิชาการอย่างแท้จริง การปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน และการประชาสัมพันธ์ผลงานครูและผู้เรียน

4. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ มีดังนี้

4.1 **รูปแบบหรือวิธีการ**ในการพัฒนาสมรรถนะครูในภาคใต้ **ระดับสพฐ.** ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะครูที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจนพร้อมงบประมาณอย่างเพียงพอ โดยรับพิจารณาข้อเสนอจากข้างล่างขึ้นข้างบน (bottom up) ด้วย จัดสรรวิทยากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง จัดสื่อให้กับโรงเรียนที่ห่างไกล/ครูผู้สอนจบไม่ตรงสาขาวิชาที่สอน/ครูผู้สอนไม่ครบชั้นเรียน กำหนดระบบการประเมินและติดตามผล และระบบการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม **ระดับเขตพื้นที่การศึกษา** ควรเป็นพี่เลี้ยงให้กับสถานศึกษาอย่างชัดเจนในทุกประเด็น มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนในการพัฒนาสมรรถนะครู จัดระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริม/สนับสนุนการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานของครู **ระดับสถานศึกษา** ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำทางการบริหาร ตระหนักในความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศภายใน การอบรมครู ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการจัดการเรียนรู้อย่างบูรณาการ จัดระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะของครูอย่างต่อเนื่อง สร้างขวัญและกำลังใจให้ครูในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มสมรรถนะวิชาชีพครู

4.2 **ความต้องการ**ในการพัฒนาสมรรถนะของครูในภาคใต้ **ทัศนคติของครูผู้สอน** ต้องการผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการอย่างแท้จริง ควรค้นหาและยอมรับศักยภาพของครู ได้รับการอบรมในเรื่องที่จำเป็นโดยวิทยากรที่มีความรู้จริง ความโปร่งใสและความยุติธรรมในการปฏิบัติงานโดยมีระบบการนิเทศและประเมินผลการทำงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีการปรับลดภาระงานพิเศษของครูโดยบรรจุเจ้าหน้าที่มาทำงานอื่นแทนครู ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะครูโดยการใช้กระบวนการวิจัย ขวัญกำลังใจ การมีชีวิตรอดและความปลอดภัยจากเหตุการณ์การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ **ทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษา** ต้องการครูที่เพียบพร้อมด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณความเป็นครู ครูที่มีคุณภาพมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่สอนอย่างแท้จริง ให้ครูศึกษาและพัฒนาตนเองในเรื่องสมรรถนะตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูอย่างจริงจัง ให้นำผลการประเมินสมรรถนะครูไปพิจารณาร่วมกับการประเมินเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือน เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1) ผลงานวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับโครงการวิจัยระยะที่ 2 : การส่งเสริมความเข้มแข็งของครูในจังหวัดภาคใต้เพื่อพัฒนาศักยภาพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 ข้อ 3 การปฏิรูปครู เพื่อยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

2) ผลงานวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานทางการศึกษาทั้งระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและการพัฒนาคุณภาพครูผู้สอนให้มีสมรรถนะสูง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 ข้อ 1 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท และข้อ 3 การปฏิรูปครู เพื่อยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

3) ผลงานวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับสถาบันทางการศึกษาที่เป็นสถาบันผลิตครูนำไปพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูเพื่อเตรียมครูที่มีสมรรถนะตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558 ข้อ 4 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพ ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Multicultural Leadership of Public School Principals in the Three Southern Border Provinces

ผศ.ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาดังกล่าวนี้นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่มีต่อพหุวัฒนธรรมนิยม และพหุวัฒนธรรมศึกษารวมถึงปัญหาที่ยากลำบากเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม และศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในการบริหารจัดการสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 30 คน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส รวมจำนวน 30 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เอกสารที่เกี่ยวข้องและตัวผู้วิจัยเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล และใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างของข้อมูล ผลการวิจัยพบว่ามุมมองของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับ การรับรู้และพื้นฐานต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสามมุมมองหลักๆ คือ 1) แบบแคบ 2) แบบกว้าง และ 3) แบบไม่แน่ใจ กล่าวคือ 1) แบบแคบซึ่งเป็นเสียงส่วนใหญ่มองว่าพหุวัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและศาสนา 2) แบบกว้างซึ่งเป็นเสียงส่วนน้อยมองว่าพหุวัฒนธรรมไม่ได้จำกัดแค่เรื่องศาสนาและวัฒนธรรม แต่ยังรวมถึงมิติต่างๆ ทางสังคมที่แตกต่างกัน 3) แบบไม่แน่ใจซึ่งเป็นส่วนน้อยมองว่าตนเองไม่มีความแน่ใจและไม่มั่นใจว่าพหุวัฒนธรรมคืออะไร ส่วนพหุวัฒนธรรมศึกษาในมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นคือการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในชุมชน วิถีชีวิต โอกาส เป้าหมาย กระบวนการ และ บริบท ปัญหาที่ยากลำบากต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม การเผชิญสถานการณ์ความไม่สงบ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การสร้างความน่าเชื่อถือต่อสังคม ปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษา และการขาดการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้เสีย ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ ได้แก่ การสร้างความตระหนักและความอ่อนไหวต่อพหุวัฒนธรรมศึกษา การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำงานกับภาคีทุกภาคส่วน และ การพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา

คำสำคัญ

พหุวัฒนธรรมนิยม พหุวัฒนธรรมศึกษา ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ประชากรของประเทศประกอบด้วยชาวไทยประมาณ 75% ไทย-จีน 14% และอีกประมาณ 11% เป็นชาวไทยเชื้อสายอื่น ประเทศไทยประกอบด้วยชาวไทยพุทธประมาณ 94.6% ไทยมุสลิม 4.6% และชาวไทยเชื้อสายคริสต์เตียน 0.7% (Fund for Peace, 2006) โดยเฉพาะในส่วนของภาคใต้ของประเทศก็มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม และประเพณีสภาพสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตของผู้คนโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วยปัตตานี ยะลา และนราธิวาสมีลักษณะเฉพาะและมีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นของประเทศ 80 เปอร์เซนต์ ของประชากรส่วนใหญ่ในภูมิภาคดังกล่าวนับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายู และมีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย (True, 2004) ส่วนประชากรที่เหลือประมาณ 20 เปอร์เซนต์นับถือศาสนาพุทธ ประชากรทั้งสองกลุ่มต่างมีวิถีชีวิตตามแบบฉบับของตนโดยเฉพาะด้านภาษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม (Albritton, 1999) ในส่วนของกระบวนการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ที่โดดเด่นและเห็นได้ชัดคือสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะสังคมไทยมุสลิมนั้นมีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม (บรรจง ฟ้าวรุ่งสา และคณะ, 2551) นอกจากนี้แนวโน้มในปัจจุบันของการจัดการศึกษานำไปสู่การแข่งขันทางการศึกษาระหว่างโรงเรียนของรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (Sungton, 2007) ในขณะเดียวกันโรงเรียนของรัฐเองก็มีจัดปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และศาสนาของนักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนไทยมุสลิมที่เข้าสู่ระบบการจัดการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาล ด้วยเหตุผลดังกล่าวการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนในภูมิภาคดังกล่าวโดยเฉพาะสังคมไทยมุสลิมต้องมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมและปัจจัยองค์ประกอบด้านอื่นๆ ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549: 10) กล่าวว่า “การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องยึดหลักการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานของหลักศาสนา” เช่นเดียวกัน พงษ์พัชรินทร์ พุทธิวัฒน์ (2550: 121) ที่มีแนวคิดว่า “การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่”

การจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันจึงเป็นประเด็นที่ท้าทายสำหรับนักการศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐบาลในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ และวิถีชีวิตของผู้คนที่ประกอบไปด้วยชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาและระดับของศักยภาพทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้อำนวยการสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศักยภาพของผู้เรียนรวมถึงบุคคลในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่มาจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นักการศึกษา โดยเฉพาะ Kavanaugh (2005) กล่าวว่าบทบาทที่สำคัญดังกล่าวขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ความเปลี่ยนแปลงของโลกและความต้องการของชุมชนและผู้ปกครอง (Portin และ Shen (2005) Gardiner และ Enomoto (2006) มีมุมมองว่าผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องมีความตระหนักเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้เรียนซึ่งค่อนข้างมีความอ่อนไหวต่อระบบและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา เช่นเดียวกับ Riehl (2000) ที่เน้นว่า

ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียนและต้องสามารถแสดงภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural leadership) ต่อภาวะการณ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่นเดียวกับ Sungtong (2007) ที่เสนอว่าผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้อำนวยการสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจต้องพิจารณาหรือคำนึงถึงภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความซับซ้อนและอ่อนไหวในแง่ของกลวิธีและบริบทการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้คน ชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากบริบทและผู้คนในพื้นที่มีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน กอปรกับมีแรงเสียดทานที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งได้แก่เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่เกิดขึ้นหลังเดือน มกราคม พ.ศ. 2547 ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนโดยเฉพาะผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู และนักเรียนตกเป็นเป้าหมายของผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่ มีครู นักเรียน รวมถึงผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในพื้นที่ นอกจากนี้เหตุการณ์ความไม่สงบนำไปสู่ความหวาดกลัว และความไม่ไว้วางใจต่อกันของผู้คนทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ปัจจัยประการที่สองเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้บริหารต้องมีการเรียนรู้ และพัฒนาให้สอดคล้อง ในขณะที่เดียวกันต้องส่งเสริมการจัดการศึกษาที่สร้างให้เกิดการยอมรับระหว่างกัน ตลอดจนต้องบริหารจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพของผู้คนในพื้นที่โดยเฉพาะผู้เรียนที่ยังคงมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ต่ำกว่านักเรียนในภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเหล่านั้นสามารถแข่งขันและประกอบอาชีพได้

หลักการพหุนิยมทางการปกครองและวัฒนธรรมที่เรียกว่า “หลักรัฐประศาสน์นโยบาย 6 ประการถูกพัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2465 มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งเน้นให้ข้าราชการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและปฏิบัติต่อชาวมาลาโยในพื้นที่อย่างเท่าเทียมเพื่อความกินดีอยู่ดีและความสามัคคีของผู้คนในพื้นที่ แต่ล้มเหลวในแง่ของการปฏิบัติในเวลาต่อมาหลักจากรัฐไทยได้นำเสนอเสนอแนวนโยบายผสมกลมกลืนในสมัยปี พ.ศ. 2475 (พรหมงาม เก่าธรรมสาร, 2552) ทำให้แนวนโยบายดังกล่าวขาดความต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural education) ซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมที่พัฒนาจากประเทศตะวันตกกลับได้รับการกล่าวถึงและถูกนำมากล่าวอ้างในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หลังจากเกิดภาวะเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ แนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าวได้รับการเผยแพร่ อภิปราย และนำเสนอจากเวทีวิชาการไปสู่สถาบันและสถานศึกษาต่างๆ ในพื้นที่ บนพื้นฐานของแนวคิดการจัดการศึกษาตามแนวพหุวัฒนธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารมีพื้นฐานทางด้านทักษะการนำหรือภาวะผู้นำในการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับมิติทางด้านวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมโยงกับความเชื่อ ทศนคติ ประเพณี ศาสนา รวมถึงบริบทต่างๆ ของสถานศึกษาที่ครูผู้สอน หรือผู้เรียนมีพื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้รวมถึงสมรรถนะทางการเรียน ความต้องการของนักเรียน ครู และสมาชิกของชุมชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องแสดงออกให้เห็นถึงภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural leadership) ซึ่งมีความสำคัญในการขับเคลื่อนหรือจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความหลากหลายดังกล่าวข้างต้น ซึ่งไม่ได้รวมถึงมิติทางด้านวัฒนธรรมเท่านั้นแต่ยังรวมถึงมิติต่างๆ ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่มีความเชื่อมโยงกับระบบการจัดการศึกษา

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ มีการศึกษาเกี่ยวกับมิติของการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย โดยเน้นหนักไปทางด้านมิติทางสังคมและเศรษฐกิจและนโยบาย (บรรจง ฟ้ารุ่งแสงและคณะ, 2551) และส่วนหนึ่ง

เกี่ยวข้องกับมิติทางการศึกษา เช่นนโยบายทางการศึกษา (Arphattananon, 2010) แต่พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยน้อยมาก ทั้งนี้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษและจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ทางด้านพหุวัฒนธรรมซึ่งเป็นส่วนที่สามารถเสริมสร้างการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับอัตลักษณ์กับผู้คนในพื้นที่ จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษาซึ่งเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในพื้นที่จึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะผู้อำนวยการสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษาและมีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย รูปแบบการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตรการเรียนการสอน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน การวิจัยดังกล่าวนี้มุ่งเน้นศึกษามุมมอง (Perspectives) ของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) และการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural education) ว่าผู้บริหารมีแนวคิดหรือมุมมองอย่างไร การแสดงออกทางความคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยมและการศึกษาพหุวัฒนธรรมจะช่วยให้ทราบถึงความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษา การมีมุมมองที่กว้างและลึกซึ้งเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรมศึกษาจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในพื้นที่ นอกเหนือจากการศึกษาเกี่ยวกับมุมมองต่อพหุวัฒนธรรมนิยมและพหุวัฒนธรรมศึกษาแล้วผู้วิจัยยังศึกษาถึงปัญหาที่ยากลำบาก (Dilemmas) ของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม การศึกษาความยากลำบากที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวพหุวัฒนธรรมนี้จะทำให้ทราบถึงปัญหาหรืออุปสรรคต่อการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้ายผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural leadership) ของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำของโรงเรียนโดยมุ่งศึกษาการแสดงออกหรือการกระทำ (Action) กลยุทธ์ หรือวิธีการต่างๆ ที่ผู้บริหารดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนของรัฐสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การแสดงออกทางด้านภาวะผู้นำจะช่วยให้เข้าใจนวัตกรรม ตัวแบบ หรือ วิธีการต่างๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา นอกจากนี้ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาหรือกระทรวงศึกษาธิการในการเข้าใจเกี่ยวกับบริบทในการจัดการศึกษาในภาคใต้ รวมถึงรูปแบบของภาวะผู้นำ กลวิธีต่างๆ ที่ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้อำนวยการโรงเรียนใช้ในการบริหารจัดการเรียนการสอนในสังคมพหุวัฒนธรรม ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะมีส่วนช่วยส่งเสริมทางการกำหนดนโยบายของผู้บริหารระดับสูงในระดับกระทรวง หรือเขตพื้นที่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการบริหารและจัดการสถานศึกษาในยุคความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพสิ่งแวดล้อมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามุมมองของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐที่มีต่อพหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) และพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural education) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัญหาที่ยากลำบาก (Dilemmas) ของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษา
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural leadership) ของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในการบริหารจัดการสถานศึกษาของในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การออกแบบงานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา (Bogdan และ Biklen, 2003) เนื่องจากการศึกษาแบบกรณีศึกษาประกอบไปด้วยธรรมชาติของกรณีต่างๆ หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะแตกต่างกัน หรือสถานการณ์ทางสังคมที่มีความหลากหลาย (Yin, 2005) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยนี้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยปัตตานี ยะลาและนราธิวาส จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) (Law และ คณะ, 1998) นามสมมติจะถูกใช้แทนชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านในการวิจัย (Fraenkel และ Wallen, 2006) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่คู่มือโรงเรียน เอกสารการประชุมตัวผู้วิจัยเอง (Researcher as a key instrument) ทั้งนี้ผู้วิจัยถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในกระบวนการวิจัย (Glesne, 1999; ชาย โพธิสิตา, 2549) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรง (face-to-face) โดยใช้เวลาประมาณ 1.30-2 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการสัมภาษณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Seidman, 1998) งานวิจัยดังกล่าวใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded theory techniques) (Glaser และ Strauss, 1967; Strauss และ Corbin, 1990; Charmaz, 2006) เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวเริ่มต้นจากการเก็บและรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ จัดแยกประเภทข้อมูล เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบ (Patterns) หรือใจความหลัก (Themes) ก่อนที่จะมีการสร้างสมมติฐานและกรอบแนวคิดสำหรับคำอธิบายปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวอิงหลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive approach) ซึ่งอาศัยข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกมาตามระเบียบวิธี แล้วจึงทำการวิเคราะห์หาข้อสรุป (Generalization) หรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีจากลักษณะหรือบริบทโดยทั่วไป (a particular context) ไปสู่ข้อสรุป (to a conclusion) เกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นๆ ซึ่งผู้วิจัยมีกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูล 9 ขั้นตอนคือ 1) ถอดเทปบทสัมภาษณ์ คำต่อคำจากบทสัมภาษณ์ทั้งหมด 30 บทสัมภาษณ์และบันทึกบทสัมภาษณ์ในไฟล์เอกสารด้วยโปรแกรม Microsoft word 2) จัดเก็บบทสัมภาษณ์ที่ถอดเทปแล้วลงในแฟ้มเอกสาร 3) ตรวจสอบบทสัมภาษณ์อีกครั้ง 4) จัดแยกประเภทของข้อมูล 5) เริ่มดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล 6) วิเคราะห์หารูปแบบและใจความหลักของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 7) สร้างกรอบแนวคิดหลัก 8) ตรวจสอบและสะท้อนคิดการวิเคราะห์ข้อมูล 9) ยืนยันการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้ายเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปของข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยอาศัยหลักใช้เวลาที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ศึกษา แลกเปลี่ยนหรืออภิปรายความคิดกับเพื่อนนักวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย ตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ช่วยวิจัย และผู้วิจัยใช้หลักของการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดี (Rapport)

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่ามุมมองของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับ การรับรู้ ประสบการณ์และพื้นฐานต่างๆ ดังที่ Banks (1999) กล่าวว่า เป็นเรื่องปกติที่นักการศึกษาจะมีมุมมองต่อพหุวัฒนธรรมนิยมแตกต่างกัน ซึ่งจากผลของการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็นสามมุมมองหลักๆ คือ 1) แบบแคบ 2) แบบกว้าง และ 3) แบบไม่แน่ใจ กล่าวคือ 1) แบบแคบซึ่งเป็นเสียงส่วนใหญ่มองว่าพหุวัฒนธรรมเป็นเรื่องเฉพาะเกี่ยวกับวัฒนธรรมและศาสนา 2) แบบกว้างซึ่งเป็นเสียงส่วนน้อยมองว่าพหุวัฒนธรรมไม่ได้จำกัดแค่เรื่องศาสนาและวัฒนธรรม แต่ยังรวมถึงมิติต่างๆ ทางสังคมที่แตกต่างกัน 3) แบบไม่แน่ใจซึ่งเป็นส่วนน้อยมองว่าตนเองไม่มีความแน่ใจและไม่มั่นใจว่าพหุวัฒนธรรมคืออะไร ผู้บริหารที่มีมุมมองแบบแคบเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยมสะท้อนให้เห็นถึงการมีมุมมองเฉพาะซึ่งมีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาพหุวัฒนธรรมนิยมและพหุวัฒนธรรมศึกษาในประเทศมาเลเซียซึ่งค้นพบว่านักศึกษามักมีมุมมองเฉพาะต่อประเด็นกล่าว (Abdullah และ Ghaffar, 2011) ผู้บริหารที่ไม่มั่นใจว่าพหุวัฒนธรรมคืออะไรนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการยังขาดความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนผู้บริหารส่วนน้อยที่มองว่าพหุวัฒนธรรมนิยมไม่ได้เป็นเรื่องแค่ศาสนา และวัฒนธรรมนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจและเป็นสัญญาณที่ดีต่อการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พหุวัฒนธรรมศึกษาในมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับ ความต้องการของบุคคลในชุมชน วิถีชีวิต โอกาส เป้าหมาย กระบวนการ และบริบท มุมมองเหล่านั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมศึกษาที่พัฒนาโดยนักคิดทางชาติตะวันตกเช่น Nieto (1996) ; Banks (1997); และ Howard (1999) รวมถึงนักวิชาการไทย เช่น อามัดไญรี ดาโอ (2551; อมรา พงศาพิชญ์, 2549) อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตที่น่าสนใจที่ว่าผู้บริหารยังเน้นเจาะจงอยู่ที่การจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายในเชิงบูรณาการกับความต้องการของผู้คนและบริบทของพื้นที่เป็นสำคัญแต่ยังขาดการเน้นย้ำให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้รู้จักเรียนรู้สังคมภายนอกที่ไม่ใช่บริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การมีมุมมองที่เฉพาะดังกล่าวอาจส่งผลต่อการเตรียมพร้อมให้นักเรียนมีสมรรถนะในการเป็นพลเมืองโลก (World citizen) โดยเฉพาะประเทศไทยกำลังเข้าสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากนี้โดยลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม จากผลการวิจัยในภาพรวมการที่ผู้บริหารมีมุมมองที่หลากหลายและต่างกันอาจเนื่องมาจากมาพหุวัฒนธรรมนิยม โดยเฉพาะพหุวัฒนธรรมศึกษาเป็นเรื่องที่ยังใหม่ในสังคมภาคใต้และประเทศไทย และรัฐเองอาจยังขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจประเด็นดังกล่าวอย่างถ่องแท้จึงทำให้ผู้บริหารมีมุมมองที่แตกต่างกันและยังขาดความเข้าใจที่คลุมเครือซึ่งอาจส่งผลต่อแนวทางในการปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ารัฐจะมีนโยบายอย่างต่อเนื่องในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามงานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเผชิญกับปัญหาที่ยากลำบากต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม อันได้แก่ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาและ

วัฒนธรรมซึ่งยังพบว่ามีความเข้าใจที่แตกต่างกันเกี่ยวกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งบ่งชี้ให้ถึงความอ่อนไหวของการจัดการศึกษาซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ (ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ, 2524) รวมถึงการเผชิญสถานการณ์ความไม่สงบ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การสร้างความน่าเชื่อถือต่อสังคม โดยเฉพาะผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นเพศหญิงอาจต้องทำงานยากลำบากมากยิ่งขึ้นเนื่องจากสังคมในพื้นที่ยังขาดการให้ความสำคัญกับบทบาททางเพศ (Gender roles) กล่าวคือพวกเขาเหล่านั้นยังไม่ค่อยได้รับการยอมรับในการเป็นผู้นำสถานศึกษา รวมถึงปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษา และการขาดการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้เสีย ประเด็นความยากลำบากดังกล่าวข้างต้นอาจส่งผลต่อการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายโดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของผู้คนในพื้นที่ให้เกิดความยอมรับซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เมื่อโลกสำคัญในการขับเคลื่อนซึ่งได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาเผชิญกับความยากลำบากในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมแล้ว ย่อมส่งผลต่อเส้นทางการสร้างให้เกิดความเข้าใจต่อกันซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการ ไปสู่สันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการวิจัยพบว่าถึงแม้ว่าผู้อำนวยการโรงเรียนจะเผชิญกับความยากลำบากต่างๆ รวมถึงภาวะ เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ งานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสัญญาณที่ดีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ของผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐในการแสดงออกถึงความพยายามเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้อง กับแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาอันได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักและความอ่อนไหวต่อพหุวัฒนธรรมศึกษา การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการทำงานกับภาคีทุกภาคส่วน และ การพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ความ เข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษามากยิ่งขึ้น การแสดงออกเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงออกที่ ถูกต้องและมีความเหมาะสมและสอดคล้องตามหลักแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงพหุ วัฒนธรรมที่ว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความตระหนักทางด้านพหุวัฒนธรรม (Kunzman, 2003) มีความเข้าใจ ความแตกต่างของสังคมพหุลักษณะ (Shields และ Sayani, 2005) ตลอดจนมีความอ่อนไหวต่อการจัด การศึกษาบนพื้นฐานของความแตกต่างทางสังคม (Enomoto, 2007) ที่สำคัญต้องดึงชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วม (Sather และ Henze, 2001; Foster (1989) และผู้บริหารต้องเรียนรู้และพร้อมที่จะพัฒนา ตนเองและครูเพื่อให้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา (Hong และคณะ, 2010) เป็นต้น

บทสรุป

หลักการและแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมในพื้นที่ได้ถูกพัฒนามาอย่างยาวนาน กอปรกับสำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้นำเสนอร่างนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขในเขตพัฒนา พิเศษเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มุ่งให้สถานศึกษาจัดการศึกษาบนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรม อย่างไรก็ดีตามผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมและการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักพหุวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้ เห็นถึงการยังไม่ประสบความสำเร็จในการนำนโยบายของรัฐไปสู่การปฏิบัติรวมถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเองใน การพยายามส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนิยม การที่ผู้อำนวยการโรงเรียนมีมุมมองที่แคบและไม่

ครอบคลุมเกี่ยวกับพฤติกรรมธรรมนิยมและการจัดการศึกษาตามแนวทางพฤติกรรมนิยมส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับมิติของพื้นที่ นอกจากนี้เนื่องด้วยบริบทเฉพาะของพื้นที่ทำให้ผู้อำนวยการของรัฐเกิดความยากลำบากในการจัดการศึกษาอันส่งผลต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวทางพฤติกรรมนิยมซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างของผู้คนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐจะเผชิญความยากลำบากแต่ก็ยังคงแสดงออกถึงความพยายามในการส่งเสริมการจัดการศึกษานบนพื้นฐานของบริบทในพื้นที่ด้วยความมุ่งมั่นและมีความเหมาะสมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสัญญาณเชิงบวกของการอยู่ร่วมกันของสังคมอย่างสันติ ทั้งนี้สมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างต่อเนื่องอันจะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

1.1 ผลจากการวิจัยพบว่ามุมมองของผู้บริหารโรงเรียนของรัฐเกี่ยวกับพฤติกรรมนิยมและพฤติกรรมธรรมศึกษาของผู้บริหารมีความแตกต่างกันและส่วนใหญ่มีมุมมองที่แคบซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการพฤติกรรมธรรมศึกษา ดังนั้นเขตพื้นที่การศึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องควรสร้างให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกันโดยการจัดอบรม สัมมนาหรือให้ความรู้ในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้อำนวยการเหล่านั้นเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดของพฤติกรรมนิยมรวมถึงการจัดการศึกษาตามแนวทางพฤติกรรมธรรม

1.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เผชิญกับปัญหาที่ยากลำบากหลายประการในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวทางพฤติกรรมนิยม ตัวอย่างเช่นการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น ดังนั้นผู้กำหนดนโยบายหรือเขตพื้นที่การศึกษาควรเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวรวมถึงการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาคุณภาพผู้เรียน ปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้อาจกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาตามแนวทางพฤติกรรมนิยมและบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริงหรืออาจนำยุทธศาสตร์เดิมที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงและนำไปสู่การปฏิบัติให้รูปธรรมอย่างชัดเจนและควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

1.3 ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบริบทการจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นเขตพื้นที่การศึกษาหรือผู้กำหนดนโยบายควรส่งเสริมภาวะผู้นำดังกล่าวให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้สามารถนำรูปแบบหรือแนวทางการแสดงออกทางด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมไปใช้โดยเฉพาะการส่งเสริมการสร้าง ความตระหนักและความอ่อนน้อมต่อพฤติกรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของภาวะผู้นำทางด้านพฤติกรรมที่ผู้บริหารในพื้นที่ควรมีและให้ความสำคัญ รวมถึงองค์ประกอบหรือแนวทางอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อำนวยการของรัฐสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และบริบทของผู้คนในพื้นที่ อันจะนำไปสู่การสร้างให้เกิดการยอมรับ ความไว้วางใจและสันติสุขในพื้นที่อย่างแท้จริง

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

จากผลการวิจัยดังกล่าวควรมีการศึกษาวิจัยขยายผลในเชิงพัฒนาโดยการนำรูปแบบหรือแนวทางของภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมไปใช้ในสถานศึกษาหรือหน่วยงานในรูปของการวิจัยเครือข่ายกับสถานศึกษารวมถึงการสร้างเครือข่ายภาคีภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

7. การพัฒนาทุนทางปัญญาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากร มนุษย์เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน

นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ

The Financial Institutions Innovation and Integration Marketing Products Community

ดร.กิตติชัย นวลทอง

ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์วิจัย จ.ก.ส. (นักบริหาร 11)

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

ศูนย์วิจัยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงทดลองนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอและเผยแพร่ นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นกรวิจัยแบบผสม (mixed method design) ทั้งวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนของการวิจัย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ช่วงคิดค้น ทดลองใช้ ประเมินผล นำเสนอ และสุดท้ายช่วงเผยแพร่ นวัตกรรม ข้อมูลเชิงปริมาณเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพด้านค่าความตรงและค่าความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 550 ตัวอย่าง ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมโดยใช้วิธีการประชุม (Meeting) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in depth-interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปร การวิเคราะห์อิทธิพล และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน (2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก (3) ปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรการเงินชุมชน (4) ปัจจัยนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบเทคโนโลยี/อุปกรณ์ที่ทันสมัย มีระบบบัญชี/การเงินที่มาตรฐาน มีการใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และมีความสะดวก/ง่ายต่อการใช้บริการของสมาชิกจึงจะก่อให้เกิดผลสำเร็จที่ส่งผลต่อสมาชิกส่งผลกระทบต่อคณะกรรมการ และส่งผลต่อผลการดำเนินงาน โดยโมเดลนวัตกรรมตามสมการโครงสร้างที่ใช้หลักทฤษฎีทางการเงิน และแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ร่วมกับ 4Cs แบบบูรณาการ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดีมาก มีค่า $\chi^2 = 292.74$ $df = 148$, $P\text{-value} = 0.05713$ $\chi^2/df = 1.98$ $RMSEA = 0.035$ $GFI = .96$, $AGFI = .95$ ทำให้ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกที่พึงพอใจของสมาชิก (Emotional satisfaction--E1) ในการตัดสินใจซื้อและใช้บริการที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานที่เป็นผลตอบแทนในรูปแบบกำไร (Earnings --E2) ดังนั้น ข้อค้นพบแนวคิดนวัตกรรมเป็นสมการเชิงบูรณาการจากการวิจัย $4Ps + 4Cs = 2E$ ถือเป็นส่วนสำคัญของ “นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ” ในรูปแบบ CB-mart

คำสำคัญ

นวัตกรรมการเงินและการตลาด สถาบันการเงินชุมชน การตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ปัญหาความยากจนในประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกมีที่มาจากปัจจัยหลายประการ แต่ประการที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจโดยส่วนใหญ่จะพิจารณาถึงผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชากรภายในประเทศ หรือการขาดสิทธิและอำนาจทางสังคม รวมทั้งโอกาสในการจะใช้สิทธิต่อสู้กับความยากจนในแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน อันเกิดจากการดำเนินชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจัยแวดล้อมในชุมชนของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าชุมชนของประเทศใดที่ทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมากปัญหาการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนจะได้รับผลสะท้อนกลับมากที่เป็นความทุกข์ยาก รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยในประเทศไทยพยายามที่จะหาวิธีการลดการทำลายสิ่งแวดล้อม และกำหนดแนวทางการแก้ไขอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมที่มีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง รัฐฯ ต้องการทำให้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความยากจนลดลง แต่ก็ไม่สามารถทำให้หมดสิ้นไปได้

จากข้อมูลโครงการศึกษาวิจัยประเด็นนโยบายเชิงลึกด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนและสังคมไทย ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่หลังวิกฤตเศรษฐกิจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดย Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2554) พบว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเกิดจากปัจจัยเกี่ยวข้องที่สะสมมากกว่า 50 ปีในหลายประการ โดยสาเหตุหลักมี 3 ประการที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน คือ (1) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และทรัพย์สินอันเกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวในบางพื้นที่หรือบางสาขาอาชีพ (2) โอกาสที่มีหรือได้รับไม่เท่าเทียมกัน (3) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในนานาประเทศจะพบว่าแต่ละประเทศเน้น “การเพิ่มความเท่าเทียมกันของโอกาส (equality of opportunity)” มากกว่าแก้ไขที่ “ความเท่าเทียมกันของรายได้โดยตรง (equity)”

สำหรับปัจจัยสำคัญที่จะลดปัญหาการดำรงชีวิตที่ไม่มีคุณภาพสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อรายได้และคุณภาพชีวิตที่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม คือ ปัจจัยในเชิงโอกาส เช่น การจัดการระบบการศึกษาและเปิดโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ การเปิดโอกาสให้ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ความเข้าใจและแหล่งเงินทุนที่สร้างโอกาสที่แท้จริงสำหรับผู้ที่ยังด้อยโอกาสกว่า เพื่อให้สามารถนำเงินมาใช้ในการประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกันได้ สามารถดำเนินการด้วยช่องทางที่ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้นโดยการส่งเสริมให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น ดังนั้น การเปิดช่องทางหรือสร้างโอกาสต่าง ๆ ให้บุคคลมีโอกาสนในการเลื่อนฐานะทางสังคม (social mobility) จะช่วยให้คนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่เดิมได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษา การลงทุนทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเพื่อการยอมรับของลูกค้าผู้ใช้บริการ (Mashhadi, Tofghi, & Salamat, 2007) สำหรับช่องทางด้านการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2552 –2559) ตลอดจนสภาพปัญหาจากการจัดและพัฒนาระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่า ยังมีปัญหาที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมโอกาสด้านคุณภาพการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาแก่ประชาชน และด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ตลอดจนสภาพการบริหารและจัดการศึกษาที่ยังต้องเพิ่มเติมในด้านประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

การสร้างโอกาสทางการศึกษาและการให้โอกาสสำหรับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนจะต้องดำเนินการควบคู่กัน โดยพิจารณาถึงแนวทางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อนักเรียนและประชาชน โดยทั่วไปหากมีความเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการออมในโรงเรียนและชุมชน การสนับสนุนด้านอาชีพที่สอดคล้องกับปัจจัยในชุมชน การสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าให้มีช่องทางที่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้มากขึ้น ก็จะส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเพิ่มมากขึ้น จึงควรสนับสนุนให้ชุมชนหรือผู้ที่ด้อยโอกาสมีการร่วมกันจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนโดยชุมชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการเป็นนวัตกรรมทางการเงินในชุมชนหรือสังคม (social financial innovation) โดยองค์กรการเงินชุมชนจะต้องมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการดำเนินงาน (สายสุนีย์ เทพสุขเยี่ยม, 2554) จะเป็นแนวทางการดำเนินงานที่ง่ายและสะดวกในการใช้บริการของชุมชน เพื่อการดำรงชีวิตไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิมของผู้ที่ขาดโอกาส หรือผู้ที่มีรายได้น้อย ที่อยู่ภายใต้เส้นแห่งความยากจนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมได้อย่างมีกระบวนการและระบบงานที่ชัดเจน

จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า กลุ่มผู้มีรายได้น้อยหรือคนจนตามแนวทางของธนาคารโลก จะพิจารณาคนที่มีความยากจนหรือต้นทุน/ค่าใช้จ่ายปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีเครดิต จึงทำให้ต้องกู้เงินนอกระบบโดยมีต้นทุนที่สูงกว่าหนี้ในระบบ ในบรรดาผู้ที่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบแต่ละแห่งจะเป็นผู้ที่ยากจนจำนวนน้อยมาก จึงเกิดปัญหาการดำรงชีวิตของคนในชุมชนระดับฐานรากด้านการเป็นหนี้นอกระบบเพราะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบได้ (World Bank., 2011) สำหรับด้านการประกอบอาชีพที่ไม่สอดคล้องกับองค์ความรู้ และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์การการเงินชุมชนด้านความพร้อมของสมาชิก ความพร้อมของคณะกรรมการ การติดตาม/ประเมินผลการดำเนินงาน และการกำหนดระเบียบ/ข้อบังคับเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน (ทันฉลองรุ่งวิฑู, 2550; Edwards & Jumper, 2008; Falk, 2009)

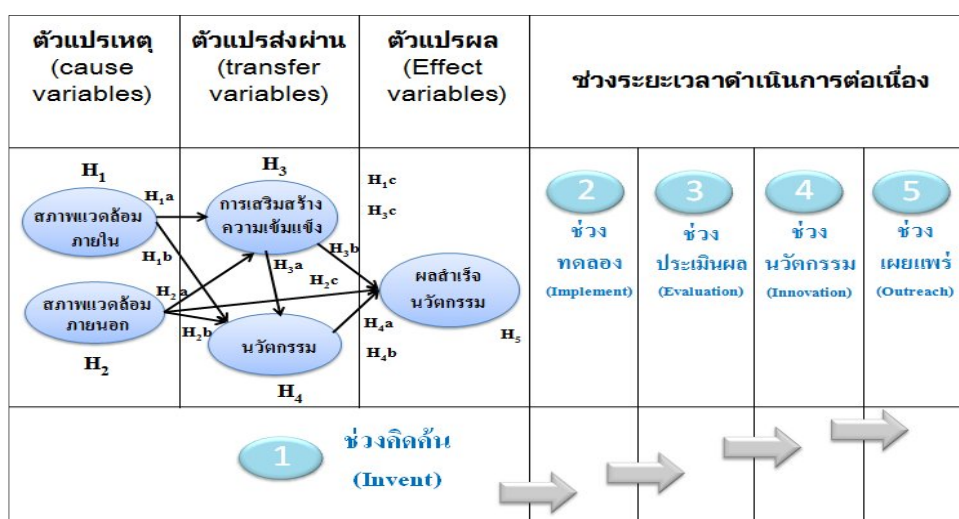
ดังนั้น หากองค์กรใดที่ขาดความพร้อมจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การการเงินชุมชนตามหลักทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment theory; Narayan, 2002) โดยการฝึกอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการ/พนักงาน/สมาชิก การจัดระดมทุน การส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการรวมกลุ่มอาชีพการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก และการสร้างเครือข่ายเมื่อองค์กรการเงินชุมชนมีความพร้อมก็สามารถดำเนินงานให้เกิดรูปแบบสถาบันการเงินที่ทันสมัย มีการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้เกิดความง่ายและสะดวกต่อการใช้บริการสำหรับสมาชิกและคณะกรรมการ ทั้งนี้ ในการดำเนินงานด้านการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนจึงจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ อันจะส่งผลสำเร็จต่อสมาชิก ส่งผลต่อคณะกรรมการและต่อผลการดำเนินงานของสถาบันการเงิน โดยบูรณาการระหว่างหลักทฤษฎีทางการเงินและการตลาดแบบผสมผสาน โดยการใช้ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ อย่างเป็นกระบวนการที่ชัดเจนและสามารถแก้ปัญหาหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กันให้กับสมาชิกหรือชุมชนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอนวัตกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจัยภายในและภายนอก จากการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์การการเงินชุมชนที่ส่งผลสำเร็จต่อสมาชิก คณะกรรมการ และผลการดำเนินงาน สำหรับเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รูปแบบนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการให้เป็นที่รู้จักและเกิดการถือใช้อย่างแพร่หลาย

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดเป็นแผนการวิจัยแบบผสม (mixed method design) โดยการศึกษาทั้งวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ วิธีการศึกษาเชิงปริมาณใช้แบบแผนการวิจัยที่มีการทดลอง (experimental research design) การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน โดยกำหนดสมมติฐานตามความสัมพันธ์ของตัวแปร แสดงตามภาพ 1 ดังนี้

ภาพ 1: องค์ประกอบตัวแปรและสมมติฐานการวิจัย

จากภาพ 1 องค์ประกอบของตัวแปรและการกำหนดสมมติฐานการวิจัย โดยมีวิธีดำเนินการแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ช่วงคิดค้นดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยและร่วมสนทนาแบบไม่เป็นทางการ (focus group) ประชากรเป็นตัวแทนจากผู้บริหารและพนักงาน ธ.ก.ส. ในส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน และคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 369 แห่ง (สำนักโครงการธนาคารชุมชน (สชช.) , 2555) โดยคัดเลือกตัวแทนประชากรเพื่อประชุมกลุ่มย่อยและร่วมสนทนาแบบไม่เป็นทางการเพื่อระดมและสรุปแนวคิดในการสนับสนุนกรอบแนวคิดการวิจัย จำนวน 50 คน

ขั้นตอนที่ 2 ช่วงทดลองแนวคิดและปฏิบัติจริง ประชากรเป็นตัวแทนจากสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 6 แห่งที่มีความพร้อมและความสมัครใจในการดำเนินการทดลองรูปแบบนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ (สถาบันการเงินหนองโสน จังหวัดพิจิตร/สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองยาง จ.

อุทัยธานี / สถาบันการเงินชุมชนตำบลปอโพธิ์ จ.พิษณุโลก / สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองปลาปาก จ.หนองคาย / สถาบันการเงินชุมชนตำบลโคกภู จ.สกลนคร/ สถาบันการเงินชุมชนตำบลท่าลาด จ.หนองบัวลำภู)

ขั้นตอนที่ 3 ช่วงการประเมินผลระหว่างการทดลอง ประชากรเป็นตัวแทนสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 6 แห่ง ที่พร้อมและสมัครใจในการดำเนินการทดลองรูปแบบนวัตกรรม (ตามขั้นตอนที่ 2) คณะกรรมการ จำนวน 55 คน พนักงานสถาบันและพนักงานธนาคารไม่น้อยกว่า จำนวน 20 คน และตัวแทนกลุ่มสมาชิก จำนวน 475 คน รวมจำนวน 550 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการประเมิน

ขั้นตอนที่ 4 ช่วงการนำเสนอนวัตกรรม จากการประเมินผลการทดลอง เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ และเข้าใจถึงผลการทดลอง ของสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 6 แห่ง ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วย ส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการ และสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชน ทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 5 ช่วงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ จำนวนสถาบันการเงินชุมชนทั้งหมดที่มีอยู่เดิม 369 แห่ง และที่มีการจัดตั้งใหม่อีกตั้งแต่ 1 เมษายน 2555 – ปัจจุบัน

การหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตามเทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยข้อคำถามทุกข้อผ่านเกณฑ์โดยมีค่า IOC มากกว่า 0.7 และหาค่าเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.964 ผ่านเกณฑ์ โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่คำนวณมีค่ามากกว่าเท่ากับ 0.80 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2551) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุ (Path Analysis) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM)

ผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัยนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สรุปผลคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

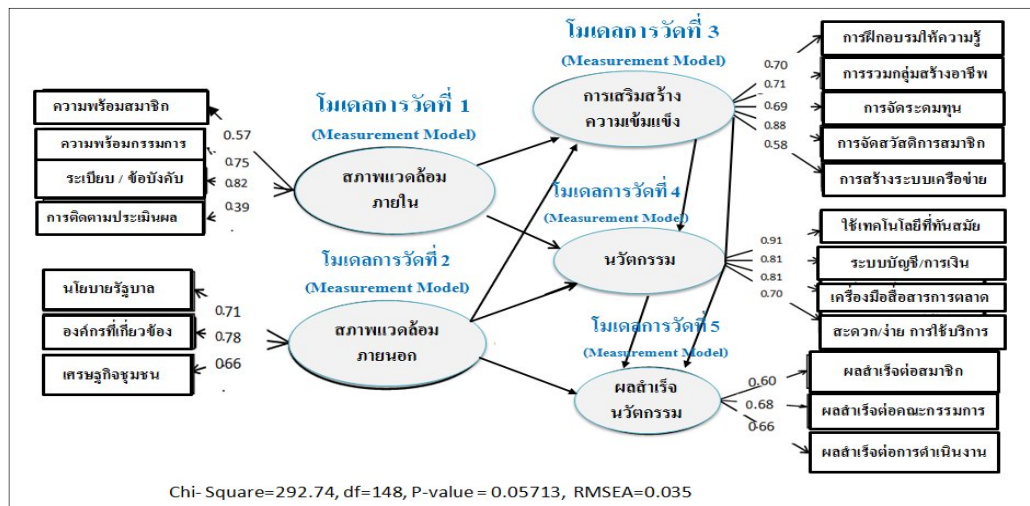
สภาพข้อมูลทั่วไปและคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 425 คน คิดเป็นร้อยละ 77.3 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่เกินมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 410 คน คิดเป็นร้อยละ 74.5 โดยเป็นตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มสมาชิกสังกัดสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 37.8 มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 1 – 2 ปี จำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 67.5 สถาบันการเงินชุมชนโดยส่วนใหญ่จัดตั้งมาแล้วเป็นระยะไม่เกิน 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.5

ส่วนที่ 2 พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการเงินชุมชน ตัวแปรความพร้อมของสมาชิกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.64 ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการเงินชุมชน ตัวแปรองค์กรของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.48 สำหรับปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินชุมชน ตัวแปรการสร้างเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.60 ส่วนองค์ประกอบของนวัตกรรมสถาบันการเงินชุมชนและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า ตัวแปรความสะดวก/ง่ายในการใช้

บริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.69 สำหรับผลสำเร็จของนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ ตัวแปรผลสำเร็จต่อสมาชิกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.49

การพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย พบว่า อยู่ในช่วง 0.76 - 0.97 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 1 แสดงว่าข้อมูลที่ได้มีการกระจายปานกลาง (บุญชม ศรีสะอาด, 2548 : 97) เมื่อพิจารณาค่าความเบ้และความโด่ง พบว่า ตัวแปรทั้งหมดมีค่าความเบ้อยู่ในช่วง -0.85 ถึง -0.17 ส่วนใหญ่มีค่าอยู่ใน ช่วงลบ (skewed to the left หรือ negative skew, Mean < Median < Mode) แสดงว่าตัวแปรมีการแจกแจงแบบเบ้ซ้าย เป็นค่าที่บวก/ลบไม่เกิน 2 ถือว่าเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 (Hair & etal, 2006) โดยค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 19 ตัว มีเกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ยในระดับมาก

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและอิทธิพลของตัวแปรที่มีต่อผลสำเร็จของนวัตกรรม จากองค์ประกอบสภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรการเงินชุมชน นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาด และผลสำเร็จนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาด พบว่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบดังแสดงตามภาพ 2 และตาราง 1 ดังนี้

ภาพ 2 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมและผลสำเร็จ นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ

ตาราง 1

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้และ ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ

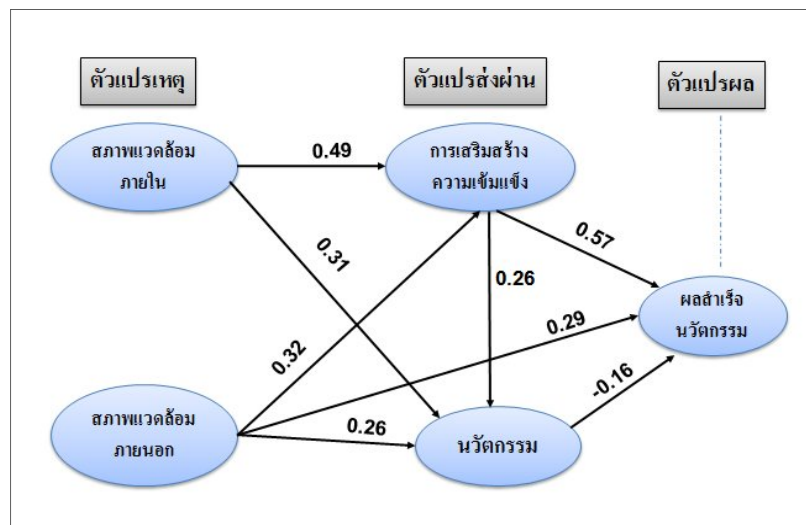
องค์ประกอบของตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ					สปส. คะแนน องค์ประกอบ
	B (λ)	b	SE	t	R2	
1. สภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้อง (INTERON)						
- ความพร้อมสมาชิก (MEMREA)	.57*	.49	.04	12.06	.32	.14
- ความพร้อมคณะกรรมการ (COMREA)	.75*	.66	.05	13.25	.56	.61
- ระเบียบ/ข้อบังคับ (REGUL)	.82*	.73	.04	16.49	.68	.54
- การติดตามประเมินผล (FOLLO)	.39*	.32	.04	8.27	.16	.10
2. สภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้อง (EXTERON)						
- นโยบายของรัฐ (POLICY)	.71*	.61	.04	15.68	.51	.49
- องค์กรของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง (REALT)	.78*	.72	.04	16.62	.61	.42
- เศรษฐกิจชุมชน (ECONC)	.66*	.61	.05	13.30	.44	.22
3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรการเงินชุมชน (EMPOWER)						
- การฝึกอบรมให้ความรู้ (TRAIN)	.70*	.75	-	-	.49	.11
- การรวมกลุ่มสร้างอาชีพ (GROUP)	.71*	.75	.04	18.12	.50	.24
- การจัดระดมทุน (FUND)	.69*	.77	.06	12.53	.48	.14
- การจัดสวัสดิการแก่สมาชิก (WELF)	.88*	.90	.07	12.90	.77	.59
- การสร้างระบบเครือข่าย (NETWOK)	.58*	.51	.05	11.22	.34	.18
4. นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาด (INNOVAT)						
- อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย (TECNO)	.91*	.86	-	-	.82	.53
- ระบบบัญชี/การเงินที่มีมาตรฐาน (ACCOUN)	.81*	.75	.03	26.75	.66	.10
- การใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาด (IMC)	.81*	.81	.04	19.79	.65	.30
- ความสะดวก/ง่ายในการใช้บริการ (EACY)	.70*	.67	.04	16.46	.49	.13
5. ผลสำเร็จนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาด (SUCCES)						
- ผลสำเร็จต่อสมาชิก (OMEMR)	.60*	.56	-	-	.36	.28
- ผลสำเร็จต่อคณะกรรมการ (OCOMR)	.68*	.65	.06	10.67	.46	.34
- ผลสำเร็จต่อการดำเนินงาน (OOPER)	.66*	.64	.06	10.54	.43	.31

*P<0.05, **P<0.01

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ห้้องค์ประกอบปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการเงินชุมชน พบว่า ตัวแปรระเบียบ/ข้อบังคับมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (λ) เท่ากับ 0.82 และมีค่าความแปรผันร่วม (R^2) ร้อยละ 68 โดยองค์ประกอบปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการเงินชุมชน พบว่า ตัวแปรองค์กรของรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (λ) เท่ากับ 0.78

และมีความแปรผันร่วม(R^2) ร้อยละ 61 ส่วนผลการวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรการเงินชุมชน พบว่า ตัวแปรการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (λ) เท่ากับ 0.88 และมีความแปรผันร่วม(R^2) ร้อยละ 77 สำหรับ องค์ประกอบปัจจัยนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการพบว่าตัวแปรอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.91 และมีความแปรผันร่วม (R^2) ร้อยละ 82 และ องค์ประกอบปัจจัยผลสำเร็จนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ พบว่าผลสำเร็จนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ ตัวแปรผลสำเร็จต่อคณะกรรมการที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.68 และมีค่าความแปรผันร่วม(R^2) ร่วมกันกับองค์ประกอบผลสำเร็จนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ ร้อยละ 46 โดยมีค่าอิทธิพลของตัวแปรที่มีต่อผลสำเร็จของนวัตกรรมที่เป็นอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรต่อผลสำเร็จนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ พบว่าตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการเงินชุมชน และปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรการเงินชุมชนและนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการโดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.29 , 0.57 และ -0.16 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนั้น ผลสำเร็จของนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการเงินชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรการเงินชุมชนโดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.19 , 0.13 และ 0.04 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ตามกรอบแนวคิด จึงยอมรับตามสมมติฐานทุกข้อ โดยแสดงผลของการวิเคราะห์ตามค่าสถิติเป็นค่าขนาดอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม และอิทธิพลรวม ตามภาพ 3 และ ตาราง 2 ดังนี้

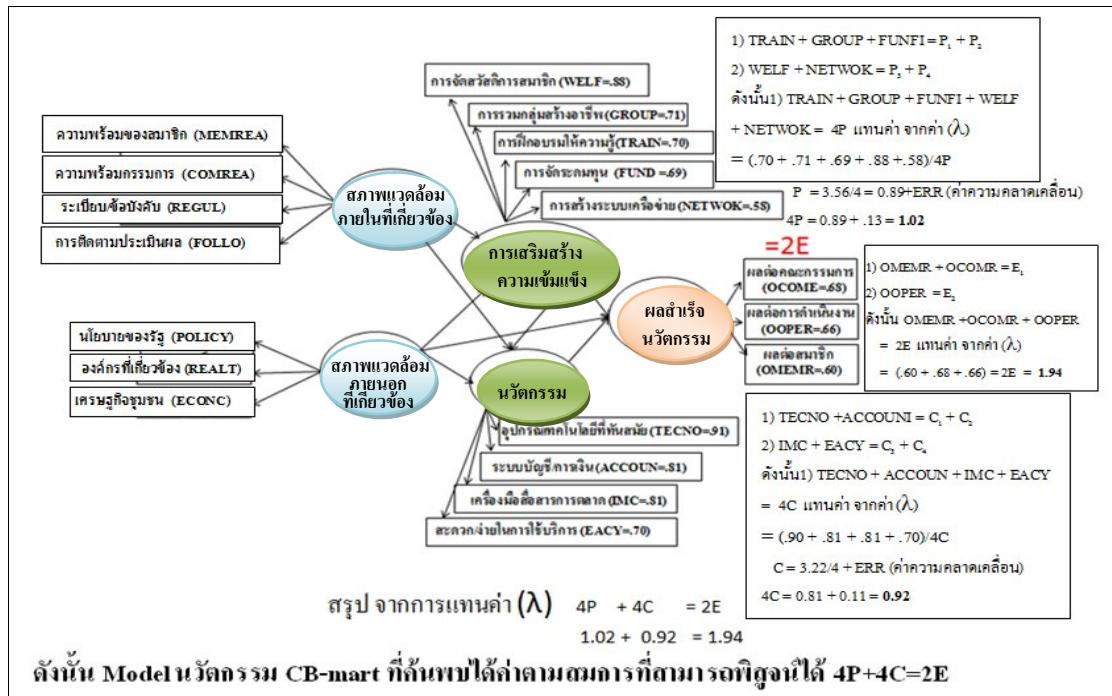
ภาพ 3 ค่าน้ำหนักอิทธิพลของตัวแปรที่ส่งผลต่อนวัตกรรมและผลสำเร็จของนวัตกรรม

ตาราง 2 สรุปผลการตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัยและเส้นแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปร

สมมติฐานการวิจัย	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ
สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 (H ₁) สมมติฐานการวิจัยข้อที่ (H _{1a}), (H _{1b}) และ (H _{1c})	ยอมรับทุกข้อ	-
สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 (H ₂) สมมติฐานการวิจัยข้อที่ (H _{2a}), (H _{2b}) และ (H _{2c})	ยอมรับทุกข้อ	-
สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 (H ₃) สมมติฐานการวิจัยข้อที่ (H _{3a}), (H _{3b}) และ (H _{3c})	ยอมรับทุกข้อ	-
สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 (H ₄) สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 (H _{4a}), (H _{4b})	ยอมรับทุกข้อ	-
สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5 (H ₅)	ยอมรับ	-

บทสรุป

ข้อค้นพบใหม่ในงานวิจัยนี้เป็นแนวคิดสมการ $4P's + 4C's =$ ผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ความรู้สึกที่พึงพอใจต่อการใช้บริการ (2E) ซึ่งหมายถึงการใช้ส่วนประสมทางการตลาด 4P ร่วมกับ 4C จะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกที่พึงพอใจของสมาชิก (emotional satisfaction--E1) และการเกิดผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงาน (earning--E2) ดังนั้น $4P + 4C = 2E$ ถือเป็นข้อค้นพบแนวคิดสมการเชิงบูรณาการจากการวิจัย “นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ” ซึ่งเป็นไปตามหลักแนวคิดนวัตกรรม จากหลักทฤษฎีด้านการเงินบูรณาการด้วยหลักแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด ($4P's + 4C's$) และหลักแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการปฏิบัติงาน โดยเป็นนวัตกรรมการดำเนินงานในรูปแบบ CB-mart (สถาบันการเงินชุมชนที่ต้องดำเนินงานควบคู่กับธุรกิจร้านค้าที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ Community Bank Mart) แสดงค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรตามข้อค้นพบนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการ (CB-mart) ตามภาพ 4 ดังนี้

ภาพ 4 โมเดลนวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนแบบบูรณาการที่นำไปสู่การสร้างความสำเร็จธุรกิจชุมชนแบบบูรณาการ

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558 โดย

- 1) การจัดทำแผนการสอนของครูผู้สอนที่มีการสอดแทรกการสร้างวินัยการออมเงินของนักเรียน การวางแผนการใช้เงินของนักเรียนให้จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและจำนวนเงินที่ต้องใช้มีความสอดคล้องสมดุลตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง โดยต้องให้นักเรียนจัดสรรการออมไว้ก่อนเป็นอันดับแรก แล้วจึงจัดสรรเป็นรายจ่ายจากจำนวนเงินส่วนที่เหลือของยอดรายรับทั้งหมด
- 2) กำหนดให้นักเรียนจัดตั้งกลุ่มเงินออม และกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ในโรงเรียน เช่น กलोंงนม หลอดกาแฟ สร้างเสริมแนวคิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่ายได้เพื่อให้นักเรียนได้มีรายได้เสริมระหว่างการเรียนและฝึกแนวคิดสู่การสร้างสิ่งประดิษฐ์ด้านอาชีพ โดยครูต้องจัดกิจกรรมระดมแนวคิดของนักเรียนเพื่อแปลงแนวคิดจากภาควิชาการไปสู่ภาคปฏิบัติที่ชัดเจน ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นฐานการนำไปสู่การสร้างทุนปัญญาของชาติที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการศึกษาที่แท้จริง

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

กำหนดให้นักเรียนร่วมกันจัดตั้งธนาคารโรงเรียนเพื่อนำกิจกรรมตามข้อ 1) ตามรูปแบบสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ของนักเรียนตามรูปแบบ CB-mart ร่วมกับธนาคาร (ธ.ก.ส.) ได้ทุกสาขาทั่วประเทศ

ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

The Readiness of the Development of Graduates in the Private Higher Education Institutions in Thailand to Support the ASEAN Economic Community

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุบิน ยุธะรัช

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจเรื่องนี้ออกแบบโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมโดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อสำรวจอาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง (2) เพื่อสำรวจความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ (3) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิต และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กลุ่มตัวอย่าง คือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 55 แห่ง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และผู้แทนสถานทูตในประเทศกลุ่มอาเซียน เครื่องมือวิจัยมี 3 ประเภท ได้แก่ (1) แบบบันทึกการสังเคราะห์เอกสาร (2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ (3) แบบสอบถาม โดยมีระยะเวลาดำเนินการวิจัย 9 เดือน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า

1. อาชีพที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 16 สาขา ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 3 ด้าน 26 คุณลักษณะ ได้แก่ (1) ด้านพุทธิพิสัย จำนวน 12 คุณลักษณะ (2) ด้านจิตพิสัย จำนวน 8 คุณลักษณะ และ (3) ด้านทักษะพิสัย จำนวน 6 คุณลักษณะ

2. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมร้อยละ 49.48 ในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้แก่ (1) ด้านอาชีพ มีความพร้อมร้อยละ 30.91 (2) ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต มีความพร้อมร้อยละ 64.34 (ด้านพุทธิพิสัย ร้อยละ 61.82 ด้านจิตพิสัย ร้อยละ 58.86 และด้านทักษะพิสัย ร้อยละ 76.6 7) และ (3) ด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต มีความพร้อมร้อยละ 53.20 (ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ร้อยละ 59.40 ด้านหลักสูตร ร้อยละ 54.60 ด้านการเรียนการสอน ร้อยละ 52.60 ด้านอาจารย์และบุคลากร ร้อยละ 51.80 และด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน ร้อยละ 48)

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตมี 3 ด้าน โดยเรียงตามอันดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ความต้องการจำเป็นด้านอาชีพ (2) ความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และ (3) ความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีจำนวน 9 ข้อ

คำสำคัญ

คุณลักษณะของบัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ความต้องการจำเป็น

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

สถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สังกัดใดและอยู่ในกลุ่มสถาบันใด ต่างก็มีเป้าหมายเดียวกัน คือ การมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ ในปัจจุบัน คุณภาพบัณฑิตซึ่งเป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยวัดได้ 3 มิติ ประกอบด้วย (1) คุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd) (2) คุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549) และ (3) คุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมิน ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ส่วนคุณภาพบัณฑิตตามมุมมองของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of South East Asian Nations: ASEAN) และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) พบว่า ยังไม่มีการศึกษา

การประกันคุณภาพบัณฑิตมีความสำคัญ ในคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 (สกอ., 2553) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตมีความสำคัญในระดับชาติและนานาชาติเนื่องด้วยเหตุผล 4 ประการ ได้แก่ (1) คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศไทยโดยรวมในระยะยาว (2) มีการแข่งขันกันในเชิงคุณภาพของการจัดการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศมากขึ้น (3) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นสากลเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติมากขึ้น และ (4) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ในคู่มือดังกล่าวได้อธิบายความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไว้เพิ่มเติมอีก 2 ประการ คือ (1) ความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดน และการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต อันเป็นผลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน และ (2) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตทั้งอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน

ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศสมาชิกในอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน เวียดนาม พม่า จะรวมกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และจะมีประชากรรวมกันประมาณ 590 ล้านคน (ASEAN, 2010) หลังจากการรวมตัวเป็นประชาคมแล้ว อาเซียนจะกลายเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single market and production base) และมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมือระหว่างกันอย่างเสรี ซึ่งการผลิตและพัฒนาบัณฑิตสู่ตลาดแรงงานของประเทศไทยต้องคำนึงถึงตลาดในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้วย (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ, 2553) ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตนอกจากจะตอบสนองต่อคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษา และตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของ

หน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมินแล้ว ยังจะต้องผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

สกอ. ในฐานะหน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่ง มีนโยบายที่ชัดเจนที่จะพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อความท้าทายของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการอุดมศึกษา อันเป็นผลมาจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน และสถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสามารถผลิตและพัฒนาบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไทยที่มุ่งสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล (สกอ., 2553) คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสำรวจความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายคุณภาพและปรับปรุงแผนการผลิตและพัฒนาบัณฑิตเพื่อให้รองรับกับความต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจอาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง
2. เพื่อสำรวจความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
3. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิต และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งเน้นเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) โดยขอบข่ายของข้อมูลที่ศึกษามาจาก 3 แหล่ง ได้แก่ (1) ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้แทนของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน และ (3) ข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเกี่ยวกับความพร้อมในการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

1. หน่วยวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ สถาบันอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี จำนวน 55 แห่ง ที่มาจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 68 แห่ง (ร้อยละ 80.88) และให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยใช้เทคนิคกลุ่มรู้จัก (Known Group Technique)

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้แทนประเทศสมาชิกในอาเซียน 5 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา และลาว โดยการติดต่อผ่านสถานทูตของแต่ละประเทศ และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยวิธีการจับคู่สัมภาษณ์ (Team up and pair off) โดยนักวิจัย 2 คนเดินทางไปสถานทูต 1 แห่ง เพื่อช่วยกันสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและตรวจทานข้อมูล

2. การศึกษาวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสำรวจ (Survey) และระยะที่ 2 การวิเคราะห์ (Analysis) สำหรับระยะที่ 1 ประกอบด้วย การสำรวจอาชีพและการศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง ส่วนการศึกษาในระยะที่ 2 ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการผลิตและพัฒนาบัณฑิต และการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

3. เครื่องมือวิจัยมี 3 ประเภท คือ (1) แบบบันทึกการสังเคราะห์เอกสาร (2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ (3) แบบสอบถาม โดยเครื่องมือวิจัยดังกล่าวนำมาตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้วยค่าดัชนีของความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 ส่วนมาตรประมาณค่าในแบบสอบถามนำมาตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Internal consistency reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient: α) ผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน (What is) ได้ค่า $\alpha=0.96$ ส่วนระดับความพร้อมในปี พ.ศ. 2558 (What should be) ได้ค่า $\alpha=0.98$

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งตามระยะของการวิจัย ได้แก่

ระยะที่ 1 การสำรวจ ดำเนินการใน 2 รูปแบบ คือ (1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (2) การสัมภาษณ์ผู้แทนประเทศในอาเซียน เกี่ยวกับอาชีพที่คาดหวังหรือกำลังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในปี พ.ศ. 2558 โดยข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและผลการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้น จึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์มาจัดกลุ่มตามประเด็นที่ต้องการศึกษา (Qualitative themes) โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percent) สำหรับสถิติที่ใช้ในการสำรวจความพร้อมด้านอาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิต ได้แก่ ความถี่และร้อยละ ส่วนความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ ใช้เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นที่อิงโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy model) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) สำหรับความต้องการจำเป็นด้านอาชีพและความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต ใช้วิธีการเปรียบเทียบค่าร้อยละและคำนวณหาค่าความแตกต่างของร้อยละระหว่างสภาพที่เป็นจริง (% ความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบัน) และสภาพที่คาดหวัง (กำหนดให้เป็น 100 %) ส่วนความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ใช้วิธีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจากผลการประเมินโดยใช้มาตรประมาณค่า 6 ระดับ และคำนวณหาค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างระดับการปฏิบัติในปัจจุบันและระดับความคาดหวังในปี พ.ศ. 2558 และแปลงค่าเฉลี่ยให้เป็นค่าร้อยละโดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์ และหลังจากได้ความต้องการจำเป็นครบถ้วนทั้ง 3 ด้านแล้ว นำค่าความแตกต่าง (ค่าร้อยละ) มาจัดเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาค่าน้อยที่สุดเพื่อจัดอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Needs priority)

ผลการศึกษา

1. อาชีพที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 16 สาขาอาชีพ เรียงตามลำดับ ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร วิศวกร สถาปนิก ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ พนักงานโรงแรม/ร้านอาหาร นัก

บัญชี นักธุรกิจ/นักลงทุน/เจ้าของกิจการ นักกฎหมาย ทนายความ และนักสิทธิมนุษยชน ส่วน**คุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง** มีจำนวน 26 คุณลักษณะ ได้แก่

(1) **ด้านพุทธิพิสัย** มีจำนวน 12 คุณลักษณะ ได้แก่ ทักษะทางปัญญา ความรู้ในสาขาวิชา การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา ความสามารถเชิงตัวเลข ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง การบริหารเวลา ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

(2) **ด้านจิตพิสัย** มีจำนวน 8 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณในวิชาชีพ ความซื่อสัตย์สุจริต ทศนคติที่ดีต่องานและเพื่อนร่วมงาน การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพที่ดี ความตระหนักในตนเอง การตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร แรงจูงใจในการทำงาน มุมมองสากล/ความเป็นพลโลก และความมั่นใจ

(3) **ด้านทักษะพิสัย** มีจำนวน 6 คุณลักษณะ ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะทางสังคม/ทักษะระหว่างบุคคล ทักษะการปฏิบัติ/ทักษะทางวิชาชีพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะในการปรับตัว และทักษะในการสืบค้นข้อมูล

2. **ความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน** มี 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความพร้อมด้านอาชีพ (2) ความพร้อมด้านคุณลักษณะของบัณฑิต และ (3) ความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

ความพร้อมด้านอาชีพ พิจารณาจากความถี่และร้อยละของอาชีพที่สถาบันสามารถผลิตได้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ในภาพรวม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมในการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีให้ตรงกับความต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ร้อยละ 30.91 โดยอาชีพที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ อาชีพนักบัญชี (ร้อยละ 69.09) ส่วนอาชีพที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่พร้อมในการผลิตมี 7 อาชีพ ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร สถาปนิก และนักสิทธิมนุษยชน โดยอาชีพที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตได้ มีเพียงอาชีพเดียว คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง

ตารางที่ 1 ความพร้อมด้านอาชีพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (n=55)

กลุ่มสาขาวิชา*	ที่	อาชีพ/วิชาชีพ ที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง	จำนวนสถาบัน ที่ผลิตได้ (f)	% ความพร้อม	ระดับ ความพร้อม**
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	1	แพทย์	1	1.82	ไม่พร้อม
	2	ทันตแพทย์	1	1.82	ไม่พร้อม
	3	พยาบาล	14	25.45	ไม่ค่อยพร้อม
วิทยาศาสตร์กายภาพ และชีวภาพ	4	นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ	1	1.82	ไม่พร้อม
	5	ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง	0	0.00	ไม่พร้อม
	6	นักเทคโนโลยีการอาหาร	6	10.91	ไม่พร้อม
วิศวกรรมศาสตร์	7	วิศวกร	20	36.36	น้อย
สถาปัตยกรรมศาสตร์	8	สถาปนิก	6	10.91	ไม่พร้อม
บริหารธุรกิจ พาณิชยศาสตร์ การบัญชี การจัดการ การท่องเที่ยว	9	ผู้ประกอบการด้านบริการท่องเที่ยว	30	54.55	ปานกลาง
	10	มัคคุเทศก์	27	49.09	น้อย
	11	พนักงานโรงแรม/ร้านอาหาร	27	49.09	น้อย
	12	นักบัญชี	38	69.09	ปานกลาง

กลุ่มสาขาวิชา*	ที่	อาชีพ/วิชาชีพ ที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง	จำนวนสถาบัน ที่ผลิตได้ (f)	% ความพร้อม	ระดับ ความพร้อม**
และเศรษฐศาสตร์	13	นักธุรกิจ/นักลงทุน/เจ้าของกิจการ	31	56.36	ปานกลาง
มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์	14	นักกฎหมาย	31	56.36	ปานกลาง
	15	นายความ	31	56.36	ปานกลาง
	16	นักสิทธิมนุษยชน	9	16.36	ไม่พร้อม
ความพร้อมในภาพรวม (ค่าเฉลี่ยของร้อยละ)				30.91	พร้อมน้อย

*ไม่มี 3 กลุ่มสาขาวิชา ได้แก่ (1) เกษตรศาสตร์ (2) ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ และ (3) ศิลปกรรม วิจารณ์ศิลป์ และประยุกต์ศิลป์

**เกณฑ์ประเมิน คือ น้อยกว่า 20%=ไม่พร้อม, 20%-30%=ไม่ค่อยพร้อม, 31%-50%=พร้อมน้อย, 51%-70%=พร้อมปานกลาง, 71%-90%=พร้อมมาก, 91%-100%=พร้อมมากที่สุด

ความพร้อมด้านคุณลักษณะของบัณฑิต พบว่า ในภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความพร้อมร้อยละ 64.34 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า (1) ด้านพุทธิพิสัย มีความพร้อมร้อยละ 61.82 (2) ด้านจิตพิสัย มีความพร้อมร้อยละ 58.86 และ (3) ด้านทักษะพิสัย มีความพร้อมร้อยละ 76.67 และเมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะ พบว่า (1) ด้านพุทธิพิสัย คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ (ร้อยละ 94.55) ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การคิดสังเคราะห์ (ร้อยละ 29.09) (2) ด้านจิตพิสัย คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ คุณธรรม จริยธรรม หรือจรรยาบรรณในวิชาชีพ (ร้อยละ 87.27) ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ แรงจูงใจในการทำงาน (ร้อยละ 36.36) และ (3) ด้านทักษะพิสัย คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ร้อยละ 92.73) ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ทักษะในการปรับตัวกับงานที่ทำ (ร้อยละ 54.55)

ตารางที่ 2 ความพร้อมด้านคุณลักษณะของบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (n=55)

ที่	ด้าน	คุณลักษณะของบัณฑิต ที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง	จำนวนสถาบัน ที่ผลิตได้ (f)	% ความพร้อม	ระดับ ความพร้อม*
1	พุทธิพิสัย	(1) สถิติปัญหา/ทักษะทางปัญญา	47	85.45	มาก
		(2) ความรู้ในสาขาวิชา/วิชาชีพ	48	87.27	มาก
		(3) การคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์	37	67.27	ปานกลาง
		(4) การคิดวิเคราะห์	35	63.64	ปานกลาง
		(5) การคิดสังเคราะห์	16	29.09	ไม่ค่อยพร้อม
		(6) การคิดเชิงวิพากษ์	22	40.00	น้อย
		(7) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา	33	60.00	ปานกลาง
		(8) ความสามารถเชิงตัวเลข/การวิเคราะห์ตัวเลข	21	38.18	น้อย
		(9) ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง	28	50.91	น้อย
		(10) การบริหารเวลา	32	58.18	ปานกลาง
		(11) ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	37	67.27	ปานกลาง
		(12) ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ	52	94.55	มากที่สุด
ความพร้อมด้านพุทธิพิสัย (ค่าเฉลี่ยของร้อยละ)				61.82	ปานกลาง
2	จิตพิสัย	(1) คุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณในวิชาชีพ	48	87.27	มาก
		(2) ทักษะคิดเชิงบวกต่องาน/เพื่อนร่วมงาน	30	54.55	ปานกลาง
		(3) การมองเห็นคุณค่าในตนเอง	28	50.91	น้อย
		(4) ความเป็นผู้นำ	44	80.00	มาก
		(5) บุคลิกภาพที่ดี	42	76.36	มาก
		(6) แรงจูงใจในการทำงาน	20	36.36	น้อย
		(7) มุมมองสากล/ความเป็นพลโลก	23	41.82	น้อย
		(8) ความมั่นใจ	24	43.64	น้อย

ที่	ด้าน	คุณลักษณะของบัณฑิต ที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง	จำนวนสถาบัน ที่ผลิตได้ (f)	% ความพร้อม	ระดับ ความพร้อม*
ความพร้อมด้านจิตพิสัย (ค่าเฉลี่ยของร้อยละ)				58.86	ปานกลาง
3	ทักษะพิสัย	(1) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	51	92.73	มากที่สุด
		(2) ทักษะการทำงานเป็นทีม	49	89.09	มาก
		(3) ทักษะทางสังคม/ทักษะระหว่างบุคคล	37	67.27	ปานกลาง
		(4) ทักษะการปฏิบัติ/ทักษะทางวิชาชีพ	41	74.55	มาก
		(5) ทักษะการสื่อสาร	45	81.82	มาก
		(6) ทักษะในการปรับตัวกับงานที่ทำ	30	54.55	ปานกลาง
ความพร้อมด้านทักษะพิสัย (ค่าเฉลี่ยของร้อยละ)				76.67	มาก
ความพร้อมในภาพรวม				64.34	ปานกลาง

*เกณฑ์ประเมิน คือ น้อยกว่า 20%=ไม่พร้อม, 20%-30%=ไม่ค่อยพร้อม, 31%-50%=พร้อมน้อย, 51%-70%=พร้อมปานกลาง, 71%-90%=พร้อมมาก, 91%-100%=พร้อมมากที่สุด

ความพร้อมด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต พบว่า ในภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 53.20) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (ร้อยละ 59.40) รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร (ร้อยละ 54.60) ด้านการเรียนการสอน (ร้อยละ 52.60) ด้านอาจารย์และบุคลากร (ร้อยละ 51.80) และด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน (ร้อยละ 48) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า

(1) **ด้านหลักสูตร** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การพัฒนาระบบและกลไกในการบริหารหลักสูตร การเปิดหรือปิดหลักสูตร และการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร (ร้อยละ 64.40) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การบรรจุวิชา “ทักษะทางภาษา” เป็นวิชาบังคับในแต่ละหลักสูตรโดยกำหนดให้นักศึกษาต้องเลือกอย่างน้อย 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และภาษาทางการในอาเซียนอีก 2 ภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาบาฮาซา เป็นต้น (ร้อยละ 48)

(2) **ด้านการเรียนการสอน** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักศึกษาได้เรียนรู้และฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเองเมื่อต้องไปทำงานในต่างประเทศ (ร้อยละ 61.80) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การพัฒนาหัวข้อวิจัยหรือนวัตกรรมด้านการเรียนการสอนเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงคุณลักษณะของนักศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของอาเซียน (ร้อยละ 46.60)

(3) **ด้านอาจารย์และบุคลากร** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด มี 2 กิจกรรม คือ การส่งเสริมให้อาจารย์ได้ประสบการณ์ตรงจากการฝึกอบรมหรือฝึกงานกับสถาบันอุดมศึกษา องค์กร หน่วยงาน หรือสถานประกอบการในประเทศอาเซียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานหรือการศึกษาดูงานระหว่างอาจารย์และบุคลากรของสถาบัน (ร้อยละ 53) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การเพิ่มสัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาในสาขาวิชาที่อาเซียนต้องการ (ร้อยละ 49.80)

(4) **ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การจัดเตรียมเทคโนโลยีสารสนเทศที่เพียงพอต่อการใช้ของนักศึกษา เช่น จำนวนคอมพิวเตอร์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูลงานวิจัย เป็นต้น (ร้อยละ 67) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การมีสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในปริมาณที่เพียงพอสำหรับนักศึกษาในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน (ร้อยละ 56)

(5) **ด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาในการสมัครงาน และการเดินทางไปทำงานในประเทศอาเซียน (ร้อยละ 50.60) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การให้ข้อมูลนักศึกษาเกี่ยวกับ

การขึ้นทะเบียนผู้ได้รับใบรับรองมาตรฐานวิชาชีพแห่งอาเซียน (ร้อยละ 43.60)

ตารางที่ 3 ความพร้อมด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (n=55)

กิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต (รายด้าน)	Mean*	SD	% ความพร้อม	ระดับความ พร้อม
1. ด้านหลักสูตร	2.73	0.25	54.60	ปานกลาง
2. ด้านการเรียนการสอน	2.63	0.28	52.60	ปานกลาง
3. ด้านอาจารย์และบุคลากร	2.59	0.08	51.80	ปานกลาง
4. ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	2.97	0.25	59.40	ปานกลาง
5. ด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน	2.40	0.14	48.00	พร้อมน้อย
ความพร้อมในภาพรวม (รวมทุกด้าน)	2.66	0.27	53.20	ปานกลาง

*เกณฑ์ประเมิน คือ น้อยกว่า 1=ไม่พร้อม, 1.00-1.50=ไม่ค่อยพร้อม, 1.51-2.50=พร้อมน้อย, 2.51-3.50=พร้อมปานกลาง, 3.51-4.50=พร้อมมาก, 4.51-5.00=พร้อมมากที่สุด

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต มี 3 ด้าน โดยเรียงตามอันดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ความต้องการจำเป็นด้านอาชีพ (2) ความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และ (3) ความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต สรุปได้ดังนี้

3.1 ความต้องการจำเป็นด้านอาชีพ เรียงตามอันดับความสำคัญ 10 อันดับ ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง (2) แพทย์ ทันตแพทย์ และนักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ (3) สถาปนิก และนักเทคโนโลยีการอาหาร (4) นักสิทธิมนุษยชน (5) พยาบาล (6) วิศวกร (7) มัคคุเทศก์ และพนักงานโรงแรม/ร้านอาหาร (8) ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว (9) นักธุรกิจ/นักลงทุน/เจ้าของกิจการ และนักกฎหมาย/ทนายความ และ (10) นักบัญชี

3.2 ความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต

3.2.1 ด้านพุทธิพิสัย เรียงตามอันดับความสำคัญ 11 อันดับ ได้แก่ (1) การคิดสังเคราะห์ (2) ความสามารถเชิงตัวเลข หรือการวิเคราะห์ตัวเลข (3) การคิดเชิงวิพากษ์ (4) ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (5) การบริหารเวลา (6) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา (7) การคิดวิเคราะห์ (8) การคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (9) สถิติปัญญา หรือทักษะทางปัญญา (10) ความรู้ในสาขาวิชาหรือวิชาชีพ และ (11) ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

3.2.2 ด้านจิตพิสัย เรียงตามอันดับความสำคัญ 8 อันดับ ได้แก่ (1) แรงจูงใจในการทำงาน (2) มุมมองสากล/ความเป็นพลโลก (3) ความมั่นใจ (4) การมองเห็นคุณค่าในตนเอง (5) ทักษะการเชิงบวกต่องาน/เพื่อนร่วมงาน (6) บุคลิกภาพที่ดี (7) ความเป็นผู้นำ และ (8) คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในวิชาชีพ

3.2.3 ด้านทักษะพิสัย เรียงตามอันดับความสำคัญ 6 อันดับ ได้แก่ (1) ทักษะในการปรับตัวกับงานที่ทำ (2) ทักษะทางสังคม/ทักษะระหว่างบุคคล (3) ทักษะการปฏิบัติ/ทักษะทางวิชาชีพ (4) ทักษะการสื่อสาร (5) ทักษะการทำงานเป็นทีม และ (6) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3.3 ความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต กิจกรรมที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ (1) ด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในต่างประเทศ คือ การจัดให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาด้านวิชาการและการพัฒนาสมรรถนะ/ทักษะในการประกอบอาชีพในประเทศกลุ่มอาเซียน (2) ด้านอาจารย์และบุคลากร คือ การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกลุ่มอาเซียน (3) ด้านการเรียนการสอน คือ การพัฒนาหัวข้อวิจัยในชั้นเรียนหรือวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงคุณลักษณะของนักศึกษา โดยเฉพาะ

คุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของอาเซียน (4) **ด้านหลักสูตร** คือ การบรรจุวิชา “ทักษะทางภาษา” เป็นวิชาบังคับในแต่ละหลักสูตร โดยนักศึกษาเลือกอย่างน้อย 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และภาษาทางการในอาเซียนอีก 2 ภาษา เช่น เลือกเรียนวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาบาฮาซา เป็นต้น (5) **ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้** คือ การมีสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในปริมาณที่เพียงพอ สำหรับนักศึกษาในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียน

สำหรับ**ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย**สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีจำนวน 9 ข้อ ดังนี้

1. การเปิดหลักสูตรใหม่ในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรให้ความสำคัญกับ 16 สาขาอาชีพและ/หรือวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก่อน
2. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรกำหนดเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตให้ได้ครบในทุกสาขาอาชีพที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต้องการ โดยให้ความสำคัญกับอาชีพที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดก่อน
3. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรนำคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมอาเซียนคาดหวังมาร่วมพิจารณา นอกเหนือไปจากคุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
4. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่เป็นความต้องการจำเป็นมากที่สุดก่อน คือ คุณลักษณะของบัณฑิตด้านจิตพิสัย (8 คุณลักษณะ) รองลงมา คือ ด้านพุทธิพิสัย (12 คุณลักษณะ) และด้านทักษะพิสัย (6 คุณลักษณะ) ตามลำดับ
5. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุงแผนพัฒนาคุณภาพบัณฑิตได้ทันที เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558
6. ควรปรับปรุงนโยบายด้านการผลิตบัณฑิตและการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตของสถาบัน โดยเพิ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บัณฑิตไปทำงานในประเทศอาเซียน อาเซียน +3 และอาเซียน +6 ให้มากขึ้น
7. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมการผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่จำเป็นก่อนในแต่ละด้าน เช่น ด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงาน ควรจัดให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาและการพัฒนาสมรรถนะและทักษะในการประกอบอาชีพในประเทศอาเซียน เป็นต้น
8. ระยะแรก (พ.ศ. 2555-2556) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนก่อนเพื่อเตรียมความพร้อม
9. ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2557-2558) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรดำเนินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในช่วง 2 ปีแรก (พ.ศ.2555-2556) และส่งเสริมให้มีการจัดโครงการหรือกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในส่วนที่ยังไม่ได้ดำเนินการให้ครบถ้วนทุกด้าน

บทสรุป

1. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งในประเทศไทย ควรนำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 9 ข้อ ที่ได้มาจากผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การนำนโยบาย 9 ข้อมาสร้างเป็นแผนกลยุทธ์ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555-2559) และแผนเชิงปฏิบัติการรายปี (Annual action plan) เป็นต้น
2. ให้คณะวิชา วิทยาลัย สำนัก และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งจัดให้มีระบบและกลไกควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ได้แก่ (1) หลักสูตรการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ (2) คณาจารย์และระบบการพัฒนาคณาจารย์ (3) สื่อการศึกษาและเทคนิคการสอน (4) ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้อื่น (5) อุปกรณ์การศึกษา (6) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และบริการการศึกษา (7) การวัดผล

การศึกษาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา และ (8) องค์ประกอบอื่นตามที่แต่ละสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาเห็นสมควร

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

- ผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายการผลิตและพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีคุณภาพเพื่อรองรับ AEC (นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาข้อที่ 7)

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

- ได้ต่อยอดหัวข้อวิจัยอื่นๆ เกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตอาเซียน (ASEAN graduate) เช่น การพัฒนาบัณฑิตพร้อมใช้ (Work-ready graduate) การเทียบโอนหน่วยกิต (Credit transfer) ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน การปรับปรุงหลักสูตรให้ได้ตามมาตรฐานวิชาชีพของอาเซียน ความจำเป็นเร่งด่วนในการออกกฎหมายบางฉบับเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน เป็นต้น

การพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

DEVELOPMENT OF AN ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL OF BASIC EDUCATION INSTITUTIONS TO PREPARE STUDENTS FOR GLOBAL CITIZENSHIP

ดร. พูนภัสรา พูลผล
โรงเรียนเพลินพัฒนา

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2554

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก แนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย แนวคิดการบริหารงานวิชาการ 5 ด้านคือ 1) หลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การนิเทศการสอน 4) การวัดและประเมินผล และ 5) การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) แนวคิดกระบวนการบริหารคุณภาพ PDCA และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงานวิชาการจากเอกสารด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าร่วมในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ของสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลายในปี 2553 จำนวน 500 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการ ตรวจสอบและประเมินรูปแบบด้านความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้กับโรงเรียนในต่างประเทศที่มีการบริหารงานวิชาการที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก นำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ

พลเมืองโลก การบริหารงานวิชาการ

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

สภาพโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่สลายข้อจำกัดในมิติเวลาและพื้นที่เกิดการเชื่อมโยงถึงกันอย่างรวดเร็วพรมแดน สิ่งที่เกิดขึ้น ณ ที่หนึ่งสามารถแผ่อิทธิพลไปสู่ส่วนอื่นของโลกได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง อุปสรรคที่เคยกั้นขวางการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ ถูกลดทอนทำให้แต่ละส่วนของโลกเข้าถึงกันได้ง่ายสภาพการณ์เช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในอนาคต ทำให้เราต้องเร่งพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ให้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์ โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลกส่งผลให้ประเทศต่างๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัย

ซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องพยายามปรับเปลี่ยนและดำเนินนโยบายให้เท่าทันกระแสความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ประเทศของตนสามารถยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมโลกอย่างมีศักดิ์ศรี คุณภาพของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความสำเร็จและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) ด้วยเหตุนี้ความเป็นพลเมืองโลกจึงมีความสำคัญ

ผู้วิจัยพบว่าจากข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาเรื่อง สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล 2550 ว่าควรมีการประเมินเพื่อหาข้อมูลในสมรรถนะเรื่องความเป็นพลเมืองและ “พลโลก” อันจะส่งผลให้ได้ข้อมูลเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของคนไทยที่รอบด้านและเกิดสมดุลตามมาตรฐานการศึกษาชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) และหนึ่งในเป้าหมายของการบริหารการศึกษาไทยในทศวรรษหน้าคือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภทเพื่อเพิ่มคุณภาพคนไทยทั้งในความเป็นพลเมือง และ “พลโลก” ให้พร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (วิจิตรศรีสอ้าน, 2550) ดังนั้นภารกิจของนักการศึกษาในปัจจุบัน คือการเตรียมเยาวชนสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 ให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองโลกอย่างแท้จริง ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกเป็นอย่างไร

ดังนั้นจากสภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มในอนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้นการพัฒนาพลเมืองไทยให้เป็นกำลังสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีระหว่างประเทศ พลเมืองไทยควรมีสสมรรถนะสำคัญคือ “ความเป็นพลเมืองโลก” ผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษาจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเชิงลึกเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกท่ามกลางบริบทโลกที่แปรเปลี่ยน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอนคือ

1. ศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกและการบริหารงานวิชาการ โดยวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกและการบริหารงานวิชาการที่เน้นการจัดการเรียนการสอน ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยและนำไปร่างแบบสอบถามการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

2. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก และดำเนินการสอบถามสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกโดยเครื่องมือการวิจัยที่จัดทำขึ้นตามกรอบความคิดการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จากโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาในประเทศไทย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการพิจารณาจากคุณลักษณะของข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญตามที่กำหนดไว้ในกรอบความคิดของการวิจัย

3. ศึกษาสภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีวัตถุประสงค์ในการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก โดยสร้างแบบและดำเนินการสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ในการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก เพื่อให้ได้ทราบสภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

4. หาความต่างของสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยกับสภาพของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ในการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกเพื่อเปรียบเทียบความต่างในสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก และได้ทราบความต่างของสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

5. พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกโดยนำผลของขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นกรอบ และนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 4 มาพัฒนาเป็นร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก และได้ร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

6. ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในรูปแบบดำเนินการตรวจสอบความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับปรุง แก้ไขพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

7. นำรูปแบบบางส่วนที่พัฒนาขึ้นไปวิเคราะห์ความเป็นไปได้เทียบเคียงกับรูปแบบของงานบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกกับโรงเรียนมาตรฐานสากลในประเทศไทยที่ได้เข้าร่วมโครงการจำนวน 1 โรงเรียน และนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก เป็นงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการศึกษา

จากผลการวิจัยและรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกสามารถกำหนดเป็นแนวทางเพื่อไปสู่การบริหารงานวิชาการได้ ดังนี้

1.1 กำหนดกรอบหลักสูตรเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก โดยใช้หลักการบริหารวิชาการผ่านการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติและใช้เป็นหลักสูตรในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการตรวจสอบ ติดตามผลการใช้หลักสูตรและนำมาปรับแก้เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงเวลา เพื่อให้

ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านทักษะวิชาชีพต่างๆ ให้สามารถก้าวไปแข่งขันกับประชาคมอาเซียนและระดับโลกต่อไป ซึ่งเป็นการใช้หลัก PDCA ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลก ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เน้นเป็นหลักสูตรบูรณาการที่มีความยืดหยุ่นในการจัดด้วยเงื่อนไขความเป็นอิสระในการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารจะต้องวางแผนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรบูรณาการ โดยการนำศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันให้มีความเหมาะสมกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก ทั้งนี้ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมหลากหลายซึ่งครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกเป็นผู้จัดให้ ดังนั้นการสะท้อนองค์ความรู้ ความคิด ความรู้สึก จากการที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมจะมีลักษณะหลากหลายและเป็นองค์ความรู้ที่รวมจากหลายวิชา

เนื้อหาที่ควรบรรจุลงในหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

- 1) กฎ กติกา ระเบียบใหม่ของโลก อาทิ กฎระเบียบในการบริหารจัดการเศรษฐกิจโลก ทั้งด้านการค้า การลงทุน การเงิน สิ่งแวดล้อม และสังคมเพื่อการจัดระเบียบใหม่ของโลก
- 2) การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง ภูมิภาคเอเชียซึ่งทวีความสำคัญเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ อาทิ ฮองกง เกาหลี สิงคโปร์ ไต้หวัน และกลุ่มประเทศอาเซียน ที่มีแนวโน้มเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมโลก การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียภายใต้กรอบการค้าเสรีของอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย และการเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558
- 3) การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้งและทวีความรุนแรง
- 4) ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานของโลก มีแนวโน้มจะเป็นปัญหาสำคัญ ความต้องการพืชพลังงาน สินค้าเกษตรและอาหารมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มประชากรโลก แต่การผลิตพืชอาหารลดลงด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่และเทคโนโลยีที่มีอยู่
- 5) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อาทิ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการทำงานของสมองและจิต ซึ่งจะเป็นได้ทั้งโอกาสและ/หรือภัยคุกคามในการพัฒนาประเทศชาติและการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ
- 6) การก่อการร้ายสากล เป็นภัยคุกคามประชาคมโลก การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติมีแนวโน้มขยายตัวทั่วโลกและรุนแรง มีรูปแบบและโครงข่ายที่ซับซ้อนมากขึ้นส่งผลโดยตรงกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ
- 7) การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) หมายถึง การอ่านสื่อให้รู้เท่าทันเพื่อพัฒนาทักษะในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินค่าและความเข้าใจผลกระทบของสื่อ และสามารถใช้อย่างเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต

1.2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก โดยใช้หลักการบริหารวิชาการโดยการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้และทักษะกระบวนการคิด มีการตรวจสอบติดตามผลการใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถ

เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนได้ เน้นกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องชีวิตจริงของผู้เรียนและสภาพการณ์โลกได้ ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลก สาเหตุที่ต้องจัดให้มีการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนคือ ในชีวิตของคนเรามีเรื่องราวต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นเรื่องราวๆ เมื่อมีการบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงโดยการเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวแล้วขยายกว้างออกไป ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นและเรียนรู้อย่างมีความหมาย ลดความซ้ำซ้อนเชิงเนื้อหาวิชา ลดเวลา แบ่งเบาภาระของครูผู้สอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย การบูรณาการสามารถทำได้

1.2.1 บูรณาการภายใน

1.2.2 บูรณาการเชื่อมโยงกับกลุ่มประสบการณ์หรือวิชาอื่นๆ ทำได้ 2 ลักษณะคือ

ก. ผู้สอนคนเดียวกันสอนหลายเรื่อง สามารถนำเนื้อหาสาระที่คล้ายหรือเหมือนกัน มาบูรณาการด้วยกัน

ข. ผู้สอนหลายคนสอนในเนื้อหาวิชาที่สัมพันธ์กัน แต่มีชั่วโมงสอนต่างกัน สามารถช่วยกันจัดทำหน่วยการสอนโดยการบูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกัน

1.2.3 บูรณาการเชื่อมโยงและสอนเป็นคณะ คือการที่ครูผู้สอนในวิชาหรือกลุ่มต่างๆ ร่วมกัน กำหนดเรื่องเป็นหน่วย กำหนดหัวเรื่องใหญ่ (theme) หัวเรื่องย่อย (topic) ประเด็นในการสอน (sub topic) กำหนดกิจกรรม และร่วมกันจัดกิจกรรม ตลอดจนร่วมกันประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนและตรวจสอบให้มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยมีการจัดการเรียนการสอนเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง การเรียนรู้ด้วยการผสมผสานเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางเข้ากับความรู้ที่มีความเป็นสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น เอื้ออำนวยการจัดตารางการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินและมีการประเมินผลตามสภาพจริง ใช้กิจกรรมเชื่อมโยงสู่การฝึกทักษะและเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ การเรียนรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงสู่การประเมินทุกรายวิชาหรือทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการกระตุ้นให้ครูร่วมกันทำงานเป็นทีม โดยอาศัยครูเจ้าของวิชาหลายวิชาช่วยกันวางแผนและทำการสอน

1.3 การนิเทศการสอนเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก ผู้บริหารสถานศึกษาลงมือปฏิบัติการ นิเทศตนเองและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำการนิเทศตนเองด้วยการสะท้อนและใคร่ครวญตนเองเพื่อประเมิน การจัดการเรียนการสอนของตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตนเองและพัฒนากิจการการเรียนการสอนผ่านเครื่องมือ ที่เป็นแบบสะท้อนตนเองเทียบประกอบกับแผนการเรียนการสอนของคาบนั้นๆ หากประกอบกับข้อมูลสะท้อน กลับอื่นๆ ก็จะเกิดเป็น “การวิจัยชั้นเรียน” ในลักษณะ Action Research ในวงจร “Plan Do Check Act” บทบาทในการสนับสนุนการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมการ นิเทศเพื่อพัฒนาครูให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ด้วยการให้คำปรึกษาหารือและ สร้างความตระหนักในสำคัญของการนิเทศการจัดการเรียนการสอน การวางแผนการนิเทศการจัดการ เรียนการสอนต้องครอบคลุมการจัดปฐมนิเทศครูใหม่ บริการด้านการสอน การสังเกตการสอนของครูใน ชั้นเรียน การสาธิตการสอน กิจกรรมกลุ่มโรงเรียน กิจกรรมทางวิชาการ เป็นต้น และมีการประเมินผลการ

นิเทศการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

1.4 การวัดประเมินผลเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลกด้วยการส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ครูมีระบบเกณฑ์การวัดและประเมินความรู้หรือพฤติกรรมต่างๆ หรือใช้เครื่องมือวัดเพื่อให้ได้ตัวเลขแทนคุณลักษณะต่างๆ การนำเอาข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการวัดรวมกับการใช้วิจารณ์ญาณของผู้ประเมินมาใช้ในการตัดสินใจ โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ สามารถวัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนที่หลากหลาย วัดความสามารถของผู้เรียนตามศักยภาพของแต่ละบุคคลตามแต่ละบุคคลที่มีความถนัด เน้นการแสดงผลออกซึ่งทักษะกระบวนการคิด การเชื่อมโยง การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนการสอน วิธีการกำกับ ติดตามและประเมินผล ดำเนินการได้ดังนี้ การสร้างความตระหนักในความสำคัญของการกำกับ ติดตามและประเมินผล การวางแผนกำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินการกำกับ ติดตามและประเมินผล การสรุปผลการดำเนินการ

1.5 การนำเทคโนโลยีทางการศึกษาไปใช้เพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก ด้วยการวางแผนการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการอำนวยความสะดวกที่จะเป็นแหล่งเชื่อมความรู้มารวมไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากทั่วโลกโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน การวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เป็นแหล่งของสื่อและนวัตกรรมการสอน การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารสมัยทางด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทางด้านเครือข่ายโทรศัพท์มือถือหรือเทคโนโลยีอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นพลเมืองโลก

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกในสถานศึกษา

1. “จงนึกคิดแบบโลกาภิวัตน์ แต่จงปฏิบัติแบบชุมชน” หรือ “ Think globally, act locally” “ชุมชนภิวัตน์” (localization) ควรจะดำเนินไปพร้อมๆ กับกระแสโลกาภิวัตน์
2. ความร่วมมือร่วมใจของประชาคมในโรงเรียน วิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ชัดเจนและการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้เข้าใจถึงทั่วกัน การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ตอบโจทย์ความเป็นพลเมืองโลกและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังนี้

1. **มีมนุษยสัมพันธ์** เป็นคนที่ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นเป็นปกติวิสัย มีน้ำใจ มีคุณธรรมมีความรับผิดชอบต่อชุมชน มีแนวทางปฏิบัติตนอยู่บนความเชื่อมั่นว่ามนุษย์จะสามารถค้นพบความหมายของชีวิตได้ด้วยการรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

2. **มีความคิดสร้างสรรค์** เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถติดตามและกระตุ้นให้เกิดความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยีข่าวสารและความรู้ โดยมุ่งมั่นที่จะนำความรู้นั้นมาช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต

3. **มีใจที่เปิดกว้าง** เป็นผู้มีโลกทัศน์กว้างไกลซึ่งตระหนักดีว่าวิถีชีวิตของแต่ละคนมิได้มีขอบเขตจำกัด อยู่แต่ในบ้านเรือนและประเทศชาติของตนเท่านั้น แต่ยังต้องติดต่อทำกิจกรรมต่าง ๆ กับโลกกว้างโดยที่สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ด้วยความเข้าใจและเคารพความแตกต่างอย่างมีความสุข นอกจากบุคคลดังกล่าวจะได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองของโลกอย่างแท้จริงแล้วก็ยังได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองของประเทศผู้มีเกียรติภูมิ สามารถเชื่อมโยงประเทศชาติไปสู่ยุคสมัยโลกาภิวัตน์ ความเป็นสากลและลัทธิเสรีนิยมได้อย่างเต็มภาคภูมิ

4. **มีความใส่ใจในการทำงาน** พลเมืองโลกมิใช่เป็นเพียงผู้ทุ่มเทให้กับหน้าที่การทำงานเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นผู้มีอิสระและมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานควบคู่ไปกับการมีจรรยาบรรณ นอกจากนี้ยังจะต้องมองว่างานการทุกประเภทล้วนมีคุณค่าที่น่ายกย่องและต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

บทสรุป

เมื่อเรายอมรับว่าเราไม่สามารถใช้ความรู้เดิม ๆ มาต่อยอดเพื่อนำไปแก้ปัญหาในอนาคตได้อีกต่อไป การเตรียมผู้เรียนให้ถึงพร้อมด้วยทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นโจทย์ท้าทายให้นักการศึกษาที่ต้องการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ต้องขบคิดถึงรูปแบบของการบริหารงานวิชาการที่จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะความเป็นพลเมืองโลก

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก คือ โครงสร้างขององค์ประกอบสำคัญในกระบวนการบริหารงานวิชาการ 5 ด้านที่มีความสัมพันธ์กันและเมื่อได้บริหารวิชาการแล้วจะส่งผลให้โรงเรียนสามารถเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

- 1) หลักการและวัตถุประสงค์
- 2) โครงสร้างและสาระสำคัญ
- 3) การนำไปสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ

มีรายละเอียดสำคัญดังนี้ หลักสูตรบูรณาการเนื้อหาเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เชื่อมโยงความสัมพันธ์ภายในตัวตนสู่สังคมรอบตัวและขยายขอบเขตจากไกลออกไปไกลตัว เป็นการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของผู้เรียน การจัดการกระบวนการเรียนการสอนด้วยวิธีเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ แบบสืบสวนร่วมมือ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การสนทนา การสะท้อนอย่างลึกซึ้งร่วมกัน เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติผ่านการคิดอย่างใคร่ครวญ และเรียนรู้ผ่านการเชื่อมโยงเพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏ การนิเทศการเรียนการสอน ทำเป็นกระบวนการตรวจสอบภายในโรงเรียน โดยผู้บริหารและเพื่อนครูอย่างสม่ำเสมอ มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนนักเรียนเป็นรายบุคคลด้วยการวัดและ

ประเมินผลเน้นการวัดผลผู้เรียนเชิงคุณภาพในประเด็นของความสามารถและความดิงาม ใช้รูปแบบการบรรยายพัฒนาการของผู้เรียน สิ่งที่ต้องปรับปรุงและการเตรียมตัวเพื่อการเรียนรู้ในอนาคต การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างรู้เท่าทันด้วยการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการค้นคว้า ใช้อุปกรณ์ IT ช่วยในการสร้างสรรค์ผลงาน และจัดระบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบรายบุคคล เพื่อเตรียมผู้เรียนที่มีใจที่เปิดกว้าง ยินดีรับฟัง มีความเมตตากรุณา เข้าใจวัฒนธรรมและความคาดหวังของผู้อื่น สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี มีปฏิสัมพันธ์และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในบริบทแวดล้อมที่หลากหลาย

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ. 2556-2558

งานวิจัยชิ้นนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพ สร้างโอกาส และกระจายโอกาสทางการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคมเมืองและสังคมชนบทและใช้ในการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ การเกื้อกูลและการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรเพื่อให้โลกของเราเป็นโลกที่อยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน หัวใจสำคัญของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก คือ การมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ผู้เรียนสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ผ่านความรู้ที่ทำให้เกิดความรอบรู้ในการเลือก ทำให้ผู้เรียนความประสงค์และการมีทักษะเพียงพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ การประเมินการเรียนรู้เป็นกิจกรรมสำคัญในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนสามารถสะท้อนการเรียนรู้ได้ในระดับต่างๆ คือ นักเรียนได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับตัวของเรา ชุมชนของเรา และโลกของเรา นักเรียนได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมและการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และเราจะทำอะไรให้แตกต่างจากเดิมได้ มีทักษะอะไรที่นักเรียนได้พัฒนา และนักเรียนคิดว่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องได้อีก นักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมเป็นพลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถนำพาประเทศให้ก้าวข้ามผ่านสภาพโลกาภิวัตน์ของศตวรรษที่ 21 ได้ ด้วยความเชื่อมโยงของระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีต่างๆ หัวใจสำคัญของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก คือ การมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ผู้เรียนสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ผ่านความรู้ที่ทำให้เกิดความรอบรู้ในการเลือกสำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์และมีทักษะเพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนสามารถสะท้อนการเรียนรู้ได้ในระดับต่างๆ คือ นักเรียนได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับตัวของเรา ชุมชนของเรา และโลกของเรา นักเรียนได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมและการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และเราจะทำอะไรให้แตกต่างจากเดิมได้ มีทักษะอะไรที่นักเรียนได้พัฒนา และนักเรียนคิดว่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องได้อีก นักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการและเน้นการฝึกทักษะด้านความเป็นพลเมืองโลกเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำประโยชน์ให้กับประเทศบ้านเกิดเมืองนอนและแผ่นดินบนโลกของเรา รวมถึงประยุกต์ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศและโลก

ผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ต่อตัวแทนความคิด เรื่อง ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

The Effect of Instructional Activities Promoting Scientific Reasoning on Lower Secondary School Students' Mental Representation of Basic Astronomy Phenomena

นายสิทธิศักดิ์ จินดาวงศ์

โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาตัวแทนความคิด เรื่อง ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน

เนื้อหาในกิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน 4 มโนมติ ได้แก่ การเกิดฤดูกาล การเกิดสุริยุปราคา การเกิดข้างขึ้น-ข้างแรม และการเกิดน้ำขึ้น-น้ำลง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ศรีสะเกษ จำนวน 28 คน โดยเป็นนักเรียนที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมนอกเวลาเรียนปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ รวมเวลาทั้งหมด 18 คาบ (2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับตัวแทนความคิดต่อปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐานมีผลต่อตัวแทนความคิดของนักเรียน โดยทำให้นักเรียนมีระดับความสมบูรณ์ของแนวคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐานสูงขึ้น

คำสำคัญ

ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์ (Astronomy Phenomena), ตัวแทนความคิด (Mental Representation), การให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Reasoning)

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

แม้ว่าประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรแกนกลางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งทักษะกระบวนการคิด การให้เหตุผล ไปพร้อมกับการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แต่ยังคงพบว่า จากการจัดการเรียนการสอนสำหรับประเทศไทยที่ผ่านมานั้นยังไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากรายงานผลการศึกษานานาชาติปี 2007 (Trend in international mathematics and science study 2007 ; TIMSS 2007) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยขอบเขตเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์ (Content domain) มี 4 วิชาประกอบด้วย ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์และโลก ดาราศาสตร์และอวกาศ โดย

ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านสติปัญญา (Cognitive domain) 3 ด้าน คือ ด้านความรู้/ความเข้าใจ (Knowing) ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ (Applying) และด้านการบูรณาการความรู้และการให้เหตุผล (Reasoning) (ปรีชาญ. 2552) พบว่า ในภาพรวมประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์เท่ากับ 471 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ คือ 500 คะแนน เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้งด้านเนื้อหา และด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ นักเรียนไทยได้คะแนนอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยนานาชาติทั้งสิ้น และเป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อเทียบคะแนนกับการประเมิน TIMSS 1999 ค่าคะแนนทั้งสองด้านยังมีระดับที่ลดลงด้วย

ผลดังกล่าวทำให้เราตระหนักว่า แม้จะมีการปฏิรูปการศึกษามาเป็นเวลานานแล้วแต่ผลที่ได้รับยังไม่เป็นที่น่าพอใจ อีกทั้งจากการประเมินของสำนักทดสอบทางการศึกษา คุณภาพการศึกษารายวิชาวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษารายวิชาวิทยาศาสตร์ของประเทศอื่นในระดับเดียวกัน เด็กและเยาวชนไทยยังไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพความสามารถทางวิชาการ โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งขาดการปลูกฝังลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น การใฝ่รู้ ใฝ่เรียน การคิดวิเคราะห์ และการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา เป็นต้น นอกจากนี้การสอนของครูยังใช้วิธีการบอกความรู้โดยยึดวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ยึดนักเรียนเป็นตัวตั้ง ทำให้นักเรียนไม่สามารถเผชิญและแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ เนื่องจากนักเรียนขาดทักษะการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และตัดสินใจปัญหานั้นเอง

ในส่วนของผลการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับดาราศาสตร์ก็ประสบปัญหาไม่น้อยไปกว่ากัน เนื่องจากเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นนามธรรมยากต่อการทำความเข้าใจและต้องอาศัยความเข้าใจขั้นสูงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลายตัวแปร เช่น ระยะทางกับเวลา ขนาดกับระยะนาบการโคจร และการต้องใช้จินตนาการ ทำให้นักเรียนจำนวนมากมีมโนคติที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับวิชาดาราศาสตร์ ซึ่งส่งผลไปถึงการที่ตัวนักเรียนไม่สามารถอธิบายการเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องได้ และจากการทบทวนงานวิจัยพบว่า นักเรียนทั้งในระดับชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย หรือแม้แต่ครูผู้สอน ยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอยู่มากเกี่ยวกับมโนคติดาราศาสตร์พื้นฐาน ทั้งๆ ที่ปรากฏการณ์เหล่านี้สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน

จากแนวคิดหลักในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งให้มีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักการหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักคิด มีเหตุผล รู้จักการลงมือทำงาน และสามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของกระทรวงศึกษาและ สสวท. ที่มีเป้าหมายคล้ายกัน อีกทั้งผลการประเมินในระดับชาติและนานาชาติ ที่แสดงให้เห็นว่า นักเรียนไทยยังมีคะแนนในเรื่องการรู้จักคิด การให้เหตุผลและความรู้ในเนื้อหา ในระดับคะแนนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานและเกณฑ์เฉลี่ย ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเห็นสมควรที่จะต้องทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ในเรื่องปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน เนื่องจากปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนทุกคนได้รับรู้และสัมผัสโดยตรงตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันและต่อเนื่องไปในอนาคต จึงสมควรที่นักเรียนจะสามารถอธิบาย ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐานเหล่านั้นได้ อีกทั้งมีงานวิจัยหลายชิ้นได้ระบุว่า นักเรียนหรือแม้แต่บุคคลทั่วไป ยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐานเหล่านั้นอยู่ จึงสมควรอย่างยิ่งที่ควรศึกษาว่า แนวคิดที่คลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นเหล่านั้นคืออะไร มีอะไรที่เป็นสาเหตุของการเกิดแนวคิดเหล่านั้น เพื่อที่จะได้นำแนวคิดและผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ไปพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์
2. เพื่อศึกษาตัวแทนความคิด เรื่อง ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้น

มัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

การวิจัยนี้มีเนื้อหาเรื่อง ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน ประกอบด้วย การเกิดฤดูกาล การเกิดสุริยุปราคา การเกิดข้างขึ้น-ข้างแรม และการเกิดน้ำขึ้น-น้ำลง ซึ่งเป็นเนื้อหาในหลักสูตรวิทยาศาสตร์แกนกลาง พ.ศ.2551

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 28 คน ที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมนอกเวลาเรียน แบบแผนการวิจัยของงานวิจัยชิ้นนี้ ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design

ขั้นการเก็บข้อมูล เนื่องจากโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ศรีสะเกษ มีการจัดกิจกรรมเสริมให้นักเรียนในช่วงนอกเหนือเวลาเรียนปกติ โดยกิจกรรมเป็นการเรียนเสริมหรือกิจกรรมวิชาการที่ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในด้านอื่นๆ ผู้วิจัยจึงประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ โดยมีนักเรียนสนใจประมาณ 35 คน ซึ่งนักเรียนที่เลือกส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 28 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คนและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม 2554 โดยในการทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ชี้แจงนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับงานวิจัย
- 2) เก็บข้อมูลก่อนเรียนจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบศึกษาตัวแทนความคิดของนักเรียน เรื่อง

ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน

3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ รวมเวลาทั้งหมด 18 คาบ บันทึกผลการจัดกิจกรรมเพื่อนำไปวิเคราะห์ร่วมกับผลการวิจัย ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน ที่ผู้วิจัยออกแบบมีรายละเอียดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการเร้า (Instigation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดภาวะอสมดุล โดยนักเรียนจะถูกกระตุ้นโดยใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนได้ประเมินความรู้เดิมของตน ว่ามีความรู้เรื่องนั้นเป็นอย่างไร และมีความสัมพันธ์กับคำถามหรือปัญหาที่กำลังศึกษาอย่างไร แล้วเริ่มจัดระบบโครงสร้างทางความคิดของตนเองใหม่ โดยในขั้นกระตุ้นนี้ นักเรียนจะได้แสดงความคิดเห็น ประสบการณ์เดิมของตนเองออกมา

2. ขั้นการศึกษาสำรวจ (Exploration) เมื่อผ่านขั้นที่ 1 นักเรียนจะพบความขัดแย้งทางความคิดของตนเองและเพื่อน จากนั้นจะเปิดโอกาสให้นักเรียนจับกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับความคิดเห็นที่เหมือนและต่างกันว่าแต่ละความคิดเห็นมีเหตุผล หรือประจักษ์พยานใดมาสนับสนุนความคิดเห็นนั้น

จากนั้นจัดให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และเห็นผลที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ ในการศึกษาสำรวจ ผู้สอนจะสร้างคำถามเพื่อทำให้นักเรียนเกิดความสงสัยต่อ และพยายามหาเหตุผลมาตอบคำถามนั้น

การอภิปรายในกลุ่มขนาดเล็กเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำกิจกรรมในขั้นนี้ เพราะนักเรียนแต่ละคนจะถูกกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดเห็นของตนเองและของผู้อื่น ครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สังเกต ผู้ซักถาม และผู้ช่วยของนักเรียนเท่านั้น ซึ่งครูอาจแนะนำเพียงเล็กน้อยหรือใช้คำถามเพื่อช่วยแนะแนวทางการคิดของนักเรียนได้บ้างขั้นการศึกษาสำรวจจึงเป็นขั้นการเรียนรู้โดยการค้นพบ และเป็นขั้นที่นักเรียนพร้อมที่จะดำเนินการควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง

3. ขั้นการสร้างมโนคติเริ่มแรก (Pre-concept) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ต่อจากขั้นการศึกษาสำรวจ มีความสัมพันธ์กับผลที่ได้จากการศึกษาสำรวจ ในขั้นนี้เน้นการถ่ายทอดความรู้ทางสังคมที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จากการอธิบายและได้รับความรู้เพิ่มเติม โดยครูมีบทบาทในการช่วยแนะนำศัพท์หรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครูอธิบายด้วยตนเองหรือใช้ตำราและสื่อต่างๆ ก็ได้ให้นักเรียนดำเนินการปรับและจัดโครงสร้างทางความคิดของตน โดยเชื่อมโยงความรู้หรือแบบแผนการให้เหตุผลใหม่ที่กำลังเรียนรู้ให้เข้ากับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ นักเรียนจะถูกกระตุ้นให้พัฒนาแบบแผนการให้เหตุผลใหม่ ๆ ให้มากเท่าที่จะเป็นไปได้ ขั้นการสร้างมโนคติจึงเป็นขั้นที่ช่วยให้นักเรียนดำเนินการควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง

4. ขั้นการพยากรณ์ หรือการทำนาย (Predict) ขั้นนี้เป็นขั้นต่อจากขั้นการสร้างมโนคติเริ่มแรก นักเรียนจะถูกถามถึงสถานการณ์ที่นอกเหนือออกไป เพื่อให้นักเรียนจะต้องทำนายผล การถูกถามถึงสถานการณ์ที่นอกเหนือออกไป เป็นการรวบรวมสมมูลของนักเรียนอีกครั้ง เพื่อให้นักเรียนได้ประมวลความคิด ประสบการณ์เดิมและตลอดถึงความเข้าใจที่ผ่านมา ในการพยายามหาเหตุผลมาอธิบายการเปลี่ยนแปลงนั้น

5. ขั้นอธิบายเหตุในการพยากรณ์ (Explain the predict) ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะได้อธิบายสิ่งที่ทำนาย ขั้นนี้นักเรียนจะพบความขัดแย้งทางความคิดของตนเองและเพื่อน จากนั้นจะเปิดโอกาสให้นักเรียนจับกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับความคิดเห็นที่เหมือนและต่างกันว่าแต่ละความคิดเห็นมีเหตุผล หรือประจักษ์พยานใดมาสนับสนุนความคิดเห็นนั้น ในขั้นนี้ครูอาจแนะนำเพียงเล็กน้อยหรือใช้คำถามเพื่อช่วยแนะแนวทางการคิดของนักเรียนได้บ้าง ขั้นนี้ควรให้นักเรียนในกลุ่มได้สรุปเหตุผล ปัจจัยหรือประจักษ์พยานต่างๆ ที่ได้ร่วมกันเพื่อใช้เป็นข้อสังเกตในการทดลองหาคำตอบต่อไป

6. ขั้นการทดลอง (Experiment) ขั้นนี้เป็นขั้นตอนการทดลองหรือสืบค้นข้อมูลเพื่อหาคำตอบจากสถานการณ์ โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้ทำการทดลอง เพื่อให้สามารถตอบโจทย์หรือเพื่อหาเหตุผล และประจักษ์พยานที่สามารถสนับสนุนหรือเปลี่ยนความคิดที่ได้ทำนายไว้ก่อนหน้า แล้วยังจะได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองตามแบบที่ออกแบบไว้ด้วย

7. ขั้นอธิบายผลการทดลอง (Explain the result) ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอธิบายถึงผลที่ได้จากการทดลอง ซึ่งต่อเนืองมาจากการที่ได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และเห็นผลที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์นั้นแล้ว ผลจากการทดลองจะทำให้ให้นักเรียนสามารถหาข้อสรุป อันเกิดจากการทดลองและสามารถให้เหตุผลประกอบอธิบายคำตอบได้

8. ขั้นอธิบายความแตกต่าง (Describe the Differences) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนต้องร่วมกันอธิบายพร้อมทั้งอภิปรายถึงความเหมือนหรือความต่างกันของความคิดก่อนและหลังทำการทดลอง เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะได้วิเคราะห์ความคิดของตนเองเกี่ยวกับการให้เหตุผล ทำให้นักเรียนได้เห็นมุมมองความคิดที่ผิดพลาดของตนเองและเพื่อนนักเรียน ซึ่งจะเป็นขั้นตอนที่จะทำให้นักเรียนได้ปรับสมมูลความคิดใหม่ อีกทั้งเป็นการย้ำให้นักเรียนเห็นความบกพร่องของความคิดของแต่ละคน

4) เก็บข้อมูลหลังเรียนจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบวัดเดิม และเพิ่มแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับตัวแทนความคิดต่อปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน กับนักเรียนบางส่วนที่มีตัวแทนความคิดที่น่าสนใจ

5) แจ้งให้นักเรียนทราบผลการจัดการเรียนรู้

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้ข้อมูลจากการศึกษานำร่องและการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจัดกระทำ โดยศึกษาตัวแทนความคิดของนักเรียน เรื่อง ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน โดยวิเคราะห์จากแบบศึกษาตัวแทนความคิดของนักเรียน แล้วทำการจัดกลุ่มการใช้ตัวแทนความคิด แยกตัวแทนความคิดที่มีมโนคติที่ผิดออก เลือกสัมภาษณ์นักเรียนที่มีตัวแทนความคิดที่มีลักษณะเด่น เช่น นักเรียนที่มีตัวแทนความคิดที่ซับซ้อน นักเรียนที่มีตัวแทนแนวคิดที่มีมโนคติที่คลาดเคลื่อน จากนั้นจึงแปลผลโดยวิธีการตีความ (Interpretive paradigm)

ผลการศึกษา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเพื่อตอบคำถามวิจัยที่ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน มีผลต่อตัวแทนความคิดของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลตัวแทนความคิดของนักเรียน ต่อปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐานก่อนและหลังเรียน จากนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์พื้นฐาน จากนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นผู้วิจัยแปลผลและจัดกลุ่มตัวแทนความคิดนักเรียนเป็น 4 ระดับ ตามกลุ่มแนวคิด ดังนี้

ระดับ 4 แนวความคิดที่สมบูรณ์ หมายถึง คำตอบหรือข้อความหรือภาพที่นักเรียนเขียนสื่อความถูกต้อง พร้อมให้เหตุผลครบองค์ประกอบที่สำคัญของแต่ละแนวความคิด

ระดับ 3 แนวความคิดไม่สมบูรณ์ หมายถึง คำตอบหรือข้อความหรือภาพที่นักเรียนเขียนสื่อความถูกต้อง ให้เหตุผลถูกต้องแต่ขาดองค์ประกอบบางส่วนที่สำคัญของแต่ละแนวความคิด

ระดับ 2 แนวความคิดที่คลาดเคลื่อน หมายถึง คำตอบหรือข้อความหรือภาพที่นักเรียนเขียนสื่อความถูกต้อง แต่การให้เหตุผลมีบางส่วนถูกต้องและบางส่วนไม่ถูกต้อง

ระดับ 1 ไม่เข้าใจแนวความคิด หมายถึง คำตอบหรือข้อความหรือภาพที่นักเรียนเขียนสื่อความผิดหรือ ให้เหตุผลไม่ถูกต้องหรือไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่ตอบ ซึ่งได้ผลดังนี้

ตาราง 1 แสดงข้อมูลจำนวนนักเรียนในแต่ละระดับแนวคิด

ปรากฏการณ์	ระดับแนวคิด	จำนวนนักเรียน(คน)				
		ก่อนเรียน	การเปลี่ยนแปลงหลังเรียน			รวมหลังเรียน
			คงที่	สูงขึ้น	ต่ำลง	
ฤดูกาล	4	3 (10.7%)	3	-	-	23 (82.1%)
	3	1 (3.6%)	1	-	-	1 (3.6%)
	2	19 (67.9%)	3	16	-	4 (14.3%)
	1	5 (17.9%)	-	5	-	0
สุริยุปราคา	4	5 (17.9%)	5	-	-	17 (60.7%)
	3	17 (60.7%)	7	10	-	10 (35.7%)
	2	0	-	-	-	0
	1	6 (21.4%)	1	5	-	1 (3.6%)
ข้างขึ้น-ข้างแรม	4	3 (10.7%)	3	-	-	16 (57.1%)
	3	7 (25.0%)	4	3	-	10 (35.7%)
	2	1 (3.6%)	1	-	-	1 (3.6%)
	1	17 (60.7%)	1	16	-	1 (3.6%)
น้ำขึ้น-น้ำลง	4	0	-	-	-	19 (67.9%)
	3	4 (14.3%)	2	2	-	6 (21.4%)
	2	6 (21.4%)	1	5	-	1 (3.6%)
	1	18 (64.3%)	2	16	-	2 (7.1%)

จากตารางพบว่า แนวคิดของนักเรียนในช่วงก่อนเรียน มีการกระจายตัวในทุกระดับแนวคิด สำหรับในช่วงหลังเรียน แนวคิดของนักเรียนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีระดับของแนวคิดที่สมบูรณ์จำนวนมากขึ้น และมีระดับของแนวคิดที่คาดเคลื่อนน้อยลง

ลักษณะตัวแทนความคิดต่อปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน

ฤดูกาล

จากข้อมูลตัวแทนความคิดของนักเรียนเรื่อง การเกิดฤดูกาลบนโลก พบว่า นักเรียนที่มีแนวคิดสมบูรณ์ จะแสดงให้เห็นว่าการเอียงของโลกในขณะที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดฤดูกาล เช่น “...เกิดจากโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์และแกนโลกเอียง 23.5 องศา ทำให้ได้รับแสงสว่างไม่เท่ากัน ทำให้เกิดฤดูกาล” (นักเรียนคนที่ 6) “...การที่แกนโลกเอียง 23.5 องศา ทำให้แกนโลกเอียงเข้าหาดวงอาทิตย์ และการหมุนของโลกที่หมุนรอบดวงอาทิตย์ ทำให้เมื่อด้านที่หันหาดวงอาทิตย์ร้อน เป็นฤดูร้อน และอีกฝั่งจะเป็นฤดูหนาว” (นักเรียนคนที่ 9)

ส่วนนักเรียนที่มีแนวคิดไม่สมบูรณ์จะกล่าวถึงเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น เช่น “เกิดจากโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ทำให้เกิดฤดูกาลต่างๆ” (นักเรียนคนที่ 13)

สำหรับนักเรียนที่มีแนวคิดคลาดเคลื่อนคือนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับฤดูกาล เช่น “เกิดจากโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์” (นักเรียนคนที่ 8) “ฤดูกาลเกิดจากการที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นวงรี เมื่อโคจรถึงจุดๆหนึ่งที่ใกล้ดวงอาทิตย์มากที่สุดก็จะทำให้เกิดฤดูร้อน และเมื่อถึงจุดที่ไกลจากดวงอาทิตย์มากที่สุดจะเกิดฤดูหนาวและฤดูอื่นๆอีกมากมาย” (นักเรียนคนที่ 26) จะเห็นว่านักเรียน

เข้าใจว่าฤดูกาลเกิดจากการที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นวงรี เมื่อโคจรถึงจุดที่ใกล้ดวงอาทิตย์มากที่สุดก็จะทำให้เกิดฤดูร้อน และเมื่อถึงจุดที่ไกลจากดวงอาทิตย์มากที่สุดจะเกิดฤดูหนาว

ส่วนนักเรียนที่อยู่ในระดับไม่เข้าใจแนวคิดคือ นักเรียนที่มีแนวคิดที่ผิดไปเลยหรือไม่แสดงคำตอบ เช่น นักเรียนเขียนระบุว่า ดวงอาทิตย์หมุนรอบโลกและโลกหมุนรอบตัวเอง เป็นคำตอบ “...ดวงอาทิตย์หมุนรอบโลกและโลกหมุนรอบตัวเอง” (นักเรียนคนที่ 3) “...ดวงอาทิตย์ หมุนรอบโลกและโลกหมุนรอบตัวเอง ทำให้เกิดเป็นฤดูกาล” (นักเรียนคนที่ 22)

สุริยุปราคา

จากข้อมูลตัวแทนความคิดของนักเรียนเรื่อง การเกิดสุริยุปราคาบนโลก พบว่า นักเรียนที่มีแนวคิดสมบูรณ์ จะแสดงให้เห็นว่าการเรียงตัวกันของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และโลก ทำให้เกิดปรากฏการณ์และนักเรียนอธิบายลักษณะเฉพาะของตำแหน่งที่เห็นปรากฏการณ์ประกอบด้วย เช่น “...เกิดจากดวงจันทร์บดบังแสงจากดวงอาทิตย์...เกิดได้ 3 แบบ คือ แบบเต็มดวง แบบวงแหวน และแบบบางส่วน แต่ละแบบขึ้นอยู่กับความใกล้ห่างระหว่างดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และโลกและจุดที่เราอยู่บนโลกด้วย” (นักเรียนคนที่ 6) “...เกิดจากดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และโลก โคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน เงามืดและเงามัวของดวงจันทร์ทอดลงพื้นโลก” (นักเรียนคนที่ 21) เป็นต้น

ส่วนนักเรียนที่มีแนวคิดไม่สมบูรณ์จะกล่าวถึงเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น เช่น “เกิดจากดวงอาทิตย์และโลกโคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน โดยดวงจันทร์อยู่ตรงกลาง” (นักเรียน 4) “เกิดจากดวงจันทร์บังโลก” (นักเรียนคนที่ 7) “...เกิดจากโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์หมุนรอบโลก เมื่อใดที่หมุนมาอยู่ในแนวเดียวกันก็จะเกิดสุริยุปราคา เรียงลำดับจากดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์อยู่ตรงกลางและโลกอยู่อีกฝั่งหนึ่ง และดวงจันทร์จะมาบังแสงของดวงอาทิตย์ไม่ให้มาโดนโลก” (นักเรียนคนที่ 1) เป็นต้น

สำหรับนักเรียนที่มีแนวคิดคลาดเคลื่อนคือนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับสุริยุปราคา ซึ่งการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ไม่พบนักเรียนที่แสดงให้เห็นว่ามีความคาดเคลื่อนของแนวความคิดและนักเรียนที่อยู่ในระดับไม่เข้าใจแนวคิดคือ นักเรียนที่มีแนวคิดที่ผิดไปเลยหรือไม่แสดงคำตอบ เช่น นักเรียนไม่เขียนตอบ แต่วาดรูปวัตถุทรงกลม 2 ชิ้นและเส้นตรงที่ลากเชื่อมกันสี่เส้น แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดอะไร เป็นต้น

ข้างขึ้น-ข้างแรม

จากข้อมูลตัวแทนความคิดของนักเรียนเรื่อง การเกิดข้างขึ้น-ข้างแรมบนโลก พบว่า นักเรียนที่มีแนวคิดสมบูรณ์ จะแสดงให้เห็นว่าปรากฏการณ์ข้างขึ้นข้างแรมคือ การที่คนบนโลกเห็นแสงอาทิตย์ที่สะท้อนจากผิวดวงจันทร์ไม่เหมือนกัน เนื่องจากการที่ดวงจันทร์มีการโคจรเปลี่ยนตำแหน่งไป ทำให้เกิดปรากฏการณ์ เช่น “เกิดจากดวงจันทร์โคจรรอบโลก เมื่อดวงจันทร์โคจรรอบโลก ดวงจันทร์จะมีด้านที่หันเข้าหาดวงอาทิตย์ ด้านนั้นจะมีลักษณะสว่าง แต่มีด้านที่หันออกจะมีลักษณะมืด โดยเมื่อดวงจันทร์โคจร ดวงจันทร์จะมีตำแหน่งที่เปลี่ยนไปทำให้คนบนโลกเห็นดวงจันทร์ในลักษณะที่ไม่เหมือนกันในแต่ละคืน โดยเมื่อดวงจันทร์โคจรไปอยู่ด้านหลังโลก คนบนโลกจะเห็นดวงจันทร์สว่าง เพราะคนเห็นดวงจันทร์ด้านที่หันเข้าหาดวงอาทิตย์ และเมื่อดวงจันทร์โคจรมาอยู่ด้านหน้าโลก คนบนโลกจะเห็นดวงจันทร์ไม่สว่าง เพราะคนบนโลกเห็นดวงจันทร์ด้านที่หันออกจากดวงอาทิตย์” (นักเรียนคนที่ 5)

“การที่เราเห็นดวงจันทร์เป็นเสี้ยวเกิดจากการที่ดวงจันทร์เคลื่อนที่ตามวงโคจรทำให้ดวงจันทร์ได้รับแสงสะท้อนจากดวงอาทิตย์ที่ไม่เท่ากันในแต่ละวัน” (นักเรียนคนที่ 24) เป็นต้น

ส่วนนักเรียนที่มีแนวคิดไม่สมบูรณ์จะกล่าวถึงเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น เช่น “...เกิดจากการที่ดวงจันทร์โคจรรอบโลก” (นักเรียนคนที่ 4) “...เกิดจากการเคลื่อนที่ของดวงจันทร์ที่หมุนรอบโลก” (นักเรียนคนที่ 8) เป็นต้น

สำหรับนักเรียนที่มีแนวคิดคลาดเคลื่อนคือนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับข้างขึ้น-ข้างแรม เช่น นักเรียนเข้าใจว่า “...การมองเห็นเสี้ยวของดวงจันทร์เกิดจากดวงจันทร์หมุนรอบโลก ซึ่งดวงจันทร์จะมีแสงได้ต้องอาศัยแสงจากดวงอาทิตย์ แต่เมื่อโลกบังแสงจากดวงอาทิตย์ จะทำให้เกิดเงาบนดวงจันทร์ ทำให้เราเห็นดวงจันทร์มีแสงเป็นเสี้ยวๆ” (นักเรียนคนที่ 5) “...เกิดจากการที่ดวงจันทร์โคจรรอบโลก โดยการเกิดเสี้ยวของดวงจันทร์แบ่งเป็นสองแบบ คือแบบที่โดนแสงของดวงอาทิตย์กับไม่โดนแสงของดวงอาทิตย์ แต่เงาของโลกไปบังบางส่วนของดวงจันทร์” (นักเรียนคนที่ 1) เป็นต้น

และนักเรียนที่อยู่ในระดับไม่เข้าใจแนวคิดคือ นักเรียนที่มีแนวคิดที่ผิดไปเลยหรือไม่แสดงคำตอบ เช่น “การที่โลกโคจรรอบตัวเองและโคจรรอบดวงอาทิตย์” (นักเรียนคนที่ 2) “เกิดขึ้นเพราะเป็นวันพระหรือวันข้างขึ้น” (นักเรียนคนที่ 7) เป็นต้น

น้ำขึ้น-น้ำลง

จากข้อมูลตัวแทนความคิดของนักเรียนเรื่อง การเกิดน้ำขึ้น-น้ำลงบนโลก พบว่า นักเรียนที่มีแนวคิดสมบูรณ์ จะแสดงให้เห็นว่าปรากฏการณ์น้ำขึ้น-น้ำลงเกิดจาก อิทธิพลของแรงดึงดูดของดวงจันทร์เป็นหลัก และนักเรียนให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการเกิดของปรากฏการณ์น้ำขึ้น-น้ำลงถูกต้องด้วย เช่น นักเรียนเขียนอธิบายว่า “...เกิดจากดวงจันทร์โคจรรอบโลก ซึ่งดวงจันทร์มีอิทธิพลสามารถดึงดูดของไหลบนโลก เมื่อดวงจันทร์อยู่ด้านเดียวกันหรือตรงข้ามกับดวงอาทิตย์ จะทำให้น้ำขึ้นสูงสุด” (นักเรียนคนที่ 5) “เกิดเพราะดวงจันทร์ โลกและดวงอาทิตย์มีแรงดึงดูดต่อกัน และดึงดูดไปฝั่งใกล้และไกลดวงจันทร์” (นักเรียนคนที่ 11) เป็นต้น

ส่วนนักเรียนที่มีแนวคิดไม่สมบูรณ์จะกล่าวถึงเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น เช่น นักเรียนเขียนอธิบายว่า การเกิดน้ำขึ้นน้ำลงเกิดจากการที่ดวงจันทร์โคจรรอบโลก และการที่โลกโคจรรอบตัวเอง เป็นต้น

สำหรับนักเรียนที่มีแนวคิดคลาดเคลื่อนคือนักเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับน้ำขึ้น-น้ำลง เช่น “การเกิดน้ำขึ้น-น้ำลงเกิดจากการที่ดวงจันทร์โคจรรอบโลก และการที่โลกโคจรรอบตัวเอง” (นักเรียนคนที่ 9) “เกิดจากดวงจันทร์หมุนรอบโลก” (นักเรียนคนที่ 12) เป็นต้น

และนักเรียนที่อยู่ในระดับไม่เข้าใจแนวคิดคือ นักเรียนที่มีแนวคิดที่ผิดไปเลยหรือไม่แสดงคำตอบ เช่น “การที่โลกหมุนจึงทำให้น้ำขึ้นน้ำลง” (นักเรียนคนที่ 2) “น้ำขึ้น-น้ำลง เกี่ยวกับพระจันทร์ทำมุมกับโลก” (นักเรียนคนที่ 3) เป็นต้น

บทสรุป

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ต่อตัวแทนความคิด เรื่อง ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยจะได้แยกอภิปรายแยกตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

ตัวแทนความคิด ต่อปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน

หลังจากวิเคราะห์ตัวแทนความคิดของนักเรียน พบว่าแนวคิดของนักเรียนในช่วงก่อนและหลังเรียน มีการกระจายตัวในทุกระดับแนวคิด โดยพบว่าจำนวนนักเรียนที่มีแนวคิดในกลุ่มแนวคิดที่สมบูรณ์ มีจำนวน

เพิ่มขึ้นหลังผ่านกิจกรรม และจำนวนนักเรียนที่มีแนวคิดในกลุ่มแนวความคิดคลาดเคลื่อน กลุ่มไม่เข้าใจแนวความคิด มีจำนวนลดลงหลังผ่านกิจกรรม โดยจำนวนนักเรียนในกลุ่มแนวความคิดที่สมบูรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 14.3% เป็น 63.7% กลุ่มแนวความคิดไม่สมบูรณ์มีจำนวนจาก 33.3% เป็น 29.7% กลุ่มแนวความคิดคลาดเคลื่อนมีจำนวนจาก 18.5% เป็น 4.2% และกลุ่มไม่เข้าใจแนวความคิดมีจำนวนจาก 33.9% เป็น 2.4% ทั้งนี้การที่มีจำนวนนักเรียนในกลุ่มแนวคิดไม่สมบูรณ์อยู่นั้น เนื่องจากนักเรียนส่วนหนึ่งเขียนสื่อความได้ถูก แต่ยังขาดองค์ประกอบบางส่วนของแต่ละแนวความคิด ส่วนจำนวนนักเรียนในกลุ่มแนวความคิดคลาดเคลื่อนและกลุ่มไม่เข้าใจแนวความคิด ยังเหลืออีกส่วนหนึ่ง ซึ่งนักเรียนจำนวนนี้คือนักเรียนที่ขาดเรียนในบางคาบ เป็นผลให้นักเรียนยังยึดติดกับแนวคิดเดิมของนักเรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่คลาดเคลื่อนอยู่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงสรุปให้นักเรียนเห็นในภายหลังแล้วว่ารูปแบบความเข้าใจของนักเรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างที่พบว่านักเรียนเข้าใจผิดหรือเข้าใจคลาดเคลื่อน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวแทนความคิดของนักเรียน ที่นักเรียนได้นำเสนอออกมาในรูปแบบต่างๆ เพื่อศึกษารูปแบบความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐานของนักเรียนได้ ดังนี้

ตัวแทนความคิดเรื่อง ฤดูกาล ช่วงก่อนเรียนผู้วิจัยพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเกิดฤดูกาล คือ นักเรียนเข้าใจว่าฤดูกาลเกิดจาก การที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นวงรี หลังจากได้สัมภาษณ์นักเรียนที่มีแนวคิดดังกล่าว ทำให้พบว่า การที่นักเรียนเข้าใจเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่า นักเรียนคิดว่าช่วงเวลาของโลกอยู่ห่างจากดวงอาทิตย์ โลกจะเป็นฤดูหนาวเนื่องจากได้รับพลังงานความร้อนน้อยกว่าช่วงที่อยู่ใกล้ดวงอาทิตย์ ซึ่งโลกจะเป็นฤดูร้อนเนื่องจากได้รับพลังงานความร้อนมากกว่า ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นการเอียงของแกนโลกแล้ว แต่นักเรียนยังคงคิดเหมือนเดิมว่า การโคจรเป็นวงรีของโลกก็มีส่วนทำให้เกิดฤดูกาลเช่นเดิม จนเมื่อนักเรียนได้ พบประจักษ์พยานใหม่ที่ไม่ใช่เพียงคำบอกกล่าวของครู ในกิจกรรมคือวีดิทัศน์ที่แสดงภาพจำลองของโลกและดวงอาทิตย์ ในขณะที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ โดยในวีดิทัศน์แสดงว่าการที่แกนโลกเอียง 23.5 องศา เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างของอุณหภูมิ บริเวณแต่ละซีกโลก แต่สำหรับนักเรียนบางคนยังมีความเชื่อว่าระยะห่างของโลกกับดวงอาทิตย์ส่งผลต่อการเกิดฤดูกาลอยู่นั้น ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนวางลูกโลกจำลองแสดงตำแหน่งของโลกกับดวงอาทิตย์ ในขณะที่ช่วงฤดูหนาวของประเทศไทย พบว่านักเรียนวางลูกโลกในตำแหน่งที่ห่างจากดวงอาทิตย์มากที่สุดและหันแกนโลกซีกเหนือเอียงออกจากดวงอาทิตย์ จากนั้นผู้วิจัยจึงเฉลยว่า ตำแหน่งของลูกโลกขณะเกิดฤดูหนาวของประเทศไทย ควรจะอยู่ในช่วงที่โลกเข้าใกล้ดวงอาทิตย์มากที่สุดและหันแกนโลกซีกเหนือเอียงออกจากดวงอาทิตย์ นักเรียนจึงเห็นว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดฤดูกาลบนโลกคือ การเอียงของแกนโลกไม่ใช่ระยะห่างระหว่างโลกถึงดวงอาทิตย์

ตัวแทนความคิดเรื่อง ข้างขึ้น-ข้างแรม ช่วงก่อนเรียนผู้วิจัยพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับปรากฏการณ์ข้างขึ้น-ข้างแรม คือ นักเรียนเข้าใจว่า การที่ในแต่ละวันคนบนโลกมองเห็นดวงจันทร์เป็นเสี้ยวเกิดจากการที่ดวงจันทร์มีการโคจรรอบโลก ทำให้ในบางวันเงาของโลกไปตกที่ดวงจันทร์ คนบนโลกจึงเห็นดวงจันทร์เพียงบางส่วน จะเห็นว่านักเรียนเข้าใจว่าการมองไม่เห็นแสงสะท้อนจากดวงจันทร์เกิดจากการถูกบดบังเพียงประเด็นเดียว จนทำให้นักเรียนไม่ได้คิดถึงมุมมองของคนบนโลกกับตำแหน่งของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของ Fanetti (2001: 53-54) ที่ได้สำรวจความเข้าใจต่อการเกิดเสี้ยวของดวงจันทร์กับนักเรียนพบว่า 21% กลุ่มตัวอย่าง 376 คน เห็นว่า เสี้ยวของดวงจันทร์เกิดจากเงาของโลก และยังพบความเข้าใจผิดนี้ในของวิจัยของ Feral Ogan-Bekiroglu (2007: 555) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบจำลองความคิดของนักศึกษาครูฟิสิกส์ในประเทศตุรกี แต่ความเข้าใจผิดดังกล่าวลดลงเนื่องจากในชั้นกิจกรรมการเรียนรู้นักเรียนได้ถูกถามถึงตำแหน่งของดวงจันทร์เมื่อเทียบกับโลกและดวงอาทิตย์ในขณะที่เกิด

ข้างขึ้น-ข้างแรม และถ้ามถึงทิศทางของเงาของโลก นักเรียนส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนรูปแบบความเข้าใจเดิม แล้วมุ่งความสนใจไปที่มุมมองของคนบนโลก หลังจากกิจกรรมนักเรียนส่วนใหญ่จึงมีระดับความเข้าใจที่สมบูรณ์สูงขึ้น

ตัวแทนความคิดเรื่อง น้ำขึ้น-น้ำลง ช่วงก่อนเรียนผู้วิจัยพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจคาดเคลื่อนเกี่ยวกับปรากฏการณ์น้ำขึ้น-น้ำลง คือ นักเรียนเข้าใจว่า น้ำขึ้นเกิดจากแรงดึงดูดของดวงจันทร์ที่ดึงดูดน้ำให้สูงขึ้นเมื่อดวงจันทร์โคจรผ่านตำแหน่งดังกล่าวและจะทำให้เกิดน้ำลงในบริเวณของอีกด้านของโลก การที่นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่คาดเคลื่อน ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยหลักคือ การที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างไม่มีโอกาสได้สัมผัสประสบการณ์ตรง กล่าวคือภูมิสำเนาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในบริเวณที่ไม่เห็นปรากฏการณ์น้ำขึ้น-น้ำลง แต่ได้รับประสบการณ์เพียงการบอกกล่าวเท่านั้น อีกทั้งผู้วิจัยยังพบว่านักเรียนยังแสดงรูปแบบความเข้าใจผิดเกิดกับการขึ้นตกของดวงจันทร์ออกมาด้วย โดยนักเรียนเข้าใจว่า น้ำขึ้นจะเกิดขึ้นในเวลากลางคืนและน้ำลงเกิดขึ้นในตอนกลางวัน อันเนื่องมาจากการขึ้นตกของดวงจันทร์ที่ขึ้นในตอนกลางคืนและตกในตอนกลางวัน ผู้วิจัยพยายามให้ประสบการณ์นักเรียนโดยผ่านการทำกิจกรรม ซึ่งในขั้นการจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้ให้นักเรียนดูตารางบันทึกระดับน้ำทะเลสูงสุดและต่ำสุดในรอบ 1 เดือน แล้วให้นักเรียนนำข้อมูลดังกล่าวไปเขียนกราฟ ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับน้ำทะเลกับเวลาในแต่ละวัน เพื่อให้นักเรียนได้เห็นรูปแบบของการเกิดน้ำขึ้น-น้ำลงในแต่ละรอบวัน และในรอบ 1 เดือน จากนั้นได้ถามถึงตำแหน่งของดวงจันทร์ในแต่ละวันในหนึ่งเดือน เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสัมพันธ์ของตำแหน่งของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์กับระดับน้ำทะเลที่ขึ้นสูงสุดและลงต่ำสุดในช่วงรอบเดือน ให้นักเรียนพิจารณาข้อมูลจากกราฟแล้วถามนักเรียนว่าในหนึ่งวันเกิดน้ำขึ้นและน้ำลงกี่ครั้ง นานเท่าไรกว่าจะเกิดน้ำขึ้นหรือน้ำลงในแต่ละครั้ง สุดท้ายได้ให้นักเรียนชมวีดิทัศน์แสดงการเกิดน้ำขึ้น-น้ำลงทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเปลี่ยนรูปแบบความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดน้ำขึ้น-น้ำลงให้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจที่สมบูรณ์มากขึ้น

ทั้งนี้แนวคิดที่คาดเคลื่อนเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกระดับ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดความเข้าใจในที่คาดเคลื่อนต่าง ๆ เช่น ตัวนักเรียน (Porntip Siripatharachai. 2006) ตำราเรียน และผู้สอน แต่สำหรับในช่วงหลังเรียน แนวคิดของนักเรียนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีระดับของแนวคิดที่สมบูรณ์จำนวนมากขึ้น และมีระดับของแนวคิดที่คาดเคลื่อนน้อยลง ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรม ซึ่งก่อนนักเรียนได้ทำกิจกรรม นักเรียนสร้างตัวแทนความคิดผ่านประสบการณ์เดิมของตนเองเท่านั้น ต่อมาเมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรม นักเรียนจะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม เมื่อเกิดความไม่สมดุลระหว่างโครงสร้างความรู้เดิมและแนวคิดใหม่ นักเรียนจะสังเคราะห์ความเชื่อของตนเองกับความคิดใหม่โดยนักเรียนจะบูรณาการข้อมูลและแนวคิดใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิม ทำให้ความเชื่อเดิมอาจถูกแทนที่หรือถูกสร้างใหม่จากแนวคิดและข้อมูลใหม่ ผลลัพธ์คือ โครงสร้างความรู้ของนักเรียนเดิมอาจจะมีรายละเอียดเพิ่มเติม หรือมีการเปลี่ยนนิยามเดิมบางส่วนหรือเกิดนิยามใหม่แทนที่นิยามเดิม การเรียนรู้จึงเป็นการเพิ่มเติม ดัดแปลงโครงสร้างความรู้หรือเปลี่ยนนิยาม

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท (ข้อ1) เพื่อเป็นการปฏิรูปครู (ข้อ3) และเป็นการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ (ข้อ 6) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สถานศึกษา ควรนำรูปแบบการจัดการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์นี้ ไปปรับปรุง

หรือพัฒนาให้เหมาะสมกับนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ อีกทั้งควรนำไปพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เป้าหมายคือให้นักเรียนไทยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมและถูกพัฒนากระบวนการคิด การให้เหตุผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบต่อไป

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ทำกิจกรรมการส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ถูกผสมผสานกับเนื้อหาในวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานอื่นๆ หรือแม้แต่ใช้กิจกรรม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ และนำความรู้ที่ได้ไปขยายผลเป็นโครงการที่ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน หรือปรับขยายเข้าสู่กิจกรรมการทดลองในวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ที่ยั่งยืนต่อไป

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบหรือลักษณะการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ของครูวิทยาศาสตร์ในทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู ให้ครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ต่อไป

2.3 นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์แล้ว ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในทุกระดับ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพียงพอที่จะทำให้รัฐบาล สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาปัจจัยอื่นๆ ไปพร้อมกัน

คู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ

The Manual's Good Health and Good Hygiene for People around SaenSaeb Canal

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2555

บทคัดย่อ

การสร้างคู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ เป็นการพัฒนาต่อยอดจากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของชุมชนบริเวณริมคลองแสนแสบ ในระยะที่ 1 โดยรวบรวมข้อมูลและประเด็นความรู้ที่ได้ มาเป็นฐานข้อมูลหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งการกำหนดประเด็นหัวข้อในคู่มือที่สร้างขึ้นนี้เป็นการประมวลความคิดเห็นจากพยาบาลสังกัดศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ที่มีพื้นที่รับผิดชอบตลอดริมคลองแสนแสบ โดยมี 4 ประเด็นหลักในการนำเสนอ ความรู้เกี่ยวกับคลองแสนแสบ สุขอนามัยทางกายที่ประชาชนริมคลองแสนแสบพึงปฏิบัติ สุขอนามัยทางใจที่ประชาชนริมคลองแสนแสบพึงรู้ และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสาธารณสุขที่รับผิดชอบตลอดคลองแสนแสบ ซึ่งจัดทำสื่อเผยแพร่ออกมาใน 2 รูปแบบ คือ แบบหนังสือสิ่งพิมพ์ และแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปเผยแพร่ จากการสำรวจความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือที่เป็นสื่อเผยแพร่ในทั้ง 2 รูปแบบพบว่า ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีมากกว่าหนังสือสิ่งพิมพ์ เล็กน้อย และค่าการกระจายตัวของความพึงพอใจอยู่ในระดับต่ำกว่า แบบหนังสือสิ่งพิมพ์เล็กน้อย ซึ่งค่าเฉลี่ยของด้านการนำไปใช้ประโยชน์มีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าด้านรูปแบบการนำเสนอในทุกแบบ ความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือที่เป็นแบบหนังสือสิ่งพิมพ์ และ/หรือแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในด้านรูปแบบการนำเสนอ และการนำไปใช้ประโยชน์เมื่อเทียบเกณฑ์อยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด โดยเฉพาะการนำคู่มือที่สร้างขึ้นนี้ได้รับการรับรองการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นการสาธารณะ และการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางตรงและทางอ้อมกับคลองแสนแสบ ได้ตระหนักและปฏิบัติตัวอย่างถูกหลักสุขอนามัยอย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ

คลองแสนแสบ, สุขอนามัย, คู่มือ

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

ลำน้ำคลองแสนแสบได้รับใช้ประชาชนริมสองฝั่งคลองทั้งทางด้านการใช้อุปโภคบริโภค การคมนาคมขนส่ง รวมทั้งเป็นแหล่งรับการระบายของเสียจากกิจกรรมต่างๆ สายน้ำแห่งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางลบทีละน้อย เป็นผลมาจากการสะสมของเสียตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน เมื่อพิจารณาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับคลองแสนแสบนั้นมีความเห็นต่างกันมากขึ้นเรื่อยๆ โดยการขยายตัวของสังคมเมืองจากจุดศูนย์กลางเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันก่อเกิดปัญหาทางด้านสุขอนามัยแบบใหม่ ๆ

ตามการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตในแต่ละเวลาและบริบทของสังคม ดังนั้นความใส่ใจทางด้านสุขภาพและสุขภาพที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีมากขึ้น ที่เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมรอบตัว การศึกษาสภาวะทางด้านสุขอนามัยของประชาชนริมคลองแสนแสบตั้งแต่อดีต จวบจนปัจจุบันจึงสะท้อนถึงรูปแบบปัญหา, การบริการ, การแก้ไข ในแต่ละยุคสมัย ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และสามารถเชื่อมโยงความเป็นมาและเป็นไปได้อย่างยิ่ง ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีว่าปัญหามลพิษเป็นปัญหาใหญ่ และต้องได้รับการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ตลอดลำคลองแสนแสบเป็นแหล่งที่มีมลพิษทั้งทางน้ำ, ทางอากาศ และทางเสียง ตามบริบทของสังคมที่อยู่ริมคลองแสนแสบแต่ละช่วงพื้นที่ อันเป็นต้นเหตุของการเกิดปัญหาทางด้านสุขอนามัยต่างๆ แตกต่างกันไป โดยงานวิจัยในปีแรกนั้นเป็นการศึกษาข้อมูลทั่วไป

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มศึกษาทางด้านสุขอนามัยออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ สังคมเมือง (ไม่มีการนำน้ำในคลองแสนแสบมาใช้ในชีวิตประจำวัน) และสังคมชนบท (มีการนำน้ำในคลองแสนแสบมาใช้ในชีวิตประจำวันบ้าง) รูปแบบทางการเสนอผลการสำรวจของแต่ละสังคมจึงนำเสนอในจุดที่แตกต่างกัน ซึ่งในลำดับแรก การศึกษาอัตราการเกิดโรคของแต่ละช่วงพื้นที่เป็นอย่างไร เป็นโรคที่มีความสัมพันธ์กับน้ำในคลองมากน้อยเพียงใด เป็นสิ่งที่บอกความสัมพันธ์ระหว่างคนกับน้ำในคลองในช่วงเวลาปัจจุบันได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งหมดของงานวิจัยฉบับแรกได้เน้นถึงสุขอนามัยของประชาชนที่อาศัยริมคลองแสนแสบ ที่ได้รับอิทธิพลจากมลภาวะที่เกิดขึ้นในคลองแสนแสบ และประชาชนที่อาศัยพื้นที่ที่น่าจะได้รับผลกระทบจากมลภาวะ จากสภาพแหล่งกำเนิดมลพิษในช่วงเวลาที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน อันเป็นตัวชี้ความน่าจะเป็นที่จะก่อให้เกิดความไม่สบายอารมณ์ที่อยู่ภายใต้จิตใจของประชาชนที่อาศัยริมคลองได้ สภาพความไม่น่าดูของลำคลอง กลิ่นที่เหม็นกินบรรยาย เสียงดังรบกวนจากยานพาหนะในคลอง สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นอย่างดีกับอารมณ์ของคนในสังคมเมือง และในอีกสังคมหนึ่งที่มีการทำการเกษตรกรรมเป็นหลัก หรือสังคมชนบท ปัญหาสภาพน้ำในคลองดังกล่าวข้างต้นต่างกันสิ้นเชิง ปัญหาสุขอนามัยจึงแตกต่างกันด้วย สภาพแหล่งน้ำอาจไม่ใช่ปัญหาหลัก แต่ระบบสาธารณสุขปโภค และการบริการสาธารณสุข เป็นปัญหาหลักแทน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมที่ต่างกันสุดขั้ว แม้ห่างจากเขตกรุงเทพมหานครไม่กี่กิโลเมตรก็ตาม ด้วยความเจริญทางสิ่งก่อสร้าง การสาธารณสุขปโภค และด้านต่างๆ ยึดหลักทางการคมนาคมทางบกเป็นหลัก การศึกษาวิจัยฉบับนี้คาดว่าสามารถบอกความแตกต่างของสุขอนามัยของประชาชนในแต่ละพื้นที่ที่คลองแสนแสบไหลผ่านได้เป็นอย่างดี พร้อมกับเป็นแนวทางในการศึกษาที่ลงลึกเจาะเฉพาะพื้นที่ต่อไป โดยเนื้อหาที่กล่าวต่อไปในบทของการสำรวจข้อมูล เป็นข้อมูลจากอดีตถึงปัจจุบันของแหล่งที่มีผลทำให้น้ำเน่าเสีย และเหม็น, สภาพทางกายภาพและชีวภาพของน้ำและบริบทต่างๆ ริมคลองแสนแสบ, ข้อมูลทางสุขอนามัยของกลุ่มคนริมคลองแสนแสบ และแนวทางแก้ไขปัญหานั้นนำมาใช้ โดยเสนอภาพรวมของสุขอนามัย และแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดริมคลองแสนแสบ ดังนั้นในปีที่ 2 นี้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขอนามัยที่ควรพึงปฏิบัติ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคลองแสนแสบ โรคต่างๆ ที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ และสิ่งมีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในปีแรก ได้คัดเลือกข้อมูลที่เป็นประเด็นเด่นและสำคัญจากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้สัมผัสใกล้ชิดกับประชาชนริมคลองแสนแสบเป็นอย่างดี คือ กลุ่มพยาบาลเยี่ยมบ้าน และกลุ่มพยาบาลโรงเรียน เป็นข้อมูลที่ชี้้นำการสร้างหัวข้อในคู่มือ

ที่ต้องการสร้างเพื่อเผยแพร่เกร็ดความรู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาในปีแรก ในรูปแบบสรุปให้อ่านง่ายและเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มได้ โดยใช้สื่อทางข้อมูลตัวอักษรและรูปภาพ ในรูปแบบสิ่งพิมพ์และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลทั่วไปของคลองแสนแสบและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนริมคลองแสนแสบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
2. เพื่อออกแบบการสร้างและพัฒนาคู่มือที่ดีและเหมาะสม เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่ริมคลองแสนแสบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
3. เพื่อวัดและประเมินผลของการตอบรับคู่มือที่สร้างขึ้นเพื่อไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่ริมคลองแสนแสบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลเบื้องต้น
2. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. กำหนดและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะ ในเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดผ่านคู่มือ
4. ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะ ในเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดผ่านคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือ
5. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
6. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ในเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดผ่านคู่มือ
7. วิเคราะห์ข้อมูล โดยประมวลสภาพ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ในเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดผ่านคู่มือ
8. ศึกษาวิธีการสร้างคู่มือแบบเอกสาร และแบบอิเล็กทรอนิกส์
9. สร้างคู่มือที่ใช้ในงานวิจัย
10. นำร่างคู่มือที่ได้ไปตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ
11. แก้ไขและปรับปรุงร่างคู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบเพื่อให้ได้คู่มือที่สมบูรณ์
12. การทดลองใช้และเก็บรวบรวมข้อมูลสำรวจความพึงพอใจ
13. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามจุดประสงค์

กลุ่มที่ 1 จุดประสงค์เพื่อระดมความคิดเห็นทางเนื้อหาสำหรับการสร้างคู่มือ คือ กลุ่มพยาบาลสังกัดศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร หรือสังกัดสาธารณสุขอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบตลอดริมคลองแสนแสบ

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พยาบาลสังกัดศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 2, 5, 10, 16, 21, 25, 37, 43, 44, 50, 56, 64 และ 68 จำนวน 100 คน

กลุ่มที่ 2 จุดประสงค์เพื่อสำรวจความพึงพอใจต่อคู่มือที่สร้างขึ้น คือ กลุ่มประชาชนที่อาศัย หรือมีกิจกรรมประจำวันริมคลองแสนแสบ ได้แก่ ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชาชน ครู อาจารย์ นักเรียน และนักศึกษาที่อยู่บริเวณริมคลองแสนแสบในช่วงระหว่างห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์ สาขาบางกะปิ ถึง ถนนวงแหวนกาญจนาภิเษก รวมจำนวน 200 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งสอบถามความต้องการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยกับประชาชนทั่วไปและนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา ที่อยู่บริเวณริมคลองแสนแสบ รวมถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคลองแสนแสบที่ต้องการทราบ

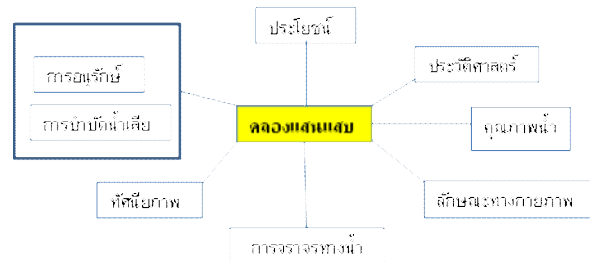
แบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นคำถามที่แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

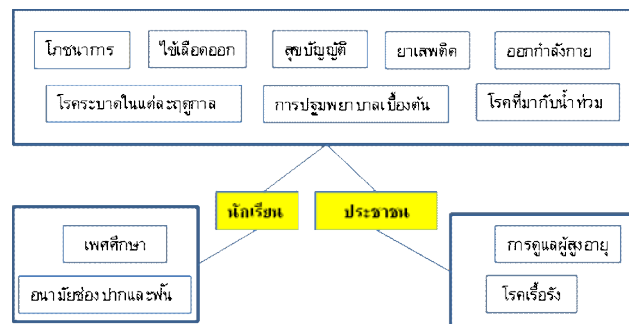
ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความน่าสนใจ และความรู้ที่ได้จากคู่มือที่สร้างขึ้น ในรูปแบบหนังสือสิ่งพิมพ์ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในเชิงเนื้อหา รูปแบบ และรูปลักษณ์

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะคำถามแบบปลายเปิด

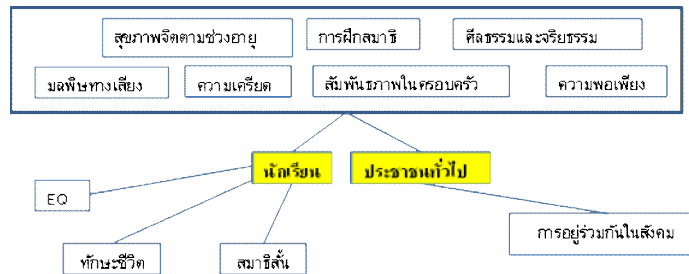
ผลการศึกษา

ภาพประกอบ 1 ความรู้เกี่ยวกับคลองแสนแสบที่ต้องการถ่ายทอดผ่านการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน

ภาพประกอบ 2 ความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยด้านร่างกายที่ต้องการถ่ายทอดผ่านการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน

ภาพประกอบ 3 ความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยด้านจิตใจที่ต้องการถ่ายทอดผ่านการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน

ผลการสำรวจข้อมูลความคิดเห็นจากแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อเป็นข้อมูลนำมาพัฒนาคู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ ให้ประมวผลได้ดังภาพประกอบ 1 - 3 โดยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคลองแสนแสบที่ต้องการถ่ายทอดผ่านการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ การจราจรทางน้ำ ประโยชน์ ทักษะสุขภาพ คุณภาพน้ำ และการบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เน้นเรื่องการบำบัดน้ำเสียและการอนุรักษ์ พื้นฟูคุณภาพน้ำ ส่วนความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยด้านร่างกายที่ต้องการถ่ายทอดผ่านการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน ที่เหมือนกันส่วนใหญ่ ได้แก่ สุขบัญญัติ โรคระบาด โรคที่มากับน้ำท่วม ยาเสพติด การออกกำลังกาย โภชนาการ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ใช้เลือดออก ขณะที่ความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยด้านร่างกายที่ต้องการถ่ายทอดผ่านการศึกษาในโรงเรียนโดยเฉพาะ เป็นเรื่องของเพศศึกษาและอนามัยปากและฟัน แต่ในกรณีของความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยด้านร่างกายที่ต้องการถ่ายทอดไปยังประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง และการดูแลผู้สูงอายุเป็นหลัก ความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยด้านจิตใจที่ต้องการถ่ายทอดผ่านการศึกษาในโรงเรียนและชุมชนร่วมกัน คือ การฝึกสมาธิ ศีลธรรม จริยธรรม ความพอเพียง สัมพันธภาพในครอบครัว ความเครียด สุขภาพจิตตามช่วงอายุ และมลพิษทางเสียง โดยเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ทักษะชีวิต และโรคสมาธิสั้นนั้นต้องการถ่ายทอดไปสู่กลุ่มนักเรียนโดยเฉพาะ ขณะที่ความต้องการให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้เรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นพิเศษ

ภาพประกอบ 4 คู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบในรูปแบบหนังสือสิ่งพิมพ์ และอิเล็กทรอนิกส์

การนำเสนอผลงานเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณชน ในรูปแบบคู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ ซึ่งเป็นการรวบรวมความรู้ทางสุขอนามัยที่ควรตระหนัก โดยสำรวจมาจากกลุ่มพยาบาลจากศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ที่มีพื้นที่รับผิดชอบตลอดริมคลองแสนแสบ ทางกลุ่มผู้วิจัยได้พัฒนาการนำเสนอผลงานเป็น 2 รูปแบบ คือ หนังสือคู่มือที่เป็นสิ่งพิมพ์ และหนังสือคู่มือที่เป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) โดยเลือกพื้นที่สำรวจจากการสุ่ม โดยมีกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ตั้งแต่ห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ สาขาบางกะปิ ถึง ถนนวงแหวนกาญจนาภิเษก ซึ่งแยกกลุ่มประเมินผลงานคู่มือในแต่ละแบบๆ ละ 100 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจได้ โดยแบ่งตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรูปแบบที่สัมพันธ์กับคลองแสนแสบ ซึ่งเมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ได้รับหนังสือสิ่งพิมพ์ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) จะพบว่า การเผยแพร่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) ส่วนใหญ่ผู้ที่ได้รับการเผยแพร่เป็นเพศหญิง อายุประมาณ 40-60 ปี ขณะที่การเผยแพร่หนังสือสิ่งพิมพ์ มีกลุ่มอายุมากกว่า 60 ปี ร่วมด้วย ทั้งนี้การเผยแพร่คู่มือทั้ง 2 รูปแบบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นครู/อาจารย์ และเป็นกลุ่มที่มีที่ทำงาน/สถานที่ศึกษาใกล้กับคลองแสนแสบ

ลำดับ	รายการประเมิน	การประเมินหนังสืออิเล็กทรอนิกส์			การประเมินหนังสือสิ่งพิมพ์		
		ค่าสถิติพื้นฐาน		ระดับความพึงพอใจ	ค่าสถิติพื้นฐาน		ระดับความพึงพอใจ
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
1	ลักษณะการการนำเสนอที่น่าสนใจ	4.76	0.24	มากที่สุด	4.35	0.64	มากที่สุด
2	เนื้อหาที่น่าสนใจเป็นลำดับ	4.03	0.82	มาก	4.12	0.83	มาก
3	เนื้อหาและประเด็นชัดเจน	4.44	0.23	มากที่สุด	4.32	0.55	มากที่สุด
4	เนื้อหาและประเด็นน่าสนใจ	4.71	0.10	มากที่สุด	4.27	0.64	มากที่สุด
5	ภาพวาดสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง	4.50	0.12	มากที่สุด	4.11	0.47	มาก
รูปแบบการนำเสนอ		4.48	0.38	มากที่สุด	4.23	0.47	มากที่สุด

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจ จากการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และหนังสือสิ่งพิมพ์ ในด้านรูปแบบการนำเสนอ และการนำไปใช้ประโยชน์

บทสรุป

การศึกษาความต้องการให้ความรู้ทางด้านสุขอนามัย จากการค้นคว้าและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีหลากหลายประเด็นทั้งที่มีสาเหตุที่เกิดมาจากน้ำ และมาจากมลพิษแหล่งอื่นๆ ดังนั้นการศึกษาจากผู้ที่มีความใกล้ชิด และเข้าไปสัมผัสกับประชาชนริมคลองแสนแสบทั้งในชุมชน และโรงเรียน ได้แก่ กลุ่มพยาบาล สาธารณสุข สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบติดกับคลองแสนแสบ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบสอบถาม ที่เป็นแนวคำถามปลายเปิด โดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญว่า หากเป็นคำถามปลายปิด จะเป็นการจำกัดความคิด และอาจนำไปสู่การสร้างคู่มือที่ไม่สามารถเข้าถึงปัญหาโดยรวมได้โดยตรง จึงควรใช้ การรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม แล้วค่อยนำมาจัดกลุ่มเป็นประเด็นที่ต้องการนำเสนอ ซึ่งจากการ รวบรวมข้อมูล ได้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอ 4 ประเด็นใหญ่ๆ คือ ความรู้เกี่ยวกับคลองแสนแสบสุขอนามัย ทางกายที่ประชาชนริมคลองแสนแสบพึงปฏิบัติ สุขอนามัยทางใจที่ประชาชนริมคลองแสนแสบพึงรู้ และข้อมูล พื้นฐานเกี่ยวกับสาธารณสุขที่รับผิดชอบตลอดคลองแสนแสบ โดยมีศูนย์บริการสาธารณสุข สังกัด กรุงเทพมหานคร และสถานีอนามัยในจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นกำลังหลักในการเข้าถึงและดูแลประชาชนริม คลองแสนแสบ โดยขณะนี้สถานีอนามัยในจังหวัดต่างๆที่กำลังเติบโตและได้รับการพัฒนาให้เป็น “โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล” ที่ไม่เพียงแต่เปลี่ยนโฉมหน้าอาคารสถานที่ มีเครื่องมือแพทย์ใหม่ๆ และรถพยาบาล ส่งต่อมาไว้ประจำเท่านั้น แต่ยังสามารถนำระบบการสื่อสารที่ทันสมัยผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมาช่วยใช้ในการตรวจ วินิจฉัยโรคได้ทันทั่วถึง โดยการเปลี่ยนโฉมครั้งนี้ไม่ใช่ต้องการให้เป็นสถานที่รักษาโรคอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยัง ตั้งใจให้เป็นศูนย์กลางที่มีระบบบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ ช่วยดูแลคนในชุมชนตั้งแต่แรกเกิดจนถึงระยะ สุดท้ายของชีวิตด้วย [1] ดังนั้นจะพบว่าความใกล้ชิดระหว่างกลุ่มผู้ให้การพยาบาลหน่วยย่อย กับประชาชนมี ความสัมพันธ์กันมากขึ้น จึงเป็นเหตุผลหลักในการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อสร้างเป็นประเด็นหลักในการ นำเสนอในคู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ

ในแง่การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในกลุ่มวิชาสังคมศึกษานั้น นับว่ามีประโยชน์ต่อท้องถิ่นเป็นอัน มาก ประกอบกับโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มวิชาสังคมศึกษาที่เอื้อต่อการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามความ ต้องการของท้องถิ่นทุกลักษณะเป็นอย่างยิ่ง อนึ่งธรรมชาติของวิชาสังคมศึกษานั้นเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมเหล่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้เรียนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจในอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการ ดำรงชีวิต ผู้เรียนจึงควรเห็นความสำคัญของการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่ตนอยู่ ซึ่งแต่ละ ท้องถิ่นมีสภาพแวดล้อมแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ มองเห็นปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นโดยรวมได้อย่างแท้จริง จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในท้องถิ่นที่ จะต้องช่วยกันพัฒนาการศึกษา พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของตนเพื่อพัฒนา ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่นที่ตนอยู่ การเคลื่อนไหวที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆนั้นก็ เป็นไปตามสภาพสังคมที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความต้องการของคนในท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่ สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งหวังว่าการสร้างคู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบขึ้นเพื่อเป็นแรง

กระตุ้น ตระหนัก ต่อการอนุรักษ์คลองแสนแสบ พร้อมทั้งปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักสุขบัญญัติ โดยอาจเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียน นอกจากนี้การมีคู่มือทำให้นโยบายมีความต่อเนื่องถึงแม้จะเปลี่ยนครูผู้สอน ส่งผลให้มีการปฏิบัติที่ผิดพลาดน้อยลง [2] จากแนวทางข้างต้นของการนำผลผลิตที่ได้จากงานวิจัยทางด้านสุขอนามัยมาปลูกฝังให้กับเยาวชนผ่านทางการศึกษา ซึ่งมีหลากหลายวิธีในการเข้าถึงผู้เรียน โดยการจัดทำคู่มือนี้ว่าเป็นการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เพื่อปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาสาระให้เข้ากับบริบทสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะ ได้แก่ การผนวกเรื่องราวทางสุขอนามัยให้มีความเกี่ยวข้องกับคลองแสนแสบ เป็นต้น ซึ่งการศึกษาที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในห้องเรียน หรือกลุ่มอายุเท่านั้น แต่เป็นความรู้ที่พึงตระหนักและปฏิบัติได้กับทุกคนทุกที่

ทางด้านเนื้อหาข้อมูลได้ใช้ข้อมูล ในการศึกษาโครงการศึกษาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนริมคลองแสนแสบ Phase I [3] เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญทั้งทางด้านสุขอนามัยและความรู้ทั่วไปด้านอื่นๆ เกี่ยวกับคลองแสนแสบ ทั้งนี้ได้ค้นหาเพิ่มเติมในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บที่มากับน้ำท่วม [4] ซึ่งเป็นโรคที่สอดคล้องกับโรคที่มักเกิดขึ้นได้กับประชาชนริมคลองแสนแสบที่เกี่ยวกับสุขภาพทางกาย รวมทั้งการนำสุขบัญญัติ 10 ประการ [5] มาปรับปรุงเนื้อหาและภาพวาดให้มีความเกี่ยวข้องกับคลองแสนแสบ โดยใช้ชื่อว่าเป็นสุขบัญญัติ 10 ประการ ของประชาชนริมคลองแสนแสบ เป็นต้น

กระบวนการสร้างหนังสือสิ่งพิมพ์ การวางโครงเรื่องต้องเอาเนื้อเรื่องที่ได้เลือกมาวิเคราะห์ แล้วนำโครงเรื่องที่ได้มาดำเนินการค้นหาข้อมูลเบื้องต้น ทั้งจากการอ่าน และการฟัง และจากประสบการณ์ส่วนหนึ่ง มาจัดระเบียบความรู้ ความคิด โดยกำหนดประเด็นหลักมาก่อนแล้วจึงกำหนดหัวข้อย่อย จากนั้นค่อยลำดับเรื่องราว ในการออกแบบหนังสือจึงต้องมีสีสันสดใส และดึงดูดให้เด็กสนใจ [6] ขนาดของหนังสือ คือ ขนาดที่กะทัดรัด สามารถพกพาสะดวก ขนาดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ขนาด 6 x 6 นิ้ว จำนวน 70 หน้ารวมปก พิมพ์สี่สี [7] รูปแบบการพิมพ์สองสีหรือสี่สีจะส่งผลกับสีสันของภาพถ่าย รูปภาพ ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องคำนึงถึงสีสันทันที่จะใช้ในการพิมพ์ด้วยว่าควรเป็นแบบใด เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสบายตาและพึงพอใจมากที่สุด [8] ดังจะพบได้ว่ามีการจัดทำคู่มือในลักษณะของหนังสือในแนวการวิจัย เพื่อเป็นแนวการสอนในวิชาสังคมศึกษา [9] คณิตศาสตร์ [10] ตลอดจนวิชาชีพการพยาบาล [11] โดยคู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ ได้ดำเนินการตามกระบวนการสร้างที่สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความพึงพอใจ พบว่า รูปแบบการนำเสนอ และการนำไปใช้ประโยชน์ จากการใช้นิตยสารอิเล็กทรอนิกส์ และ/หรือ หนังสือสิ่งพิมพ์ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยประเด็นของร้อยละของระดับความพึงพอใจนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่ค่าตัวเลขร้อยละหรือเพียงเรื่องที่ผ่านมาเกณฑ์เท่านั้น แต่จุดสำคัญน่าจะอยู่ที่เรื่องไม่ผ่านเกณฑ์หรือเกือบตกเกณฑ์ต่างหาก สิ่งที่สำคัญก็คือ ต้องมีการนำสิ่งที่ผู้ใช้บริการได้เสนอแนะมาพิจารณาาร่วมกัน เพราะเรื่องคุณภาพไม่ใช่เรื่องคนเดียว แต่เป็นเรื่องของทั้งองค์กรที่ต้องร่วมรับผิดชอบ [12] โดยงานวิจัยฉบับนี้ได้จัดเกณฑ์ของระดับความพึงพอใจไว้ 5 ระดับ จากพึงพอใจน้อยที่สุด ถึงพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งมีระดับช่วงค่าเฉลี่ยเท่าๆกัน ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ ไม่ได้กำหนดเกณฑ์ที่ผ่าน หรือไม่ผ่าน แต่เห็นได้ว่าในค่าเฉลี่ยของแต่ละหัวข้อย่อย ที่สอดคล้องกับการวิจัยที่ได้ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสื่อ 5 ด้าน ได้แก่ ความสวยงามของสื่อ แสดงความชัดเจนรายละเอียด ภาพสื่อ

ความหมายชัดเจน ได้ความรู้ตามที่ต้องการ [13] ความพึงพอใจต่อสื่อโดยรวมเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า การประเมินหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในด้านรูปแบบการนำเสนอ เรื่องเนื้อหาการนำเสนอเป็นลำดับ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ขณะที่ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ เรื่องเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม แต่ยังคงอยู่ในความพึงพอใจระดับมาก ส่วนการประเมินหนังสือสิ่งพิมพ์ ด้านรูปแบบการนำเสนอ เรื่องภาพวาดสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และเนื้อหาการนำเสนอเป็นลำดับ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มเป็นลำดับ ดังนั้น ผู้วิจัยควรตระหนักถึงคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการประเมินที่มีความแตกต่างจากกลุ่ม ถึงแม้เมื่อเทียบกับเกณฑ์ความพึงพอใจที่กำหนดขึ้นอยู่ในระดับมากก็ตาม แต่เนื่องจากค่าเฉลี่ยที่มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยจึงควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ในการวิจัยครั้งต่อไป

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

พัฒนาการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยประยุกต์การทำหนังสือคู่มือสุขอนามัยเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน โดยสร้างแบบสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ควบคู่กัน เพื่อสอดคล้องกับความสามารถของผู้รับสาร ซึ่งสามารถนำไปเป็นสื่อการสอนได้ทั้งในโรงเรียนและองค์กรต่างๆ เป็นแนวทางสร้างสรรค์เพื่อความรู้ในวงกว้าง

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

ใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาสื่อความรู้ที่ควรพิจารณาถึงประสิทธิภาพของผู้รับสาร พร้อมทั้งนำไปใช้ เป็นสื่อในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ในบริบททดลองแสนแสน พร้อมทั้งความรู้ทางสุขอนามัยควบคู่กัน

ภาคผนวก

ทำเนียบผู้วิจัย

กัญญาภักดิ์ อัจฉาญา

สถานที่ติดต่อ

การพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด ภาษาไทย สำหรับ
นักเรียนเชื้อสายจีนยูนนานระดับปฐมวัยโรงเรียนบ้านใหม่
หนองบัวด้วยกระบวนการทวิภาษา

โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว 134 หมู่ที่ 10 ตำบลหนองบัว
อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ 50320
โทร. 0-5387-1385 โทรสาร. 0-5387-1385

กิตติชัย นวลทอง

สถานที่ติดต่อ

นวัตกรรมสถาบันการเงินและการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน
แบบบูรณาการ

ศูนย์วิจัยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
ชั้น 9 อาคารนางเลิ้ง (ธ.ก.ส.สำนักงานใหญ่) 469
ถนนนครสวรรค์ แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กทม. 10300
โทร. 02 - 280-0180 ต่อ 2941 โทรสาร. 02 -281-4731

จันทนา อินสระ

สถานที่ติดต่อ

สื่อภาพยนตร์ “สัตว์หิมพานต์” เพื่อผู้พิการทางสายตา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คณะศิลปกรรมศาสตร์
1 ถนนอุทองนอก ดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0- 2160-1393 ต่อ 201

จันทร์ทิพย์ กาญจนศิลป์

สถานที่ติดต่อ

เภสัชศาสตร์ศึกษาเชิงบูรณาการเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ
: นวัตกรรมสร้างสรรค์เภสัชกรพันธุ์ใหม่

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต. ขามเรียง อ.
กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม
โทร. 043-754-360

บงกช วงศ์หล่อสายชล

สถานที่ติดต่อ

กลยุทธ์การสร้างคามยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนของนักเรียน
จากผลการวิเคราะห์เอสอีเอ็ม: การพัฒนาและการนำไป
ปฏิบัติ

70/299 หมู่บ้านกฤษดานคร 19 ถนนพหลโยธิน
ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120
โทร. 081-8092-454

บุบผา อนันต์สุชาติกุล**สถานที่ติดต่อ**

รูปแบบและการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

77/9 หมู่ 1 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
50300

โทร. 053-327799

ปณณรร ชัชวรัตน์**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาลเพื่อการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษา

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพะเยา

312 ต. บ้านต๋อม อ. เมือง จ. พะเยา 56000

โทร. 0-5443-1779 ต่อ 105

พงศธรารา วิจิตเวชไพศาล**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนาและประเมินสื่อการสอนทางคอมพิวเตอร์

ภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

2 ถนนพราหมณ์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โทร. 02-419-7990, 02-419-7995

พนิดา มารุ่งเรือง**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพความเป็นพ่อแม่: การวิเคราะห์คุณสมบัติทางจิตมิติโดยใช้เอสอีเอ็มกลุ่มพหุ

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

126 ถนนประชาธิปไตย แขวงบางมด เขตทุ่งครุ

กรุงเทพมหานคร 10140

โทร. 02-4044553

พรทิพย์ ไชยโส**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของนิสิตครูเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

50 ถนนพหลโยธิน ตำบลลาดยาว เขตจตุจักร

กรุงเทพมหานคร 10900

โทร. 02-5792030

พิชิต ตริวิทย์รัตน์**สถานที่ติดต่อ**

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งแบบ

จุดเดียวเบ็ดเสร็จ

ภาควิชารังสีเทคนิค คณะเทคนิคการแพทย์

มหาวิทยาลัยมหิดล

2 ถนนพราณิก แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กทม.10700

โทร. 02-419-7173

พูนภัทรา พูลผล**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก

โรงเรียนเพลินพัฒนา

33/39-40 ถนนสวนผัก แขวงศาลาธรรมสพน์

เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170

โทร. 028852670 ต่อ 8101

พูนสุข อุดม**สถานที่ติดต่อ**

การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลกระทบต่อพัฒนา
สมรรถนะของครูในภาคใต้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้าน
กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

140 ถนนกาญจนวนิช ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา

90000

โทร. 074-322521

ฤตินันท์ สมุทรทัย และคณะ**สถานที่ติดต่อ**

การวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับ
ศตวรรษที่ 21

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

50200

โทร.053-94-4280

วาริรัตน์ แก้วอุไร**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพ
ผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

99 หมู่ 9 ถนนพิษณุโลก-นครสวรรค์ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอ

เมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000

โทร. 055962423

ศจึร่า คุปพิทยานันท์**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้าน
คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
สาขาศรีรวิทยา สำนักวิชาวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
111 ถนนมหาวิทยาลัย ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัด
นครราชสีมา 30000
โทร.044-22-3035

สมบูรณ์ ชิตพงศ์**สถานที่ติดต่อ**

คู่มืองานสุขอนามัยเพื่อประชาชนริมคลองแสนแสบ
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
วิทยาเขตพัฒนาการ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงสวนหลวง
เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ
โทร. 02-320-2777 ต่อ 1159

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ และคณะ**สถานที่ติดต่อ**

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหาร
สถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก
จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย ระยะที่สอง
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
50200
โทร. 053-217671

สิทธิศักดิ์ อัจหาญ**สถานที่ติดต่อ**

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของ
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ โดย
กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ
อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000
โทร. 045 631095

สิทธิศักดิ์ จินดาวงศ์**สถานที่ติดต่อ**

ผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการให้เหตุผลเชิง
วิทยาศาสตร์ต่อตัวแทนความคิด เรื่อง ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์พื้นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย
ถนนวันลูกเสือ ตำบลหนองครก อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
33000
โทร. 085-211-0808

สุบิน ยุระรัช**สถานที่ติดต่อ**

ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา
เอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจ
อาเซียน

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
61 ถนนพหลโยธิน แขวงเสนานิคม เขตจตุจักร กทม. 10900
โทร. 02-579-1111 ต่อ 3051 โทรสาร 3011

อานนท์ สายคำฟู**สถานที่ติดต่อ**

การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการ
สร้างผลงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประยุกต์ กลุ่ม
สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
(คอมพิวเตอร์) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เขลางค์รัตน์อนุสรณ์)
2 ถนนจามเทวี ตำบล เวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
52000
โทร. 054-313931 ต่อ 123,132

เอกรินทร์ สังข์ทอง**สถานที่ติดต่อ**

ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของ
รัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000
โทร. 089-8114814

เอมอัชฌา วัฒนบูรานนท์**สถานที่ติดต่อ**

การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อ
สร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญา
ศึกษา

สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการ
สอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท
แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 02-218-2623 ต่อ 222 โทรสาร 02-218-2625

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและการศึกษา พิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการและคัดเลือกผลงานวิจัย

ลำดับ	รายนาม	หน่วยงาน
1.	รองศาสตราจารย์ ดร.กานดา พูนลาภทวี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
2.	รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณี คำชาย	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
3.	นางจงหทัย อมรพัฒนกุล	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
4.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัญญา ปานเจริญ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
5.	รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ทับศรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
6.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมพร อภิชนาพงศ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
7.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชีพสมัน ริงสยาธร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
9.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
10.	รองศาสตราจารย์ ดร.นันทา สุรักษา	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
11.	รองศาสตราจารย์นิโลบล นิมกิงรัตน์	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
12.	รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
13.	รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเรียง ขจรศิลป์	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14.	รองศาสตราจารย์พฤตพงษ์ เล็กศิริรัตน์	ข้าราชการชำนาญ มหาวิทยาลัยทักษิณ
15.	ศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์	ข้าราชการบำนาญ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
16.	รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย ศรีอำไพ	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
17.	ดร.เพ็ญธิดา ทิพย์โยธา	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
18.	รองศาสตราจารย์ ดร.ไพบุลย์ เกียรติโกมล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
19.	ดร.รุ่งเรือง สุขากิรมย์	ข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ
20.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ	นักวิชาการอิสระ
21.	รองศาสตราจารย์ ดร.วชิราพร อัจฉริยะโกมล	ข้าราชการบำนาญ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
22.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ เทือกทอง	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
23.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ลำดับ	รายนาม	หน่วยงาน
24.	รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัลย์ พลายน้อย	มหาวิทยาลัยมหิดล
25.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ กุสุมาวลี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
26.	รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิศาลบุตร	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
27.	รองศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์	สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
28.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สินธะวา ความดิษฐ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
29.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพ นิตราภรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
30.	ดร.อัจฉรา นิยมภา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
31.	นางสาวอุษา ชูชาติ	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ที่ ๕๗ / ๒๕๕๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการพิจารณาคัดเลือกและตัดสินผลงานวิจัยทางการศึกษาของ
คณะกรรมการจัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕

ด้วยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจะจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพิจารณาคัดเลือกและตัดสินผลงานวิจัยทางการศึกษา (รอบที่ ๑) ของคณะกรรมการจัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ ในวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ณ โรงแรมเดอะ ทวิน ทาวเวอร์ ปทุมวัน กรุงเทพฯ เพื่อพิจารณาคัดเลือกและตัดสินผลงานวิจัยทางการศึกษาที่มีคุณภาพสูงและเหมาะสม ในประเด็นงานวิจัยที่สอดคล้องกับกรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของประเทศ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๘) ที่กำหนดสาระสำคัญเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล และตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๘ นำเสนอในการประชุมทางวิชาการวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ (The 15th National Symposium on Education Research) เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเหมาะสม มีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพิจารณาคัดเลือกและตัดสินผลงานวิจัยทางการศึกษา ของคณะกรรมการจัดประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ ดังนี้

คณะที่ ๑ คณะทำงานฝ่ายอำนวยการและพิธีการ ประกอบด้วย

๑. รองเลขาธิการสภาการศึกษา (นางสาวจุไรรัตน์ แสงบุญนำ)	ที่ปรึกษา
๒. ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา	ประธานคณะทำงาน
๓. นางสิริวรรณ สวัสดิวัตน์ ณ อยุธยา	คณะทำงาน
๔. นางสาวอุษา ชูชาติ	คณะทำงาน
๕. นางกมลทิพย์ เมฆพุก	คณะทำงาน
๖. นางเพทาย บุญมี	คณะทำงาน
๗. นางสาวจิรศรี อนวัชกุล	คณะทำงาน
๘. นางปัทมา คำภาศรี	คณะทำงาน
๙. นายภาณุพงศ์ พนมวัน	คณะทำงาน
๑๐. นางสาวกุลวิภา ซีทรัพย์สุข	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๑. นางสาวจรรยาภรณ์ โชคชัยฐานันท์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๒. นางสาวสุธิตา ผาพรม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. วางแผน กำหนดแนวทางการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการพิจารณาคัดเลือกและตัดสินผลงานวิจัยทางการศึกษาของคณะกรรมการจัดประชุมทางวิชาการวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕ (The 15th National Symposium on Education Research) เรื่อง “การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย”

๒. ให้การต้อนรับประธานเปิด/ปิดการประชุม วิทยากร และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วมประชุม พร้อมจัดทำคำกล่าวรายงาน คำกล่าวเปิด

๓. ปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คณะที่ ๒ คณะทำงานฝ่ายลงทะเบียน ประกอบด้วย

๑. นางกนกพร ถิ่นอมกลีน	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาวจิรา วงศ์เหลือง	คณะทำงาน
๓. นางรัตนา เขมะพานิช	คณะทำงาน
๔. นางปัทมา คำภาศรี	คณะทำงาน
๕. นางสาวนริสา ไชยชั้นแก้ว	คณะทำงานและเลขานุการ
๖. นางสาววิภาปวีณ์ ศรีพันธุบุตร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. จัดทำเอกสารข้อมูลผู้ลงทะเบียน และรับผิดชอบเรื่องการลงทะเบียนในวันประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สะดวก รวดเร็ว

๒. ดูแลการจ่ายค่าตอบแทนวิทยากร

๓. ดูแลเรื่องการจัดเลี้ยง และยานพาหนะ รับ-ส่ง

๔. ปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คณะที่ ๓ คณะทำงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ เทคโนโลยีและการสื่อสาร ประกอบด้วย

๑. นางสาววิชชุลาวัลย์ พิทักษ์ผล	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาวไกล่ตา สดสมศรี	คณะทำงาน
๓. นายธนพงศ์ ภัคดีเจริญ	คณะทำงานและเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. จัดเตรียมเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ สำหรับการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ และอำนวยความสะดวกในการใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ดังกล่าว

๒. ประกาศผลการคัดสรรผลงานวิจัย รอบที่ ๑ ทางเว็บไซต์ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

๓. ปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คณะที่ ๔ คณะทำงานประจำกลุ่มย่อย ประกอบด้วย

คณะที่ ๔.๑ (กลุ่มย่อยที่ ๑) เรื่อง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท

๑. นางสาวทวิพร บุญวานิช	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาวสุนันท์ เอื้อเชิดกุล	คณะทำงาน
๓. นางสาวนุตตรา แทนขำ	คณะทำงาน
๔. นางสาวจิรศรี อนวัชกุล	คณะทำงานและเลขานุการ

/คณะที่ ๔.๒...

คณะที่ ๔.๒ (กลุ่มย่อยที่ ๒) เรื่อง การสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค และเป็นธรรม

๑. นางกมลทิพย์ เมฆพุก	ประธานคณะทำงาน
๒. นางนิชกมล ดวงมาลัย	คณะทำงาน
๓. นางสาวบรรณากรณ์ อมรพรสิน	คณะทำงาน
๔. นายณัฐวุฒิ อ่าวสกุล	คณะทำงานและเลขานุการ

คณะที่ ๔.๓ (กลุ่มย่อยที่ ๓) เรื่อง การปฏิรูปครู เพื่อยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

๑. นางสาวสมรฉัตร อ่องเอิบ	ประธานคณะทำงาน
๒. นายสำเนา เนื้อทอง	คณะทำงาน
๓. นางสาวจักษณา อธิรัตน์ปัญญา	คณะทำงาน
๔. นางสาวพิกุล กันทะวัง	คณะทำงานและเลขานุการ

คณะที่ ๔.๔ (กลุ่มย่อยที่ ๔) เรื่อง การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพ ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

๑. นางศิริพร ศรีพันธุ์	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาวพัชราภรณ์ ศรีคล้าย	คณะทำงาน
๓. นางสาวณัฐิกา นิตยาพร	คณะทำงาน
๔. นายภาณุพงศ์ พนมวัน	คณะทำงานและเลขานุการ

คณะที่ ๔.๕ (กลุ่มย่อยที่ ๕) เรื่อง การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ

๑. นางสิริวรรณ สวัสดิวัฒน์ ณ อยุธยา	ประธานคณะทำงาน
๒. นางกนกพร ถนอมกลิ่น	คณะทำงาน
๓. นายภูริต วาจาบัณฑิตย์	คณะทำงาน
๔. นางสาวกนกวรรณ ศรีลาเลิศ	คณะทำงานและเลขานุการ

คณะที่ ๔.๖ (กลุ่มย่อยที่ ๖) เรื่อง การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ

๑. นางสาววิชชุลาวัลย์ พิทักษ์ผล	ประธานคณะทำงาน
๒. นายศราวุธ บุญคล่อง	คณะทำงาน
๓. นางสาวดวงดาว ศิลาอาสน์	คณะทำงาน
๔. นางสาวสุธิดา ผาพรหม	คณะทำงานและเลขานุการ

คณะที่ ๔.๗ (กลุ่มย่อยที่ ๗) เรื่อง เพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน

๑. นางสาวนันทิษฐา จิรวินัยวงศ์	ประธานคณะทำงาน
๒. นางโชติกา วรรณบุรี	คณะทำงาน
๓. นางสาวคัทริยา แจ็งเดชา	คณะทำงาน
๕. นายสิงหชาติ ไตรจิตต์	คณะทำงานและเลขานุการ

/คณะที่ ๔.๘...

คณะที่ ๔.๘ (กลุ่มย่อยที่ ๘) ประเด็นการวิจัยที่สอดคล้องกับกรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษา
ของประเทศไทย ๒๕๕๕-๒๕๕๘ เรื่อง การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑. นายดุสิต ทองสลวย	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาววัลภา เล็กวัฒนานนท์	คณะทำงาน
๓. นางสาวโรจนา ถัดทะพงษ์	คณะทำงาน
๔. นางสาวศนิชา ภาวโน	คณะทำงานและเลขานุการ

อำนาจหน้าที่ คณะทำงานตาม ๔.๑-๔.๘ มีหน้าที่ดังนี้

๑. ดำเนินการประชุม จัดบันทึกการประชุม อัดเทปการประชุม
๒. จัดทำข้อมูลสรุปผลการประชุมและนำส่งข้อมูลต่อคณะทำงานคณะที่ ๕
๓. ปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คณะที่ ๕ คณะทำงานฝ่ายวิชาการและประเมินผล

๑. นางสาวอุษา ชูชาติ	ประธานคณะทำงาน
๒. นางเพทาย บุญมี	คณะทำงาน
๓. นางปัทมา คำภาศรี	คณะทำงาน
๔. นางสาวกุลวิภา ชีพรับสุข	คณะทำงาน
๕. นางสาวจรรยาภรณ์ โชคชัยฐานันท์	คณะทำงานและเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. ประสานผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยทางการศึกษาและจัดทำจดหมายเชิญเป็นกรรมการคัดเลือกผลงานวิจัย
๒. คัดแยกประเภทผลงานวิจัยและจัดทำข้อมูลสรุปผลงานวิจัยที่ส่งเข้ารับการคัดเลือกตามประเด็นนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล
๓. จัดส่งผลงานวิจัยที่ส่งเข้ารับการคัดเลือกให้คณะกรรมการฯ
๔. ประเมินผลและสรุปผลคะแนนการคัดเลือกผลงานวิจัยเพื่อนำเสนอในการประชุมทางวิชาการวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๕
๕. ปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๖

(นางสาวศิริธรา พิชัยชาญณรงค์)
เลขาธิการสภาการศึกษา

คณะผู้จัดทำเอกสาร

ที่ปรึกษา

ดร.ศศิธรา พิชัยชาญณรงค์
นางสาวจุไรรัตน์ แสงบุญนำ
นายวีระ พลอยครบุรี
นางสาวอุษา ชูชาติ

เลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

พิจารณาเนื้อหาและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

นางสาวจิรศรี อนวัชกุล
นางปัทมา คำภาศรี
นางสาวกุลวิภา ซีพริบสุข
นางสาวจรรยาภรณ์ โชคชัยฐานันท์
นางสาวสุธิดา ผาพรม

นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

บรรณาธิการและจัดทำเล่มเอกสาร

นางสาวจิรศรี อนวัชกุล
นางปัทมา คำภาศรี
นางสาวกุลวิภา ซีพริบสุข
นางสาวจรรยาภรณ์ โชคชัยฐานันท์
นางสาวสุธิดา ผาพรม

นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ